

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Mgr. Pavel Suk

**Antisemitismus ve vybraných
protektorátních periodikách**

Rigorózní práce

Praha 2010

Autor práce: Mgr. Pavel Suk

Vedoucí práce:

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2010

Hodnocení:

Bibliografický záznam

SUK, Pavel: Antisemitismus ve vybraných protektorátních periodikách. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2010. 154 s. Vedoucí diplomové práce:

Anotace

Práce se pokouší analyzovat projevy antisemitismu v česky psaných tištěných periodikách trojího druhu: periodik založených původně k zábavě a odpočinku, nikoli k šíření antisemitismu (sešitové romány zaměřené na určité sociální skupiny, ženy, muže a mládež), periodik, která užívala antisemitismus jako jeden z obsahových činitelů (týdeníky Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě určených pro děti a mládež a periodika Vlajky a jejích odnoží) a konečně periodika, které bylo programově založeno za účelem šíření antisemitismu (Arijský boj). Práce obsahuje též kapitolu o projevech antisemitismu ve filmu, který v určité době zastoupil a doplnil šíření antisemitismu v česky psaném tisku.

Annotation

The work attempt to analyze the displays of anti-Semitism in these three types of Czech written printed periodicals: periodicals based originally on amusement and rest not designated to spread anti-Semitism („exercise book novels“ aimed at particular social groups, women, men and youth); periodicals, which used anti-Semitism as one of the content factor (weekly periodicals of Trust company for youth education in Bohemia and Moravia designed fo children and youth and periodicals od „Vlajka“ (Flag) and its branches) and finally periodical, which was based on the purpose of spreading anti-Semitism (Aryan struggle). The work also contains the chapter concerning displays of anti-Semitism in movies projected in protectorate cinemas, which in fact „substitute“ anti-Semitism spreading in the Czech written press.

Klíčová slova

Antisemitismus, protektorát, tisk, film, Vlajka, Arijský boj, Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě,

Keywords

Anti-Semitism, Protectorate, Press, Cinema, Vlajka, Arijský boj, Trust company for youth education in Bohemia and Moravia

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 23. 2. 2010

Mgr. Pavel Suk

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval paní docentce PhDr. Barbaře Köpplové, CSc. za nezištnou přátelskou pomoc, které si nesmírně vážím, a za oprávněné kritické připomínky a inspiraci při psaní této práce.

Obsah

OBSAH	3
ÚVOD	5
1. ANTISEMITISMUS	7
<i>1.1 Antisemitismus v českých zemích</i>	<i>8</i>
<i>1.2 Antisemitismus nacistického Německa</i>	<i>10</i>
2. ANTISEMITISMUS V PROTEKTORÁTNÍM TISKU	12
3. ANTISEMITSKÝ FILM JAKO DOPLNĚK K TIŠTĚNÝM MÉDIÍM	20
3.1. PRVNÍ ANTISEMITSKÉ FILMY V NACISTICKÉM NĚMECKU	20
3. 2. ŽID SÜSS	23
3. 3. JAN CIMBURA – ČESKÝ ANTISEMITSKÝ FILM	33
3. 4. NENATOČENÉ ČESKÉ PROTIZEDNÁŘSKÉ A ANTISEMITSKÉ FILMY	40
3. 4. 1. ČTVERYLKA LÁSKY	40
3. 4. 2. NÁVRAT	41
4. ANTISEMITISMUS V SEŠITOVÝCH ROMÁNECH	45
<i>4. 1. Antisemitismus v románech pro ženy</i>	<i>46</i>
<i>4.2. Antisemitismus v románech pro muže</i>	<i>50</i>
<i>4. 3. Antisemitismus v románech pro děti a mládež</i>	<i>57</i>
5. ANTISEMITISMUS V PERIODIKÁCH KURATORIA PRO VÝCHOVU MLÁDEŽE V ČECHÁCH A NA MORAVĚ	66
<i>5. 1. List mladých</i>	<i>66</i>
<i>5. 2. Zteč</i>	<i>69</i>
<i>5. 3. Správný kluk a Dívčí svět</i>	<i>77</i>
6. ANTISEMITISMUS VLAJKY	79
<i>6. 1. Hnutí Vlajka</i>	<i>79</i>
<i>6. 2. Vysílačka Pravda vítězí a ilegální vysílačka v Kozolupech</i>	<i>81</i>
<i>6. 3. Protektorátní Vlajka</i>	<i>85</i>
<i>6. 4. Tisk Vlajky v období II. republiky</i>	<i>91</i>
<i>6. 5. Deník Vlajka</i>	<i>93</i>
7. ANTISEMITISMUS ODŠTĚPENECKÝCH SKUPIN VLAJKY	101
<i>7. 1. Obnovená Národní výzva</i>	<i>102</i>
<i>7. 2. Nástup červenobílých</i>	<i>107</i>
8. PROGRAMOVÝ ANTISEMITISMUS ARIJSKÉHO BOJE	113
<i>8. 1. Arijský boj versus Štít národa</i>	<i>114</i>
<i>8. 2. Pravidelné rubriky</i>	<i>118</i>
<i>8. 2. 1. Kukátko</i>	<i>118</i>
<i>8. 2. 2. Reflektor do pražských ulic</i>	<i>118</i>
<i>8. 2. 3. Ze všech krajů Čech a Moravy</i>	<i>119</i>
<i>8. 3. Antisemitské útoky</i>	<i>120</i>

8. 3. 1. Útoky proti konkrétním osobám	126
8. 4. Arijský boj a česká literatura	129
8. 5. Redaktoři a spolupracovníci Arijského boje.....	131
8. 5. 1. Zdena a Svatopluk Innemannovi.....	132
8. 5. 2. Emilián Peřina	137
8. 5. 3. Rudolf Novák.....	138
ZÁVĚR	143
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	147

Úvod

V roce 1993 odpovědělo Roperovu ústavu v USA na otázku „Je podle vás možné nebo nemožné, že k holocaustu nedošlo?“ kladně 22 % Američanů a 20% amerických středoškoláků.¹ O rok později zveřejnil český deník Mladá fronta Dnes výsledky šetření Střediska empirických výzkumů, které provedlo výzkum nesnášenlivosti Čechů k jiným rasám nebo národnostem. Přes 20% dotázaných nechtělo za souseda žida, jako člena rodiny ho nechtělo dokonce přes 30% dotázaných.²

Oba uvedené příklady svědčí o tom, že antisemitismus je nutné vnímat i na konci 20. století (nepochybně i na počátku 21. století, tedy 65 let po skončení II. světové války) jako velmi vážný problém. Antisemitismus se nevyhnul ani české společnosti, ačkoliv se dodnes někteří historikové přou o to, zdali „český antisemitismus“ má, či nemá svá specifika. Jak uvedl Zdeněk Zbořil, *„jedním z těch politických diskurzů nejméně očekávaných českou společností po roce 1989 byl návrat k nacistické a neonacistické propagandě předválečného i poválečného Německa.“*³

Nejvýrazněji se antisemitismus v české společnosti projevil ve 20. století v období II. republiky a především v období existence Protektorátu Čechy a Morava. Nejviditelněji je přítomen v tehdejších médiích. V této práci není možné postihnout projevy antisemitismu ve všech médiích, ostatně např. k jeho přítomnosti v relacích protektorátního rozhlasu již existují velmi podrobné a kvalitní studie.⁴ Tato práce by měla analyzovat projevy antisemitismu na stránkách periodik trojího druhu: periodik založených původně k zábavě a odpočinku, nikoli k šíření antisemitismu (sešitové romány zaměřené na určité sociální skupiny, ženy, muže a mládež), periodik, která užívala antisemitismus jako jeden z obsahových činitelů (týdeníky Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě určené pro děti a mládež a periodika Vlajky a jejích odnoží) a konečně periodika, která byla programově založena za účelem šíření antisemitismu (Arijský boj). Práce obsahuje též zdánlivě nesouvisející kapitolu o

¹ Lipstadtová, Deborah E.: Popírání holocaustu. Sílicí útok na pravdu a paměť. Praha-Litomyšl: Paseka, 2006, str. 9.

² Bednařík, Petr: Antisemitismus v denících Venkov a Večer v období II. republiky. Bakalářská práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK v Praze, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, katedra žurnalistiky, 1994, str. 70.

³ Deborah Lipstadtová, c.d. str. 338. Dále k tomu viz: Mareš, Miroslav: Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Brno: Barriester and Principál a Centrum strategických studií, 2003.

⁴ Pinard, Peter Richard: Alois Kříž a cyklus rozhlasových relací 'Co víte o Židech a zednářích?' In: Terezínské studie a dokumenty 2005; Pinard, Peter Richard: Humor ve službách pomluv. Prvky antisemitismu v tzv. „politických skečích“, vysílaných Českým rozhlasem v letech 1941-1945. In: Terezínské studie a dokumenty 2007. Pinard, Peter Richard: Jan Jílovský a Karel Korp - analýza tragédie v tiskovém oddělení Národní odborové ústředny zaměstnanecké. In: Terezínské studie a dokumenty 2008.

projevech antisemitismu ve filmech promítaných v protektorátních kinech. Ve skutečnosti je možné říci, že promítání zmíněných filmů svým způsobem „zastoupilo“ či doplnilo šíření antisemitismu v česky psaném tisku.

1. Antisemitismus

Význam a překlad slova antisemitismus do českého jazyka prodělal určitý vývoj. Podle *Kapesního slovníku novinářského* z roku 1862⁵ znamená prepozice *anti* význam „proti“⁶ a substantivum *semité-sem* „syn Noachův, jehož potomci slovou – ité a jich jazyk – itský, k němuž náleží hebrejský či židovský, syrský, chaldejský, arabský atd.“⁷ Podle *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* z roku 2000⁸ znamená substantivum antisemitismus „(rasovou) nenávisť k Židům“⁹. Jak uvádí Michal Frankl ve své nejnovější studii¹⁰ věnující se problematice českého antisemitismu na konci 19. století, každá definice antisemitismu by „měla zároveň zdůrazňovat, že antisemitismus je důsledkem ideologického, politického a sociálního vývoje majoritní společnosti, nikoli reakcí na charakter, jednání a postavení židovské menšiny.“¹¹

Většina historiků se přiklání k tvrzení, že současný význam substantiva antisemitismus vytvořil Wilhelm Marr v 70. letech 19. století, aby „odlišil nábožensky definované nepřátelství k Židům a novou sekulární protizidovskou ideologii.“¹² Tomuto tvrzení odporuje Walter Laquer, který tvrdí, že „pojem se používal už nejméně o dvacet let dříve, dokonce i v dobových encyklopediích.“¹³ Zároveň ale uznává, že „Marr pojem zpopularizoval a značně ho rozšířil.“¹⁴ Pro náboženské nepřátelství vůči židům se tak dnes užívá pojem *antijudaismus*, který bývá „označován za nejsetrvalejší zášť v dějinách lidstva“¹⁵.

⁵ Rank, Josef: *Kapesní slovník novinářský*, v němž se nacházejí zvláště slova z cizích jazykův. Praha: Nákladem knihkupectví: I. L. Kober, 1862.

⁶ Tamtéž, str. 17.

⁷ Tamtéž, str. 311.

⁸ *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2000.

⁹ Tamtéž, str. 20.

¹⁰ Frankl, Michal: „Emancipace od židů“. *Český antisemitismus na konci 19. století*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2007.

¹¹ Tamtéž, str. 23.

¹² Vydra, Zbyněk: *Krvavé obvinění a moderní společnost. Tradiční protizidovský stereotyp na konci 19. století*. In: Vydra, Zbyněk (ed.): *Protizidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, str. 66.

¹³ Laqueur, Walter: *Měnící se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha: Lidové noviny, 2007, str. 26.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Soukupová, Blanka: *Národněpolitické protizidovské stereotypy v české společnosti na konci 19. století*. In: Vydra, Zbyněk (ed.): *Protizidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, str. 13-14.

Rozdíl mezi antisemitismem a antijudaismem důsledně liší např. též Hannah Arendtová¹⁶, která zároveň uvádí, že „*historie antisemitismu, stejně jako historie nenávnstí vůči Židům, je součástí dlouhého a složitého příběhu vztahů mezi Židy a lidmi nežidovského původu v podmínkách židovského rozptýlení.*“¹⁷

Zajímavou definici antisemitismu podal v roce 1968 český herec Jan Werich, když při zahájení stálé výstavy v pražském Židovském muzeu mj. řekl, že „*z blbosti se narodil antisemitismus. Ale vím pudově a vím to jistě, že antisemitismus je jednou z největších příčin neštěstí lidstva. A vůbec ne proto, že ubližuje Židům, ale proto, že dovoluje hlupákům, zlým blbům nečestným a zlým zbabělcům zbavovat se pocitu méněcennosti, Ale méněcennosti, která je zasloužená a které se nikdy nezbaví – tím spíš, když zůstanou antisemity, protože antisemita je v podstatě nešťastný člověk.*“¹⁸

1.1 Antisemitismus v českých zemích

Poprvé dochází k výraznému vzestupu antisemitismu v evropských státech v druhé polovině 19. století. To se nevyhnulo ani rakousko-uherské monarchii, jejíž součástí byly tehdy i české země. V druhé polovině 19. století se čeští politikové pokoušejí o zrovnoprávnění Čechů a Němců, resp. Rakušanů, zvláště v období po rakousko-uherském dualismu v roce 1867.

Většina historiků zkoumajících 19. století se shoduje na dvou základních odlišnostech českého antisemitismu. První odlišností je jeho souvislost s hospodářskou situací v době, kdy čeští podnikatelé chtějí „*odstranit konkurenci Židů, aby české národní hnutí v hospodářství mělo šanci se vyvíjet.*“¹⁹ Tento typ českého antisemitismu je někdy označován jako *antisemitismus hospodářský*.²⁰ Druhou odlišností je to, že „*na území historických českých zemích však antisemitismus až do druhé světové války nebyl chápán širokou veřejností rasově, ale – a v tom spočívá určité specifikum oproti*

¹⁶ Arendtová, Hannah: Původ totalitarismu. Praha: Oikoymenh, 1996, str. 13.

¹⁷ Hannah Arendtová, c.d., str. 14.

¹⁸ Moje setkání s židovstvím. Sborník přednášek z cyklu Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze březen 2004 – leden 2006. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2006, str. 8-9.

¹⁹ Goldstücker, Eduard: K dějinám českého antisemitismu. In: Hilsnerova aféra a česká společnost 1899-1999. Sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v Praze ve dnech 24. – 26. listopadu 1999. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1999, str. 147.

²⁰ Tamtéž, str. 146.

*ostatním zemím – byl pocíťován národnostně*²¹. Jaroslav Med k tomu uvádí, že „tradiční náboženská intolerance byla vystřídána tvrdým sociálně-nacionálním odporem vůči Židům, vnímaným českou společností nejen jako schopná hospodářská konkurence, ale zejména jako nositelé germanizace.“²²

To zásadně odmítá ve zmíněné studii Michal Frankl. „*Odvozování antisemitismu od národnostního konfliktu konstruuje falešnou kauzalitu a předpokládá, že změnou jazykových či národnostních zvyků židovské menšiny mohl být antisemitismus překonán. Enormní vzestup českého antisemitismu však nastal v době, kdy se naopak velká část Židů v českých zemích (a především v Čechách) hlásila k češtině a byla ve zvýšené míře integrována do české společnosti.*“²³

Rovněž nesouhlasí se závěry, že v případě českého antisemitismu v něm absentuje rasistická součást. K tomu Frankl uvádí, že v tomto případě záleží na „*definici rasového antisemitismu. Pokud jej definujeme jako přesvědčení, které postuluje etnickou odlišnost Židů a zároveň odmítá možnost jejich integrace do hostitelského národa, pak čeští antisemité ve své většině bezpochyby rasisté byli*“²⁴, protože dle nich byli židé zvláštní rasou.

Je zajímavé, že němečtí nacisté se při analýze českého antisemitismu přikláněli spíše na stranu tradičních výkladů českých historiků. V roce 1940 publikoval v měsíčníku pro politiku, národní kulturu a židovskou otázku Der Weltkampf Dr. Fritz Karl Lehmann velkou stať Český antisemitismus. Její část pak otiskl deník Vlajka 28. 4. 1940.²⁵ Lehman konstatoval, že kvůli germanizujícím tendencím Židů v druhé polovině 19. století „*obrátili se čeští politikové i národ proti Němcům, které politicky viděli v jedné frontě proti sobě se Židy. Česká zášť, jež by se byla vpravdě měla obrátit proti habsburskému císaři a jeho židovským trabantům, platila pak všemu německému bez rozdílu a viděl svůj úkol v tom, spojit se s kulturou Ruska a západních „democracií“, aby s jejich pomocí byl český národ vytržen z německého životního prostoru. Židovská otázka stala se národnostní otázkou a Žid je nenáviděn potud, pokud mluví německy, zato však je vítán jako spolubojovník, „asimiluje-li se“ české kultuře.*“²⁶

²¹ Krejčová, Helena: Specifické předpoklady antisemitismu a protižidovské aktivity v Protektorátu Čechy a Morava. In: Emancipácia Židov-antisemitizmus-prenasledovanie v Nemecku, Rakúsko-Uhorsku, v českých zemiach a na Slovensku. Bratislava: Veda, 1999, str. 147.

²² Med, Jaroslav: Antisemitismus v české kultuře druhé republiky. Soudobé dějiny, XV, 1/2008, str. 10.

²³ Michal Frankl, c. d., str. 311.

²⁴ Tamtéž, str. 312.

²⁵ Český antisemitismus. Vlajka, ročník X, č. 94, 28. 4. 1940, str. 10.

1.2 Antisemitismus nacistického Německa

Pro tuto práci je však důležitý antisemitismus nacistického Německa, který byl v období protektorátu předkládán české veřejnosti.

Jak uvedla Hannah Arendtová, „židovská otázka a antisemitismus... se staly katalyzátorem nejprve vzestupu nacistického hnutí“²⁷. Je možné souhlasit s tvrzením, že za tento vzestup je odpovědný režim Výmarské republiky, který čím více nerefletoval potřebu nějakým způsobem zaujmout stanovisko k „židovské otázce, tím víc byla lůza přesvědčena, že Židi jsou skutečnými představiteli současných mocností, a že židovský problém je symbolem pokrytectví a nepoctivosti celého systému.“²⁸

Nacistický antisemitismus je těsně spjat s rasovou teorií, podle které pak nacisté zdůvodňovali svůj vztah k židům jako ochranu „národního společenství.“ Členové národa se podle zmíněné teorie určují nikoliv podle společné řeči, ale podle pokrevního příbuzenství. „Němcem se nemůže nikdo stát, kdo se jím nenarodil, avšak také, že ten, kdo se Němcem narodil, jím nikdy nemůže přestat být.“²⁹ Problematice rasové teorie věnoval Hitler 11. kapitolu prvního dílu Mein Kampf.³⁰

Po převzetí moci nacisty se Německo stalo prvním státem, ve kterém byl antisemitismus včleněn přímo do státní ideologie. Stal se „věcí, která se těsně dotýkala každého jednotlivce v jeho osobní existenci.“³¹ Norimberské rasové zákony jasně určily dělící čáru mezi židy a nežidy a antisemitismus „vedly do úřadů, sousedství, škol i ložnic, zkrátka do všech ekonomických i soukromých teritorií, kam měl dříve vstup zapovězen.“³²

Hitler na konci 30. let také zveřejnil svůj cíl při řešení židovské otázky. V projevu v lednu 1939 řekl: „Chci dnes znovu vyslovit proroctví: podaří-li se židovským finančníkům... znovu uvrhnout národy do světové války, výsledkem bude... vyhlazení židovské rasy v Evropě.“³³

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Hannah Arendtová, c. d., str. 17.

²⁸ Tamtéž, str. 489.

²⁹ Knap, Viktor: Problém nacistické právní filosofie. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1941, str. 135.

³⁰ Hitler, Adolf: Můj boj. Praha: Otakar II., 2000, str. 163-205.

³¹ Hannah Arendtová, c. d., str. 491.

³² Koonzová, Claudia: Svědomí nacizmu. Praha: Columbus, s.r.o., 2009, str. 234.

³³ Hannah Arendtová, c. d., str. 483.

Poté, co Německo napadlo v červnu 1941 Sovětský svaz, obohatila nacistická propaganda svůj slovník novým termínem – *židobolševismus* – který užil Hitler ve svém „*provolání k německému národu*“ po zahájení války: „*Ale déle dvou desetiletí se židovsko-bolševičtí držitelé moci z Moskvy pokoušeli, aby roznítili požár nejenom v Německu, nýbrž v celé Evropě.*“³⁴ Mohlo by se zdát, že se jedná o termín, který nacisté vytvořili, ale byl užíván v Německu již v roce 1918.³⁵ Wette své tvrzení dokládá výňatkem z deníku fregatního kapitána Bogislawa von Selchow, který si 11. 11. 1918 mj. zapsal: „*Dopoledne jsem šel na ministerstvo námořnictva, na kterém vlála rudá vlajka. Před ministerstvem hlídkoval židobolševik v civilním oděvu, ozbrojený puškou.*“³⁶ V boji proti židobolševismu můžeme skrytě najít i tradiční německý odpor proti Slovanstvu, protože ruští bolševici byli příslušníky slovanského národa. Bez ohledu na tento skrytý význam česká protektorátní média tento termín v letech 1941-45 hojně užívala.

Dr. Viktor Knap ve své nedoceněné zapomenuté práci uvádí v souvislosti s nacistickou rasovou teorií vlastní „*poznámku neprávnickou*“: „*Německé rasové přesvědčení o právu vedlo k tomu, že byla prolévána krev milionů nevinných lidí s lehkostí a s rozkoší, která normálnímu zdravému mozku vůbec není pochopitelná.*“³⁷

Masové vraždění židů „*s lehkostí a s rozkoší*“ za II. světové války dává Wolfram Wette do přímé spojitosti s antisemitskou propagandou. „*Funkce rasistického ovlivňování proto spočívala primárně v tom, že se vytvářel psychický odstup od budoucích obětí pomocí kontinuálního zlehčování a odlidšťování, čímž se mělo vojákům zabíjení usnadnit.*“³⁸ Podobný názor před Wettem ostatně zastávala i Arendtová, která v souvislosti s německým vojskem uvedla, že zatímco potřebuje „*nějaký důkaz o podřadnosti židovské rasy dříve, než na něm lze spolehlivě požadovat, aby Židy zabíjelo, elitní útvary chápou, že prohlášení, že všichni Židé jsou podřadní, znamená, že všichni Židé by měli být zabiti.*“³⁹

³⁴ Pondělní Národní politika, ročník 59, č. 173, 23. 6. 1941, str. 1.

³⁵ Wette, Wolfram: Wehrmacht. Obrazy nepřítele, vyhlazovací válka a legendy. Praha: Argo, 2006. str. 51.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Viktor Knap, c. d., str. 143.

³⁸ Wolfram Wette, c. d., str. 98.

³⁹ Arendtová, str. 527.

2. Antisemitismus v protektorátním tisku

Výraznému vzrůstu antisemitismu se daří většinou v dobách národních krizí, ať už se jedná o ekonomické či o politické. V českém prostředí došlo k výrazným projevům antisemitismu v období II. republiky poté, co byly odstoupeny části pohraničních území nacistickému Německu a Maďarsku. Kromě toho přišlo do vnitrozemí velké množství uprchlíků z odstoupených oblastí.

Problematicke antisemitismu v období II. republiky bylo doposud věnováno jen málo prostoru, naposledy se tomuto tématu věnoval Jaroslav Med⁴⁰, antisemitismus v druhorepublikovém tisku zkoumal zatím jen Petr Bednařík ve své studii, Jan Rataj pro jednu z částí své práce⁴¹ stejně jako Jan Gebhart a Jan Kuklík ve své důležité studii o II. republice⁴². Obdobně se jeví situace při mapování antisemitismu v *Protektorátu Čechy a Morava* a tehdejších tištěných médiích. Částečně se této problematice věnovala Jaroslava Milotová⁴³ a Helena Krejčová⁴⁴ která spíše podala přehled protižidovských opatření. Studie o rozhlasovém antisemitismu byly již zmíněny.

Postavení židovského obyvatelstva se pravidelně věnují Tereziánské listy, které od roku 1994 vydává Institut Tereziánské iniciativy s nakladatelstvím Academia. Jeden ze zakladatelů této ročenky, Miroslav Kárný, publikoval svoji důležitou práci⁴⁵ v roce 1991. Analýzu „židovské otázky“ ve větší či menší míře obsahují všechny větší důležité práce o období protektorátu vydané od 90. let 20. století včetně nejnovější a dosud nejkvalitnější syntézy protektorátních dějin již zmíněných Jana Gebharta a Jana Kuklíka.⁴⁶

⁴⁰ Med, Jaroslav: Antisemitismus v české kultuře druhé republiky. *Soudobé dějiny*, XV, 1/2008, str. 9-21.

⁴¹ Bednařík, Petr: Antisemitismus v denících Venkov a Večer v období druhé republiky. In: *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945. Sborník studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Maxdorf, 1998, str. 118-144.; Rataj, Jan: *O autoritativní národní stát. Ideologické proměny české politiky v Druhé republice 1938-1939*. Praha: Karolinum, 1997.

⁴² Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004.

⁴³ Milotová, Jaroslava: *Protektorátní tisk a „židovská otázka“*. In: *Tereziánské studie a dokumenty 1996*, str. 129-153.

⁴⁴ Krejčová, Helena: *Specifické předpoklady antisemitismu a protižidovské aktivity v Protektorátu Čechy a Morava*. In: *Emancipácia Židov-antisemitizmus-prenasledovanie v Nemecku, Rakúsko-Uhorsku, v českých zemiach a na Slovensku*. Bratislava: Veda, 1999, str. 147-1961.

⁴⁵ Kárný, Miroslav: *„Konečné řešení“*. *Genocida českých židů v německé protektorátní politice*. Praha: Academia, 1991.

⁴⁶ Např. Pasák, Tomáš: *Pod ochranou Říše*. Praha: Práh, 1998; Brandes, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. Praha: Prostor 2000; Maršálek, Pavel: *Protektorát Čechy a Morava. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002; nejnověji: Gebhart, Jan – Kuklík, Jan:

Po vyhlášení *Protektorátu Čechy a Morava* požadovali nacisté zavedení rasových norem i do českého právního řádu⁴⁷. Vzhledem k tomu, že protektorátní vláda Rudolfa Berana, resp. generála Aloise Eliáše toto zavedení úmyslně protahovala, vydal první protižidovské předpisy sám říšský protektor Konstantin von Neurath, a to 21. 6. 1939 svým nařízením o židovském majetku⁴⁸, ve kterém § 6 určoval, kdo je považován za žida. V § 12 Neurath stanovil, že paragrafy 1, 2 a 4 (týkají se židovského majetku) „mají zpětnou účinnost od 15. března 1939 s tím, že v mezidobí uzavřené obchody vyžadující schválení nejsou právně účinné, dokud se dodatečně neschválí.“⁴⁹ Poprvé se tak do českého právního řádu dostala retroaktivita. Komentovaný přehled protižidovských nařízení⁵⁰ nebo přehled nacistických právních norem či předpisů⁵¹ byl několikrát vydán v době protektorátu.

Tiskový odbor Předsednictva ministerské rady vyzval šéfredaktory českého denního tisku, aby ve „svém listě patřičně zhodnotili význam nařízení říšského protektora“⁵². Denní tisk podléhal totiž již od zářijových dnů preventivní cenzuře a jeho obsah byl regulován prostřednictvím tzv. *tiskových pokynů* a *souborných pokynů*.⁵³ Tento systém plynule přešel i do nového režimu v prostředí protektorátu. Novým momentem bylo naprosté podřízení protektorátního tisku nacistickému režimu prostřednictvím *Kulturně politického oddělení Úřadu říšského protektora* a jeho

Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV.a (1938-1945). Praha-Litomyšl: Paseka, 2006; svazek XV.b, Praha-Litomyšl: Paseka, 2007.

⁴⁷ Miroslav Kárný, c. d., str. 22.

⁴⁸ Nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren o židovském majetku ze dne 21. června 1939. Věstník nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren 6/1939, str. 45-49.

⁴⁹ Tamtéž, str. 48.

⁵⁰ Svatuška, JUDr. Ladislav: Židovské předpisy v Protektorátu Čechy a Morava a vývoj rasového práva v Říši. Sbírká právních pojednání, svazek 36, Praha: Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1940; Jurásek, JUDr. Stanislav: Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající. Praha: Nákladem vlastním, 1940; Jurásek, JUDr. Stanislav: Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající. Dodatek. Praha: Nákladem vlastním, 1940; Jurásek, JUDr. Stanislav: Předpisy o židovském majetku a další předpisy Židů se týkající. Praha: Orbis, 1942.

⁵¹ Mandl, Dr. Vladimír: Právní soustava německé říše (Výběr). Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939. Pumpr, JUDr. Tomáš: Rejstřík německých právních norem vydaných v době od 15. března 1939 do 15. října 1939 s platností pro Čechy a Moravu. Sbírká právních pojednání, svazek 31, Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939.

⁵² Informace pro šéfredaktory denních listů č. 58 ze dne 22. 6. 1939. Národní archiv (dále jen NA), fond Národní soud (dále jen NS), TNS č. 8/46, karton 22.

⁵³ K tomu nejnověji viz: Pavlíček, Tomáš: Cenzurní systém, cenzurní zásah a literatura za druhé republiky. In: Literární archiv. Spisovatelé, společnost a noviny v proměnách doby. K 150. výročí úmrtí Karla Havlíčka. Ročník 38/2006. Praha: Památník národního písemnictví v Praze, 2006, str. 259-291. Tuto významnou práci nezachytil ve své stati z roku 2009 Pavel Žáček (Žáček, Pavel: Tiskový pořádek před 15. březnem 1939. Cenzurní opatření za zvýšeného ohrožení republiky. Paměť a dějiny, ročník III, č. 2, 2009, str. 5-21.).

skupiny *Tisk*.⁵⁴ Nacisté dali českému tisku jasný úkol: „*tvoriti veřejné mínění a vésti je cílevědomě a jednotně směrem, který jest dán životními zájmy Říše, Protektorátu, a tím i českého národa, včleněného do rámce Říše.*“⁵⁵

Nacisté určovali i podobu zobrazení antisemitismu v protektorátním tisku. Mělo se tak dít na rasovém základu, proto několikrát postupy při jeho zobrazení v tisku vysvětlovali a špatnou či nevhodnou podobu následně kritizovali. Např. Wolfgang Wolfram von Wolmar⁵⁶ vytkl formulaci nejmenovanému českému týdeníku, který napsal, „*že je nutné podle nacionálně socialistického vzoru Židy také nenávidět*“. *Tj. ovšem naprosto nesprávné. Nenáviděti můžeme jen toho, koho považujeme za rovnocenného a vážného odpůrce. Ve smyslu nacionálně-socialistických cílů není tomu tak, pokud jde o Židy. Židovská otázka je rasovou a světově názorovou otázkou a nemá co činiti s nenávisí v ohledu šovinistickém nebo politickém.*“⁵⁷

Kromě přímo nařízených propagandistických akcí oficiální česká protektorátní žurnalistika reprezentována např. deníky *Národní politika* nebo *Lidové noviny* dobrovolně neotiskovala texty, které bychom mohli označit za antisemitské. Naopak, některá periodika čas od času otiskla „*v insertní nebo dokonce i v redakční části o životních jubileích, jmeninách, úmrtích a jiných osobních věcech Židů zprávy nebo oznámení*“⁵⁸, což neuniklo českým cenzurním orgánům i nacistům.

Tyto případy se čas od času vyskytují hlavně v roce 1940. V lednu 1940 kritizoval Wolfram von Wolmar, že „*listy Národního souručenství otiskovaly kolem 1. ledna blahopřejné inserty zaměstnanců židovských firem majitelům (panu Isidoru Veilchenduftovi.. vděčný personál). Tyto inserty, a jmenovitě v listech Národního souručenství, se podivně snášejí s důstojností českého národa a nepřispívají ke zvýšení úrovně tisku.*“⁵⁹

V červenci 1940 pak kritizoval skutečnost, že venkovské noviny otiskly smuteční oznámení o smrti dvou židů, což je nepřipustné, „*zvláště jde-li o Žida, který*

⁵⁴ K řízení tisku za protektorátu viz nejnověji: Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara. Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939-1941. Karolinum: Praha, 2003; Gebhart, Jan – Köpplová, Barbara a kolektiv: Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009.

⁵⁵ Tamtéž, str. 469-470.

⁵⁶ Wolfgang Wolfram von Wolmar (9. 6. 1910 – 2. 12. 1987). V době I. republiky studoval v ČSR. Vedoucí skupiny *Tisk* v Kulturně politickém oddělení Úřadu říšského protektora.

⁵⁷ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denních listů ze dne 17. října 1941. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c. d., str. 451.

⁵⁸ Pokyny pro tiskovou přehlídku č. 338 ze dne 11. 7. 1940. NA, NS, TNS 8/46, karton 22.

zemřel v koncentračním táboře, takže byl jistě podezřelý z protistátních činů. Něco takového není v zájmu ani českého národa, ani příslušného listu.⁶⁰“ Následně pak varoval, že v „tomto případě platí pro tisk arizační princip, jinak na něj musí být pohlíženo jako na tisk poživovštělý.“⁶¹

8. 1. 1941 zveřejnil *Prager Abend* článek, který rozpoutal kampaň v protektorátním tisku. V článku je kritizován předseda správní rady Živnostenské banky Dr. Jaroslav Preiss⁶², který zaslal novoroční blahopřání židovskému „Králi Čáslavi“ Pickovi nebo opat Metod Zavoral⁶³, který zaslal novoroční blahopřání židu Robertu Mandelíkovi. V této atmosféře tiskový orgán *Národního svazu novinářů*, *Tisk a novináři*, publikoval vzpomínku u příležitosti 40. výročí doby, kdy se Dr. Jaroslav Preiss stal členem redakce *Národních listů*.⁶⁴ To tvrdě kritizoval Wolfram von Wolmar s tím, že „jest to přímo hrubost, že si tuto neuvěřitelnou úchylku dovoluje právě orgán Národního svazu novinářů.“ Wolfram pak zásadně varoval, že „to vše jasně dokazuje, že tento časopis nepochopil, že se chce státi orgánem, povoláním k tomu, aby poskytoval českým novinářům pro jejich obtížnou činnost pomůcky a materiál, kterých potřebují.“⁶⁵

Absence většího počtu antisemitských článků, pomineme-li tisk *Vlajky* nebo *Arijský boj*, v denním tisku si byli vědomi nacisté. Proto od podzimu 1940 vyzývají novináře k větší aktivitě. „Zesílení práce v zimě je nyní nezbytným novinářovým úkolem, jemuž se nemůže vyhnouti. Do toho patří v první řadě projednávání židovské otázky výkladem hlavních zásad a případně s použitím příslušné německé literatury.“⁶⁶

K částečnému zvýšení antisemitských článků došlo v souvislosti s uvedením antisemitského filmu Veita Harlana *Žid Süß* v protektorátních kinech. Uvedení

⁵⁹ Porada šéfredaktorů denního tisku dne 26. ledna 1940. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d., str. 46.

⁶⁰ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denního tisku 11. července 1940. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d., str. 154.

⁶¹ Všeobecná tisková konference 19. VII. 1940. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d., str. 160.

⁶² Dr. Jaroslav Preiss (8. 12. 1870 – 29. 4. 1946). Významný český finančník, za I. světové války účastník protirakouského odboje. Do roku 1938 stál v čele Živnostenské banky, poté předseda její správní rady. 1941 z funkce odstoupil a žil v ústraní.

⁶³ Method Jan Zavoral (28. 8. 1862 – 26. 6. 1942). 1885 vysvěcen na kněze. Od roku 1906 opat strahovského kláštera. Oběť nacistické perzekuce.

⁶⁴ HAB.: Výročí novin a novinářů. Tisk a novináři, ročník XV, č. 5-6, leden-únor 1941, str. 86.

⁶⁵ Pravidelná porada šéfredaktorů denního tisku 28. února 1941. In: Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d., str. 313.

⁶⁶ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denního tisku 15. listopadu 1940. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d., str. 225-226.

Harlanova filmu částečně suplovalo a doplňovalo antisemitismus v tištěných médiích, jak bude uvedeno v další kapitole.

Vzestup antisemitských textů v tištěných médiích v době promítání filmu *Žid Süss* byl jen dočasný, protože v dubnu 1941 Wolframův zástupce E. Schubert šéfredaktorům denního tisku vyčetl, že „*židovská otázka přes všechno úsilí není v tisku správně popoháněna. Kromě antisemitských a několika málo denních listů není o tomto tématu po celé týdny v tisku ani řádky.*“⁶⁷

Na přelomu let 1940/1941 se novináři dočkali též kritiky za to, že špatně psali slovo žid, mnozí totiž stále užívali malé písmeno. Stalo se tak např. v referátu o výnosu ministerstva financí o zrušení židovských vkladních knížek a listů⁶⁸. V informačním článku se mj. psalo: „*Ode dne, kdy tato vyhláška nabývá účinnosti, není židům, židovským podnikům a židovským osobním sdružením dovoleno konati vklady na vkladní a spořitelní knížky, jakož i na vkladní knížky.*“⁶⁹ Wolfram von Wolmar upozorňoval, že je nutné vždy psát slovo *žid* s velkým písmenem, protože „*se vždy jedná o „Žida“ ve smyslu rasovém a nikoliv náboženském.*“⁷⁰ Současná pravopisná norma, *Pravidla českého pravopisu*, doporučuje psát slovo *žid* s malým písmenem „v etnickém smyslu“.⁷¹

V září 1941 je nařízeno komentovat nařízení o označování židů, přičemž Wolfram von Wolmar by „*vítal, že.. skutečnost, že označování Židů Davidovou hvězdou bude i v Protektorátu od 15. září provedeno, jest dalekosáhlou zásluhou českého tisku, který již dlouho žádal a vítal, aby Židé byli označeni.*“⁷² Toto Wolframovo nařízení ale mělo spíše vést k diskreditaci české žurnalistiky, protože jediným periodikem, který od roku 1940 žádal povinné označení židů, byl *Arijský boj*⁷³. K psaní článků na podobné téma vyzýval totiž sám Wolfram 29. 8. 1941: „*Není námitek, bude-li žádáno označení*

⁶⁷ Pravidelná porada šéfredaktorů denních listů dne 18. dubna 1941. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d., str. 337.

⁶⁸ Zrušení židovských vkladních knížek a vkladních listů. Národní politika, ročník LVIII, č. 322, 19. 11. 1940, str. 7, I. vydání.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denního tisku dne 22. listopadu 1940. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c. d., str. 231.

⁷¹ Pravidla českého pravopisu. Školní vydání. Praha: Pansofia, 1993, str. 382.

⁷² Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denního tisku dne 12. září 1940. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c. d., str. 417.

⁷³ Viditelná páska označí Žida. Arijský boj, ročník I, č. 10, 20. 7. 1940, str. 1; L.: Fašistické jednoty a skupiny nacionalistů ve východních Čechách do aktivity!; DrHü (JUDr. Antonín Hübschmann): Ghetto a žlutou barvu pro Židy. Arijský boj, ročník I, č. 15, 24. 8. 1940, str. 1.

*Židů, aby se poznali na první pohled. Pište to jen věcně a klidně a bez útoků na úřední a vládní místa. Už se na tom pracuje, ale to je důvěrné.*⁷⁴

Postupný obrat v rozsahu antisemitských textů znamená druhá polovina roku 1941. Nacistické Německo napadlo Sovětský svaz, zastupujícím říšským protektorem v Čechách a na Moravě byl jmenován Reinhard Heydrich a klíčovým momentem bylo jmenování Emanuela Moravce do čela ministerstva školství a Úřadu lidové osvěty v lednu 1942. V této době se již v tisku objevují antisemitské texty ve větší míře a je možné konstatovat, že nacisté začínají být s antisemitskými články v českých médiích spokojeni. Poslední výtku v rámci tzv. tiskových konferencí udělil novinářům vrchní rada Kraus několik dní před atentátem na Reinharda Heydricha. „*Konečně bych ještě upozornil na to, abyste nedávali usínat protižidovskému tažení v tisku. Jsou tu písemné doklady jakési vlažnosti v protižidovském boji. Tato vlažnost se pak rychle projevuje u nositelů Davidovy hvězdy, kteří velmi pohotově vystrkují své růžky. Nezapomínejte na důležitou věc očisty našeho národního života a nepřestávejte se dovolávat arijského vědomí českého člověka. To se ovšem musí dít soustavně a bez přestávek.*“⁷⁵

24. 5. 1942 je důležitým datem pro český antisemitismus. V sešitové edici *Večery pod lampou* vyšel první antisemitský román – *Vesnický mor* – od Edvarda Pachmayera. Novináře upozornil vrchní rada Ctibor Melč, aby si „*tohoto románu povšimli, poněvadž se ukázalo, že i prostí čtenáři na tento román reagovali dopisy, které posílali úředním místům*“. Pokyn byl vydán proto, „*že toto téma ... nebylo v české literatuře dosud mnoho probíráno*“⁷⁶. Nabízí se otázka, zda toto doporučení, které ostatně novináři s výjimkou *Arijského boje*⁷⁷ nerespektovali, pocházelo z vlastní Melčovy iniciativy, nebo spíše na pokyn nacistů.

V dalších letech pak můžeme v českém tisku vysledovat několik kampaní, ve kterých byl silně využit prvek antisemitismu. Byla to Heydrichiáda, ve které novináři většinou rozváděli projevy Emanuela Moravce⁷⁸, situace po projevu K. H. Franka v pražské Lucerně 26. 2. 1943, ve kterém mj. reagoval i na právě vydanou knihu Dr.

⁷⁴ Tisková konference dne 29. srpna 1941. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c. d., str. 394.

⁷⁵ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denního tisku ve Scale dne 22. května 1942. In: Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava. (Edice tiskových konferencí z let 1939-1945). Editoři: Jan Gebhart a Barbara Köpplová. V tisku.

⁷⁶ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denního tisku dne 2. července 1942. Národní archiv, fond N 59 – Patzák Václav, signatura 5-69-8, karton 70.

⁷⁷ Dva dobré romány. Arijský boj, ročník III, č. 21, 30. 5. 1942, str. 5; Dva protižidovské romány. Arijský boj, ročník III, č. 50, 19. 12. 1942, str. 4.

Rudolfa Urbana⁷⁹, ve které Urban publikoval pečlivě vybrané dokumenty z archivu bývalého ministerstva zahraničí dokazující, že prezident Beneš ve funkci ministra zahraničí poskytoval z finančních prostředků příspěvky zahraničním novinářům, kteří kladně psali o ČSR, přičemž se samozřejmě jednalo i o novináře židovského původu.

Velkou propagandistickou akcí v roce 1943 byl nález hromadných hrobů zavražděných polských důstojníků v Katyně. Čtenáři protektorátních deníků se dozvěděli o objevení masových hrobů zavražděných Poláků otištěním zprávy německé tiskové agentury DNB již 14. dubna 1943 ve vydání *Večerního Českého slova* a III. (pražském) vydání *Poledního listu*.⁸⁰ Ostatní deníky otiskly obsáhlou agenturní zprávu ve stejném znění pouze pod jinými titulky následující den. Čeští novináři nebyli o nález informováni na pravidelné poradě, protože 16. 4. 1943 Wolfram von Wolmar hovoří o „Katyně“ jako o známé věci. Muselo se tak stát např. prostřednictvím denních pokynů pro tisk.

Wolfram von Wolmar uložil šéfredaktorům, aby komentovali „*znovu obšírně také z českého hlediska hromadnou vraždu v lese katynském. Nutno zvláště vyzdvihnout židovský původ tohoto hrozného zločinu, a v souvislosti s tím nutno obratně poukázat na tu okolnost, že mezinárodní Židovstvo udává tón a zaujímá vedoucí postavení jak v plutokraciích tak i v bolševismu.*“ Zároveň nařídil, aby novináři „*ve svých pojednáních... porovnali stručně způsob tohoto vraždění (střelná rána do týla) se způsobem, jímž byly provedeny v Protektorátu obě vraždy GPU, o nichž se nedávno v českém tisku obšírně psalo.*“⁸¹

Například bývalý šéfredaktor *Vlajky*, Julius Pachmayer, splnil Wolframovy příkazy beze zbytku. Ve svém obsáhlém článku⁸² nejdříve popsal nálezy a zbytek článku věnoval spojení tragédie s mezinárodním židovstvem se slovníkem, který užívala jak *Vlajka*, tak *Arijský boj*. Pachmayer v souvislosti s případem v Katyně mj. varoval český národ před podobným osudem, ve kterém by „*židobolševičtí vlkodlaci dokázali vyvraždit i celé národy, jejichž sídla by zaplavily stepní Stalinovy hordy*“. Jedinou

⁷⁸ K tomu viz: V hodině dvanácté. Soubor projevů státního presidenta a členů vlády Protektorátu Čechy a Morava po 27. květnu 1942. Praha: Orbis, 1942.

⁷⁹ Urban, Dr. Rudolf: Tajné fondy III. sekce. Z archivů ministerstva zahraničí republiky Československé. Praha: Orbis, 1943.

⁸⁰ Les vydal strašlivé tajemství. *Večerní České slovo*, ročník XXV., č. 87, 14. 4. 1943, str. 1-2; Hromadné popraviště 10.000 polských důstojníků. Bolševická bestialita v plné hrůze. *Polední list*, ročník XVII., č. 102, 14. 4. 1943, str. 1, 3, III. vydání.

⁸¹ Pravidelná týdenní poradě šéfredaktorů českého denního tisku dne 16. dubna 1943. NA, fond Patzak Václav, signatura 5-69-8, karton 70.

obranou je podle autora německá armáda a poctivá práce všech Čechů pro totální válku.

Katyn je pro český tisk poměrně důležitým momentem. V souvislosti s nálezem hromadných hrobů totiž Wolfram von Wolmar jasně formuloval úkol českého protektorátní tisku. Stalo se tak na poradě šéfredaktorů 13. 5. 1943, na které mj. vyslovil jasný příkaz, podle kterého *„je nyní bezpodmínečně nutno – a to je přísně důvěrné – usměrnit český tisk jasně a jednoznačně jako nástroj antisemitský“*⁸³. *To znamená, že napříště v zájmu nové a antisemitské Evropy bude bezpodmínečně nutno, aby český tisk každému jednotlivému českému čtenáři stále a stále pádně ličil nebezpečí Židovstva. Nebude se to ovšem dít ve formě článků oplývajících krví – takový článek se do denního tisku nehodí a k tomu jsou jiné listy – nýbrž seriózně s použitím příkladů z minulosti i přítomnosti. Může se to dít např. ve formě citátů z výroků významných osobností z celého světa.Tato práce je nesmírně působivá a příkladná a prosím, abyste této věci věnovali ve svých pracích pozornost. Zvláště jasně je třeba zdůraznit 2 okolnosti: 1/ Stále a stále ličit seriózní a dokumentární formou bolševismus, jak se ukázal vraždou v Katynu, a 2/ Charakterizováním židovského problému ve světě. Nezapomínejte, že tmelem, který spojuje bolševismus a plutokracii, je mezinárodní Židovstvo. Právě tento tmel musí být rozrušen, alespoň zde a v mysli Středoevropana, který musí být připraven na novou budoucnost a musí být proniknut antisemitským duchem, až přijde okamžik, kdy se bude moci postavit do oblasti konstruktivního evropského prostoru.“*⁸⁴

Je třeba konstatovat, že tento Wolframův příkaz byl plněn až do zániku protektorátu. Poslední propagandistickou akcí s nepostradatelným antisemitismem byla porážka Slovenského národního povstání a zajetí jeho vůdců, generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliana.⁸⁵

Některým českým novinářům ale nebylo třeba vydávat příkazy k psaní antisemitských textů, protože je psali dobrovolně z antisemitského přesvědčení. Jedním z příkladů může být Antonín Jaromil Kožíšek, který antisemitou zůstal až do konce.

⁸² J. P. (Pachmayer, Julius): Krvavá židobolševická lázeň u Smolenska. GPU povraždila 12 000 bývalých polských důstojníků. Týden rozhlasu, ročník X., č. 17, 24. 4. 1943, str. 2

⁸³ Tato slova si červeně podtrhl ministr Emanuel Moravec.

⁸⁴ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů českého denního tisku dne 13. května 1943. NA, fond Patzak Václav, signatura 5-69-8, karton 70.

⁸⁵ K tomu viz: Suk, Pavel: Výslechy generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliana při poslední kampani německé propagandy v protektorátním tisku. 1. část. Paginae historiae 15. Praha: Národní archiv, 2007; 2. část. Paginae historiae 16. Praha: Národní archiv, 2008; 3. část. Paginae historiae 17. Praha: Národní archiv, 2009.

Kožíšek ve svém úvodníku⁸⁶ 1. 5. 1945, tedy v době, kdy již bylo známo, že Hitler spáchal sebevraždu, opětně zpracoval Wolframův příkaz z května 1943. Varoval, že cílem „*Stalinovy války*“ je „*nastolit za pomoci Židovstva bolševismus do všech zemí, aby mohl prohlásit světovou bolševickou unií*“, což je „*pro český národ situace ovšem nepříznivá*“.⁸⁷ Účelem zmíněného úvodníku bylo ale nabádání ke klidu stejně, jako to o den dříve učinil v rozhlasovém projevu K. H. Frank⁸⁸. Nutno připomenout, že za 4 dny po otištění Kožíškova úvodníku vypuklo v Praze povstání, kterým zanikl protektorát. V den vypuknutí povstání byl Kožíšek zatčen a za dva roky Národním soudem odsouzen k trestu smrti a popraven.

3. Antisemitský film jako doplněk k tištěným médiím

3. 1. První antisemitské filmy v nacistickém Německu

Jak uvádí Siegfried Kracauer, „*filmy jsou zrcadlem stávající společnosti*“⁸⁹. Přijmeme-li tuto tezi, jsou filmy v období let 1939-1945 i odrazem tehdejší společnosti a „*ve svém souhrnu potvrzují vládnoucí systém... Společnost je příliš mocná, než aby dovolila jiné snímky, než které jí vyhovují. Film ji musí odrážet, ať chce či nechce*“.⁹⁰ Film, relativně nové, přitažlivé médium pro nejširší vrstvy společnosti dokázal v nacistickém Německu „*zasáhnout nejširší vrstvy veřejnosti a zprostředkovávat elementární vzory orientace a vnímání*“.⁹¹ Nacisté z něho učinili svůj další propagandistický prostředek. „*V době, kdy na celý národ jsou uvalena těžká břemena a starosti, má ze státně politického hlediska i zábava zvláštní cenu. Nestojí proto na okraji veřejného dění a nemůže uniknout úkolům dávaným politickým vedením... Film na dospělé a zralé lidi nepřetržitě působí svým nacionálním vlivem a výchovou*“.⁹² Proto

⁸⁶ Kožíšek, Ant. J.: V osudové hodině. Polední list, ročník XIX, č. 103, 1. 5.1945, str. 1, III. vydání.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Německý státní ministr K. H. Frank k českému národu. Polední list, ročník XIX, č. 103, 1. 5.1945, str. 1-2, III. vydání.

⁸⁹ Kracauer, Siegfried: Ornament masy. Praha: Academia, 2008, str. 250.

⁹⁰ Tamtéž, str. 250-251.

⁹¹ Reichel, Peter: Svůdný klam Třetí říše. Fascinující a násilná tvář fašismu. Praha: Argo, 2004, str. 156.

⁹² Duffack, J. J.: Dr. Joseph Goebbels. Poznání a propaganda. Komentovaný překlad vybraných projevů. Naše vojsko: Praha, 2002, str. 41.

ministr Goebbels rozhodl, že film musí být v nacistickém Německu postaven „jako masové umění pro milióny našeho národa do okruhu veřejného vedení.“⁹³

Proto začaly být ihned po převzetí moci v lednu 1933 natáčeny kromě ryze propagandistických dokumentárních filmů i filmy hrané, ve kterých byla skrytě nebo otevřeně propagována nacistická ideologie. Již v roce 1933 to byly dva filmy: *Hitlerjunge Quex*⁹⁴, kterýžto film natočil režisér Hans Steinhoff (příslušník SS, který na konci války natáčel v ateliérech *Pragfilmu* na Barrandově barevný kriminální film *Šiva a šibeniční kvítek*⁹⁵ s Hansem Albersem v hlavní roli) a *Hans Westmar*⁹⁶. *Einer von vielen. Ein deutsches Schicksal aus dem Jahre 1929*, který natočil režisér Franz Wenzler. Je proto přinejmenším pozoruhodné, že první dva antisemitské filmy v nacistickém Německu byly natočeny a do kin uvedeny až v roce 1939.

Jednalo se o filmy *Plátno z Irska (Leinen aus Irland)*⁹⁷ a *Robert a Bertram (Robert und Bertram)*⁹⁸. První film, který se promítal i v pražských kinech⁹⁹, byl pro české publikum zajímavý tím, že spolu s Irene von Meyendorff hlavní milostnou dvojici vytvořil Rolf Wanka. Antisemitismus je ve filmu přítomen v postavě Dr. Kuhna (Siegfried Breuer), generálního tajemníka koncernu.¹⁰⁰ V druhém filmu hlavní milostnou dvojici vytvořil Heinz Schorlemmer a Carla Rust. Antisemitismus je v tomto

⁹³ J. J. Duffack, c.d., str. 43.

⁹⁴ Steinhoff ho natočil na motivy románu Karla Aloyse Schenzingera, který spolu s Bobby E. Luthgehem napsal scénář, s Jürgenem Ohlsenem v hlavní roli Heiniho Völker. Film, který má stopáž 88 minut, vyprávěl příběh syna nezaměstnaného komunisty Völker, 14letého učně Heiniho, který vstoupí do Hitlerjugend, kde dostane pro svou mrštnost přezdívku Quex, a jehož při roznášení protisovětských plakátů komunisté obklíčí a probodnou. Důležitou složku filmu tvoří hudba, kterou složil Hans-Otto Bergmann, slova k písním HJ složil Baldur von Schirach. Film je možné shlédnout nebo stáhnout na internetu. Viz např.: <http://www.archive.org/details/1933-Hitlerunge-Quex>.

⁹⁵ Film, který na počátku 90. let dokončila produkce německé televizní stanice ZDF, je doplněn i vzpomínkami tehdejších herců a filmových pracovníků. Záznam je uložen v osobním archivu Pavla Suka.

⁹⁶ Jedná se o film mapující život Horsta Wessela, autora tzv. Horst Wessel Lied neboli Die Fahne hoch, jakési neoficiální druhé hymny nacistického Německa, která byla často hrána po té oficiální, Deutschland, Deutschland über alles.

⁹⁷ Scénář: Harald Bratt, Stefan von Kamare, Philipp von Zeska, kamera: Hans Schneeberger, režie: Heinz Helbig. Hrají: Otto Treßler (komerční rada Kettner, prezident pražské textilní firmy Libussa A.-G), Irene von Meyendorff (Lilly, jeho dcera), Friedl Haerlin (paní von Gebhardt, jeho sestra), Oskar Sima (ministr obchodu), Georg Alexander (sekční rada, Freiherr von Falsz-Pennwiel), Hans Olden (ministrský rada von Kalinski), Rolf Wanka (ministrský tajemník Dr. Franz Goll), Maria Olszewska (paní von Kalinski), Siegfried Breuer (tajemník Kuhn) aj. Vyrobitel společnost Styria-Film GmbH Vídeň.

⁹⁸ Scénář a režie podle divadelní frašky Gustava Raedera: Hans H. Zerlett, kamera: Friedl Behn-Grund. Vyrobitel společnost Tobis. Hrají: Rudi Godden (Robert), Kurt Seifert (Bertram), Carla Rust (Lenchen), Fritz Kaspers Strambach (správce vězení), Heinz Schorlemmer (Michel, jeho synovec) aj.

⁹⁹ Film pro uvedení v Protektorátu zakoupila společnost Elektafilm, která jej v květnu 1940 uvedla v kinech Amerika a Juliš.

¹⁰⁰ Bližší informace k filmu je možné najít na internetovém portálu <http://www.filmportal.de>. Na internetových stránkách <http://www.ihffilm.com/443.html> je možné film shlédnout.

filmu přítomen např. v postavách manželů Nathana¹⁰¹ Ipelmeyera (Herbert Hübner) a paní Ipelmeyerové (Inge van der Straaten).¹⁰²

O tom, že je *Plátno z Irska* antisemitským filmem, se např. v recenzi a obsahu filmu nedozvěděli čtenáři *Kinorevue*¹⁰³, ale pouze čtenáři *Vlajky*¹⁰⁴, která ho přivítala, protože je „prvním protizidovským filmem uvedeným do Protektorátu. Avšak nejen pro tuto velmi potřebnou tendenci je toto dílo znamenitým přínosem, ale i pro své zaměření sociální, a zejména pak pro přímé a objektivní zhodnocení poctivé práce českých tkalců.“¹⁰⁵ Nabízí se otázka, proč společnost *Elektafilm* „neměla nejmenší snahu postarati se o rozšíření zájmu o toto antisemitské dílo insercí především v našem listě“¹⁰⁶, jak napsala *Vlajka*, která vysoce ocenila vyznění filmu i ztvárnění židovské postavy tajemníka Kuhna¹⁰⁷, kteroužto recenzent v *Kinorevue*¹⁰⁸ zmínil bez uvedení

¹⁰¹ Typické židovské jméno, které může evokovat dramatickou báseň o pěti jednáních *Moudrý Nathan* od Gottholda Ephraima Leasinga.

¹⁰² Židé v tomto filmu jsou ztvárněni jako lidé neohrabaní, hloupi, chamtiví a chlípni, ale ještě bez vizuálního ztvárnění jako v případě žida Süsse na počátku stejnojmenného filmu. Viz <http://www.ihffilm.com/443.html>.

¹⁰³ „S odstupem času a podle současného hospodářského měřítka dívá se tento film na způsob, jakým se za starého Rakouska obchodovalo. Ukazuje zbyrokratisovanou Vídeň (Wien) na jedné straně, na druhé průmysl, v němž velcí bezohledně vykořisťovali malé. Ve Varnsdorfu pohltní velký textilní koncern malou továrnu, aby pak usiloval o bezcelný dovoz irského plátna, na kterém by sice vydělal, ale kterým by zničil všechny malé podniky. Tak současně bojují o své požadavky ztroskotaný továrník a textilní magnát, a oba se dostanou až do Vídně (Wien). Generální sekretář velkého podniku podniká vše pro svůj zájem a pro zájem podniku. Neváhá ani využít náklonnosti ministerského referenta, který má rozřešit spor, k magnátově dceři. Ale to je poctivý člověk, který jde za svým přesvědčením i za cenu kariéry a ztráty své dívky. Nakonec i textilní magnát ustoupí od svých požadavků, propustí prospěchářského sekretáře a přijme malého průmyslníka do svých služeb. Oba mladí lidé, na jejichž straně jsou sympatie obecnostva, dosáhnou svého cíle, i když budoucí zeť pracoval podle svého svědomí a proti zájmům budoucího tchána.“ Viz: Ika.: *Nové německé filmy*. Kinorevue, ročník VI, č. 41, 29. 5. 1940, str. 288.

¹⁰⁴ „V rámci bývalého byrokratického a liberálního Rakousko-Uherska odehrává se příběh majitele tkalcovny Hubermayera ze severních Čech, hájícího i za cenu vlastního úpadku zájmy celé armády drobných dělníků proti zločinné asociální obchodní politice generálního sekretáře pražské textilářské fy „Libuše“ Kuhna-Kohna, který usiluje o bezcelný dovoz irského plátna, jímž má být úplně zničeno české textilářství. Typicky židovskými machinacemi snaží se Žid Kuhn o ovládnutí celé firmy „Libuše“ a dokonce i získání ruky dcery svého představeného, málo energického a neinformovaného ředitele Kettnera. Pro svoje obchodní plány získává i ministra obchodu, ale celá jeho nemorální koncepce je nakonec zmařena jednak zásahem nepodplatitelného a čestného ministerského referenta, jednak samotným Hubermayerem, který přijel hájiti spravedlnost pro své tkalce až k vídeňskému ministerstvu.“ Viz: FeS: „Plátno z Irska“ – film o židovské podlosti. Chvála českých tkalců v říšském filmu. *Vlaka*, ročník X, č. 110, 21. 5. 1940, str. 3.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ „Protizidovské zaměření filmu není násilné, neboť stačilo prostě konstatovati všeobecně známou skutečnost pronikání židovského živlu do národohospodářského života a jeho rdousivý vliv na sociální úroveň drobných občanů... V úloze židovského sekretáře Kuhna si vedl s psychologickou výstižností neobyčejně zdařile Siegfried Breuer.“ FeS: „Plátno z Irska“ – film o židovské podlosti. Chvála českých tkalců v říšském filmu. *Vlaka*, ročník X, č. 110, 21. 5. 1940, str. 3.

¹⁰⁸ „Režisér Heinz Helvit soustředil kolem sebe několik zdatných herců, kteří jemným, ale výstižným způsobem karikují prohnitost starého rakouského režimu. Je tu Jiří Alexander se svým v jádru dobráckým bonvivánstvím, Hans Olden jako naprostý ignorant v uniformě, ověšené rády, a Oskar Sima v úloze neinformovaného ministra. Úspěšný intrikán Siegfried Breuer zahrál dobře tajemníka, Otto Tressler se

jejího židovského původu. Téměř s jistotou můžeme konstatovat, že postoj *Kinorevue* byl úmyslný a dohadovat se, že byl možná způsoben nechutí k antisemitismu.¹⁰⁹

Druhý antisemitský a zároveň protibritský film mohli diváci v protektorátních kinech poprvé spatřit 25. 10. 1940, a to v kině společnosti *Ufa* Na Příkopě. Jednalo se o film režiséra Ericha Waschnecka *Rothschildové*¹¹⁰ (*Die Rothschilds. Aktien auf Waterloo*)¹¹¹. V té době ještě média neakcentovala jeho silný antisemitismus, i když Oldřich Kautský ve své recenzi v týdeníku *Kinorevue* napsal, že „*tento přísně historický film ukazuje ve zkratce vzestup židovské rodiny bankéřů Rothschildů, kteří si nahromadili jmění za napoleonských válek, aby je pak rozdělili mezi členy své rodiny v některých z hlavních měst Evropy. Film ukazuje, jak bohatí bankéři odjakživa vládli v tomto světě.*“¹¹² Film se dočkal Kautského kladného hodnocení, protože „*Waschneckův film je dobovým dramatem plným vzruchu a napětí, daleko převyšujícím někdejší americký film, jehož pojetí bylo zcela protichůdné*“¹¹³. Film mohl zaujmout i protektorátní publikum, protože tato rodina byla a je známá jako synonymum bohatství¹¹⁴ a film tak mohl dobře zaútočit na některé lidské pud, např. závist.

3. 2. Žid Süss

Další, dnes zřejmě nejtypičtější antisemitský film – *Žid Süss*¹¹⁵ - začal v roce 1939, podobně jako Waschneck, natáčet režisér Veit Harlan, který zásadně přepracoval

cítí dobře v úloze charakterního továrníka, za jehož zády se děly pikle, o nichž nevěděl. Jeho dcerou je hezká Irena v Meyendorf, která s Rolfem Wankou ze všech sklídí největší úspěch. Karel Skraup v úloze malého továrníka zaujímá velkou dávkou nelíčené lidskosti.“ Viz: lka.: Nové německé filmy. *Kinorevue*, ročník VI, č. 41, 29. 5. 1940, str. 288.

¹⁰⁹ Je zde důležité konstatovat, že stejný recenzent podepsaný šifrou „lka“ recenzoval za několik měsíců antisemitského Žida Süsse.

¹¹⁰ Scénář: [C. M. Köhn](#) a [Gerhard T. Buchholz](#), kamera: [Robert Baberske](#), režie: [Erich Waschneck](#). Vyrobitel společnost [Universum-Film AG \(UFA\) Berlín](#). Hrají: [Carl Kuhlmann](#) (Nathan, syn Mayera Amschela Rotschilda), [Herbert Hübner](#) (Turner, bankéř), [Albert Florath](#) (Bearing, bankéř), [Hans Stiebner](#) (Bronstein, agent Nathana Rothschilda), Hans Leibelt (král Ludvík XVIII.), Bernhard Minetti (Fouché), Waldemar Leitgeb (Wellington) aj.

¹¹¹ Drama Rothschild vítězí u Waterloo bylo za přispění českého scénografa Miroslava Kouřila uvedeno na scéně Městských divadel pražských v roce 1941.

¹¹² O.K. (Oldřich Kautský): Nové filmy z Říše. *Kinorevue*, ročník VII, č. 14. 20. 11. 1940, str. 277.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Dodnes je známé úsloví: Být bohatý jako Rothschild. Příjmení bylo mnohdy též vnímáno pejorativně.

¹¹⁵ Film je volně ke stažení na internetu, 22. 1. 2010 byl stažen na <http://ulozto.sk/661370/> ve verzi, která je přílohou této práce.

v nacistickém duchu předlohu Liona Feuchtwangera. Čeští diváci viděli¹¹⁶ o šest let dříve (v listopadu 1934) anglické zpracování Feuchtwangerova románu¹¹⁷.

Protektorátní čtenář se o natáčení nového přepisu dozvěděl již v říjnu 1939 z článku v *Polední Národní politice*¹¹⁸, přičemž podle zde uvedené informace měl film režírovat dr. Peter Paul Brauer, který nakonec natáčení filmu vzdal.¹¹⁹ V dalším článku¹²⁰ z ledna 1940 je už jako režisér uveden Veit Harlan. V článku byla zveřejněna informace, že na scénáři se podílí Eberhard Wolfgang Möller, autor dramatu *Rotschild vítězí u Waterloo*, který byl zfilmován. Tuto informaci ale nebylo možné ověřit.

Zmíněný článek v *Polední Národní politice* mj. informoval, že Harlan „se ke studiu židovského prostředí odebral do ghetta několika polských města a zúčastnil se také židovských bohoslužeb v několika synagogách. O svých dojmech z této studijní výpravy napsal do berlínského „Angriffu“ a praví, že židovské bohoslužby a život v ghettu na něho působily odporně. Židé vyráželi při bohoslužebném zpěvu podivné hrdelní zvuky, skoro jako při jodlování a skončili bohoslužbu asiatským tancem, prováděným ve stavu jakéhosi šíleného vytržení. Tyto bohoslužby o slavnosti Purim budou také jednou z vrcholných scén filmu.“¹²¹ Davové scény přijel Harlan natočit do Prahy, kde jako staty použil místní židy.¹²² Helena Krejčová uvedla ve své jinak

¹¹⁶ „Velkofilm“ byl uváděn ve „světové premiéře (Praha-Paříž-Londýn)“ v pražských kinech Lucerna a Kotva v týdnu od 12. do 18. 10. 1934. Viz: Kinorevue, ročník I, č. 7, 10. 10. 1934, str. 140.

¹¹⁷ Žid Süß (Jew Süß). Režie: Lothar Mendes, natočeno podle románu Liona Feuchtwangera, scénář a dialogy: A. R. Rawlinson, vyrobila společnost Gaumont-British Picture Corporation. Hrají: Conrad Veidt (Josef Oppenheimer), Benita Hume (Marie Augusta), Frank Vosper (Karl Alexander vévoda Würtemburský), Cedric Hardwicke (rabín Gabriel), Paul Graetz (Landauer), James Raglan (lord Suffolk) aj. Citované údaje pochází z internetové databáze. Viz: <http://us.imdb.com/title/tt0025329/>.

¹¹⁸ „První protizidovský film.

Objektivní vylíčení života žida Süsse.

V listopadu bude v Berlíně započato s natáčením nového velkého filmu, který bude prvním německým protizidovským filmem. Film bude pojednávat o osobě žida Süsse, jež, jak známo, byla zpracována literárně i filmově podle židovské potřeby známým židem Lionem Feuchtwangerem. Film byl před časem předváděn i v Praze a také kniha Feuchtwangerova byla do češtiny přeložena. Nyní bude však natočen film, jenž má objektivně vylíčit žida Süsse, jeho vzestup a hanebný pád jako dvořada (zde se jedná zcela určitě o překlep autora článku, pozn. P.S.) Ludvíka XIV. v 18. stoll. Libreto napsali spisovatelé Eberhardt Wolfgang Möller, autor dramatu „Rotschild vítězí u Waterloo“ a Ludvík Metzger, režii bude mít dr. Petr Pavel Brauer. s.“ In: s.: První německý protizidovský film. Polední Národní politika, ročník 57, č. 286, 14. 10. 1939, str. 4, II. vydání.

¹¹⁹ Krejčová, Helena: „Jsem nevinen“: Süß, Harlan, Čáp a jiní. Iluminace, ročník 5, 1993, č. 3 (11), str. 67.

¹²⁰ C.: Chystá se film o židu Süssovi. Polední Národní politika, ročník 58, č. 25, 26. 1. 1940, str. 4, II. vydání.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Krejčová, Helena: „Jsem nevinen“: Süß, Harlan, Čáp a jiní. Iluminace, ročník 5, 1993, č. 3 (11), str. 66.

výborné stati o filmech *Žid Süss a Jan Cimbura* minimálně 2 bibliografické chyby v odkazech na články v Národní politice.¹²³

Scénář budoucího filmu byl předložen k přečtení též ministru Goebbelsovi, který si do svého deníku 9. 11. 1939 mj. napsal, že „ukázky jsou výtečné. První skutečně antisemitský film.“¹²⁴ Goebbels o scénáři referoval 19. 11. 1939 Hitlerovi, který „má k němu několik podnětů“¹²⁵. Goebbels považoval budoucí film za „hodnotný propagandistický prostředek“¹²⁶.

Harlan se za každou cenu snažil diváky přesvědčit o tom, že film zobrazuje historické události, ostatně za úvodní titulky filmu umístil konstatování, že „*Die im Film geschilderten Ereignisse beruhen auf geschichtlichen Tatsachen.*“ To chtěl svým budoucím divákům dokázat tím, že bude studovat archivní dokumenty, židovské zvyky a náboženské obřady i tím, že pro staty zvolí skutečné židy. Divák měl nabýt dojmu, že se jedná o téměř historickou rekonstrukci příběhu, na rozdíl od Feuchtvangerova „*hnusného pojetí*“¹²⁷. V Feuchtvangerově pojetí se Süssovu dceru pokusí znásilnit württemberský vévoda Karl Alexander, v Harlanově pojetí mladou dívku Dorotheu znásilní sám Süss.

Zřejmě proto kromě zmíněného Möllera na scénáři filmu spolupracoval sám Harlan a Ludwig Metzger.¹²⁸ Děj umístili do Stuttgartu roku 1733, kde po smrti svého otce skládá přísahu nový württemberský vévoda Karl Alexander. V této době je Stuttgart pro všechny židy nepřístupný. Vévodův dvořan von Remchingen odjíždí do židovské čtvrti ve Frankfurtu k židu Süssovi Oppenheimerovi, aby pro svého pána nakoupil klenoty. Korunku kvůli její ceně odmítá, proto žid Süss nabízí perlový náhrdelník. Jeho cena 50 tisíc je pro kupujícího moc vysoká, proto Oppenheimer nabízí náhrdelník za 10 tisíc s tím, že zbylých 40 tisíc bude kompenzováno jeho pozváním do Stuttgartu.

¹²³ V odkazu č. 34) – uvedla, že článek *První německý protizidovský film* vyšel v Národní politice č. 286 11. 10. 1939 na 4. straně, ve skutečnosti vyšel v **Polední** Národní politice a až 14. 10. 1939. V odkazu č. 35) opět uvedla, že článek *Chystá se film o židu Süssovi* vyšel v Národní politice 26. 1. 1940, ale stejně jako u předchozího odkazu se jednalo o **Polední** Národní politiku.

¹²⁴ Goebbels, Josef: Deníky. Svazek 3, 1935-1939. Praha: Naše vojsko s.r.o., 2009, str. 419.

¹²⁵ Tamtéž, str. 423.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tímto termínem označil Harlan po válce při svém soudním procesu Feuchtwangerovo literární zpracování. Viz: Veit Harlan nebo dr. Max Joseph Goebbels? Věstník židovské obce náboženské v Praze, ročník XI, č. 15-16, 15. 4. 1949, str. 173.

¹²⁸ Na výrobě filmu se dále podíleli: Wolfgang Zeller (hudba), Otto Hunte a Karl Vollbrecht (stavby), Bruno Mondl (kamera), Gustav Bellers (zvuk), v hlavních rolích hrají: Ferdinand Marian (Süss Oppenheimer), Kristina Söderbaumová (Dorothea Sturmová), Heinrich George (Karl Alexander vévoda Württemberský), Werner Krauss (Süssův tajemník Levy), Eugen Klöpfer (rada Sturm, otec Dorothee), Malte Jaeger (aktuár Faber). Vyrobila společnost Terra. Stopáž filmu je v některých materiálech uváděna jako 98 minut, film v příloze obsahuje 94 minut.

Námitku, že chodí v typickém židovském oblečení a s typickým vousy, vyvrací tím, že se převlékne a oholí, což mu následně vyčte jeho tajemník Levy. Vévoda ale přistoupí i na další Oppenheimerovy požadavky, jmenuje ho svým finančním poradcem a postupem doby se Süssov stává neomezeným pánem, proti čemuž se zvedne odpor místních šlechticů. Vévoda poté, co díky Süssovi přijde o státní peníze, přijímá nabídku půjčky židovské obce, jejíž členové se na oplátku mohou do města nastěhovat. Jedním z hlavních Süsových odpůrců je mladý aktuár Faber, který miluje Dorotheu Sturmovou, se kterou se ožení. Je uvězněn a mučen, Dorothea, aby ho zachránila, je znásilněna Oppenheimerem. Následně ale spáchá sebevraždu. Vévoda zjistí, co svou spoluprací se „svinským židem“ (jak Süssovi v jedné scéně filmu nadává) zavinil a posléze umírá na záchvat mrtvice. Proti Süssovi se postaví nejen místní šlechta, ale i obyvatelé. V soudním procesu je odsouzen k trestu smrti a veřejně na náměstí oběšen. Když ho těsně před pověšením 4. 2. 1738 vytahují v železné kleci nahoru, křičí na všechny: „*Vemte si můj dům, vemte si mé peníze, ale nechte mě naživu! Jsem nevinný!*“ Jeho smrt při poletujícím sněhu sleduje se zadostiučiněním aktuár Faber. Následně je předsedou soudu oznámeno, že všichni židé musí do tří dnů opustit Würtensbersko a je jim navždy vysloven zákaz vstupu.¹²⁹

Právě závěrečná scéna dokazuje, že Harlan prokazatelně lhal, když tvrdil, že film rekonstruuje podle historických faktů a když ve svém soudním procesu v roce 1949 v Hamburku prohlásil, že „*ztotožňovat mne s antisemitismem nebo s filmem „Žid Süssov“, to by znamenalo naprostou neznalost úkolů režisérových.*“¹³⁰ Jako důkaz může posloužit nejnovější, téměř pětisetstránková historická studie Hellmuta G. Haasise¹³¹, který na základě skutečných archivních dokumentů rekonstruoval Süssov život. Součástí zmíněné práce jsou též reprodukce dobových rytin znázorňující mj. Süssovu cestu na popraviště a scénu jeho popravy¹³². Zatímco Süsova poprava se na rytině odehrává ve dne na pusté pláni, kde jsou postaveny mj. tribuny pro diváky, Harlan situoval popravu do středu města.

Filmu je nutné přiznat působivost některých scén, které měly diváky utvrzovat v oprávněnosti antisemitismu. Je to nejen vykreslení odpudivého prostředí židovské čtvrti, mučení aktuára Fabera, ale především závěrečná scéna Süsovy popravy. Ta se

¹²⁹ Obsah je napsán podle filmu.

¹³⁰ Veit Harlan sehrál novou úlohu. Věstník židovské obce náboženské v Praze, ročník XI, č. 13, 1. 4. 1949, str. 151.

¹³¹ Haasis, Hellmut G.: Joseph Süssov Oppenheimer, genannt Jud Süssov. Finanzier, Freidenker, Justizopfer. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Verlag GmbH, 1998.

koná večer, kdy z oblohy padá sníh, a Süss je vytahován v železné kleci pomalu nahoru, aby měl čas ukázat svými výkřiky, jak je i v poslední chvílích života zbabělý.

Z hereckých představitelů podal nejlepší výkon představitel hlavní role, Ferdinand Marian, který se údajně pokoušel vyhnout přijetí role za každou cenu na rozdíl od Wenera Krausseho.¹³³

Slavnostní uvedení filmu se konalo v kině *Ufy* Na Příkopě 21. 11. 1940. Premiéry se zúčastnili němečtí nacističtí vedoucí pracovníci a zástupci vlády, Národního souručenství a dalších organizací. Představení bylo zahájeno Beethovenovou předehrou „Egmont“ v provedení *České filharmonie* za řízení dirigenta Karla Šejny¹³⁴ a poté byl divákům promítnut samotný film.

Prezentace filmu v protektorátním tisku nebyla ale ponechána na vůli jednotlivých filmových kritiků, ale Wolfgang Wolfram von Wolmar na pravidelné poradě šéfredaktorů denního tisku 22. 11. 1940 vydal příkaz, aby film byl zhodnocen nikoliv pouze v recenzích, nýbrž též, aby „*byl podkladem politického úvodníku, který by se zabýval otázkou židovskou. Tento film se vyznačuje mimořádnou dramatickostí, objasňuje způsob práce Židů a jejich dovednost vplížiti se do cizího národa, aby se stali pány osudů nejen jednotlivců, ale i národů a knížat. Tento film je nabit idejemi, o kterých sice přímo nepojednává, avšak poskytuje jimi možnost srovnávat dějiny vlastního národa s dějinami Židovstva v Německu. Jest proto velmi vděčným objektem a materiálem pro posouzení židovské otázky.*“¹³⁵ Dále upozornil, že je nutné důsledně psát označení žid s velkým písmenem, protože se vždy jedná o „Žida“ *ve smyslu rasovém a nikoliv náboženském.*“¹³⁶ Čtenáři měli být v reakcích na film a následných článcích připravováni na postupné vyřazování a následnou likvidaci židovských spoluobčanů.

Národní politika přinesla referát o filmu a jeho slavnostním představení ve svém ranním vydání i ve svém poledním vydání. Oba články jsou podepsány šifrou „-al“, která by mohla být šifrou stálého filmového recenzenta listu, Viktora Srkala. Je ale zajímavé srovnat je oba co se týče užitých výrazů. Autor zřejmě úmyslně článek

¹³² Tamtéž, str. 446.

¹³³ Krejčová, Helena: „Jsem nevinný“: Süss, Harlan, Čáp a jiní. *Iluminice*, ročník 5, 1993, č. 3 (11), str. 71-72.

¹³⁴ V roce 1948 převzal na dva roky řízení České filharmonie poté, co emigroval její dosavadní šéfdirigent Rafael Kubelík.

¹³⁵ Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka: *Český tisk pod vládou Wolframa von Wolmara. Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939-1941*. Karolinum: Praha, 2003 (Dále jen *Český tisk*), str. 231.

¹³⁶ Tamtéž.

v *Polední Národní politice* výrazově přiblížil okruhu jejích čtenářů, protože poledníky a večerníky byly obvykle zaměřeny na spíše povrchnější čtenáře, kteří se zajímají hlavně o zprávy převážně tzv. bulvárního charakteru. Tím se *Polední Národní politika* výrazně lišila od ranního vydání.

V *Národní politice* autor(ka) konstatoval mj., že „při vší umělecké poctivosti a čistotě ryze filmového výrazu má však ještě vyšší poslání. Ukazuje v plné nahotě na historickém příběhu židovského rádce, vykořisťovatele a podlého násilníka, který se vetřel ve přízeň württemberského vévody, jak židovský jed již po staletí rozleptával, otravoval a ničil štěstí a pokojné žití všech národů. Se sugestivní pravdivostí líčí nám tento působivý film židovské metody, které se neštítily žádných prostředků, jen když vedly k cíli: k vládě nad křesťanskými penězi a tím k neomezené moci nad celým světem... Jeho příběh je krutě pravdivý a přesvědčivý.“¹³⁷

Polední Národní politika přinesla obdobný článek stejného obsahu, ovšem, jak už bylo uvedeno, s jinými výrazovými prostředky. „Příběh nestoudného Žida Süsse Oppenheimera ... posloužil režisérovi,... aby na tomto odstrašujícím příkladě ukázal zhoubný vliv všeho židovstva, kdysi svými nečistými prostředky ovládajícího celý svět. S otřásající věrností a pravdivostí líčí film diváku úskočnost, podlost, vyděračství, bezcitnost, chamtivost, násilnictví a nakonec bezmocnou zbabělost syna Israele, když probouzený švábský národ setřese se sebe židovské jho a odevzdá zloducha Süsse trestající spravedlnosti.“¹³⁸

List se k uvedenému filmu vrátil následně ještě 27. 11. 1940 na své první straně. V nepodepsaném článku po zopakování informací a závěrů z výše uvedených článků nakonec jeho autor napsal: „Naše veřejnost přijala film o Židu Süssovi-Oppenheimerovi s plným porozuměním a můžeme proto právem předpokládat, že tento film splní i u nás své poslání. Český národ se zapojuje do protizidovské fronty arijských národů a s nevšedním zájmem sleduje historii antijudaismu, který proti velmoci světového Židovstva nastoupil v zemi působení Žida Süsse-Oppenheimera svůj vítězný pochod.“¹³⁹

Tento článek se svým obsahem blíží taktéž nepodepsanému článku ve *Večerním Českém slovu* 17. 12. 1940¹⁴⁰, který mj. uvedl: „Dílo se těší zasloužené pozornosti německého i českého obecnstva. Dílo vzbudilo, jak oznamuje PZD, u českého

¹³⁷ -al.: Velkofilm „Žid Süss“ uveden v Praze. *Národní politika*, ročník LVIII, č. 325, 22. 11. 1940, str. 4. IV. vydání

¹³⁸ al.: Film o zhoubném vlivu Židovstva. *Polední Národní politika*, ročník 58, č. 325, 22. 11. 1940, str. 1.

¹³⁹ Film obranou proti Židům. *Polední Národní politika*, ročník 58, č. 330, 27. 11. 1940, str. 1.

¹⁴⁰ Úspěch velkofilmu Žid Süss. *Večerní České slovo*, ročník XXII, č. 296, 17. 12. 1940, str. 4.

*obecenstva trvalý ohlas, neboť dnes je již každému jasné, že právě světové Židovstvo je naším jediným a velkým nepřítelem. Film až do dnešního dne shlédlo více než 50.000 osob. Závěr filmu vzbudil také ohlas v českém tisku. Připomínaly se celé stovky příkladů, kdy Židé v nedávné i historické minulosti se zachovali právě tak jako tento Žid Süss a uškodili českému národu at' již politicky, kulturně nebo hospodářsky.*¹⁴¹

O tom, že v době promítání Harlanova filmu v protektorátních kinech, tedy na podzim 1940, nechtěli novináři ve větší míře tento film využívat k protižidovským výpadům nebo film v tisku propagovat, svědčí i týdeník *Kinorevue*¹⁴², který patřil od konce srpna 1934, kdy vyšlo její první číslo, k nejpoblárnějším mezi filmovými diváky. *Kinorevue* povinně zveřejnila dvoustranu s recenzí filmu¹⁴³. Autor skryt za šiflou „-lka-“, samozřejmě vysoce ocenil současné zpracování na rozdíl od prvního filmu, který byl v ČSR uveden, „v němž historická skutečnost byla překroucena tak, jak se to výrobcům a režisérovi hodilo do krámu.“¹⁴⁴ Čtenář měl být znovu utvrzen v přesvědčení, že byl natočen film podle historické skutečnosti a ne podle Feuchtwangerova románu.

Po zhodnocení hereckých výkonů konstatoval, že film ukazuje, jak to vypadalo poté, co se židé zmocnili vlády ve Württembersku a nabádá, že „film měli by shlédnout všichni lidé, kteří ještě pochybují o účinnosti nové světové politiky. Totiž politiky mladého, předsudky nezatíženého světa, který vidí před sebou jasnou linii křesťanské spolupráce mezi všemi lidmi, ale tvrdé nenávisti ke všemu, co není požehnáno láskou k bližnímu.“¹⁴⁵ Nicméně v dalších číslech připomněl týdeník tento film ve 21. čísle fotografií Wenera Krausse (Levy) s Ferdinandem Marianem (Süss)¹⁴⁶ a další fotografií Wenera Krausse (tentokrát v roli v roli starého žida¹⁴⁷), v obou případech se jedná o malé fotografie z úvodu filmu, přičemž u druhého popisku jeho autor nedbal na Wolframovo nařízení ohledně psaní velkého písmene a mj. napsal, že Werner Krauss hraje ve filmu celkem 6 postav, mj. „hraje i řezníka na začátku a starého žida v okně, který s ním hovoří“.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Od počátku ji vlastnila a vydávala Průmyslová tiskárna. Prvním vedoucím a odpovědným redaktorem byl Karel Smrž, na konci své existence pak Quido E. Kujal.

¹⁴³ -lka-: Nové filmy z Říše. Žid Süss. *Kinorevue*, ročník VII, č. 17, 11. 12. 1940, str. 336-337.

¹⁴⁴ Tamtéž, str. 336.

¹⁴⁵ Tamtéž, str. 337.

¹⁴⁶ č. 21, str. 409

¹⁴⁷ str. 417

Kautský pak filmy *Rotschildové* i *Žid Süss* několika větami připomněl i ve svém shrnutí¹⁴⁸ zahraničních filmů promítnutých v protektorátních kinech v roce 1940: „*Mohutné dílo „Žid Süss“ bylo zhodnoceno příliš nedávno, než aby bylo nutno znovu upozorňovat na jeho velké klady. Rabín Kraussův zůstává jednou z největších postav, jež tento mistrovský herec kdy vytvořil. Waschneckovi „Rotschildové“ byli také oficiálním filmem, na něž bylo vynaloženo mnoho peněz a mnoho umění. Výsledkem je příkladné dílo, které kromě uměleckých hodnot má cenu museální a výchovnou.*“¹⁴⁹

Zmíněnou nechuť novinářů poznal i Wolfram von Wolmar, který za 14 dní od uvedení filmu, 6. 12. 1940, zhodnotil šéfredaktorům články a recenze na uvedený film. Nebyl spokojen¹⁵⁰, protože nesplnili jeho úkol, aby promítání filmu vedlo k zvýšení počtu nových protižidovských článků v protektorátním tisku. Zvláště se mu nelíbily některé pasáže v úvodníku Jaromíra Součka *Historie Žida Süsse* v *Národní politice* 28. 11. 1940.¹⁵¹ Kriticky se k novinářské prezentaci filmu v tisku vrátil ještě na poradě

¹⁴⁸ Kautský, Oldřich: Co ušetřil zub času. (Cizí filmy v roce 1941. Kinorevue, ročník VII, č. 20, 31. 12. 1940, str. 392-395.

¹⁴⁹ Tamtéž, str. 394.

¹⁵⁰ „Články byly psány vesměs pilně, někdy však neobratně. Většina článků ulpěla na filmu a jeho ději, zatímco měla obsahovati politicko-světové názory a vzbudit u čtenářů potřebu řešení židovské otázky. Čeští návštěvníci kina šli v pochopení filmu dále než většina článků. Na druhé straně nutno ovšem uznati, že velký počet českých diváků shlédl film teprve na základě uveřejněných článků. Je omylem věta v jednom referátu „je to především hledisko, že film slouží vyššímu účelu, vyššímu poslání v zájmu národního kolektivu“. Není na místě mluvit o národním kolektivu, je to otřepaný výraz a bezkrevný. Stejně je nesprávné, počíná-li článek větou: „Německé filmy hodnotí ministerstvo propagandy jinak než z hlediska obchodního úspěchu, jak je tomu u filmového průmyslu v jiných zemích; z toho vyplývá, že německý film je oceňován podle služeb, jaké prokazuje národu.“ To zní asi tak, jako kdyby bylo podrobně popsáno, jak je film zhotovován (kulisy, makety apod.) a divák tak připraven o všechny iluze, které v něm film může vyvolati. Nešlo také o to, aby film byl přehodnocen. Jestliže ministerstvo propagandy označí film za volkspolitisch wertvoll, pak to již samo o sobě znamená, že jde o zcela zvláštní film.“ Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d. str. 235-236.

¹⁵¹ Souček, Jaromír: *Historie Žida Süsse*. Národní politika, ročník LVIII, č. 331, 28. 11. 1940, str. 1, IV. i I. vydání.: „Německé filmy jsou ministerstvem propagandy hodnoceny jinak, než po stránce obchodního úspěchu, jako tomu bývá u filmového průmyslu v jiných zemích. Je to zejména hledisko, že film má vyšší účel, má poslání po stránce vyššího zájmu národního kolektivu, z čehož vyplývá, že každý výrobek německého filmového průmyslu je hodnocen také podle služby, jakou prokazuje národním zájmům. Vždy klade se otázka, do jaké míry je film hodnotný národně-politicky. Není jistě pochyby o tom, že otázka židovská těsně souvisí, a to způsobem nejpodstatnějším s úkolem, který si německý národ klade ve snaze o nastolení nového řádu na evropské pevnině. Film nemohl zůstat stranou velkého úkolu, jakým jest ochrana arijské rasy a její čistoty a naprosté vyloučení židovského vlivu v životě politickém, hospodářském a kulturním. Viděli jsme tedy film „Rothschildové“, znamenitý film! V mistrné technice filmové byl znázorněn vzestup frankfurtského rodu, který získal tak značný vliv na vývoj politických poměrů v Evropě svými finančními machinacemi. Jistě často si kdekdo řekl, proč nemá finančního úspěchu někdy poctivý arijský podnikatel. Film „Rotschildové“ dal odpověď na tuto otázku. Nemůže ho mít v soutěži s metodami, jakých užívali židovští finančníci.

Ve vzrůstu finanční moci domu Rothschildů byl nám však znázorněn pouze jeden určitý úsek odpovědi na otázku, jak se Židé dostávají k moci. Nyní však přišel film „Žid Süss“. Skvělé filmové dílo, které zabralo celou židovskou otázku, široké území, na němž se uplatňuje židovská touha po nadvládě a po majetku. Ve filmu „Žid Süss“ nejde jen o peněžní machinace a znázornění vlivu, jak Židé svojí peněžní mocí ovládali panovnické dvory, veškeren obchod a hospodářský život, v tomto filmu se židovské heslo: „Být pánem a mít ruku držitele nade vším“ rozprostírá do nejširších mezí života....

šéfredaktorů denního tisku 7. 2. 1941, kdy konstatoval, že „promítání filmu „Žid Süss“ nepřimělo plzeňské novináře k tomu, aby napsali třeba jen jediný článek o židovské otázce.“¹⁵²

Nabízí se otázka, zdali byl Wolfram von Wolmar spokojen s prezentací filmu v *Arijském boji*, který byl českou obdobou nacistického antisemitského listu *Der Stürmer*. V záhlaví *Arijského boje* sice nestálo nacistické heslo „*Juden sind unsere Unglück*“, ale heslo „*Proti Židům pravdou a činy!*“ Přestože filmu byla věnována podstatná část poslední strany, nepodepsaný článek¹⁵³ většinou převypravoval děj filmu. Autor své hodnocení filmu uvedl až do posledních tří odstavců: „*VŠICHNI MUSÍTE SPATŘIT tento vynikající film, který není jen věcí filmového uměleckého repertoaru, ale historickou dokumentací neblahého vlivu Židovstva mezi evropskými národy. Nadpisujeme dnešní reportáž „Nebyl jen jeden Žid Süss,“ protože máme na mysli ty desítky a sta větších i menších židovských stvůr, které i v našem národě počínali si stejným způsobem, třebaže v jiném prostředí a za jiných okolností. Konec Žida Süssa stal se symbolem konce světového Židovstva a počátkem nově se rodící Evropy a v duchu nového světového názoru.*“¹⁵⁴

Arijský boj se pak do konce roku 1940 filmu na svých stránkách nevěnoval. Pouze ve stejném čísle jako výše zmíněný článek použil název filmu do velkého útočného článku proti bývalému bankéři Petschkovi¹⁵⁵ na své první straně pod názvem *Petschek – pražský Žid Süss*¹⁵⁶. V závěru tohoto článku autor mj. píše: „*Český člověk, který vidí na filmovém plátně napínavý příběh Žida Süsse, nemá si vždy upomene, že i u nás měli jsme takové Židy, kteří pod ochranou hradní společnosti zotročovali náš lid.*“¹⁵⁷

Čtenář jistě vystihne z těchto řádek, že film „Žid Süss“ má nepsaný podtitul: *povaha a metody židovské rasy. Film „Žid Süss“ je právě významný tím, že historie jednoho Žida, jak ho film mistrnou technikou hereckou a režijní předvádí, představuje typ, židovský typ, který vždy za všech časů a za všech okolností se projevoval způsobem stejně cynickým a nelítostným jako Žid Süss za své vlády. Je to doklad, příklad a výstraha.*“

¹⁵² Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d., str. 280.

¹⁵³ Nebyl jen jeden Žid Süss. *Arijský boj*, ročník I, č. 29, 30. 11. 1940, str. 8.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Sídlo pražského gestapa, Petschkův palác, vlastnil Julius Petschek, který získal velký majetek především díky obchodům na burze. Spolu se svým bratrem Ignazem mj. ovládli severočeské doly.

¹⁵⁶ Petschek – pražský Žid Süss. *Arijský boj*, ročník I, č. 29, 30. 11. 1940, str. 1.

¹⁵⁷ Tamtéž.

Podle informací v denním tisku¹⁵⁸ film shlédlo za necelý měsíc přes 50 tisíc návštěvníků. Tisk ale nespécifikoval, zda se jedná o počet diváků v pražských kinech nebo v celém protektorátu.

Nahlédneme-li do tehdejších programů pražských kin, divák mohl kromě antisemitského Žida Süsse shlédnout z českých filmů např. melodramata *Minulost Jany Kosinové* a *Pohádka máje*, veselohry *Poznej svého muže* a *Poslední podskalák*, kostýmní film *Maskovaná milenka* s Lídou Baarovou v hlavní roli nebo obnovenou premiéru *Našich furiantů*, ale hlavně Čápovu *Babičku* v hlavní roli s Terezií Brzkovou. Z německé produkce to pak byl např. hudební film *Videňský valčík* s Paulem Hörbigerem coby Johanem Straussem, detektivní veselohru *Detektiv Korff* v hlavní roli s Heinzem Rühmannem, melodrama „o věrném srdci statečné ženy“ *Očekávám tě* s Paulou Wessely nebo velkofilm *K novým břehům* se Zarah Leader.

Jediným českým deníkem, který nerecenzoval Žida Süsse, byla *Vlajka*, protože kvůli finančním problémům nevycházela od 23. 10. do 23. 12. 1940.¹⁵⁹ Vrátila se k němu až ve svém vánočním čísle, ve kterém ho ale František Šulc použil jako prostředek k volání po českém antisemitském filmu. „*Po protizidovském filmu domácí české výroby voláme již přes rok a dosud nebylo v tomto směru překročeno ani ke snaze po jeho realizování. A nelze tvrdit, že by se z našeho českého prostředí, z naší české zkušenosti se Židy a z čelných jejich zásahů do našeho národního života nedalo vytěžit mnoho a mnoho výchovné látky pro protizidovský film. Že bychom tím i na tomto poli samozřejmě dokázali nejlépe své myšlenkové zapojení do nové národovecké epochy, není třeba zdůrazňovati.... Doufáme, že v příštím roce se dočkáme i českého protizidovského filmu. Doufáme, že zmizí i ty bezpředmětné obavy, jako by film toho druhu nebyl obchodním podnikem. I když nebude, vykoná svůj ušlechtilý úkol a přinese nám nová uznání.*“¹⁶⁰ Šulc zde připomněl vlajkařské „volání“ po českém antisemitském filmu z doby uvedení filmu *Plátno z Irska*¹⁶¹ (květen 1940) a své z června 1940¹⁶².

¹⁵⁸ Úspěch velkofilmu Žid Süss. Večerní České slovo, ročník XXII, č. 296, 17. 12. 1940, str. 4.

¹⁵⁹ V úterý 22. 10. 1940 v záhlaví svým čtenářům oznámilo Ústřední vedení ČNST-Vlajka, „že při sporých prostředcích a při trvajících podmínkách jest celá tíže boje i tiskem neúnosná, a konečně i proto, že vedoucí hnutí kam. RYS byl odsouzen a vyzván k nástupu čtrnáctidenního trestu, který také včera nastoupil, přerušujeme opět z těchto zásadních důvodů až na další vydávání deníku „Vlajka“. Vlajka, ročník X, č. 237, 22. 10. 1940, str. 1.

¹⁶⁰ F.Š. (František Šulc): „Plátno z Irska“, „Rotschildové“ a „Žid Süss“. Vlajka, ročník X., č. 238, 24. 12. 1940, str. 12.

¹⁶¹ „*Je to film, na jehož poslání (po němž v našich poměrech dosud marně voláme) by se měli učiti naši libretisté a režiséři, a bychom se i v naší filmové produkci konečně dočkali druhu filmů propagačně výchovných, nepostrádajících však ani na zábavnosti.*“ Viz: FeS: „Plátno z Irska“ – film o židovské podlosti. Chvála českých tkalců v říšském filmu. Vlajka, ročník X, č. 110, 21. 5. 1940, str. 3.

3. 3. Jan Cimbura – český antisemitský film

Po natočení antisemitského filmu nevolala jen *Vlajka*, ale též *Arijský boj*, který krátce před uvedením Harlanova *Žida Süsse* do pražských kin dokončil otiskování antisemitského románu na pokračování *Prokletá rasa* manželů Zdeny a Svatopluka Innemannových. *Arijský boj* volal po natočení protizidovského filmu, „ve kterém by byla stržena maska židovským upírům a názorně tak předvedeno českému člověku nebezpečí, které hrozilo důvěřivé duši pod vládou židozednářské vlády“¹⁶³ a v lednu 1941 pak k zfilmování nabízel zmíněný román Innemannových.¹⁶⁴

Požadavek *Vlajky* a *Arijského boje* na natočení českého antisemitského filmu byl částečně splněn rok po pražské premiéře *Žida Süsse*, a to filmem *Jan Cimbura*¹⁶⁵ režiséra Františka Čápa. Slavnostní premiéra se konala na den přesně rok po premiéře *Žida Süsse*, 21. 11. 1941, v kinech *Blaník* a *Lucerna*. Čáp začal film natáčet po obrovském úspěchu svého přepisu *Babičky* Boženy Němcové, který mohli diváci vidět týden před premiérou *Žida Süsse*. V roce 1941 kromě *Jana Cimbury* Čáp natočil ještě další dva filmy, *Noční motýl* a *Preludium*¹⁶⁶, které v divákovi neevokují žádné odkazy na aktuální situaci, ale jak uvádí Kracauer, „i v takových filmech, které se toulají minulostí, se dává poznat dnešní prostředí. Ne vždy je lze sledovat jen proto, že se nesmí pozorovat ze všech stran; možnosti nezávadného sebezpoznaní jsou omezené, zatímco touha po látce je nenasytná.“¹⁶⁷ Liší se od *Babičky* i *Jana Cimbury* tím, že nejedná o

¹⁶² „Dosud nebyl vyroben ani pojat do výrobního programu české filmové produkce ani jediný film s tendencí protizidovskou, protizednářskou nebo takový, jenž by byl nesen národoveckými myšlenkami nového světového názoru!.. To je jeden z prvních úkolů dnešního českého filmu a nebyl-li dosud splněn, jako jej ostatně dosud ignoruje i rozhlas, svědčí to nejen o těžkopádnosti starého aparátu, ale i o nedostatku dobré vůle.“ Viz: Šulc, F.: Deník „Vlajka“ a český film. *Vlajka*, ročník X, č. 137, 21. 6. 1940, str. 10.

¹⁶³ -brp-: Protizidovská propaganda. *Arijský boj*, ročník I, č. 27, 16. 11. 1940, str. 2.

¹⁶⁴ Čekáme na film s protizidovskou tendencí. *Arijský boj*, ročník II, č. 3, 18. 1. 1941, str. 4.

¹⁶⁵ Předloha: stejnojmenný román Jindřicha Šimona Baara, scénář František Čáp a Rudolf Madran-Vodička, režie: František Čáp. Vyrobil Lucernafilm v ateliéru Pragfilmu na Barrandově. Exteriéry byly natáčeny v jižních Čechách a v Praze na Hradčanech, chrámu sv. Víta, Karlově mostu, Týnském chrámu nebo Staroměstském náměstí. Hrají: Gustav Nezval (Jan Cimbura), Jiřina Štěpničková (Marjánka), Vilém Pfeiffer (Josef Piksa), Jaroslav Průcha (starosta Kovanda), Marie Brožová (jeho žena), František Roland (židovský krčmář), Stanislava Strobachová (číšnice Barča), Vladimír Šmeral (Bártík), Bolek Prchal (jeho otec) aj.

¹⁶⁶ Premiéra *Nočního motýla*, který slavil úspěch na Mezinárodním filmovém festivalu v Benátkách a ve kterém výkon Adiny Mandlové předčil výkon představitelky hlavní role, Hany Vítové, se uskutečnila 10. 10. 1941. Premiéra filmu *Preludium* pak 25. 12. 1941.

¹⁶⁷ Siegfried Kracauer, c. d. , str. 251.

filmové prepisy literární předlohy významného českého spisovatele. Zvláště *Noční motýl* byl v Německu a Itálii ceněným filmem, který byl pro tamější diváky nadabován.

Jan Cimbura byl natočen podle prvního dílu stejnojmenného románu Jindřicha Šimona Baara. Román o třech dílech Baar vydal v roce 1908 a od této doby byl mnohokrát opět vydán.¹⁶⁸ Je možné se pouze dohadovat, proč si zvolil právě toto Baarovo dílo, které bylo v letech 1939-41 spolu s romány dalších významných českých spisovatelů znovu vydáno. Němcová, Baar, Rais nebo Jirásek patřili na počátku protektorátu k nejoblíbenějším prozaikům.

Čáp sice po válce vypověděl, že se pro zfilmování rozhodl „v době, kdy českým lidem byla vyvlastňována půda a celé vesnice a kraje byly vystěhovávány,¹⁶⁹ a pro to, že román „hovořil o lásce českého sedláka k rodné hroudě, o nedělitelnosti půdy, kde jsem mohl zdůraznit pracovitost, hrdost a sílu českých selských rodin, ukázat krásu české krajiny a lásku lidu k ní.“¹⁷⁰ Ale už při úvahách o realizaci musel vědět o antisemitských pasážích ve třetí části Baarova románu (přestože pro film použil první část románu) i o aktuální situaci ve společnosti a po natočení prvních německých antisemitských filmů i o volání po podobných filmech v Protektorátu. Čápoovo výsledné filmové zpracování obsahuje celkem tři antisemitské scény, které dohromady mají stopáž 8 minut.¹⁷¹

O těchto scénách, které nemají žádný vliv na děj filmu, se nezmiňuje v obsahu¹⁷² filmu jinak velmi pečlivě postupně vydávaná oficiální databáze českých němých i zvukových filmů, kterou postupně vydává český Národní filmový archiv pod názvem, v tomto případě, *Český hraný film II 1930-1945*¹⁷³. - V předmluvě k tomuto dílu napsal

¹⁶⁸ Naposledy v roce 2008. Baar, Jindřich Šimon: *Jan Cimbura*. Brno: Tribun EU, 2008.

¹⁶⁹ Archiv hlavního města Praha, fond 36, sg. 07242, nedatované strojopisné vyjádření Františka Čápa, str. 3.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Viz příložené dvd s uvedenými scénami.

¹⁷² „Z dlouholeté vojenské služby se vracejí dva dobří přátelé. Jan Cimbura ze Semic a Josef Piksa z Putimi. Piksa hospodaří na vlastním, Cimbura přijme službu u hradištského sedláka a starosty Kovandy. Čeledín Cimbura je pro hospodářství hotový poklad. Je silný a pracovitý, nepije a nekouří. Děvečka Marjánka na něm může oči nechat a také ona se Cimburovi líbí. Cimbura se však nechce a nemůže ženit. Nejprve se chce osamostatnit a to může trvat léta. Když zjistí, že si na Marjánku myslí Piksa, doporučí jí, aby se za něj provdala. Obyvatelé Hradiště si Cimburu oblíbili, ale svobodní mládenci na něj žárlí. Rázným zásahem při hospodské rvačce si však zjedná respekt i u nich. Cimbura se naučil práci s koňmi a začne s Kovandovou podporou pracovat jako formán. Léta plynou a Marjánka má už tři děti. Za prudkého deště se jednou Piksa nachladí a ulehne s těžkým zápalem plic. Ke svému smrtelnému loži ve Cimburu a prosí ho, aby se postaral o jeho ženu a děti. Cimbura slib plní a když s nasazením vlastního života zachrání děti z hořícího lesa, dohodnou se s Marjánkou, že se vezmou a budou hospodařit společně.“ *Český hraný film II 1930-1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998, str. 120.

¹⁷³ *Český hraný film II 1930-1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998. Dostupná též na internetových stránkách Národního filmového archivu: <http://web.nfa.cz/CeskyHranyFilm/cz/obsah/index.html>.

ředitel NFA Vladimír Opěla mj., že „zaznamenává současný stav našeho poznání. Není to proto dílo dokonalé a je do jisté míry obrazem zpřístupnění fondů archivů v České republice.“¹⁷⁴ Nabízí se v souvislosti s absencí zmínky o výše uvedených antisemitských scénách domněnka hraničící s jistotou, že se jedná o úmyslné vynechání tohoto „ojedinělého projevu antisemitismu v protektorátních filmech“¹⁷⁵, jak naopak uvádí Lexikon českého filmu Václava Březiny, jehož první vydání vyšlo o dva roky dříve, než zmíněná databáze NFA.

Antisemitská pasáž se v Baarově románu, jak již bylo konstatováno, nachází až v jeho třetí části v páté kapitole, ve které do Putimi přichází židovský obchodník Salomon Steiner s mladou a starší ženou. „Neslýchaná novota: žid na ves!“¹⁷⁶ Pronajímá si domek a otvírá „zbožím nabitý krám“¹⁷⁷ a kantýnu, kde nalévá různé likéry. Chalupník Stěrba označí židův domek za Sodomu, kterýžto název v Putimi zdomácní. Postupně kantýnu začnou navštěvovat někteří muži, kterým ale další návštěvy znemožní jejich manželky. Na otázku, proč nechtějí putimští od Steinera kupovat, mu odpovídají: „Protože nejste náš člověk ani krví, ani jazykem, ani vírou.“¹⁷⁸ A na rozdíl od filmového zpracování, nedojde k žádnému pogromu, ale „chytrý Salomon poznal, že mu zde pšenice nepokvete, že ženské nemohou zapomenout na „slečinku“ a že žárlivě střeží své muže i před – kořalkou. Zavřel krámeček a odstěhoval se kamsi ke Klatovům. Putimští sedláci zdarma ho odstěhovali na tatické nádraží, ženské udělaly za ním tři kříže a nový farář putimský ... si oddychl a řekl vikáři: „To jsem rád, zase je osada naše panenskou.“ „Jak to myslíte?“ „Je osadou, na které není žida.“¹⁷⁹ Zde se můžeme domyslet, že Baar (povoláním katolický kněz) tyto scény napsal pod dojmem dobového katolického antisemitismu, který je podrobně popsán ve zmíněné práci Michala Frankla.¹⁸⁰ Výrazný rozdíl spočívá též v židově zobrazení u Baara, se kterým sedí sedláci v hospodě, kdežto v Čáповě podání se jedná o zarostlého odpuzujícího žida.

Antisemitská pasáž Baarova románu ovšem byla pro film výrazně odlišně zpracována do tří scén, které tvoří dějovou linii. Mladý sedlák Bártík (Vladimír Šmeral) po prohrané bitce s Cimburou (Gustav Nezval) v hostinci při zábavě naláká sedláka Jíru

¹⁷⁴ Český hraný film II, c. d., str. 9.

¹⁷⁵ Březina, Václav: Lexikon českého filmu. 2000 filmů 1930-1996. Praha: Filmové nakladatelství Cinema, 1996, str. 151.

¹⁷⁶ Baar, Jindřich Šimon: Jan Cimbur. Jihočeská idyla. Praha: Knížní klub, spol. s r. o., 1994, str. 262.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 270.

¹⁷⁹ Tamtéž.

(Rudolf Deyl ml.) do židovského hostince, kde jeho majitel (František Roland) svým návštěvníkům poskytuje možnost hraní karet a prodává kořalku za pomoci své číšnice Barči (Stanislava Strobachová), o které si může divák dle jejího chování domyslet, že se živí i jako prostitutka. Sedlák Bártík se u žida postupně zadlužuje, podepisuje mu úpisy, až přivede celý otcův statek „na buben“, což si v poslední antisemitské scéně sdělují na návsi sousedky (Darja Hajska, Hermína Vojtová, Marie Ježková aj.), z nichž jedna (ztvárněná Hermínou Vojtovou) v důsledku toho křičí, že „*toho žida nám byl čert dlužen*“ a vyzývá ostatní, aby myslely na děti, když na ně jejich tátové nemyslí. Následně pak vtrhnou do židova hostince, vyplení ho, mužům stejně jako číšnici Barče uštedří množství ran a neúmyslným převrnutím lampy hostinec zapálí. V závěru opouští samotný žid s ranečkem na zádech vesnici. Ve filmu bez těchto tří scén není o židovi (židovském krčmáři¹⁸¹) ani zmínky. Dokonce i ve scéně, kdy mladého sedláka Bártíka budí jeho otec (Bolek Prchal) po zřejmě prohýřené noci, nekárá ho za návštěvu židova hostince, ale nýbrž za to, že nadměrně vysedává s harmonikou na návsi.

Baarův a Čápův antisemitismus je možné výrazně odlišit. U Baara se jednalo o typický projev katolického kléru (viz zmíněná Frankova práce), o antisemitismus „*umírněný*“, o čemž svědčí např. i vykreslení postavy žida. Baar ve svých dílech oslavuje selský stav a jeho příslušnost k českému venkovu.

Čáp sice svůj dojemný příběh směřuje též k oslavě selství a českého národa (stejně jako v dalších filmech té doby užil stereotypu, a to návštěvy hlavní postavy filmu v Praze), ale od Baara se výrazně liší zmíněným vykreslením postavy židovského krčmáře, kterého představuje jako člověka naprosto odpudivého, a to v souladu s nacistickou antisemitskou propagandou. Na rozdíl od Baara, v jehož podání jsou sice obyvatelé vesnice rádi, že žid odchází, ale jeho majetek mu zdarma odvázejí na dráhu, Čáp nechává naopak židovu krčmu vypálit a žid odchází s ranečkem na zádech.

O tom, že se ve filmu objeví postava žida, informovala, v té době již jako týdeník, *Vlajka*, v říjnu 1941, kdy otiskla fotografii z filmu, kterou doprovodila popiskem: „*František Roland vytvořil úlohu Žida v novém filmu „Jan Cimburá“*“.¹⁸²

Filmový kritik *Národní politiky* ocenil „*smavou filmovou idylu o českém sedláku, o jeho práci a lásce k lidem a – koním*“¹⁸³ i to, že výsledná podoba je „*více než obvyklý „holinkový“ film. Venkovský člověk tu nevzdychá o marné lásce, nýbrž*

¹⁸⁰ Michal Frankl, c.d., str. 111-150.

¹⁸¹ Český hraný film II, c. d., str. 121.

¹⁸² Vlajka, ročník XI, č. 34, 19. 10. 1941, str. 6.

především – pracuje. Selskou práci, poctivost a věrnost, sílu ducha i těla povýšil Čáp na hlavní dramatické prvky.... Ve svém celku je tento nejnovější Čápův film, tak odlehlý od prostředí i pochybné morálky „Nočního motýla“, vítaným a v nynější české filmové produkci opravdu velmi vhodným osvěžením.“

Dr. Bedřich Rádl byl na stránkách *Kinorevue* v kladném hodnocení filmu opatrnější. *„Film bez problematiky, klidným tokem plynoucí od svého začátku až ke konci, v jediném motivu vypuzení žida ze společenství dědiny se dotýkající dneška a jeho převratných dějů. Scenaristé R. Madran a Čáp provedli své dílo s takovými ohledy k jménu autorovu, že se ve své filmové adaptaci románu ani nesnažili vyhnout místům, působícím na diváky dojemem sentimentality, příliš vzdálené dnešku,“* i když v závěru své recenze film přece jen pochválil. *„Český jih tu mluví k divákovu srdci obrazem, písní i dějem – a to není malý přínos kinematografickému diváku.“*¹⁸⁴

Vlajka podobně jako Srkalova recenze v *Národní politice* film ocenila spolu s výkonem jeho hlavního představitele. *„Ovzduší, hlavní úsilí režiséra při každém filmu, je zde dokresleno s naprostou věrností a mravní čistotou. Po prvé se tu ukázal Gustav Nezval takovým, jakým asi chtěl být od počátku své filmové dráhy: závratně silný, srdečný a lidsky prostý český chlapec, ukázněný a obětavý.“*¹⁸⁵

Naopak negativní názor publikoval na svých stránkách *Arijský boj*, u kterého by se dalo předpokládat, že film pochválí. Opak byl pravdou. Kritika směřovala nejen k odlišnosti filmového příběhu od Baarova románu. *„Ve skutečnosti však zbyla z celého románu o třech částech ve filmu jen první část, která končí Cimburovou svatbou z r. 1858 a tvoří pouze asi čtvrtinu celého díla! A i tato část byla značně přepracována a vsunuty do ní události z dalších částí, ovšem opět pozměněné proti originálu.... Kdyby se byl tento film nazval „Obrazy z venkovského života“, odpovídalo by to plně jeho obsahu. Ale Baarův „Jan Cimbura“ to není. Událostmi bohatý život tohoto siláka tělem i duší nelze vtlačiti do filmu. „Úpravami“ zbylo ze slavného románu jen torsa. Na této skutečnosti nezmění ničeho ani krásné výkony účinkujících, jaké všichni podali, ani původní hudba, jež je jinak velkým kladem tohoto filmu hlavně proto, že nebyla opět „vypůjčena“ od některého našeho mrtvého hudebního velikána.“*¹⁸⁶

¹⁸³ Srkal, Viktor: Film o českém sedláku. *Národní politika*, ročník LIX., č. 328, 25. 11. 1941, str. 4.

¹⁸⁴ Dr. B.R. (Bedřich Rádl): Baarův román ve filmu: Jan Cimbura, *Kinorevue*, ročník VIII, č. 17, 10. 12. 1941, str. 131.

¹⁸⁵ fap (František Peiger?): Jan Cimbura. *Vlajka*, ročník XI, č. 46, 30. 11. 1941, str. 6.

¹⁸⁶ Ing. archiv. J. K.: Opět jeden krásný český román okleštěn filmováním. *Arijský boj*, ročník II, č. 47, 29. 11. 1941, str. 5.

Negativně se vyjádřil i k antisemitským scénám, když k srovnání obsahu filmu a románu napsal, že „výjevy z židovské krčmy jsou zase přeneseny z třetí části románu, tam však Židovi Steinerovi znemožněna nakonec existence **bojkotem** a nikoli **vybitím** jeho „Sodomy“, jak líčí film.“¹⁸⁷

Tím se shodl nejen s *Vlajkou* („Žid Františka Rolanda byl podán velmi nedokonale, bez hlasové i mimické charakteristiky. Scéna pogromu v židově kořalně byla málo symbolická a jaksí opatrná. Baarovo slavné dílo zasloužilo v tomto i některých jiných ohledech více piety a prožhavění.“¹⁸⁸), ale též s Bedřichem Rádlem, který ztvárnění židovského krčmáře zmínil v *Kinorevui* v hodnocení českých herců za rok 1941, když u Františka Rollanda napsal, že tento „po staru charakterisoval svého žida v „*Janu Cimbuřovi*“¹⁸⁹ Jediným z výše zmíněných kritiků, který naopak výslednou postavu ocenil, byl Viktor Srkal v *Národní politice*, když napsal, že „ve vhodné rozvedené epizodě, ukazující na zlo, které na české vsi působil Žid-kořalečník, zaujal hrou i maskou *F. R o l a n d*.“¹⁹⁰

Uzavřenost antisemitských scén a to, že po jejich odstranění nedojde k sebemenšímu vlivu na obsah filmu, nasvědčuje režisérovi tvrzení při výslechu k svému obvinění „ze společenských styků s Němci nad nutnou míru, obhajování a vychvalování nacismu a fašismu a šíření rasistické tendence protižidovské v pogromové scéně filmu „*Jan Cimbuřa*“¹⁹¹ uvedl, že „do svého filmového scénáře filmu „*Jan Cimbuřa*“ protižidovskou scénu nepojal, že jsem úmyslně ji vynechal, ačkoli v Baarově románu jest. Byl to němec Ing. Zankl, který kvůli vynechání této scény napadl *Lucernafilm* a nařídil pojetí protižidovské scény do filmu. Neměl jsem moc, tomu zabránit.“¹⁹² Toto Čápoovo tvrzení potvrdil nejen ředitel *Lucernafilmu* Vilém Brož, který stejně jako Čáp dále uvedl, že režisér „naopak tendenci scény oslabil a učinil vše, aby byla co nejméně v duchu „*nové Evropy*“¹⁹³, ale dále též Dr. Miroslav Rutte. Trestní komise nalézací č. 50 Ústředního národního výboru hlavního města Prahy na základě těchto i dalších svědectví trestní řízení s Františkem Čápem zastavila.

Nabízí se ale otázka, zda někdo nutil Čápa k natočení filmu *Jan Cimbuřa*, nebo Čáp chtěl zopakovat svůj obrovský úspěch s přepisem Němcové *Babičky*, a to přepisem

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Čáp (František Peiger?): *Jan Cimbuřa*. *Vlajka*, ročník XI, č. 46, 30. 11. 1941, str. 6.

¹⁸⁹ Rádl, Dr. Bedřich: *Herci v loňských filmech*, *Kinorevue*, ročník VIII, č. 21, 7. 1. 1942, obálka.

¹⁹⁰ Srkal, Viktor: *Film o českém sedláku*. *Národní politika*, ročník LIX., č. 328, 25. 11. 1941, str. 4.

¹⁹¹ Archiv hlavního města Prahy, fond 36, sg. 07242, výslech obviněného Františka Čápa ze dne 17. 5. 1946.

¹⁹² Tamtéž.

dalšího díla oblíbeného spisovatele 19. století. Další otázkou zůstává, proč Čáp po válce antisemitské scény s ohledem na to, že nemají žádnou souvislost s dějem, z filmu neodstranil. A film v jeho původní verzi začal být opětně promítán v českých kinech od listopadu 1945¹⁹⁴ a občasně uveden a stále uváděn v různých českých televizních stanicích!

Nejenže žádné pochybení nebo jakoukoli morální odpovědnost za antisemitské scény František Čáp po skončení války necítil, naopak je eufemisticky považoval za „jedinou závadu“ filmu, který byl promítán v době povinného označení židů Davidovou hvězdou, kdy jim byla na několik hodin denně stanovena doba, kdy si mohli nakoupit, kdy nemohou vlastnit telefonické přístroje, nedostávají přiděly cukru, luštěnin, cigaret a tabáku, ovoce, ryb, a v době, kdy začaly odjíždět první židovské transporty. K této době František Čáp prohlásil, že „*tenkrát se židé ještě volně pohybovali, že měli svá konta a že snad ani ještě nenosili hvězdy. To, jak s nimi později bude nakládáno, neměl jistě normálně myslící člověk před tím ani zdání. To, že film Jan Cimbura splnil svůj úkol, tj., že mluvil k českým srdcím, mohu doložit mnoha dopisy, které mně jako režiséru a Lucernafilmu, jako výrobci došly ze všech míst.*“¹⁹⁵

Z dnešního pohledu ale můžeme výše uvedená Čápova tvrzení částečně zpochybnit. V roce 1942 začaly být v Horažďovicích, na Mělnicku a Sušicku natáčeny exteriérové záběry filmu *Kníže Václav*¹⁹⁶ v hlavní roli s Karlem Högreem. Film, který vyráběl Lucernafilm, měl zobrazit události z české historie přesně podle představ nacistů. Režie byla svěřena právě Františku Čápo! Proto se Čápova tvrzení po válce mohou jevit jako ryze účelová. Film nebyl nikdy natočen, protože natáčení bylo neustále zdržováno. Čáp si zřejmě uvědomil, že dotočení tohoto filmu by nebylo možné ničím omluvit.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Březina, Václav: Lexikon českého filmu. 2000 filmů 1930-1996. Praha: Filmové nakladatelství Cinema, 1996, str. 151.

¹⁹⁵ Archiv hlavního města Praha, fond 36, sg. 07242, nedatované strojopisné vyjádření Františka Čápa, str. 4..

¹⁹⁶ Bližší informace k filmu viz: Český hraný film II 1930-1945. Praha: Národní filmový archiv, 1998, str. 36.

3. 4. Nenatočené české protizednářské a antisemitské filmy

3. 4. 1. Čtverylka lásky

Na plátnech českých kin se měl zřejmě v roce 1940 objevit film s protizednářskou tendencí pod názvem *Čtverylka lásky*. Původní náčrt obsahu¹⁹⁷ byl o dva měsíce po prvním oznámení mírně¹⁹⁸ pozměněn. Autorem námětu byl dlouholetý Vlajkař a obdivovatel Francova Španělska¹⁹⁹ Felix Cámara del Campo²⁰⁰. Je možné, že námětem pro chystaný film mohl být přepis Cámaraova vlastní knihy *Hrabě de Cagliostro* vydané v roce 1922. První informaci o připravovaném filmu přinesl deník *Vlajka*²⁰¹, který mj. informoval, že natočení filmu v hlavní roli s Lídou Baarovou bylo dohodnuto již na podzim roku 1938 mezi Cámaraou, Milošem Havlem a Karlem Lamačem, který měl film režisovat. „v umělecké výpravě *Mistra Josefa Weniga*“ a článek zdůraznil to, že „film „*Čtverylka lásky*“, o který i v zahraničí se projevuje značný zájem, zůstane věrný svému poslání, nejlépe dokazuje, že odbornou úpravu dialogů provedl autor proslulého díla „*Židozednářství, metla světa*“, *Vůdce Vlajky Jan Rys*!“²⁰²

¹⁹⁷ „Ve „*Čtverylce lásky*“ se po prvé – a to netoliko v českém, ale ve filmu vůbec – odhalují zednářské pikle a intriky, které jako červená nit se vinou dějem rozmarného dobrodružství z doby lehkovážného rokoka. V jižních Čechách dochází k setkání dvou nejповěstnějších lidí své doby: Casanovy von Seingali a hraběte de Cagliostro, doprovázeného svojí ženou podmanivé, exotické krásy, a svým Mistrem, rytířem d'Aquino. A je to právě zásluhou ženské lsti a ctižádostivosti, že Cagliostro, který chce obnoviti egyptská mysteria, jichž se hraběnka později skutečně stává velekněžkou, se odpoutává od Aquina, svého učitele a Mistra, představitele politického směru Zednářstva, jehož jménem pak Velmistř d'Aquino vtiskuje Cagliostrovi pro věčné časy pečeť šarlatána. V ději filmu vystupují další historické osobnosti: císařovna Marie-Terezie, kníže Kanic, baronka Fuchsová, Max hrabě z Médemu a zvláště jeho žena Charlotta, přítelkyně Kateřiny II., která v Kursku ze žárlivosti se stala Cagliostrovou úhlavní nepřítelkyní.“ Viz: Potolský: První český film protizednářské tendence: „*Čtverylka lásky*“. *Vlajka*, ročník IX, č. 21, 18. 7. 1939, str. 5

¹⁹⁸ „Již stárnoucí Casanova a své neodolatelnosti pozbývající vystupuje v takovémto pojetí i v Cámaraově filmu „*Čtverylka lásky*“, s jehož natáčením se v nejbližší době započne. „*Čtverylka lásky*“ je v podstatě komorním filmem z doby rokoka, galantním dobrodružstvím, odehrávajícím se mezi osmi osobami na českém loveckém zámečku Kačíně, kam se utekla sličná hraběnka de Cagliostro, jejíž roli bude hrát Lída Baarová.“ Viz: Casanova kouzla zbavený a „*Čtverylka lásky*“. *Vlajka*, ročník IX, č. 76, 19. 9. 1939, str. 6.

¹⁹⁹ Viz např. knihy: *El Caudillo. Životopisná historická studie*, Praha: Česká grafická Unie a.s., 1942; *Ku předu Španělsko! .. Arriba España!..* Praha: Nakladatel A. Pokorný, 1937.

²⁰⁰ de la Cámara, Felix Achille – vlastním jménem Felix Emil Josef Karel Cammra. (8. 11. 1897 - květen (údajně 8. 5.) 1945). Jeho otec byl zeťem kutnohorského vydavatele Karla Šolce, ve kterém i budoucí spisovatel Felix Achille vydával své první romány. Kromě toho Cámara pobýval několik let v Paříži a Berlíně a ve třicátých letech pak v blízkosti generála Franca ve Španělsku. Současně úzce spolupracoval s Vlajkou, v jejímž tisku též publikoval své reportáže a drobné literární práce. Měl být zabit v době Pražského povstání v květnu 1945. Některé části jeho života jsou dodnes neprobádané, byl známý svou zálibou v okultních vědách. Od třicátých let spolupracoval s českým filmem, podle jeho námětu byly natočeny např. filmy *Tvoje srdce inkognito*, *Okénko do nebe* nebo *Nevinná*, ale největšího úspěchu dosáhla veselohra *Dívka v modrém* v hlavních rolích s Lídou Baarovou a Oldřichem Novým.

²⁰¹ Potolský: První český film protizednářské tendence: „*Čtverylka lásky*“. *Vlajka*, ročník IX, č. 21, 18. 7. 1939, str. 5.

²⁰² Tamtéž.

Na tyto informace zareagovaly *Národní noviny*, které ironicky komentovaly to, že film bude vyrábět Lucernafilm Miloše Havla, „ *kterého sám pan Rys označil za zednáře... Snad si protizednáři přibrali zednáře jen proto, aby film byl co možná nejvěrnějším obrazem zednářských intrik.*“²⁰³ Proti tomuto tvrzení se následně *Vlajka* ohradila. „*Tvrzení, že Vůdce Vlajky kamarád Rys označil p. Miloše Havla za zednáře je lživé. Právě tak je lží i tvrzení „Národních novin“, že p. Miloš Havel je zednářem nebo že jím byl.... Nejsme advokáty pana Miloše Havla, ale musíme po pravdě konstatovat, že byl a doposud je jediným českým výrobcem, který se podjal realizace filmu protizednářské tendence, jehož náklad vzhledem k dobovému prostředí nebude právě malý, a že tak učinil v době, jak „Národní noviny“ samy konstatují – kdy zednáři byli u nás všemocnými pány a seděli i na ministerských křeslech!*“²⁰⁴

V roce 1939 mělo být realizováno více Cámarových filmových námětů. Pro *Lucernafilm* to měla být kromě zmíněné *Čtverylky lásky* *Dívka v modrém*, pro *Reiterfilm* tituly *Karneval hříchů* a *Paní mých snů*, pro *SunFilm* *Ve víru lásky* a pro *Continentalfilm* titul *Nevinná*.²⁰⁵ Z uvedených námětů ale byly realizovány jen dva filmy. Ještě v roce 1939 bylo do kin uvedeno sentimentální melodrama *Nevinná* v hlavních rolích s Otomarem Korbelářem a Adinou Mandlovou a v roce 1940 *Dívka v modrém* s Oldřichem Novým a Lídou Baarovou.

To, že *Čtverylka lásky* nebyla nikdy natočena, vyvolává domněnku, že se jedná o stejný případ, jako se sice roztočeným, ale nikdy nedokončeným filmem *Kníže Václav*, který měl českou historii představit podle nacistických názorů.

3. 4. 2. Návrat

Dalším nikdy nenatočeným filmem byl *Návrat*, jehož scénář napsal populární herec Burianova divadla a příležitostný filmový režisér Čeněk Šlégl. V tomto případě si můžeme udělat konkrétní představu o obsahu nenatočeného filmu, neboť Šlégl jeho literární podobu²⁰⁶ vydal v *Evropském vydavatelstvu* v Praze v září 1942, nikoliv „v *posledních dnech roku 1941*“, jak tvrdí autoři nejnovější Šléglovy biografie²⁰⁷. Román

²⁰³ Ra.: „Národní noviny“, „Vlajka“ a film „Čtverylka lásky“. *Vlajka*, ročník IX, č. 28, 26. 7. 1939, str. 3

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ „Náhle“ objevený autor. *Vlajka*, ročník IX, č. 102, 21. 10. 1939, str. 3.

²⁰⁶ Šlégl, Čeněk: *Návrat (Pohled zpět)*. Praha: Evropské vydavatelstvo, 1942, I. vydání.

²⁰⁷ Farník, Jaromír – Žitný, Radek: „Tedy dobře, vyřízeno k dennímu pořádku.“, Mnichovice: Nakladatelství BVD, 2009.

vydal až poté, co filmový námět, který předložil v roce 1940 k realizaci Lucernafilmu a Nationalfilmu, byl zamítnut.²⁰⁸

Nepříliš dobře napsaný román o 167 stránkách líčí životní osudy venkovské dívky Amálky Prchalové, která nechce zůstat v rodné vesnici, provdat se za Francka Váňu a společně s ním hospodařit. Prosadí si proti všem svůj odjezd do Prahy, protože věří, že jejím neštěstím je to, „že jsem se narodila na vesnici!! Být ve městě, v takové Praze, moci tam pracovat, to byste koukali, jak já bych dřela! Ve dne v noci! Ani spát bych nemusela!“²⁰⁹ Francek se jí pokusí v odjezdu ještě zabránit ve vlaku, ale neuspěje. Ve vlaku nešťastnou náhodou spadne „protivnému mužikovi“ Lustigovi kufr na zem a rozbijí se tak v něm jím převážené údajně křišťálové sklenice. Muž, o kterém si čtenář může ihned domyslet, že je židovského původu, je vykreslen podle dobových stereotypů – malý, protivný, upocený, přirovnávaný autorem k hmyzu²¹⁰. Žádá na Amále náhradu škody ve výši 1500 korun, které ona nemá. Ubytovala se u tety Fany, o které si myslela, že je zámožná, ale ve skutečnosti teta živoří ve větší bídě, než jakou zažila v rodné vesnici. Lustig, jehož nejbližším pomocníkem je pan Anton, ji zaměstná jako pomocnici ve své domácnosti. Poté, co se jí pokusí znásilnit mladý Ernest Lustig, ji přeřadí jako „representantku“ do svého „nočního podniku“, ve skutečnosti vinárny s nevěstincem. Amáliny smutné životní osudy publikuje na pokračování v novinách Karel Doškař, který pomůže Franckovi Amálu v Praze najít a splatit její dluh u Lustiga. Ten se jí pokusí znásilnit, čemuž zabrání Anton, kterého poté Lustig zastřelí. Amála se vrací s Franckem do rodné vesnice Domašlín, kde s ní Francek „musel pokleknout na zem. *Přála si to. Musel být nejbliže její zpovědi. Její ruce vši silou se zabořily do kypré země. A potom se hlava pokorně sklonila a rty zašeptaly vroucí modlitbu: „Odpust mi, že jsem Tě opustila!“*²¹¹

Šlégl napsal námět v roce 1940 údajně proto, „aby se „vykoupil“ za krytí vztahu své dcery se Židem a rovněž, aby odčinil svůj přečin z roku 1934. Tehdy napsal aktovku „Pěkně prosím, uříznou mě!“ kde zesměšnil samotného Adolfa Hitlera“²¹². V této souvislosti je možné poukázat na podobný případ manželství Čecha s ženou židovského původu. Shodou okolností se jedná o Šléglůva kolegu z filmu *Baron Prášil*, a to o herce,

²⁰⁸ Přípis režiséra Václava Binovce ministru školství a národní osvěty Emanuelu Moravcovi, týkající se poměrů v české kinematografii a personálního složení ČMFÚ. In.: *Iluminace*, ročník 8, 1996, č. 4 (24), str. 149.

²⁰⁹ Šlégl, Čeněk: *Návrat (Pohled zpět)*. Praha: Evropské vydavatelstvo, 1942, I. vydání, str. 17.

²¹⁰ Tamtéž, str. 43.

²¹¹ Tamtéž, str. 167.

²¹² Jaromír Farník – Radek Žitný, c. d., str. 91.

režiséra a majitele *Nového divadla*, Oldřicha Nového. Protože se Nový odmítl se svou ženou Alicí rozvést, byl za to v roce 1944 poslán do koncentračního tábora. Je zde možné poukázat na mravní rozdíl obou herců.

V již zmíněné nejnovější Šléglově biografii z roku 2009 podávají její autoři, neprofesionální historikové, na základě archivních materiálů podrobný Šléglův životopis včetně jeho umělecké dráhy. Ovšem v části popisující Šléglůvu aktivitu v období od roku 1939 podřídili historická fakta snaze očistit ho z antisemitismu. Jejich argumentům uvěřil i historik Vladimír Just, který v předmluvě mj. uvedl, že autoři „*docházejí na základě věrohodných dokumentů a svědectví k překvapivému, ale seriózně podloženému závěru, že Čeněk Šlégl své pronacistické i antisemitské postoje pouze dovedně předstíral, aby zachránil zcela konkrétní lidské (mj. i židovské) životy.*“²¹³ Toto tvrzení není ale nikterak doloženo.

V roce 1940 vstoupil Šlégl dobrovolně do *Vlajky*, jejíž stejnojmenný deník ho v červenci 1939 kritizoval za to, že údajně použil a přepracoval do svého filmu *Ted' zas my* původní scénář Vojty Beneše k nenatočenému filmu *Hory matky boží* o „*sbratření mezi židovským továrníkem Laserem a dělníky*“. *Vlajka* se ho tehdy ironicky zeptala, zda „*bude mít p. Čeněk Šlégl tolik odvahy, aby přiznal, že původním námětem jeho filmu „Ted' zas my!“ byl Benešův román „Hory matky boží“?*“²¹⁴ Šlégl, jak vyplývá z následného vlajkařského článku, „*navštívil nás v naší redakci, kde nám prohlásil, že je přece již z benešovských dob znám svým nekompromisním pravicovým smýšlením (o čemž jsme se přesvědčili), a proto že sám odmítl realizaci díla židovsko-komunistické tendence. Předložil nám také k posouzení svůj scénář filmu „Ted' zas my!“*, po jehož přečtení konstatujeme, že .. *se nikterak nepřibližuje k Benešově paskvilu, a má zdravou, průbojnou tendenci mládí, která však provedením a špatným obsazením nedošla své pravé výraznosti, což zavinil právě onen neúspěšný start tohoto filmu, při čemž je ovšem třeba přihlížeti i k okolnostem, za nichž se premiéra odbyvala. Rádi to dosvědčujeme panu režiséru Čenku Šléglovi, protože náš list sice větrá, ale nekřivdí.*“²¹⁵ Od této doby se žádné negativní články ve vlajkařském tisku proti Šléglovi nikdy neobjevily. Naopak v lednu 1940 deník publikoval velký oslavný článek mapující jeho dosavadní uměleckou kariéru a v závěru napsal: „*Zeptáte-li se dnes úspěšného filmového i*

²¹³ Tamtéž, str. 6.

²¹⁴ Co v českém filmu je dnes ještě možné!! *Vlajka*, ročník IX, č. 11, 3. 7. 1939, str. 5.

²¹⁵ Ra.: K případu rež. Čenka Šlégl. *Vlajka*, ročník IX, č. 15, 10. 7. 1939, str. 5.

divadelního herce a režiséra Šlégl, jak se mu líbí po patnáctileté práci u Buriana, jistě vám klidně odpoví: „Myslím, že odtud už mě vyvezou za tu vysokou zed’.“²¹⁶

Pokud by herec své pronacistické a antisemitské smýšlení pouze předstíral, nebyl by přece od filmových pracovníků „vystaven ještě zostřenému bojkotu“²¹⁷ a byly by mu nabízeny role ve filmech. Do konce své filmové kariéry byl ideálním představitelem pro záporné nebo komické postavy. Zde je možné připomenout jeho vynikající ztvárnění gremiálního rady Pěny ve filmu *U pokladny stál* nebo barona Kocharowského ve filmu *Baron Prášil*. Poslední film, ve kterém se objevil, byl *Noční motýl*, ve kterém vytvořil malou roli šéfa baru. Premiéra filmu se uskutečnila 10. 10. 1941.

Za několik týdnů, konkrétně 6. 12. 1941 a v repríze 8. 12. 1941 mohli posluchači protektorátního rozhlasu Čeňka Šlégl slyšet v roli gangstera ve skeči *Hvězdy nad Baltimore* Josefa Opluštila²¹⁸. V tomto skeči s ním účinkoval též Vlasta Burian v roli Jana Masaryka. Polické skeče začal rozhlas vysílat od podzimu 1941. Obsahem všech skečů bylo mnohdy vulgární zesměšňování exilových politiků a výrazný antisemitismus. Šlégl v podobných skečích účinkoval až do března 1943²¹⁹, kdy předstíral zlomeninu nohy. Poté až do uzavření divadel v rámci totálního válečného nasazení 1. 9. 1944 hrál v Divadle Vlasty Buriana a následně do konce války pracoval jako šofér ve Velkoobchodu textilním zbožím Václav Calda v Praze.²²⁰ V roce 1947 byl za svou činnost ve Vlajce a rozhlasu odsouzen k 6 měsícům vězení. K umělecké práci se již nikdy nesměl vrátit.

Jak vysvítá z poválečných výpovědí Harlana, Čápa i Šlégl, jejich důvody k natáčení či psaní antisemitských děl jsou totožné. Otomar Krejča ml. ve svém zamyšlení nad filmy typu *Žida Süsse*²²¹ nastoluje roli morálky v uměleckém konání. „*Omluvy typu „herec chce hrát.“ či „...přeci víte, pánové, co znamená pro umělce, když už nesmí hrát. Tito lidé jsou jako děti“.. jsou velmi nebezpečné. Morálka nemůže být*

²¹⁶ e. f.: Povíme vám něco o Čeňku Šléglvi. Vlajka, ročník X, č. 4, 6. 1. 1940, str. 10.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ K jeho životu i rozhlasovým skečům viz: Pinard, Peter Richard: Humor ve službách pomluv. Prvky antisemitismu v tzv. „politických skečích“, vysílaných Českým rozhlasem v letech 1941-1945. Tereziánské studie a dokumenty 2007, str. 140-207.

²¹⁹ Jaromír Farník – Radek Žitný, c.d., str. 102.

²²⁰ Tamtéž, str. 107.

²²¹ Krejča, Otomar ml.: Nelidskost a umění. Poučení z *Žida Süsse*? Iluminace, ročník 5, 1993, č. 3 (11), str. 99-109.

*dvojí, je jen něčím, co je nám dáno, a zároveň neustále hledáme její adekvátní podobu v reálných životních projevech.*²²²

4. Antisemitismus v sešitových románech

Antisemitismus se objevoval v periodikách určených pro různé sociální skupiny. Pro ženy již od dvacátých let vycházely dva sobě si konkurující týdeníky – *List paní a dívek* (nakladatelství *Rodina*) a *Hvězda československých (českých) paní a dívek* (nakladatelství *Melantrich*). V těchto týdenících se antisemitský literární projev objevil výjimečně²²³.

Jinak tomu bylo ale u dvou edic sešitových románů²²⁴ pro ženy a dívky, které patřily k nejrozšířenějším²²⁵, přestože byly terčem rozsáhlé kampaně protektorátního tisku na počátku 40. let po smrti mladého spisovatele Jaroslava Pokorného (pro dívky a ženy psal hlavně pod pseudonymem Pavla Dvořáková, pro muže pak Charles P. Whitte nebo Rex Carrey). Časté útoky byly publikovány i ve vlajkařském nebo jemu podobném tisku. Tisk zdůvodňoval, proč jsou sešitové romány nebezpečné, jako např. u *Večerů pod lampou*. „*Tento románový list je pro národ ze všech jemu podobných listů nejnebezpečnější, neboť je určen citově jemným děvčatům a mladým ženám, které většinou postrádají zkušenosti všedního života. Svým falešným líčením skutečnosti uvádí je v omyl a vzbuzuje v nich nespokojenost s přítomností a touhu po něčem, co nikdy nelze v životě prakticky dosáhnouti... Je na čase, aby literární kritika, která s oblibou velmi přísně mnohdy posuzuje nesporně hodnotná česká literární díla, všimla si také těchto a jim podobných zmatených výplodů diletantských spisovatelů, kteří jimi otravují duši ženského pokolení.*“²²⁶ Čtenářkám a čtenářům to nicméně nevadilo. Četba těchto románů byla jednou z mála úniků z reality tehdejšího života.

²²² Tamtéž, str. 99.

²²³ Kalousová, Staša: Žid Nathan Heller. Povídka. *List paní a dívek*, ročník 1942, č. 919 (23), 6. 6. 1942, str. 9-10.

²²⁴ K této problematice viz: Janáček, Ph.D., Ing. Pavel – Jareš, Mgr. Michal: *Svět rodokapsy*. Komentovaný soupis sešitových románových edic 30. a 40. let 20. století. Praha: Univerzita Karlova, 2003.

²²⁵ Dalšími podobnými edicemi byly *Krásný román*, *Dobré čtení* nebo *Besedy Hvězdy*.

²²⁶ Skládal, Ant.: „*Večery pod lampou*“ a podobně. *Lidová četba a literární brak*. Nástup červenobílých, ročník II, č. 31, 3. 8. 1940, str. 5.

4. 1. Antisemitismus v románech pro ženy

První číslo *Čtení pro ženy*²²⁷, které vydávalo nakladatelství Atlas, poprvé vyšlo 25. 7. 1939 a až do svého zastavení v rámci tzv. totálního válečného nasazení k 1. 9. 1944 zde bylo publikováno 190 románů. Prvním bylo *Manželství z rozumu* O. Baldwinové (zřejmě se jedná o pseudonym), posledním *Klub starých panen* jedné z nejznámějších autorek literatury pro ženy a dívky, Dr. Jaromíry Hüttlové-Rybkové. Hüttlová sice ve 30. letech v románu *Filmové nebe* zavedla dívky toužící stát se herečkami do prostředí firmy Universum, která sídlila v „nevládném“ prostředí pavlačového činžáku patřící vysokému muži „vysloveně židovského typu“²²⁸, ovšem v žádných jejích dílech ani náznak antisemitismu nenajdeme. Autoři soupisu Svět rodokapsu uvádí antisemitismus v edici *Čtení pro ženy* v 9 publikovaných románech (*Nový život*²²⁹, *Za cizí vinu*, *Horší než jed*²³⁰, *Žába na prameni*²³¹, *Vlčí plemeno*²³², *Dvojitá tvář*²³³, *Zelený pavilon*²³⁴, *Plané růže*²³⁵, *Hřích Evy Šimkové*²³⁶²³⁷), ale nevyčtený antisemitismus můžeme najít i v románu *Bylo nás deset*,²³⁸ ve kterém obchodník Taussig připraví o statek hlavní hrdinku románu.²³⁹

*Večery pod lampou*²⁴⁰ začaly vycházet až na počátku roku 1940, jako první vyšel 3. 1. 1940 román Olgy Fajerové *Děvče odnikud*. Vydával je tiskový koncern Jiřího Stříbrného – *Tempo*. Celkem bylo v edici publikováno 177 románů. Jako antisemitské jich můžeme označit pět (*Vesnický mor*²⁴¹, *Novou cestou*²⁴², *Petr Klen*²⁴³, *Bílá tma*²⁴⁴,

²²⁷ Pavel Janáček – Michal Jareš, c.d., str. 208-227.

²²⁸ Hüttlová, Jaromíra: *Filmové nebe*. Červená knihovna, sv. 58, Praha: Rodina, str. 247-312. Román vyšel spolu s románem *Alenčina láska* v jednom svazku.

²²⁹ Hořovská, Lenka: *Nový život*. *Čtení pro ženy*, ročník IV., č. 134 (17), 7. 7. 1942.

²³⁰ Janů, Jan: *Horší než jed*. *Čtení pro ženy*, ročník V., č. 150 (4), 18. 2. 1943.

²³¹ Janů, Jan: *Žába na prameni*. *Čtení pro ženy*, ročník V., č. 155 (9), 27. 3. 1943.

²³² Janů, Jan: *Vlčí plemeno*. *Čtení pro ženy*, ročník V., č. 161 (15), 20. 7. 1943.

²³³ Kolínská, Marie: *Dvojitá tvář*. *Čtení pro ženy*, ročník V., č. 162 (16), 3. 8. 1943.

²³⁴ Janů, Jan: *Zelený pavilon*. *Čtení pro ženy*, ročník V., č. 166 (20), 28. 9. 1943.

²³⁵ Na obálce je jako autorka uvedena L. Seifertová, uvnitř románu jako autor Viktor Seifert. *Čtení pro ženy*, ročník V., č. 167 (21), 12. 10. 1943.

²³⁶ Bernardský, J. K.: *Hřích Evy Šimkové*. *Čtení pro ženy*, ročník VI., č. 175 (3), 1. 2. 1944.

²³⁷ Pavel Janáček – Michal Jareš, c.d., str. 40-41.

²³⁸ Volnerová, Zuzana: *Bylo nás deset*. *Čtení pro ženy*, ročník VI., č. 174 (2), 18. 1. 1944.

²³⁹ Podrobný přehled viz Pavel Janáček – Michal Jareš, c.d., str. 39-43.

²⁴⁰ Blíže viz Pavel Janáček – Michal Jareš, c. d., str. 243–262.

²⁴¹ Pachamyer, J.: *Vesnický mor*. *Večery pod lampou*, ročník III., č. 118, 24. 5. 1942.

²⁴² Zíka, Vláďa: *Novou cestou*. *Večery pod lampou*, ročník III., č. 125, 30. 8. 1942.

²⁴³ Hurikán, Bob: *Petr Klen*. *Večery pod lampou*, ročník III., č. 132, 6. 12. 1942.

²⁴⁴ Žingor, Rafael: *Bílá tma*. *Večery pod lampou*, ročník III., č. 136, 31. 1. 1943.

Zbav nás zlého²⁴⁵), dále zde vyšel jeden protizednářský (*Zednáři Zlaté růže*²⁴⁶) a jeden nacistický (*Deník německé ženy za války*). Večery pod lampou se nemohly na rozdíl od Čtení pro ženy pochlubit tím, že zde publikovala Dr. Jaromíra Hüttlová, ale získaly ke spolupráci též tehdy známé autory jako např. Viléma Neubauera, Josefa Peterku (Bob Hurikán), Marii Tippmannovou či Vladimíra Watzkeho (Vlád'a Zíka).

Pro analýzu antisemitských románů pro ženy jsem měl k dispozici všechny uvedené tituly s výjimkou románu L. Seifertové (Viktora O. J. Seiferta) *Za cizí vinu* (Čtení pro ženy č. 136). První antisemitský román, *Vesnický mor*, vyšel ve Večerech pod lampou 24. 5. 1942, tedy 3 dny před atentátem na Zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Jeho autorem byl Edvard Pachmayer, ačkoliv byl mylně uveden Julius Pachmayer, jeho bratr.²⁴⁷ Tuto mylnou informaci včetně špatného názvu románu uvedl i Jiří Brabec ve své důležité studii²⁴⁸. Na román byli upozorněni i šéfredaktoři protektorátního tisku s pokynem, aby si „*tohoto románu povšimli, poněvadž se ukázalo, že i prostí čtenáři na tento román reagovali dopisy, které posílali úředním místům*“. Pokyn byl vydán proto, „*že toto téma ... nebylo v české literatuře dosud mnoho probíráno*“²⁴⁹.

Publikované romány můžeme rozdělit do dvou kategorií, na romány programově antisemitské (*Vesnický mor*, *Novou cestou*, *Nový život*, *Horší než jed*, *Žába na prameni*, *Vlčí plemeno*, *Dvojitá tvář*, *Zelený pavilon*, *Hřích Evy Šimkové*) a romány, kde je antisemitismus pouze doplňkem hlavního motivu románů (*Petr Klen*, *Bílá tma*, *Zbav nás zlého*), nebo ho najdeme přítomný v pouhé jedné větě (*Plané růže*).²⁵⁰ Podobný typ románu prokazatelně vycházel i v sousední Slovenské republice, což dokazuje román *Do videnia...*²⁵¹ autora skrývajícího se pod pseudonymem Inovecký.

Nejvíce románů (7) bychom mohli označit za tzv. venkovský román (*Vesnický mor*, *Novou cestou*, *Nový život*, *Horší než jed*, *Žába na prameni*, *Petr Klen*, *Bílá tma*), čtyři tituly se odehrávají v malém, většinou venkovském městě (*Vlčí plemeno*, *Zelený pavilon*, *Dvojitá tvář*, *Zbav nás zlého*) a dva v prostředí Prahy (*Plané růže*, *Hřích Evy*

²⁴⁵ Folbrecht, Karel: Zbav nás zlého. Večery pod lampou, ročník IV., č. 138, 28. 2. 1943.

²⁴⁶ Pachmayer, Ed.: Zednáři Zlaté růže. Večery pod lampou, ročník V., č. 162, 30. 1. 1944.

²⁴⁷ K tomu viz: Pavel Janáček – Michal Jareš, c. d., str. 369.

²⁴⁸ Brabec, Jiří: Antisemitská literatura 1939-1945, c. d., str. 293.

²⁴⁹ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů denního tisku dne 2. července 1942. Národní archiv, fond N 59 – Patzák Václav, signatura 5-69-8, karton 70.

²⁵⁰ V tomto románu můžeme jako Žida nejspíše identifikovat osobu disponenta Starcha. Zřejmě jeho má na mysli malíř Alexandr Vydra, když nakladateli Bedrnovi říká: „*Nemám Židy v obzvláštní lásce!*“ Je to jediná antisemitská zmínka v celém románu. (Plané růže, c. d., str. 10.)

²⁵¹ Inovecký: Do videnia... Moderný román, č. 91 (III. 23.), 12. 11. 1942. Originál románu uložen v osobním archivu autora příspěvku.

Šimkové). Obě edice publikovaly většinou romány (nejen ty antisemitské) s jednoduchou zápletkou.²⁵²

U sedmi venkovských románů je kostra románu téměř identická. Do malé české vesničky přijde v otrhaných, špinavých šatech židovský obchodník, který si zde často proti vůli hlavního kladného hrdiny, nadšeného Čecha dodržujícího staré vesnické tradice a chránícího českou půdu před židy (někdy se jedná o starostu obce, v jednom případě (*Nový život*) je symbolem antisemitismu katolický kněz, který o přítomnosti židů ve vesnici mluví jako o „jedovatém býlí uprostřed zdravé zahrady“²⁵³) nejdříve pronajme malý obchod, který za nějakou dobu rozšíří a dále postaví či koupí hospodu, kde začíná nově nalévat kořalku a víno. Přivádí si s sebou též členy své rodiny (např. dceru – „sladkou Šteffi“ v románu *Vesnický mor*). V obchodě a hostinci obsluhuje buď sám nebo zaměstnává dívky, o kterých si čtenář může domyslet, že mají sklon k prostituci. Postupně si lichvářskými půjčkami získá většinu vesnice, mnoho sedláků přivede do dražby a následně získá jejich majetek. Někdy se stává též starostou obce (*Vesnický mor*) nebo slabošské a zadlužené starosty ovládá (*Vesnický mor*, *Novou cestou*, *Nový život*). Pokusí se znásilnit či zneužít hezké ženy nebo dívky (*Vesnický mor*, *Novou cestou*, *Žába na prameni*, *Dvoji tvář*, *Petr Klen*, *Bílá tma*) nebo s ním dívka otěhotní (*Nový život*) a následně spáchá sebevraždu. Většinou má na svědomí i lidské životy, dlužníci spáchají sebevraždu (sedlák Hamouzek ve *Vesnickém moru*, mladý sedlák Václav Zima v románu *Novou cestou*, Mařenka Loskotová v *Novém životě*, Petr Zukal v *Žábě na prameni*) nebo smrt zavíní (kvůli nervovému otřesu po pokusu o znásilnění zemře Eva Mrázková v románu *Novou cestou*), případně sám žid spáchá vraždu kvůli zakrytí svých zločinů (*Žába na prameni*). Sedlák Kabeláč na adresu Židů rozhořčeně prohlašuje: „Smrt a Žid byli jedno. Jedno! Kamkoli vstoupili, umíral život. Jeho radost, jeho úsměv, jeho čistota.“²⁵⁴ V Hurikánově románu hostinec, kde byly lihoviny nalévány „hezkými servírkami“, zničí venkovské ženy a následně ho i zapálí, což může naznačovat, že autor tuto scénu okopíroval ze zmíněného antisemitského filmu *Jan Cimbura*.

Obdobnou kostru příběhů můžeme najít i v druhém typu románů odehrávajících se ve venkovských městech či v Praze. I zde najdeme hrdiny, kteří bojují proti židovským advokátům a bankéřům (*Vlčí plemeno*), lékařům (*Zelený pavilon*) nebo

²⁵² Blíže viz Pavel Janáček – Michal Jareš, c. d., str. 27-35.

²⁵³ *Nový život*, c. d., str. 12.

²⁵⁴ *Novou cestou*, c. d., str. 16.

továrníkům (*Dvojí tvář*), kteří mají na svědomí životy svých obětí, které páchají sebevraždu (továrník Španihel ve *Vlčím plemenu*, ošetřovatelka Marta a pacientky Milada a Žofka v *Zeleném pavilonu*), nebo se přímo podílí na jejich vraždě či pokusu (továrníková Španihelová ve *Vlčím plemenu*, panská Tonička v *Dvojí tváři* či Gusta Věch ve *Zbav nás zlého*). Kuriózní smrtí chce advokát Epstein spolu s bankéřem Münzem zabít z obav před prozrazením mj. obchodu s drogami Normu Španihelovou – přivážou jí k improvizované hranici uprostřed haly jejího původně rodného domu a chtějí jí upálit (*Vlčí plemeno*). Hrdinku zachrání její milý, malíř Jáchym Gallas, který scénu zachytí na obraze, se kterým sklídí ohromný úspěch na výstavě svých děl.

Ve vyložené dělnickém prostředí se odehrává román *Zbav nás zlého*, kde je antisemitismus přítomen jako vedlejší moment v postavě žida, který chce jednoho z hlavních hrdinů donutit vyhodit do povětří továrnu na barvy a zbavit se tak konkurence.

Dvakrát užili autoři ve zmíněných románech hebrejského termínu pro příslušníka nežidovského národa či vyznání – gojim, a to vždy ve výsměšném a pohrdavém významu vůči českým sedlákům: „mizerný gojime“²⁵⁵ nebo „hloupi gojimové“²⁵⁶. Pohrdavým výrazem „tchoři“ označuje Salomon Grüss čeledíny, kteří pro něho kradou svým hospodářům obilí, aby umazali své dluhy. Dcera hostinského Grüsse užívá pro označení svého otce v románu *Vesnický mor* výraz „tátrle“, což může ve čtenáři budit dojem úmyslného křivení českého jazyka. Naprosto ojediněle užívá židovský hrdina v románu němčinu při citaci údajného starého židovského přísloví: „Mein Zarbuch ist schon voll...“ (*Má knížka soucitu jest už popsána*).²⁵⁷ To může evokovat latentní antisemitismus u části Čechů v období Rakouska-Uherska nebo I. republiky, kdy židé byli spojováni hlavně s německou národností.

Názvy vesnic pak evokují jejich přímý vztah k venkovu a jeho přírodě - Ouchlebov (*Vesnický mor*), Krasice (*Novou cestou*), Borovina (*Nový život*), Nebovice (*Žába na prameni*), Chvojínek (*Petr Klen*), Dubina (*Bílá tma*).

Co se týká časového určení, většina výše zmíněných románů se odehrává v současnosti, což můžeme vytušit z různých náznaků. Skutečně časové určení můžeme nalézt pouze u čtyř románů. *Vesnický mor* je přímo zasazen do doby I. republiky, po

²⁵⁵ *Vesnický mor*, c. d., str. 24.

²⁵⁶ *Žába na prameni*, c. d., str. 8.

²⁵⁷ *Vesnický mor*, c. d., str. 19.

jejímž konci přijde „*Nová Evropa*“²⁵⁸, díky níž Salomon Grüss s dcerou Šteffi „*zmizeli neznámo jak a kde ve velkém propadlišti světa*.“²⁵⁹ Vláda Zíka časové údaje umístil přímo do oddílů svého románu *Novou cestou*, který se odehrává v letech 1912 – 1939 a následujících letech, kdy starosta Kabeláč přísně kontroluje, aby všichni sedláci poctivě odváděli povinné dávky. Romány *Dvojí tvář* a *Hřích Evy Šimkové* pak končí v období těsně před 15. březnem 1939, což zjistíme z obav židovských postav, které prchají z republiky se svým majetkem do zahraničí. V *Hříchu Evy Šimkové* jsou pak už Litoměřice uvedeny pouze v německém překladu jako Leitmeritz²⁶⁰.

4. 2. Antisemitismus v románech pro muže

Z románových sešitů pro muže byly nejrozšířenější *Rodokaps* a *Rozruch*. První *Rodokaps - Román do kapsy* (detektivní román *Zelená Paruka*²⁶¹) byl vydán 13. 6. 1935. Celkem vydalo nakladatelství *Sběratel* (poté, co edici převzalo od vydavatele Zdeňka Holfelda) 407 románů, přičemž posledním bylo *Mrtvé město*²⁶² 1. 9. 1944. Od března 1942 se změnila jeho periodicita, z týdeníku se stal čtrnáctideník (obdobně jako u konkurenčního *Rozruchu*). Obsahem románů byly zpočátku dobrodružné a detektivní příběhy nejen práce českých autorů, ale též překlady, v tomto případě byly překládány práce německé, francouzské, britské a americké produkce. Po roce 1942 byly otiskovány spíše opět detektivní romány.

Nakladatelství mělo štěstí na autory. Publikovali zde soudobí proslulí čeští autoři dobrodružného a detektivního žánru, často pod pseudonymy: Jaroslav Pokorný (*Charles P. Whitte, Rex Carrey, Pavla Dvořáková*), Josef Peterka (*Bob Peters, Bob Hurikán*), Bernard Kurka (*J. Bernard, J. K. Bernardský, Bert Carrow*), Miloš Kosina (*A. B. Andy, Stepp Gradmoore*), Jaroslav Janovský (*W. Klement*), Viktor O. J. Seifert (*Gill Davis*). Výjimečně zde publikoval i známý představitel románů pro ženy - Vilém Neubauer (dobrodružný román *Za zlatem Inků*²⁶³).

²⁵⁸ Termín užívaný v nacistických projevech a dokumentech a následně převzatý do slovníku českých nacistů v čele s ministrem školství a národní osvěty, Emanuelem Moravcem. Cílem „Nové Evropy“ mělo být naprosté podřízení se nacistické ideologii.

²⁵⁹ *Vesnický mor*, c. d., str. 26.

²⁶⁰ *Hřích Evy Šimkové*, c. d., str. 13.

²⁶¹ Warrison, R.: *Zelená Paruka, Romány do kapsy*, ročník I, č. 1, 13. 6. 1935.

²⁶² Meyne-Reid: *Mrtvé město, Romány do kapsy*, ročník X, č. 407, 1. 9. 1944.

²⁶³ *Rodokaps*, ročník VII, č. 342, 6. 3. 1942.

Z proslulých světových autorů otiskl *Rodokaps* i Defoeova *Robinsona Crusoe*²⁶⁴ Wallaceova *Bonese*²⁶⁵, Stevensonův *Ostrov zlata*²⁶⁶ či Simenonův *Případ komisaře Maigreta*²⁶⁷.

Rodokaps otiskl celkem 10 antisemitských románů (J. Bernard (Bernard Kůrka): *Bílý jezdec*²⁶⁸; Viktor Seifert: *Proč zemřela Ingeborg?*²⁶⁹; František Poul: *Navštívenka smrti*²⁷⁰; František Poul: *Černý dýmant*²⁷¹; František Poul: *Zkáza letadla SM 26-III*²⁷²; Walter Sent: *Statečná srdce*²⁷³; František Poul: *Osudná noc markýze Theodora*²⁷⁴; František Poul: *Sensační inserát*²⁷⁵; K. Bernardský (Bernard Kůrka): *Zlaté jařmo*²⁷⁶ a A. Zeman: *Lovci jantaru*²⁷⁷). Z nich byly tři dobrodružné (*Bílý jezdec*, *Zkáza letadla SM 26-III*, *Zlaté jařmo*), 6 detektivních (*Proč zemřela Ingeborg?*, *Navštívenka smrti*, *Černý dýmant*, *Osudná noc markýze Theodora*, *Sensační inserát*, *Lovci jantaru*) a jeden dobrodružný román odehrávající se v prostřední německého nacistického námořnictva (*Statečná srdce*).

První *Rozruch – Román vzrušené chvíle* – (detektivní román *6 minut po půlnoci*²⁷⁸) byl vydán 23. 10. 1937, tedy o 28 měsíců po prvním *Rodokapsu*. Do svého zastavení, 1. 9. 1944, bylo v edici vydáno 283 románů.²⁷⁹ Edici vydávalo nakladatelství *Melantrich*, které chtělo, aby nový původně čtrnáctideník (zkrátka týdeník a od března 1942 opět čtrnáctideník) byl konkurencí pro úspěšný *Rodokaps*. Opakuje se zde obdobná situace jako u týdeníku *List paní a dívek*, proti němuž začal *Melantrich* vydávat *Hvězdu československých (českých) paní a dívek*. Krátce po vzniku edice její vedení převzal populární spisovatel detektivních a dobrodružných románů – Eduard Fiker.

V rámci edice byly vydávány zpočátku detektivní, špionážní a dobrodružné romány přeložené americké a německé provenience. Na konci 30. let pak převládají

²⁶⁴ Romány do kapsy, ročník V, č. 245, 16. 2. 1940.

²⁶⁵ Romány do kapsy, ročník III, č. 109, 8. 7. 1937.

²⁶⁶ Romány do kapsy, ročník I, č. 51, 28. 5. 1936.

²⁶⁷ Romány do kapsy, ročník III, č. 123, 14. 10. 1937.

²⁶⁸ Romány do kapsy, ročník VIII, č. 353, 7. 5. 1942.

²⁶⁹ Romány do kapsy, ročník VIII, č. 356, 18. 9. 1942.

²⁷⁰ Romány do kapsy, ročník VIII, č. 359, 30. 10. 1942.

²⁷¹ Romány do kapsy, ročník VIII, č. 365, 22. 1. 1943.

²⁷² Romány do kapsy, ročník VIII, č. 372, 30. 4. 1943.

²⁷³ Romány do kapsy, ročník VIII, č. 375, 11. 6. 1943.

²⁷⁴ Romány do kapsy, ročník IX, č. 377, 9. 7. 1943.

²⁷⁵ Romány do kapsy, ročník IX, č. 382, 17. 9. 1943.

²⁷⁶ Romány do kapsy, ročník IX, č. 387, 26. 11. 1943.

²⁷⁷ Romány do kapsy, ročník IX, č. 396, 31. 3. 1944.

²⁷⁸ Holt, Gavin: 6 minut po půlnoci, *Rozruch*, ročník I, č. 1, 23. 10. 1937.

²⁷⁹ Posledním byl dobrodružný román G. R. Gora *Za druhou peřejí*.

westerny, které jsou v průběhu 40. let nahrazeny např. humornými detektivními romány. S největší pravděpodobností s tlakem na snižování nákladů přistoupilo nakladatelství v prosinci 1941 k zmenšení formátu o 1/3 rozměry

Nakladatelství získalo ke spolupráci též populární české autory tohoto typu literatury, kteří na titulních stranách mnohdy vystupovali pod pseudonymem, např. Josef Peterka (*Bob Hurikán*), Josef Cheth Novotný (známý hlavně pod pseudonymem *Kuzma*, zda jako *Gill March*), Vlajkař František Peiger (*F. P. Tavarnok*), Vladimír Watzke (*V. L. Zika*) nebo Jan Fiker (*Thomas Poulter*, *W. Krosny*).

Na rozdíl od *Rodokapsu* vydal *Rozruch* jen 3 antisemitské romány, z toho jeden detektivní (*Výstřely z houští*²⁸⁰) a dva dobrodružné (*V poslední chvíli*²⁸¹, *Drátěný vlas*²⁸²).

Stejně jako u výše uvedených románů publikovaných ve *Večerech pod lampou* a *Čtení pro ženy*, mohl se antisemitismus v románech v *Rodokapsech* a *Rozruších* „projevit jedním jménem či několika slovy, jako v *Zemanových Lovcích jantaru*, kde byla rasová charakteristika k podloudnickému vůdci připojena až na sám závěr, takže vyprávění by stejně dobře mohlo zůstat bez ní, nebo v *Kurkovu Zlatém jařmu*, pseudohistorickém podobenství o starověké středoasijské civilizaci, jejíž rozkvět ukončila akceptace peněz, podrázení lidskosti moci kapitálu.“²⁸³

Pro analýzu antisemitských románů ze zmíněných sešitových románů pro muže jsem měl k dispozici 4 romány, z toho dva *Rodokapsy* a dva *Rozruchy*. Obsah těchto zkoumaných románů nemůžeme zobecnit na typický příběh, jako tomu bylo výše u románů určených ženám. Stejně jako u nich se jednalo o prostředí typické pro romány určené mužům. Kromě detektivního románu *Proč zemřela Ingeborg*²⁸⁴ se dobrodružné romány *Drátěný vlas*²⁸⁵ odehrává v prostředí přístavu u Atlantického oceánu a *Bílý*

²⁸⁰ Rýdl, Roman: *Výstřely z houští*, *Rozruch*, ročník V, č. 232, 18. 9. 1942.

²⁸¹ Vacke-Zika, Vladimír: *V poslední chvíli*, *Rozruch*, ročník V, č. 237, 27. 11. 1942.

²⁸² Volf, A.: *Drátěný vlas*, *Rozruch*, ročník VI, č. 241, 22. 1. 1943.

²⁸³ Pavel Janáček – Michal Jareš, c. d., str. 42.

²⁸⁴ V Praze byla zavražděna populární švédská spisovatelka Ingeborg Kierkegaardová. Její vraždu vyšetřuje spolu s inspektorem Linhartem Herbert Jeništa, syn pražského policejního prefekta. Linhart miluje Herbertovu sestru Annu, která u sebe ukrývá Herbertovu lásku Kláru Vlachovou, kterou našel u spisovatelčiny mrtvoly. Klára, jak postupně vyjde najevo, je ve skutečnosti neteří zavražděné spisovatelky (dcerou jejího bratra, který spáchal sebevraždu z nešťastné lásky s Klárinou matkou). Spisovatelka měla s sebou v Praze ještě své dvojče, které se za Ingeborg vydávalo, protože ta skutečná zemřela v Praze krátce před vraždou na malomocenství, které si přivezla z ciziny. Tam byla provdána za dobrodruha Dr. Sloea, který ji připravil o všechny peníze. Sloe (ve skutečnosti pražský žid Dr. Trnka) spáchal i pražskou vraždu. Zároveň vydíral i židovského nakladatele Goldberga, který zpronevěřil spisovatelčiny honoráře za český překlad. Sloe-Trnka rovněž zavraždil svojí a Goldbergovu milenkou Ritu Švihlikovou.

²⁸⁵ Dobrodružný román se odehrává v přístavním městečku u břehů Atlantického oceánu, které má celé ve své moci a vlastnictví žid Isaac Rose. Získal ho kdysi s pomocí starého kormidelníka. Nyní mu pomáhají

*jezdec*²⁸⁶ i *V poslední chvíli*²⁸⁷ v prostředí Německé východní Afriky. Kromě naposledy zmíněného románu se jedná o programově antisemitské romány, kterými antisemitismus cele prostupuje. V případě *Bílého jezdce* se jedná přímo o nenávistný antisemitismus, který je vyjádřen v postavě Karla Grata, který svou dceru varuje před židem, který je totiž „*schopen všeho!*“²⁸⁸ Jak už bylo naznačeno, antisemitismus je v románu Vladimíra Watzkeho přítomen na rozdíl od ostatních románů (v postavě šíleného profesora, který, jak si čtenář může domyslet, je s největší pravděpodobností židovského původu) chce z nenávisti zničit svět kolem sebe. Ale je stejně jako židé v ostatních zkoumaných románech zodpovědným za všechno zlo v románu a protivníkem hlavní kladné postavy.

Židé, „*parazitě lačníci jen po penězích*“ a mnohdy lidé štítící se práce²⁸⁹, jsou podle autorů všech románů (pro muže i pro ženy) ihned k poznání, přesně podle dobových stereotypních klišé („*Vy Židi jste všichni stejní – a nemůžete zapřít, že jste Žid, zrovna jako ten, u kterého jsem sloužila a vysloužila si děcko!*“²⁹⁰) a jejich podoba je vylíčena co nejobdivěji, někde podle podoby v ilustraci záhlaví románu *Vesnický*

další dva „paraziti lačníci jen po penězích“ – krčmář Pajpan a jednonohý Fan Hole. Rose, který ve dne žije v přepychovém domě, byl v noci „na špinavé cestě k Přístavu nepatrný a ubohý. Proměnil se naráz v protivného mužička se žlutou pleť, orlím nosem, černými, kudrnatými vlasy a plochýma nohama.“ Najme si Hvara Dergeho, námořníka, který mu zajišťuje na Rosově lodi dopravu zboží. Rose u námořníků vyvolal touhu dostat se do Ellesmerovy země, kde se má nalézet nerostné bohatství. Po jednom ze svých posledních podvodů, kdy si Rose nechal podpálit kvůli pojistce svůj přepychový dům, chce odjet z městečka. Na lodi, ve které si zřídil přepychovou kajutu, ho ale Derge zajme a donutí námořníky odjet na sever k pusté zemi, která je tou zmíněnou Ellesmerovou zemí. Zde zanechá Roseho a odjíždí zpět.

²⁸⁶ Erna Gratová žije s otcem Karlem a bratry na bavlníkové a kávovníkové plantáži v Německé východní Africe. Karel Grat je přesvědčený antisemita. Proto také opovrhuje obchodníkem Watsonem, který si pořídil nového nákupního agenta Rotsteina, který uprchl krátce po nástupu nacistů z Německa a stal se z něho Angličan. Tlustý Rotstein má „chamtivost v rysech i pohybech“ a vypadá typicky židovsky. Pro utajeného člověka unesl Rotstein Ernu. Na její stopu se otec s bratry dostávají díky tajemnému Bílému jezdcovi – černochovi drobnější a štíhlé postavy. Ernin únos si u Rotsteina, který se mj. pokusí Ernu znásilnit, objednala kněžna místního kmene Otolů, ke kterému též náleží Bílý jezdec, otolský kněz Ngo. Kněžna je ve skutečnosti Němka, která Ernu nechala unést proto, aby se provdala za jejího syna Arnošta, přičemž Ernin bratr Bruno se ožení s kněžninou dcerou Ingrid. Rotstein dostane zlata, co unese na zádech a musí pěšky odejít tam, kam chce. Pomocí kouzelného zrcadla ve svatyni kmene uvidí Grat s ostatními, jak žid spadne nešťastnou náhodou do vody a zlato, které si nacpal pod oblečení a do kapes, ho utopí. V závěru románu se Karel Grat ožení s kněžnou.

²⁸⁷ Námořník Willy Kraus hledá v Německé východní Africe po skončení I. světové války zlato, ale při jeho hledání zůstává bez vody v pustině. Jeho bratr, bratr Heinrich, za I. světové války letec, se ho s přítelem docentem Pavlem Sommerem, významným lékařem, vydává hledat. Jejich letadlo je v oblasti, kde Willyho hledají, přepadeno dobrodruhy, kteří pracují pro šíleného profesora (zřejmě žida). Profesor úmyslně a radostně zamožuje jedy celou oblast s cílem zlikvidovat místní obyvatele. Proti jeho infekci připraví Sommer preparát, který začnou účinně podávat. Zatím šílený profesor umírá při požáru jeho laboratoře, který založil Heinrich.

²⁸⁸ Bílý jezdec, c. d., str. 7.

²⁸⁹ „Artur Pám byl typem židovského lenocha se všemi znaky vlastností své rasy. Jeho těkavé oči horečně počítaly peníze, stejně jako hosty. (Nový život, c. d., str. 7).

²⁹⁰ Zelený pavilon, c. d., str. 5.

mor.²⁹¹ „Pohled na Sterna je odporný. Byl vždycky ohavný se svojí opičí hlavou, ohnutým velkým nosem a zrzavými vousisky. A teď, ve svém nepřirozeném záchvatu, s mokřými odulými rty a krví podlitýma očima vypadal jako slizká ropucha.“²⁹² Žid Rotstein, který má „chamtivost v rysech i pohybech“ a jehož „nos i oči přímo vykřikovaly původ všech známých i neznámých rodičů“²⁹³ je tlustý na rozdíl od drobného Roseho, který „na špinavé cestě k Přístavu byl nepatrný a ubohý. Proměnil se naráz v protivného mužička se žlutou pleť, orlím nosem, černými, kudrnatými vlasy a plochýma nohama.“²⁹⁴ Výjimkou je jen Dr. Sloe-Trnka, zřejmě kvůli tomu, aby čtenář předčasně neuhodl postavu vraha.

Jako jejich příjmení jsou často používána taková, která působila jako nejtypičtější: Grüss (*Vesnický mor*), Abraham Stein (*Novou cestou*), Izák Davidovič (*Žába na prameni*), Stern (*Bílá tma*), Egon Epstein (*Vlčí plemeno*), Dr. Taussig (*Zelený pavilon*), Max Steiner (*Hřích Evy Šimkové*) Rotstein (*Bílý jezdec*) nebo Isaac Rose (*Drátěný vlas*). V případě příjmení českých hlavních hrdinů můžeme předpokládat, že autoři užívali svá oblíbená. Příkladem může být starosta Kabeláč v Zikově románu *Novou cestou*.²⁹⁵

Romány až na výjimku²⁹⁶ končí vítězstvím hlavního hrdiny a odchodem všech židů z vesnice či jejich smrtí, která je vždy schvalována. Vždyť románový žid, který „ostatně není člověk, nýbrž podle zvíře, stojící mimo zákon“²⁹⁷, jak řekne Hvar Derge kapitánu Orgemu, si smrt zaslouží za vykořisťování námořníků v přístavu a ze všechny své podvody. Smrtí šíleného profesora (*V poslední chvíli*) je navždy zabráněno dalšímu šíření jedů, kterými pro vlastní potěšení likvidoval obyvatele své oblasti. Vraha Sloa-Trnku za jeho zločiny „odvedou, kam patří“²⁹⁸.

Rotstein umírá díky své chamtivosti a neunikne „zkáze, kterou mu přinášelo po celý život modlářsky zbožňované zlato!“²⁹⁹ Přestože neunesl Grátovu dceru Ernu ze své

²⁹¹ Autorem ilustrace byl uveden Štembera. Večery pod lampou, c. d., str. 5.

²⁹² Bílá tma, c. d., str. 22.

²⁹³ Bílý jezdec, c. d., str. 5.

²⁹⁴ Drátěný vlas, c. d., str. 8.

²⁹⁵ Příjmení Kabeláč užil Watzke např. též ve svém dívčím románku, který vydal pod svým dalším častým pseudonymem Eva Marešová. Zde se jedná o negativní postavu továrníka Kabeláče, který chce za každou cenu vyhovět své hloupé a pyšné dceři. Viz: Marešová, Eva: Věrka vede kvartu. Praha: Zmatlík a Palička, 1940.

²⁹⁶ Hlavní hrdinové Petr Klen a jeho dívka Marina končí život sebevraždou, protože Klen se domnívá, že zastřelil zkrachovalého podnikatele Strassera, který ve skutečnosti spáchal sebevraždu. (Román Petr Klen).

²⁹⁷ Tamtéž, str. 30.

²⁹⁸ Proč zemřela Ingeborg?, c. d., str. 24.

²⁹⁹ Bílý jezdec, c. d., str. 26.

vůle, ale pro kněžnu místního kmene za vidinu odměny, pronáší autor Bernard Kůrka prostřednictvím Gratových úst nejen svoji protižidovskou nenávisť, ale otevřeně (na rozdíl od výše zmíněného románu *Vesnický mor*) schvaluje vyhlazovací politiku německých nacistů. „Žádný příslušník kteréhokoliv národa nemá se zpronevřit ani v cizím prostředí své domoviny!... Podívej se na Židy! Nezískali svou finanční moc větší schopností nebo zdatností, žádnou mimořádnou chytrostí, nýbrž jen touto vnitřní soudržností. Slovy je Žid všude horlivým příslušníkem národa, ale v srdci je všude Židem... V Říši již vyvodili důsledky z akutního židovského nebezpečí, jež hrozí úplným ujařmením arijské rasy, aby se naplnila slova nejvyššího židovského zákoníku – Talmudu. Naší povinností pak je, stát za Říši i v cizím prostředí, aby pochopili i druzí, co jim hrozí od mistrů přetvářky, od Židů!“³⁰⁰

Podle českých antisemitů byl osud židů v nacistickém Německu nutný i pro Protektorát. Odchodem všech židů z české vesnice byl „pramen života vždy klidné vesničky konečně očištěn“³⁰¹. Odešel „drtitel, který sál ...všechnu mízu a krev dlouhá léta, ... zmizeli neznámo jak a kde ve velkém propadlišti světa.. A nevrátí se, jako se nevrátí všichni ti, kteří sáli mízu ze zdravého kmene našich vesnic.“³⁰² „Svět se uzdravil. A všichni, kteří přijdou..., budou bdít, aby se nemoc nikdy nevrátila.“³⁰³ Tušená likvidace (eufemisticky nazývaná „zmizení“) nebyla vykládána jako pomsta ani jako trest. „Národní organismus se prostě brání vředu. A nelze tak pokročilý vřed jinak odstranit než vyříznutím.“³⁰⁴

Důležitou otázkou při studiu výše uvedených textů je důvod, proč zmínění autoři antisemitské romány psali, jako oprávněnou se jeví domněnka, že někteří z nich s antisemitismem sympatizovali nebo přímo antisemity byli, případně mohla iniciativa či příkazy pocházet od nacistů.³⁰⁵ Nejvíce antisemitských románů (4) publikoval autor skrývající se pod pseudonymem Jan Janů. Autora nebylo možné identifikovat stejně jako autory skrývající se pod pseudonymy Lenka Hořovská, Marie Kolínská nebo Karel Folbrecht. Je s podivem, že Folbrechtův román znovu vyšel i po roce 1989.³⁰⁶ I když

³⁰⁰ Bílý jezdec, c. d., str. 5.

³⁰¹ Žába na prameni, c. d., str. 26.

³⁰² Vesnický mor, c. d., str. 26.

³⁰³ Novou cestou, c. d., str. 26.

³⁰⁴ Novou cestou, c. d., str. 25.

³⁰⁵ Nemáme ani k dispozici archivní materiály, které by mohly tuto problematiku osvětlit. Dosud nebyl nalezen důležitý Archiv Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady a následného Ministerstva lidové osvěty.

³⁰⁶ Vyšel v edici Z Červené knihovny, svazek č. 5, Hradec Králové: Ajka, 1994 spolu s romány Miluješ-li mne, důvěřuj a Příklad svádí.

nemůžeme tvrdit, že byl publikován pro své antisemitské části podobně, stejně jako nemůžeme tvrdit, že byly např. znovu vydány 2 romány z *Červené knihovny*, které napsala aktivní Vlajkařka a milenka „vůdce“ *Vlajky*, Josefa Rozsévače (Jan Rys), Hana Hradecká kvůli její minulosti.³⁰⁷ Spíše se zde jedná o neznalost historických faktů a reálií.

Antisemitismus u Bernarda Kurky (J. K. Bernardský) není překvapující, vyskytuje se i v některých jeho dalších dílech včetně antisemitského románu *Přemožený upír*³⁰⁸, do jehož úvodu napsal zvolání: „*Věřte! Nekřivdíme Židům, když je považujeme za odvěké své nepřátele!*“³⁰⁹ Edvard Pachmayer měl blízko k českému fašismu a nacismu (bratr Julius byl aktivní Vlajkař a šéfredaktor deníku *Vlajka*). U Vladimíra Watzkeho (nejznámější pseudonymy Vláďa Zíka, Eva Marešová) se nabízí jedno možné vysvětlení.

Watzke pod pseudonymem Zíka vydal v roce 1938, s největší pravděpodobností před mnichovskou krizí, venkovský román *Vítězství Jiřího Žulana*³¹⁰. Hlavní hrdina, tvrdý český sedlák, postupně odvrhne všechny své děti, které odchází z rodinného gruntu. Na syna, který se oženil s Němkou, pak vykřičel: „*Zradil jsi nejenom rod, zradil jsi samu zemi, zradil jsi všechno, co bylo, co v nás rostlo, co nám dávalo sílu. Nikdy jsme zemi nepustili z rukou! A nikdy jsme nezradili svoje tvrdé sukovité češtví. Slyšíš, nikdy! Kdybychom to byli učinili, byli bychom si kopali hrob!*“³¹¹ Podobný naprostý odsudek smíšeného česko-německého manželství vyjádřil novinář a spisovatel František Bulánek (Dlouhán) ve svém románu *Byl to hraničář...*³¹² vydaném v roce 1939, ale připravovaném v létě 1938 a daným do tisku v říjnu 1938: „*Smíšené sňatky mohou nás ohrožovati i v nových hranicích a mohou projevovati svou škodlivost nejen u nás.*“³¹³ Dlouhán ovšem antisemitské texty nikdy nepublikoval.

V roce 1939, tentokrát pod pseudonymem Eva Marešová, zasadil Watzke děj svého románu pro dívky *Mája Svobodová, kandidátka*³¹⁴ do pohraničí těsně před a po Mnichovské dohodě. Hlavní hrdinka, učitelka Mája, neohroženě vystupuje na ochranu

³⁰⁷ Hradecká, Hana: *Holčičky*. Červená knihovna, sv. 26, Praha, Rodina. Nové vydání: Červená knihovna, sv. 9, Praha: Ivo Železný, 2001. Hradecká, Hana: *Freddy*. Červená knihovna, sv. 19, Praha: Rodina. Nové vydání: Edice *Z tajemství babiččiny knihovny*, sv. 8, Hradec Králové: Ajka, 1994.

³⁰⁸ Bernardský, J. K.: *Přemožený upír*. Praha: Ladislav Janů, 1943.

³⁰⁹ Tamtéž, str. 5

³¹⁰ Zíka, Vláďa: *Vítězství Jiřího Žulana*. Kus rodové kroniky. Praha: Zmatlík a Palička, 1938.

³¹¹ Tamtéž, str. 202.

³¹² Dlouhán, Fr.: *Byl to hraničář...* Praha, Vladimír Zrubecký, 1939.

³¹³ Tamtéž, str. 199.

³¹⁴ Marešová, Eva: *Mája Svobodová, kandidátka*. Praha: Zmatlám a Palička, 1939, původně jako svazky č. 88-90 v edici *Knihovna šťastných dívek* nakladatelství Zmatlík a Palička

svých českých dětí i celé české menšiny v zabraném území i proti německým úřadům. Nacisté bedlivě sledovali protiněmecké názory československých žurnalistů a spisovatelů. Tudiž napsáním antisemitského románu mohli někteří „vykoupit“ své protiněmecké názory. Zde se ale jedná pouze o dohad. Ovšem je nutné konstatovat, že Watzkeův antisemitský román je jediný ze zkoumaných románů, který přímo obdivně píše o budoucím německém nacismu (Četař Kabeláč v době I. světové války viděl „pořádek, dobrou stravu u spolubojovníků z Říše“³¹⁵) a radostně přijímá likvidaci Židů („Svět se uzdravil. A všichni, kteří přijdou po nás, budou bdít, aby se nemoc nikdy nevrátila.“³¹⁶). Jeho román patří nesporně vedle románů Jana Janů k tomu nejhoršímu v české antisemitské literatuře.

Autoři *Světa rodokapsu* pak nabízejí další vysvětlení, „pravděpodobnější, i když snad méně lichotivé... velké edice věrněji než malé odrážely dlouhodobou i okamžitou formaci populární kultury, jejíž součástí tzv. lidový antisemitismus tehdy ještě byl (jeho náznaky by se v románových sešitech našly už za první republiky.“³¹⁷

4. 3. Antisemitismus v románech pro děti a mládež

Vydávání sešitových a sešitkových románů³¹⁸ pro děti a mládež má v Čechách tradici již od doby Rakouska-Uherska. V 19. století např. vydával spisovatel A. B. Šťastný³¹⁹ příběhy pro děti a mládež, nakladatel J. L. Kvíkala přinášel dobrodružství *Bufalo-Billa*³²⁰, čtenáři si mohli přečíst příběhy slavných detektivů typu *Nicka Cartera*³²¹ nebo *Léona Cliftona*³²², ke kterým se v době I. republiky přidružil *Tom Shark*³²³ nebo *detektiv Bangs*³²⁴. Specialistou na tento typ četby se ale za I. republiky

³¹⁵ Novou cestou, c. d., str. 12

³¹⁶ Novou cestou, c. d., str. 26.

³¹⁷ Pavel Janáček – Michal Jareš, c.d., str. 43.

³¹⁸ Následně citované sešity a sešitky jsou uloženy v osobním archivu Pavla Suka.

³¹⁹ Šťastný, A. B.: Kolotoč za branou. Povídka ze života. Zábavné a poučné čtení pro mládež, číslo 62. Praha: nákladem vlastním; Šťastný, A. B.: Jiří a Otokar. Povídka ze života pro mládež dospělejší. Zábavné a poučné čtení pro mládež, číslo 82. Praha: nákladem vlastním.

³²⁰ Dvojník Buffalo Billa. Bufalo-Bill, hrdina Divokého západu, sešit 120. Mladá Boleslav: Tiskem a nákladem J. L. Kvíkala.

³²¹ Hrozná noc v Grand Hotelu. Nick Carter, největší detektiv Ameriky, svazek 13. Praha: Julius Albert.

³²² Jedem a dýkou. Dle zápisů amerického detektiva Léona Cliftona. Detektivní novelly, svazek 16.

Praha: Anna Tylová; Tajemství rukavičky. Dle zápisů amerického detektiva Léona Cliftona. Detektivní novelly, svazek 10. Praha: Rudolf Storch.

³²³ Tajný spolek. Tom Shark, světový detektiv. Dobrodružství z celého světa, ročník II, č. 14 (69), 1931-1932.

³²⁴ Hřbitovní hyeny. Z tajných zápisů anglického mistra detektivů odhaluje Sl. V. Jelínek. Detektiv Bangs, svazek 4, Praha: Ladislav Šotek.

stalo nakladatelství *Zmatlík a Palička* svými několika edicemi sešitků zaměřených na dívky, chlapce a mládež³²⁵.

Ale postupem doby byly tyto edice v období protektorátu zastaveny a jakousi náhražkou všech výše uvedených sešitových románů byly romány vydávané v tzv. *Knihovně pro mládež*. Tato přímá nacistická propaganda včetně antisemitismu a rasismu byla mládeži předložena díky *Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*. Příprava k založení této instituce začala již na podzim 1941 a řídil ji Emanuel Moravec, který ke spolupráci získal bývalé vedoucí Vlakjaře, kteří byli následně z hnutí Rysem vyloučeni. Vznik *Kuratoria* byl oznámen 28. 5. 1942, svoji činnost ale oficiálně zahájilo ve Slaném 13. 3. 1943.

Členství v nové organizaci bylo povinné prostřednictvím tzv. povinné nebo čestné služby mládeže ve věku od 10 do 18 let. Absolutní kolaboraci vůči nacistům otevřeně přiznával i generální referent *Kuratoria*, MUDr. František Teuner. „*Směr i cíl naší práce... je určen základní větou našeho programu: vésti českou mládež duchovně do Říše. To znamená, zachránit pro budoucnost generaci mladých Čechů, zocelit ji a vychovat pro její říšské i národní úkoly.... I my jsme, kamarádi, spoluvůrci nového života, spolubojovníky nového řádu, služebníky budoucího míru, i my jsme ručiteli pořádku naší Říše.*“³²⁶

Dosud opomíjenou³²⁷, ale o to více nebezpečnou aktivitou organizace byla zmíněná *Knihovna pro mládež*, která začala být vydávána od ledna 1943 do září 1944. Jednalo se o překlady sešitových románů z dvou edic, které vydávalo berlínské nakladatelství *Steiniger-Verlage* pod názvy *Kriegsbücherei der deutschen Jugend*³²⁸ a *Erlebnis-Bücherei*³²⁹. V první edici bylo vydáno údajně 156 titulů³³⁰, v druhé údajně

³²⁵ Edice *Knihovna šťastných dětí*: Horák, Jiří: *Jarka detektivem*. *Knihovna šťastných dětí*, svazek 2, Praha: Zmatlík a Palička; Honba za smaragdem. *Vážné dobrodružství, jež prožil Edward Bally*. *Knihovna šťastných dětí*, svazek 21, Praha: Zmatlík a Palička; Edice *Knihovna šťastných dívek*: Carrey, Rex: *Ruth, děvče z Kanady*. *Knihovna šťastných dívek*, svazek 37, Praha: Zmatlík a Palička, 1937; Marešová, Eva: *Princezna z bílého zámku*. *Knihovna šťastných dívek*, svazek 55, Praha: Zmatlík a Palička, 1937; Marešová, Eva: *O smutné Anežce*. *Knihovna šťastných dívek*, svazek 216, Praha: Zmatlík a Palička, 1942.

³²⁶ Předmluva generálního referenta *Kuratoria pro výchovu mládeže* Dr. Fr. Teunera. *Unser Weg - náš směr*, roč. 1943, č. 1, str. 1

³²⁷ Dosud se nepodařilo dohledat archivní materiály týkající se *Knihovny pro mládež*.

³²⁸

Viz

http://www.mcsammel.de/romanhefte/deutschland_bis_1945/r_kriegsbuecherei_dt_jugend/8;

např:

<http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/kbuch.htm>.

a

³²⁹ Viz např. <http://trivialitas.tr.ohost.de/erlebnis/erlebnis-t.htm>.

³³⁰ Následující seznam byl opsán ze zadní obálky sešitu č. 153 (Wangenheim, H. U. Frhr. von: *Wir jagen Sowjetpanzer*, *Kriegsbücherei der deutschen Jugend*, Heft 153, Berlin: Steiniger-Verlage, bez roku vydání) a internetového zdroje: http://www.mcsammel.de/romanhefte/deutschland_bis_1945/r_kriegsbuecherei_dt_jugend/8.

105 titulů³³¹. Nakladatelství v obou edicích vydávalo dobrodružné romány z různého prostředí nebo romány o slavných vynálezcích německého původu. Nejvíce románů ale

Kriegsbücherei der deutschen Jugend, Steiniger-Verlage Berlin: 1) Vor dem Sturmangriff; 2) Das war die „courageous“!; 3) Sieger auf verlorenem Posten; 4) Hinter den feindlichen Linien gelandet; 5) 300 auf einen Schla; 6) Ich stürmte das Fort III; 7) Besatzung Teichert schlägt sich durch; 8) Unternehmen Jaguár; 9) Der Kampf mit der Mine; 10) Zweimal gegen Engeland!; 11) Gruppe Löff vereitelt den Durchbruch; 12) Drei Flieger und ein ganzes Regiment; 13) Die überraschten Poilus; 14) Bomber über Warschau; 15) Die Nacht von oliva; 16) England erste Schlappe; 17) Jürgen rettet sein Dorf; 18) Einer von velen; 19) Vorpostenboot „Seehung“; 20) Messerschmitt-Zerstörer greifen an; 21) Der Untergang der „Rawalpindi“; 22) Fesselballon im Feuer; 23) So fiel Hela!; 24) Die Brücke mit den roten Türmen; 25) Mit Käppen Jonas auf U-Bootjagd; 26) Dreimal über London; 27) Matrosengefreiter Jesen und sein Sohn; 28) Der Regiments-adjutant; 29) Auf der Wacht in der Nordsee; 30) Dem Feinde entronnen!; 31) Fischdampfer im Kriegsdienst; 32) „Morgen werden Sie erschossen!“; 33) „Hände hoch, Gentlemen!“; 34) So stürmten wir Lüttich!; 35) Konvoi in Sicht; 36) Die „Bremen“ schlägt sich durch; 37) Wir versenken ein Schlachtschiff; 38) Dichthalten; 39) Schnellboote vor Dover; 40) Pionier Hartmann schlägt eine Bresche; 41) Stukas gegen Panter; 42) Durchbruch nach Oslo!; 43) Vermisst im Niemandsland; 44) Der tolle Wolf; 45) Stosstrupp auf Behlingen; 46) Kameraden der He 114; 47) Fernaufklärer über England; 48) In letzter Minute; 49) Calais sturmreif; 50) Deutsche U-Boote greifen an; 51) Heinkel-Bomber über Paris; 52) Panzer stossen zum Meer; 53) Alarm an der Koste; 54) Wir durchstossen die Maginotlinie!; 55) Verdun!; 56) ; Der Tiger der Fjorde; 57) General Rössel greift an; 58) Schüsse im Teufelswald ; 59) Volltreffer auf der „Glorious“; 60) Feindjäger über der Maas; 61) Drei Hurras für „Blücher“; 62) Und trotzdem Sieger; 63) Handgranaten gegen Blockhaus B; 64) Giftzwerg, der Minenmixer; 65) Fallschirmjäger über Holland; 66) Der Panzerjäger von Abbéville; 67) U-Bootjagd vor Norwegen; 68) Hein Brodersen, der Flieger; 69) Siebzehn Mann stossen vor; 70) Der Schrecken des Kanals; 71) Panzerspähwagen voraus!; 72) „Seal“ setzt weisse Flagge; 73) Husarenstreich auf englischem Boden; 74) Zerstörer Kurs Narvik; 75) Gruppe Dietl verteidigt Narvik; 76) Dünkirchen; 77) „Ludolf Oldendorff“ kehrt heim; 78) Pioniere kämpfen Eben Emael neder; 79) Torpedo los!; 80) Jagd auf feindliche Panter; 81) „Empress of Britain“ fährt in den Tod; 82) Der Hölle entronnen; 83) Wir holen Erz aus Narvik; 84) Bomben auf Coventry; 85) Prien versenkt acht Schiffe aus einem Geleitzug; 86) Das Geheimnis der Ruinenstadt; 87) Zerstörer im Handelskrieg; 88) Fernbomber über dem Atlantik; 89) Wir jagen U-Boote; 90) Ein Leutnant und zwei Mann; 91) Kampfeschwader über Serbie; 92) Auf Fahrt nach Drontheim; 93) Vorausabteilung Hagen hält Crepy; 94) Scheinwerfer „Caesar“... Licht auf!; 95) Achtung - Minen!; 96) Panzerpioniere im Häuserkampf; 97) Stukas greifen Malta an; 98) Flammenwerfer vor!; 99) mb1 funkbereit!; 100) Notlandung im Hafen von Narvik; 101) Ganze Batterie ... Feuer!; 102) Schlachtschiffe im Atlantik; 103) Nachtjäger am Feind; 104) Unternehmen „Panzerzug“; 105) Husarenstreiche deutscher stukas; 106) Stosstrupp Reinhold; 107) Vorpostenboote im Kampf; 108) Wir jagen die Sowjets; 109) Wir vom Spähtrupp Hase; 110) Fliegerrettung durch U-Boot; 111) Der Kanal Brent; 112) Aufklärungsflüge über dem Eismeer; 113) Stützpunkt Z wird genommen; 114) Ein Schlauchboot im Mittelmeer; 115) Pak gegen Transporter; 116) Handstreich auf Milos; 117) Kolonnenfahrer in Afrika; 118) Zwischenlandung in England; 119) Auf Feinfahrt in nordischen Gewässern; 120) Die Bunkerknacker vom Bug; 121) Abenteuer in der Cyrenaika; 122) Panzerspähtrupp überfällig; 123) Ein Wiedersehen in der Ukradne; 124) Pioniere zerstören sowjetische Rollbahn; 125) Fernkampfflieger im Einsatz; 126) Durchbruch durch die Metaxas-Linie...; 127) Gegen Flugzeuge und Kampfswagen; 128) Panzer gegen Panter; 129) Sturzkampfflugzeug „Fritz Paula“; 130) Wir fahren um das Nordkap; 131) Durch Sand und Sumpf; 132) Flakartillerie kämpft um die Thermopylen; 133) Gebirgsjäger in Griechenland; 134) Oberstabsarzt „Winnetou“; 135) Vorwärts, immer vorwärts; 136) Staubwolke und Neptun; 137) Aus Sumpf und Urwald zurück; 138) Bernd Richter: Von Saloniki bis Afrika; 139) Kampf um Kreta; 140) 38 Mann stürmen Vichy; 141) In bocca al lupo; 142) Der Kradmelder des Generals; 143) Schnellboote kämpfen vor Sevastopol; 144) Störungsfeuer von „M 17“; 145) Küchenchef, Kompanieschuster und Kolonnenhund; 146) Wir steuern westwärts; 147) Die Eisernen Drei ; 148) Sanitäter! Sanitäter!; 149) Mit der Haiflotte in die Polarnacht; 150) Sieben Mann auf Kreta; 151) Waffen-SS im Kampf vor Leningrad; 152) Wir fahren auf allen Schiffen; 153) Wir jagen Sowjetpanzer; 154) Kurierflieger unterwegs; 155) Jagd in Lappland; 156) Eine Stuka – Staffel im Osten. Dále měly následovat tituly: Kroatien-Kameraden; Bombenklappen auf!; Über Packeis und Minenfelder; Tage hinter den sowjetischen Linien.

³³¹ Následující seznam byl přepsán ze zadní obálky sešitu č. 81 (Sass, Eugen von: Sturm auf Riga. Aus den Kämpfen der Baltischen Landeswehr gegen die Bolschewisten 1918-1920. Erlebnis-Bücherei, Heft 81, Berlin: Steiniger-Verlage, bez roku vydání) a internetového zdroje <http://trivialitas.tr.ohost.de/erlebnis/erlebnis-t.htm>. **Erlebnis-Bücherei, Steiniger-Verlage Berlin:** 1)

ličilo úspěchy nacistické armády na soudobých bojištích. Tento typ románů byl charakteristický hlavně pro edici *Kriegsbücherei der deutschen Jugend*. Obě edice měly podobnou úpravu, na obálce byl vždy barevný obrázek ilustrující obsah románu. Další ilustrace v sešitu byly černobílé.

Prostřednictvím dobrodružného příběhu měl být dětský čtenář vychováván a indoktrinován podle nacistických představ, aby začal „správně myslet“, protože „správné myšlení je předpokladem správného jednání. Každý ví, jak veliký důraz klade Vůdce na rozhodující úkol národně-socialistického hnutí: aby německý člověk byl vychován k národně-socialistickému myšlení. Spatřujeme v něm nejdůležitější úkol, který máme vůbec řešiti. K národně-socialistickému jednání lze člověka v krajním případě donutiti, k národně-socialistickému myšlení však nikoli.“³³²

Filchner reitet durch Assiens Hochland; 2) Das Gespensterschiff von Magellan; 3) Kundschafter für Ohm Krüger; 4) Der Flussteufler vom Rio Macacos; 5) Deutsche stürmten Gibraltar; 6) Das Sonnentor am Titicacasee; 7) Wegener auf Station Eismitte; 8) Schwarze Fracht für Honolulu; 9) Golgaton-lok; 10) Mit Sven Hedin durch die Gobi; 11) In der grünen Hölle Brasiliens; 12) Feldhauptmann Federmann kämpft in Venezuela; 13) Wir bezwingen die Matterhorn-Norwand; 14) Gold in Alaska; 15) Dragonerpatrouille Graf Zeppelin; 16) Die Revolte der Rikschakulis; 17) Schüsse auf den Grenzexpress; 18) Die Rache des Scheis Abd el Kabr; 19) „Iltis“ bezwingt die Taku-Forts; 20) Aufruhr in Indien; 21) Mit Schill in die Freiheit; 22) In der Tempelstadt der Mayas; 23) Die schwarzen Tage von Peking; 24) Mit der Kamera unter Kopfjägern; 25) Ölturm 13 brennt; 26) Das Blockhaus am Columbia-River; 27) Der Götze von Marantz; 28) Auf Krakenfang vor Neapel; 29) Unter Blasrohr-Indianern; 30) Das Wrack am Korallenriff; 31) Auf Jaguare am amazona; 32) Australischen Häschern entronnen; 33) Sturmnacht am Kap Horn; 34) Hauptmann Köhl fliegt nach Amerika; 35) unter Flusspiraten am Jang-tse; 36) Im Fiebersumpf der Orchidein; 37) Landsknecht des Kaisers am La Plata; 38) Die Brücke über den Djambi; 39) Im Gluthauch der Sahara; 40) Deutsche Flieger über Suez; 41) Verrat auf Madagaskar; 42) Mein Leben für Prinz Eugen; 43) Als Schiffsjunge nach Punta Arenas; 44) Die Insel der Vergeltung; 45) Auf Jagd im australischen Busch; 46) Die Todesfahrt der „Wilhelmina“; 47) Gefesselt nach Arirab; 48) Eine Nacht bei tibetanischen Mönchen; 49) Öl für Deutschland; 50) Karavellen segeln nach Indien; 51) Unter Wölfen in arktischer Nacht; 52) Drei Leutnants von Francois; 53) Trauer um Jakob Leisler; 54) Das erste U-Boot der Welt; 55) Klaus Störtebeker, der Gleichebeuter; 56) Als Erster quer durch Australien; 57) Am Gipfel des Naga Parat; 58) Sturmflieger; 59) Dynamitschiff in der Donauenge; 60) Am Wasserfall des Tji Pamuha; 61) Die mongolische Räuberburg; 62) Begegnung mit den Maoris; 63) Meuterei auf dem „Flamingo“; 64) Der schwarze Jaguár; 65) Unter Gummizapfern am Amazona; 66) Der Gefangene auf Schloss Löwenstein; 67) Drei Kreuze in Sibirien; 68) Der Wildwest-Kapitän; 69) Piratenfang im Atlantik; 70) Kulis aus Ping-Hu; 71) Wir bauen die Bagdadbahn; 72) Unter arabischen Freiheitskämpfern; 73) Im lager von Sidi Bistr; 74) Im Packeis des Nordmeeres; 75) Von Kunersdorf bis Torgau; 76) Der Kreuzwirt aus Kürzell; 77) Arndt kämpft um deutsche Freiheit; 78) Aus Sümpfen erstet eine neue Welt; 79) Heisse Tage am Rio Sapucahy; 80) Der Admiral der Hanse; 81) Sturm auf Riga; 82) Kampf um Bet esch-Schäms; 83) Fähnlein "Zackig"; 84) Geheimnisse der Retorte; 85) Teufelsspuk am Galgenberg; 86) Der Tod vor New York; 87) Im Tal des Pedernales; 88) Der Reiterjunge von Bauske; 89) Auf der Fährte des Säbelzahn-Tigers; 90) Aus Malta in die Freiheit; 91) Der Chinesenmord von Batavia; 92) Das Phantom am Miramare; 93) Der Schiffshauptmann von Danzig; 94) Wie der Pekingmensch gefunden wurde; 95) Der Schatzgräber von Troja; 96) Deutsche bauen das Dnjeprkraftwerk; 97) Land unter Sternend; 98) Raubtierjagd auf Sumatra; 99) Feuer an Bord; 100) "Meteor" auf Weltfahrt; 101) Einer gegen Billionen; 102) Die Rettung des Vater; 103) Im Reich der gefiederten Schlange; 104) Die Silbergrube auf Sumatra; 105) Das geheimnisvolle Licht. Na zadní obálce u sešitu č. 81 (Sturm auf Riga) byly uvedeny ještě tyto připravované tituly: In den Klauen der GPU; Fähnlein „Zackig“; N'gagi, der Herr des Urwalds.

³³² Dietrich, Dr. Otto: Revoluce myšlení. S předmlouvou Doc. Dr. Josefa Klimenta. „Na okraj nové doby“, č. 7, Praha: Orbis, 1940, str. 12-13.

Pro české čtenáře bylo vybráno celkem 42 románů.³³³ Až na jednu výjimku³³⁴ se mi podařilo určit, z jakých sešitů výše zmíněných edic nakladatelství *Steiniger-Verlage* byl pořízen český překlad. Z vydaných sešitů bylo nejvíce, 24, příběhů z prostředí bojů německé armády³³⁵ (jeden z prostředí I. světové války³³⁶), dále 13 dobrodružných románů³³⁷ odehrávajících se v různých dobách a na různých místech celého světa a 5 románů o německých vynálezcích nebo vědcích³³⁸ (*Wilhelm Bauer, Justuj von Liebig, Josef Ressel, Heinrich Schliemann a Dr. Bernard Schreiber*).

³³³ Seznam všech vydaných příběhů. Nejdříve je uveden český název, následuje původní německý název příběhu spolu s číslem sešitu v edici, přičemž zkratka Kri znamená, že pochází z edice *Kriegsbücherei der deutschen Jugend*, značka Er z edice *Erlebnis-Bücherei*. 1) **Průlom Mataxovou linií** - Durchbruch durch die Metaxas-Linie - Kri. 126; 2) **Zákopníci ničí sovětské přísunové spoje. Zákopnický prapor vykoná důležitý úkol** - Pioniere zerstören sowjetische Rollbahn - Kri 124; 3) **Proti nepříteli do severských vod** - Auf Feindfahrt in nordischen Gewässern - Kr 119; 4) **V táboře Sidi Bishr** - Im Lager von Sidi Bishr - Er 73; 5) **Posádka Ju 88 se vrátila! Němečtí letci se probjovali bolševickými postaveními. Nálet na Brjansk** - Aus Sumpf und Urwald Zurück. Deutsche Flieger kämpfen sich durch bolschewistische Stellungen Kri 137; 6) **Stavitel první ponorky Wilhelm Bauer** - Das Erste U-Boot der Welt. Die Erbauung des „Seeteufels“ durch den Deutschen Wilhelm Bauer - Er 54; 7) **Kuliové z Ping-Hu** - Kulis aus Ping-hu - Er 70; 8) **Stavíme bagdadskou dráhu. Vyprávění podle zápisů vedoucího inženýra** - Wir bauen die Bagdadbahn. Nach Aufzeichnungen einen leitenden Ingenieurs berichtet. - Er 71; 9) **Lovci min v řeckých vodách** - Překlad z němčiny; 10) **Boj o Krétu** - Kampf auf Kreta - Kri 139; 11) **Hledáme naftu** - Öl für Deutschland - Er 49; 12) **Bouřlivák a Neptun. Na honbě za konvoji ve středním Atlantiku** - Staubwolke und Neptun. Auf Geleitzugjagd im Mittelatlantik - Kri 136; 13) **38 mužů dobývá Vichy** - 38 Mann stürmen Vichy - Kri 140; 14) **Hrad mongolských lupičů. Vypráví účastník Sven Hedinovy výpravy přes poušť Gobi** - Die mongolische Räuberburg von einen Teilnehmer der Sven Hedin-Expedition durch die Wüste Gobi - Er 61; 15) **Konec bunkrů na Bugu** - Die Bunkerknacker vom Bug - Kri 120; 16) **Tajemství zkumavek a křivulí. Ze života Justa von Liebiga** - Geheimnisse der Retorte - Er 84; 17) **Generálův motocyklista** - Der Kradmelder des Generals - Kri 142; 18) **Po stopě šavlozubého tygra. Co zažili dva němečtí zoologové v jeskyních Jablonového chřebetu** - Auf der fährte des Säbelzahn timers – Er 89; 19) **Boj o Thermopyly** - Flakartillerie kämpft um die Thermopylen - Kri 132; 20) **Horké dny na Riu Sapucahy** - Heisse Tage am Rio Sapucahy - Er 79; 21) **Nad Srbskem. Proti nepřátelským pevnostem, bunkrům a oddílům** - Kampfgeschwader über Serbien - Kri 91; 22) **G. W. Imhoff, slavný guvernér batavský** - Der Chinesenmord von Batavia – Er 91; 23) **Rychlé čluny v boji** - Schnellboote kämpfen vor Sewastopol - Kri 143; 24) **Zákopníci dobývají Eben-Emaelu** - Pioniere kämpfen Eben-Emael Nieder - Kri 78; 25) **Strašidelná loď** - Das Gespensterschiff von Magellan - Er 2; 26) **Železná křídla** - Die Eisernen drei - Kri 147; 27) **Ukradený vynález. Historie Resslerova lodního šroubu** - Das Phantom am Miramare – Er 92; 28) **Boj s minou. Válečná plavba dvou chlapců po Baltickém moři** - Der Kampf mit der Mine - Kri 9; 29) **Objevitel Troje** - Der schatzgräber von Troja – Er 95; 30) **Pancéřový stíhač od Abbeville. Pancéřovní stíhači odstřelují nepřátelské pancéře** - Der Panzerjäger von Abbeville - Kri 66; 31) **Jak byl nalezen pekingský člověk** - Wie der Pekingmensch gefunden wurde – Er 94; 32) **Poručík a dva muži** - Ein Leutnant und zwei Mann - Kri 90; 33) **Oheň na palubě** - Feuer an Bord – Er 99; 34) **Shledání na Východě** - Ein Wiedersehen in der Ukraine - Kri 123; 35) **Zlázáme severní stěnu Matterhornu** - Wir bezwingen die Matterhorn-Nordwand - Er 13; 36) **Za divou zvěří. Lovecké zážitky ze Sumatry** - Raubstierjagd auf Sumatra – Er 98; 37) **Tak jsme dobývali Lutychu** - So stürmten wir Lüttich! - Kri 34; 38) **Štuka a Špunt vítězí** - Fallschirmjäger über Holland - Kri 65; 39) **Námořní hejtman z Danzigu** - Der Schiffshauptmann von Danzig – Er 93; 40) **Boje o železnice v Norsku** - Siebzehn Mann stossen vor - Kri 69; 41) **Naftová věž číslo 13 hoří. V jihoamerických naftových polích** - Gelturm 13 Brennt - Er 25 - pod názvem Ölturm 13 brennt; 42) **Zánik pomocného křižníku „Rawalpindi“** - Untergang der „Rawalpindi“ - Kri 21.

³³⁴ Böltz, Fritéz: *Rychlé čluny v boji*. Překlad z němčiny. Knihovna pro mládež, č. 23, Praha: Orbis, 1943.

³³⁵ Sešity č. 1, 2, 3, 5, 9, 10, 12, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 37, 38, 40, 42.

³³⁶ Sešit č. 4.

³³⁷ Sešity č. 7, 8, 11, 14, 18, 20, 22, 25, 33, 35, 36, 39, 41.

³³⁸ Sešity č. 6, 16, 27, 29, 31.

Rasismus, nenávisť k druhému jen na základě jeho příslušnosti k jiné rase, můžeme nalézt ve dvou sešitech. Prvním je vojenský román *38 mužů dobývá Vichy*, kdy autor popisuje ve scéně zajetí šesti černošských vojáků bojujících na francouzské straně u dvou, kteří mají „*za opaskem pověstné černošské nože“ jejich vizáž výrazem, že „mazanost a záludnost jim kouká z očí. Dovedou se znamenitě přetvařovat.“*³³⁹

Druhý případ rasismu můžeme najít v příběhu *G. W. Imhoff, slavný guvernér batavský*³⁴⁰, který se odehrává v Nizozemské východní Indii v roce 1740. Popisuje mj. scénu pogromu Evropanů proti místním Číňanům, při kterém „*všude zní hrozné volání: „Pobijte je, pobijte je!“ Vždy nové skupiny přebírají tento pokřik, nesou jej dále. Ozývají se hlasy: „Rozkaz vlády! Pobít všechny Číňany! Pryč s tímto hmyzem, pobít, rozšlapat, spálit! A naše je kořist, zlato a skvosty!“*³⁴¹ Hlavním viníkem je generální guvernér Adrian Valckenier, kterého nechá guvernér Imhoff za toto a další podlé činy odsoudit k trestu smrti a popravit. Tento příběh byl znovu vydán v reedici v únoru 1945.

Za antisemitský můžeme označit jediný publikovaný román v sešitu č. 15 – *Konec bunkrů na Bugu*³⁴². Příběh vypráví o boji nacistické armády ve východní části bývalého Polska, které bylo v září 1939 rozděleno na německou a sovětskou část řekou Bug, která dnes tvoří východní hranici Polska. Antisemitismus je zde čtenáři podán ve stereotypním spojení s bolševismem. V sovětském městě Sokalu na hranici mezi oběma státy těsně před vypuknutím války „*žije osm tisíc Židů. Mnoho jich prchlo do bolševického Ruska z oněch částí Polska, jež připadly Německu, a zahrnulo se v pohraničním městě jako špinavá obtížná havěť...Město neovládá voják, ale Žid. Ještě se zde mohou roztahovat jak srdce ráčí.“*³⁴³ 22. 6. 1941 ve 3.15 začíná německá armáda útočit proti Sokalu, „*čistit ulice a vybírat kulometná hnízda.“* Při tom ale místní „*Židé střílejí zezadu na německé vojáky a vzápětí pykají za zákeřný útok. Židovská čtvrť je systematicky prohledávána. Je konec s židovským panstvím!*³⁴⁴ Čtenář měl dostat obraz úspěšných a rychlých německých vojáků, kteří bojují proti bolševismu spojeném se židy, „*proti tomuto světovému nepříteli číslo 1“*, a „*osvobozují“* sovětské obyvatelstvo. Přičemž „*kamkoli přišli, spatřili bídu bolševického teroru a jásot osvobozeného obyvatelstva neměl konce. Jako všechny ostatní německé útvary, procházeli i úderní*

³³⁹ Henkels, Walter: *38 mužů dobývá Vichy*. Knihovna pro mládež č. 13, Praha: Orbis 1943, str. 6.

³⁴⁰ Moshage, Julius: *G. W. Imhoff, slavný guvernér batavský*. Knihovna pro mládež č. 22, Praha: Orbis, 1943.

³⁴¹ Tamtéž, str. 12-13.

³⁴² Danwitz, Ludwig V.: *Konec bunkrů na Bugu*. Knihovna pro mládež č. 15, Praha: Orbis, 1943.

³⁴³ Tamtéž, str. 3.

³⁴⁴ Tamtéž, str. 6.

zákopníci slavobranami, které postavili sedláci svým osvoboditelům. Všude se hroutilo židovské panství pod náporem německé branné moci.^{345c}

Původně německému, nyní i českému mladému čtenáři mělo být těmito příběhy neustále připomínáno nebezpečí bolševismu i to, že německá armáda zvítězí. Výše uvedený antisemitský příběh byl vydán v srpnu 1943, tedy v době, kdy už bylo po dvou rozhodujících bitvách na východní frontě. V lednu 1943 byla poražena nacistická armáda ve Stalingradu a v červenci v bitvě u Kurska. Čtenáři příběhů ale byli neustále přesvědčováni, že „*sovětská hvězda zapadá. Vítězně se zvedá také na Východě hákový kříž jako odznak nové svobody a nového pořádku.*“³⁴⁶ Českému čtenáři byly předloženy příběhy ze všech bojů, které nacisté vyvolali, s výjimkou Polska. Tak např. boje na východní frontě popisoval 5 sešitů³⁴⁷, proti Francii³⁴⁸ a Řecku³⁴⁹ 4 sešity, válka proti Norsku³⁵⁰, Srbsku³⁵¹ a Belgii³⁵² ve dvou sešitech a boje proti Lucembursku³⁵³, Holandsku³⁵⁴ a letecké války proti Velké Británii³⁵⁵ v jednom sešitě.

Mnozí němečtí vojáci v příbězích sice padli, ale „*přes jejich hroby vede cesta ke krásné budoucnosti. Zemřeli, aby Německo žilo!*“³⁵⁶ „*A přece je každá oběť svatým semenem, které tuto zemi očišťuje od moru bolševismu. Díky Bohu, že jsme 22. června nastoupili. Co by se bylo stalo, kdyby tento bolševický válečný stroj byl jednou napadl Evropu! Evropa, ne, celé lidstvo ani netuší, jakými díky je zavázáno německému vojáku.*“³⁵⁷ Napadení a vyvolání války proti ostatním státům bylo eufemisticky vyjádřeno slovem „*nástup*“.

Líčením vojenských úspěchů byla edice orámována. Zahájena byla příběhem o „*nástupu*“ německé armády proti Řecku³⁵⁸ v roce 1941 a ukončena příběhem o úspěchu německého námořnictva³⁵⁹ proti britskému křižníku Rawalpindi³⁶⁰ v listopadu

³⁴⁵ Tamtéž, str. 23.

³⁴⁶ Tamtéž, str. 24.

³⁴⁷ Sešity č. 2, 5, 15, 23, 34.

³⁴⁸ Sešity č. 13, 17, 26, 32.

³⁴⁹ Sešity č. 1, 9, 10, 19.

³⁵⁰ Sešity č. 3, 40.

³⁵¹ Sešity č. 19, 21.

³⁵² Sešity č. 24, 37.

³⁵³ Sešit č. 30.

³⁵⁴ Sešit č. 38.

³⁵⁵ Sešit č. 34.

³⁵⁶ Strassl, Ernst Erich: Průlom Metaxovou linií. Knihovna pro mládež č. 1, Praha: Orbis, 1943, str. 24.

³⁵⁷ Menningen, Walter: Zákopníci ničí sovětské přisunové spoje. Zákopnický prapor vykoná důležitý úkol. Knihovna pro mládež č. 2, Praha: Orbis, 1943.

³⁵⁸ Průlom Metaxovou linií.

³⁵⁹ Sprang, Herbert: Zánik pomocného křižníku „Rawalpindi“. Knihovna pro mládež č. 42, Praha: Orbis, 1944.

1939. Svým čtenářům chtěla přinést tu „správnou“ dobrodružnou literaturu. „*Co je dobrodružné, nemusí být zároveň zavrženímhodné. Dobrodružnost je v postatě touhou po poznání, která se nebojí nebezpečí, překonává je a triumfuje za nových, neobvyklých, nebo ztížených podmínek. Dobrodružnost máme všichni v krvi po předcích, ale moderní doba nám umožňuje daleko lepší a širší poznání světa a probuzené vnímání stupňuje touhu po novém a neznámém...* „*Knihovna pro mládež*“ vypráví o dobrodružstvích skutečně prožitých. O dobrodružstvích vojáků, námořníků, letců v této válce, o vynálezcích a badatelích, o zápasech, jejichž smyslem nebylo dobrodružství pro dobrodružství, ale hrdinské nasazení za vyšší cíle lidstva.“³⁶¹

Zřejmě proto, aby si *Kuratorium* zjistilo počet čtenářů edice, vyhlásilo v sešitu č. 9 „*velkou soutěž Knihovny pro mládež*“³⁶². Čtenáři měli odpovědět do 15. 6. 1943 na 3 otázky (který sešit se jim líbil nejvíce, proč se jim líbil a který další sešit se jim ještě líbil), přičemž měli odpovědi zaslat do nakladatelství *Orbis*. Správné odpovědi byly slosovány, přičemž účastníci mohli dostat tyto ceny: „1. cena: *velký kurs německé řeči Linguaphone na gramofonových deskách, celkem 15 gramofonových desek s třiceti lekcemi, v kufříku a s písemným návodem k učení* – 2. cena: *volleyballový míč, síť, hustilka* – 3. cena: *zařízení pro stolní tenis: síť, dvě pátky, dva míčky* – 4. cena: *disk* – 5. cena: *vrhací oštěp* – 6. cena: *úplné zařízení k lukostřelbě: luk, tři šípy, terč* – 7., 8., 9. a 10. cena: *luk se třemi šípy. Kromě těchto hlavních cen bude každý desátý luštitel odměněn hodnotnou knižní prémie – zajímavou a dobrodružnou knihou.*“³⁶³ Ceny nakladatelství vystavilo ve svém knihkupectví na Václavském náměstí. Pro velký zájem byl termín odeslání odpovědí prodloužen do 30. června 1943.

Zřejmě i sami autoři byli překvapeni množstvím odpovědí (5638), při slavnostním losování 12. 7. 1943, tedy v den 71. narozenin státního prezidenta Háchy, vylosovali držitele 10 hlavních cen, když před tímto dnem už vylosovali každého 10., který získal knihu. Při slavnostním losování, kdy každý účastník obdržel zdarma limonádu a zákusky (což muselo být v době tzv. lístkového hospodaření určitě lákavé), získal hlavní cenu Karel Hartmann z Klánovic. Nejvíce hlasů obdržel sešit č. 5 –

³⁶⁰ 24. 11. 1939 potopila německá bitevní loď *Scharnhorst* britský křižník *Rawalpindi*, na němž zemřelo 270 členů britské posádky. Bitva se odehrála mezi Islandem a Farskými ostrovy.

³⁶¹ *Co je dobrodružné*. In: Dosel, Heinrich Ritter von: *V táboře Sidi Bistr*. Praha, *Orbis*, 1943, druhá strana zadní obálky.

³⁶² Richter, Bernd: *Lovci min v řeckých vodách*. *Knihovna pro mládež č. 9*, Praha: *Orbis* 1943, druhá strana obálky.

³⁶³ Tamtéž, první strana zadní obálky.

*Posádka Ju-88 se vrátila!*³⁶⁴ (1967 hlasů), na druhém místě skončil sešit č. 1 – *Průlom Metaxovou linií* (807 hlasů) a na třetím místě sešit č. 10 - *Boj o Krétu*³⁶⁵ (740 hlasů).

Obdobná situace nastala i v dalších dvou soutěžích. Slosování výsledků druhé „vánoční“ soutěže se konalo 16. 12. 1943. Zúčastnilo se jí, na rozdíl od první, mnohem více účastníků (10 046). První cenou byly tentokrát lyže s příslušenstvím. Nejvíce hlasů obdržel sešit č. 17 – *Generálův motocyklista*³⁶⁶, na druhém místě skončil sešit č. 13 – *38 mužů dobývá Vichy*³⁶⁷, tedy opět vojenské příběhy, co se opakovalo i při třetí soutěži, jejíž výsledky byly zveřejněny při slavnostním losování 4. 6. 1944, tedy v den druhého výročí úmrtí Reinharda Heydricha. Tehdy bylo hlavní cenou jízdní kolo. Ceny byly vylosovány v prostředí cirkusu Apollo na Letné. Odpovědi do třetí soutěže zaslalo 10826 účastníků, tedy ještě více, než v předchozích dvou. Opětně se na prvních dvou místech umístily sešity s vojenskými příběhy. Na prvním místě sešit č. 30 - *Pancéřový stihací od Abeville*³⁶⁸, na druhém místě sešit č. 28 - *Boj s minou*³⁶⁹ a na třetím místě sešit č. 22 - *G. W. Imhoff, slavný guvernér batavský*.

Ve všech třech případech se jedná o vojenské příběhy. Na tomto místě se můžeme pouze domnívat, proč zvítězily vojenské příběhy. Je pravda, že z 10 příběhů jich 7 bylo vojenských, ale nabízí se domněnka, zdali vítězství zmíněných sešitů nebylo způsobeno absencí takovéto literatury na českém knižním a časopiseckém trhu pro děti a mládež.

Zastavení edice bylo čtenářům oznámeno v sešitu č. 42 v září 1944 informací redakce, že se tak děje v souvislosti s tzv. totálním válečným nasazením „*vzhledem k vydaným nařízením o omezení knižní výroby*“³⁷⁰. V roce 1943 a 1944 stačil ještě *Orbis* vždy po 10 sešitech vydat jejich vázanou verzi.³⁷¹

V únoru 1945 vydalo nakladatelství *Orbis* v reedici 10 sešitů, ovšem na rozdíl od původních sešitů ve velmi špatné kvalitě. Na titulní straně byl zmenšený identický

³⁶⁴ Miller-Engstfeld, Anton: *Posádka Ju 88 se vrátila!* Němečtí letci se probíjeli bolševickými postaveními. Nálet na Brjansk. Knižovna pro mládež č. 5, Praha: Orbis, 1943.

³⁶⁵ Strassl, Ernst Erich: *Boj o Krétu*. Knižovna pro mládež č. 10, Praha: Orbis 1943.

³⁶⁶ Schmidt, Georg: *Generálův motocyklista*. Knižovna pro mládež č. 17, Praha: Orbis 1943.

³⁶⁷ Henkels, Walter: *38 mužů dobývá Vichy*. Knižovna pro mládež č. 13, Praha: Orbis 1943.

³⁶⁸ Strohmeyer, Curt: *Pancéřový stihací od Abeville*. *Pancéřové stihací odstřelují nepřátelské pancéře*. Knižovna pro mládež č. 30, Praha: Orbis, 1944.

³⁶⁹ Hoepfener-Flatow, W.: *Boj s minou*. *Válečná plavba dvou chlapců po Baltickém moři*. Knižovna pro mládež č. 28, Praha: Orbis, 1944.

³⁷⁰ Knižovna pro mládež svým čtenářům. In: Sprang, Herbert: *Zánik pomocného křížníku „Rawalpindi“*. Knižovna pro mládež č. 42, Praha: Orbis, 1944, druhá strana obálky.

³⁷¹ Hrdinství, odvaha, kamarádství. Knižovna pro mládež svazek I-X, Praha: Orbis, 1943; Statečnost, dobrodružství, objevy. Knižovna pro mládež II, svazek 11-20, Praha: Orbis 1943; Na souši, na moři, ve

obrázek z titulní strany původního sešitu, tentokrát nikoli barevný, nýbrž černobílý. Vydaný sešit byl identický s původním. Je nutné zdůraznit, že znovu vydaných bylo 6 dobrodružných příběhů³⁷² a 4 příběhy o německých vynálezcích³⁷³, tedy žádný z vojenského prostředí.

Nakladatelství *Orbis* po skončení války *Knihovnu pro mládež* napodobilo novou edicí polovičního formátu s příběhy o hrdinství českých a sovětských lidí a hlavně dětí a mládeže za II. světové války. Edici nazvalo *Bojovníci*, jednotlivé sešity ve tvrdých deskách obsahovaly cca 30 stran. Vycházely zde příběhy typu *Kolja Mikolka*³⁷⁴, *Kolja Mikolka tankistou*³⁷⁵, *Třináctiletý*³⁷⁶, *Zrádcům smrt*³⁷⁷, *Buzuluk*³⁷⁸ nebo *Tomíkův pravý okamžik*³⁷⁹. Vždy 5 příběhů pak bylo souborně vydáváno.

5. Antisemitismus v periodikách Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě

5. 1. List mladých

Od července 1939 začalo *Mladé Národní souručenství* vydávat jako svůj týdeník *List mladých*.³⁸⁰ Již od počátku existence časopisu je z jeho obsahu nápadné, že na jeho stránkách téměř chybí nacistická propaganda včetně antisemitismu. Za příklad může posloužit 12. číslo z roku 1939. Na první straně byl otištěn téměř celostránkový článek³⁸¹ ministra Dr. Jiřího Havelky, ve kterém se zabývá otázkou vstupu „mladých“ do politiky, na rozdíl od hospodářství. „V životě hospodářském není generačního problému... Generační problém vystupuje se vši ryzostí a v plné vážnosti do popředí jen

vzduchu. Knihovna pro mládež III, svazek 21-30, Praha: Orbis 1944; Vojáci, objevitelé, lovci. Knihovna pro mládež IV, svazek 31-40, Praha: Orbis 1944.

³⁷² Kuliové z Ping-Hu; Po stopě šavlozubého tygra. Co zažili dva němečtí zoologové v jeskyních Jablonového chřebetu; Horké dny na Riu Sapucahy; G. W. Imhoff, slavný guvernér batavský; Strašidelná loď; Zlázáme severní stěnu Matterhornu.

³⁷³ Stavitel první ponorky Wilhelm Bauer; Tajemství zkumavek a křivulí; Ukradený vynález. Historie Resslerova lodního šroubu; Objevitel Troje.

³⁷⁴ Rosůlek, J. V.: *Kolja Mikolka*. *Bojovníci*, sv. 8, Praha: Orbis, 1946.

³⁷⁵ Rosůlek, J. V.: *Kolja Mikolka tankistou*. *Bojovníci*, sv. 26, Praha: Orbis, 1946.

³⁷⁶ Kareisová, Eva: *Třináctiletý*. *Bojovníci*, sv. 19, Praha: Orbis, 1946.

³⁷⁷ Zemanová, Irena: *Zrádcům smrt*. *Bojovníci*, sv. 22, Praha: Orbis: 1946.

³⁷⁸ Antoška: *Buzuluk*. *Bojovníci*, sv. 30, Praha: Orbis, 1946.

³⁷⁹ Patočková, Jova: *Tomíkův pravý okamžik*. *Bojovníci*, sv. 25, Praha: Orbis, 1946.

³⁸⁰ K tomu viz: Vagaday, David: *List mladých 1939-1942, týdeník Mládeže Národního souručenství*. Bakalářská diplomová práce. Fakulta sociálních věd UK v Praze, 2009.

ve dvou sférách národního života. Jsou to: veřejná správa správa a vlastní činnosti politická.³⁸² Havelka volal po zapojení mladých lidí do těchto dvou sfér, protože „*tím nastane názorové a duševní sblížení pracovníků starších s mladými a celá veřejná správa stane se živoucím organismem.*“ Článek R. V. Vokáče³⁸³ na druhé straně pak vybízel mladé lidi k dosažení co nejvyššího vzdělání učňů, které jim následně přinese výhody. Na dalších stranách si čtenář mohl přečíst např. celostránkové pojednání o sběru cukrové řepy³⁸⁴, dozvěděl se, *Jak vznikla opera*³⁸⁵, redakce připomněla důležité události z české historie³⁸⁶ a pro sportovního fanouška byla určena celostránková příloha³⁸⁷. Ani jeden článek nemůžeme označit za pronacistický, natož antisemitský. To svědčí o tom, že se nejednalo o náhodu, nýbrž o úmysl.

Toho si byly dobře vědomy nacistické orgány, několikrát za dobu své existence za to byl list kritizován. Např. při pravidelné týdenní poradě šéfredaktorů denního tisku 31. 5. 1940, Wolfram von Wolmar k obsahu *Listu mladých* mj. řekl: „*Není v něm ani jeden obrázek, který by české mládeži osvětlil události na bojišti, a také žádný článek ba ani slovo, které by mluvilo o přeorientaci mládeže a o jejích úkolech v nových poměrech. Takové časopisy nemají žádný praktický význam a nebudou v budoucnosti povolovány. Princ Schwarzenberg*³⁸⁸ *byl na tyto věci upozorněn písemně, ale žádný výsledek není viděti. Bude proto nutno uvažovati o existenčním oprávnění tohoto listu.*“³⁸⁹

List nebyl zastaven, k částečné změně došlo v roce 1941, kdy na stránkách listu pravidelně publikuje své úvodníky aktivistický šéfredaktor *Polední listu*, Karel Werner. Pronacisticky psaných článků přibývalo, ale psal je většinou jen zmíněný Werner, Jan Macura nebo Vladimír Dejmek, který zdůvodňoval napadení Sovětského svazu nacistickým Německem „*předejitím snahy bolševických Židů o zanesení rozvratu do zemí západní kultury.*“³⁹⁰ Přibývalo též „*obrázků, které by české mládeži osvětlilo události na bojišti*“. Antisemitismus se ale na stránkách *Listu mladých* vyskytoval jen

³⁸¹ Havelka, Dr. Jiří: Otázka střídání generací. *List mladých*, ročník I, č. 12, 21. 10. 1939, str. 1.

³⁸² Tamtéž.

³⁸³ Vokáč, R. V.: Vzdělání je moc – bratři učňové! *List mladých*, ročník I, č. 12, 21. 10. 1939, str. 2.

³⁸⁴ Zolman, Ing. V.: Naše BÍLÉ ZLATO. *List mladých*, ročník I, č. 12, 21. 10. 1939, str. 3.

³⁸⁵ Jak vznikla opera. *List mladých*, ročník I, č. 12, 21. 10. 1939, str. 4.

³⁸⁶ Českou minulostí od 22. října do 28. října. *List mladých*, ročník I, č. 12, 21. 10. 1939, str. 6.

³⁸⁷ *List mladých*, ročník I, č. 12, 21. 10. 1939, str. 8.

³⁸⁸ František princ Schwarzenberg (1913-1992). Vedoucí Mládeže Národního souručenství.

³⁸⁹ Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d. str. 111.

³⁹⁰ Dejmek, Vladimír: Postoj české mládeže K UDÁLOSTM NA VÝCHODĚ. *List mladých*, ročník III, č. 27, 5. 7. 1941, str. 2.

sporadicky. Například v souvislosti s recenzí³⁹¹ na český překlad knihy Theodora Fritsche *Příručka k židovské otázce*³⁹² slíbila redakce, že bude „postupně podle této příručky uveřejňovat jednotlivé kapitoly o Židech..., aby co nejširší veřejnost mladých byla podrobně informována o základních otázkách protizidovských“³⁹³. Závěrečnému zvolání o tom, že „protizidovský boj musí se stát hlavním požadavkem mladých českých lidí“³⁹⁴, odporuje následný obsah týdeníku.

Na jeho stránkách totiž vyšly pouhé tři články³⁹⁵. Nejednalo se o žádné komentáře, ale pouze o pokus vysvětlit rasový rozdíl židů, představit např. typická židovská jména, popis údajného židovského vzezření nebo jejich charakteristiku včetně toho, že židé „vynikají jako každá jiná rasa rovněž zvláštním zápachem, který lze odvozovati i z tělesné nečistoty mnohých Židů, obzvláště Židů východník, i z používání česneku“³⁹⁶. I tato četnost antisemitských článků nepřímo podporuje tvrzení o nechuti týdeníku sloužit nacistické propagandě.

Po Moravcově nástupu do vedení *Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě* bylo rozhodnuto o zániku tohoto „týdeníku české mládeže“, jak zněl podtitul listu, a přetvořit ho jako důsledný nástroj nacistické propagandy. Jak nechal Moravec napsat do úvodu svého teoretického listu pro výchovu dětí a mládeže, „nový svět, který se v Evropě rodí pod vedením nacionálně-socialistické revoluce, žádá si nového člověka. Vlastnosti krve tu zušlechtí a vytříbí nová výchova, která přirozeně žádá nový typ vychovatele.“³⁹⁷

Poslední číslo *Listu mladých* vyšlo 25. 9. 1942. Vladimír Dejmek se pokusil vysvětlit důvody zániku listu, který „měl velikou možnost stát se jediným a vedoucím listem české mládeže a být jí vodítkem na nových cestách.. Jak však následovala čísla za sebou, stávala se pomalu více a více jasnější skutečnost, že list veškeré české mládeže jde cestami, které nevyvedou českou mládež a český národ z onoho úpadku, do kterého jsme se v minulých letech dostali. ...

Po letní krizi MNS v roce 1940 zdálo se, že podzimem vejde *List mladých* do nové éry. Změnilo se na něm již hodně, ... na jeho stránkách se počaly stále větší měrou

³⁹¹ Mladí do boje PROTI ŽIDŮM. *List mladých*, ročník III, č. 20, 19. 5. 1941, str. 2.

³⁹² Fritsch, Theodor: *Příručka k židovské otázce*. Praha: L. Mazáč, 1941.

³⁹³ Mladí do boje PROTI ŽIDŮM. *List mladých*, ročník III, č. 20, 19. 5. 1941, str. 2

³⁹⁴ Tamtéž.

³⁹⁵ Židé jací jsou. *Nauka o židovské rase*. *List mladých*, ročník III, č. 22, 31. 5. 1941, str. 2; Židé jací jsou. *List mladých*, ročník III, č. 23, 7. 6. 1941, str. 2; Židé jací jsou. *List mladých*, ročník III, č. 24, 14. 6. 1941, str. 2.

³⁹⁶ Židé jací jsou. *List mladých*, ročník III, č. 24, 14. 6. 1941, str. 2.

³⁹⁷ Úvodem. *Vychovatel v Čechách a na Moravě*, ročník I., 1943-1944, 1. sešit, str. 1

objevovat články zahraničně politického obsahu a zároveň také úvahy o úloze české mládeže v Říši a Evropě.... Vytčeným úkolem Listu mladých bylo, jak často se zdůrazňovalo v roce 1939, být ukazatelem směru českým mladým lidem a vést je k jejich novým povinnostem. Jeho funkci převezme dnes nový časopis české mládeže „Zteč“, list nové generace.³⁹⁸

Dejmek zároveň nastínil oproti končícímu periodiku rozdílnou orientaci budoucího časopisu, který se „bude zajímat nejen o věci čistě naše, ale i o věci celé naší pevniny, a bude vést české mladé lidi k tomu, aby byli věrnými občany Říše a dobrými příslušníky nové Evropy.“³⁹⁹

Poslední číslo Listu mladých též vyzvalo čtenáře k předplacení nového časopisu, protože redakce byla přesvědčena, „že jako příslušníci mladé generace budete jevit i nadále zvýšený zájem o její život a výchovu v rámci nového řádu.“⁴⁰⁰

5. 2. Zteč

První číslo čtrnáctideníku Zteč vyšlo 1. 10. 1942, přestože vydavatel, Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, oznámil pražskému policejnímu ředitelství původně počátek vydávání 15. 9. 1942.⁴⁰¹ Odpovědným redaktorem byl jmenován Vladimír Dejmek⁴⁰². Časopis při svém vzniku vycházel ve formátu A3 v nákladu 60 tisíc kusů v rozsahu 16 stran a v prvním ročníku též s přílohou Obrázková Zteč, ve které byly na 4 stranách otiskovány fotografie z aktuálního dění. Od 1. 5. 1943 došlo ke snížení počtu stran z 12 na 8.

Od 8. 2. 1945 byl změněn formát, a to z A3 na A4. Zároveň došlo ke změně periodicity, jak redakce napsala, stalo se tak proto, „abychom mohli častěji informovat naši čtenářskou obec, jak to vyžaduje doba, budeme nyní vydávati „Zteč“ každý týden a volili jsme též nový formát, jehož výhody ocení čtenář sám.“⁴⁰³

³⁹⁸ Dejmek, Vladimír: Tři léta vývoje. List mladých, ročník IV, č. 39, 25. 9. 1942, str. 1-2.

³⁹⁹ Tamtéž.

⁴⁰⁰ Odběratelům a předplatitelům Listu mladých. List mladých, ročník IV, č. 39, 25. 9. 1942, str. 2. p

⁴⁰¹ NA, fond PŘ II – ODD, signatura 242/14, karton 311.

⁴⁰² Vladimír Dejmek (23. 6. 1921 - ?). Původně člen Vlajky, 1942-1944 odpovědný redaktor Zteče. Poté vedoucí oddělení školení v Kuratoriu. Po válce odsouzen do vězení.

⁴⁰³ Proč nový formát? Zteč, ročník IV, č. 4, 8. 2. 1945, str. 2.

Do prvního čísla napsal velký článek ministr Emanuel Moravec, ve kterém mj. konstatoval, že on už „před dvěma lety ... českému národu připomínal, že Čechy a Morava jsou naší drahou domovinou, ale že Velkoněmecká říše je naším silným a mohutným státem a naší novou krásnou vlastí... Vpřed, moji přátelé! Jste předvojem našeho národa. Říše vám dává možnost k spolupráci.“⁴⁰⁴ Na závěr si neodpustil zvolání: „Ať žije velký Vůdce Adolf Hitler!“⁴⁰⁵

Trochu archaický název nového časopisu vysvětlil čtenářům odpovědný redaktor Dejmek. „Užijeme-li v naší době slovo zteč, vstane z hrobu kus starodávného hrdinství. Zteč je symbolem vítězství v nejčistší a nejvýraznější jeho formě. Stane-li na hradbách bojovník, třímající korouhev, pak už není pochyby o tom, komu náleží dobyté město.“ A vyslovil své přání, že časopisem chce „oživit svoji národní postatu – to, čemu říkají Volkstum, a svoje tradiční češství.“⁴⁰⁶

Vzhledem k tomu, že nový časopis byl určen jak pro chlapce, tak i pro dívky, pro které byla zavedena vlastní, zpočátku celostránková, rubrika. Vedoucí dívek *Kuratoria*, Ludmila Valášková, podobně jako ministr Moravec vybidla k aktivní spolupráci s nacistickým Německem. „Je bezpodmínečně nutno, abychom všechny kráčely v pevném, sevřeném šiku a za jediným cílem, za službou národu, Říši, a pomohly tak, pokud to je v našich silách, při tvoření šťastné budoucnosti Nové Evropy!“⁴⁰⁷

Časopis obsahoval řadu textů k současné politické situaci, o nacistickém Německu a činech jeho vedoucích představitelů a měl kromě výše zmíněné dívčí přílohy i přílohu sportovní a přinášel též různé kratší či delší povídky. Do prvního ročníku několikerými přispěl i Jaroslav Foglar⁴⁰⁸. Nejednalo se o žádné pronacistické povídky, měly naopak typický foglarovský obsah. Např. v povídce *Vteřiny hrůzy*⁴⁰⁹ chlapec Ruda zachrání svého kamaráda, který nešťastnou náhodou spadne ze střešní lávky na střechu.

Je třeba konstatovat, že Moravcovi se povedlo novým listem vytvořit skutečný nástroj nacistické propagandy, kterou můžeme nalézt v převážné většině obsahu jednotlivých čísel. Úspěchy nacistického vojska, hrdinství jeho vojáků provázely časopis po celou dobu existence. Čtenářům bylo hrdinství německé armády předloženo

⁴⁰⁴ Moravec, Emanuel: Mladí přátelé – kamarádi a kamarádky! Zteč, ročník I, č. 1, 1. 10. 1942, str. 1.

⁴⁰⁵ Tamtéž.

⁴⁰⁶ -vl- (Vladimír Dejmek?): Proč právě „Zteč“. Zteč, ročník I, č. 1, 1. 10. 1942, str. 2.

⁴⁰⁷ Valášková, Ludmila: Do dívčích duší. Zteč, ročník I, č. 1, 1. 10. 1942, str. 9.

⁴⁰⁸ Foglar, Jaroslav: Vteřiny hrůzy. Zteč, ročník I, č. 4, 13. 11. 1942, str. 9; J.F.: Pes Žulina. Zteč, ročník I, č. 5, 27. 11. 1942, str. 7; Fgr. (Jaroslav Foglar?): Ohnivě dobrodružství. Zteč, ročník I, č. 6, 11. 12. 1942, str. 6.

těž v románu na pokračování o osudech německé bitevní lodi pod vedením kapitánporučíka Priena pod názvem *Prien útočí*⁴¹⁰. Články o vojenské taktice, historii a soudobých zbraních na stránkách *Zteče* publikoval redaktor *Českého slova a Národní práce* Gustav Pergl⁴¹¹, který podobné články publikoval již na stránkách zastaveného populárního chlapeckého časopisu *Mladý hlasatel*, v jehož 6., posledním, ročníku otiskoval seriál o soudobých zbraních podobný článkům ve *Zteči*.⁴¹² *Mladý hlasatel* prokazatelně v závěru své existence sloužil jako nástroj nacistické propagandy. Články o německých ozbrojených silách byly ostatně společné jak pro *Mladý hlasatel*, tak pro *Zteč*.

Právě zmíněný *Mladý hlasatel* vyhlásil *Vánoční soutěž branné moci pro čtenáře M.h.*⁴¹³, ve které měli soutěžící poznat hodnot tří vojáků na fotografiích a napsat svůj zážitek se setkáním s německým vojákem. Za to soutěžící, kteří se umístili na prvních dvou místech, chlapec a děvče, obdrželi radiový přijímač. Zřejmě ani sami vyhlášovatelé nečekali tak pronikavý úspěch, obdrželi přes 27 tisíc dopisů od dětí. Z nich pak sestavilo nakladatelství Orbis propagandistickou knihu *Slovo mají děti*.⁴¹⁴

Hrdinství německé armády bylo též podáváno prostřednictvím článků o významných vojenských představitelích nacistického Německa, např. o letci Ernstu Udetovi⁴¹⁵ nebo admirálu Karlu Dönitzovi.⁴¹⁶

Co se týče antisemitismu na stránkách *Zteče* po celou dobu její existence, objevoval se zde oproti ostatní nacistické propagandě minimálně. Přesto se např. čtenáři dozvěděli, že *Kuratorium* bylo založeno vlastně kvůli židům, kteří ovládli organizace, které sdružovaly děti a mládež – *Sokol*, *Junák* a *Orel*, „*poněvadž jejich skuteční vládcové byli z jednoho pytle. Jak nám ukázaly četné sbírky dokumentů, stál v pozadí, za národní fasádou Sokola Žid. Žid to byl, který určoval, zda Sokolové se mají zúčastnit olympiády v Berlínu anebo ne. V Junáku měl být dokonce vychováván z českých hochů a dívek židozедnářský dorost. V Orlu, který o sobě rozhlašoval, že chce vést mládež ke*

⁴⁰⁹ Foglar, Jaroslav: Vteřiny hrůzy. *Zteč*, ročník I, č. 4, 13. 11. 1942, str. 9.

⁴¹⁰ Frank, Wolfgang: *Prien útočí*. *Zteč*, ročník II, č. 10, 15. 5. 1943, str. 6.

⁴¹¹ Pergl, Gustav: Moderní letadlové lodi. *Zteč*, ročník II, č. 18, 17. 9. 1943, str. 5; Pancéře. *Zteč*, ročník II, č. 18, 2. 10. 1943, str. 4; Dnešní bitevní lodi. *Zteč*, ročník II, č. 22, 16. 11. 1943, str. 6, Pergl, Gustav: Nesmrtelná pýchota. *Zteč*, ročník III, č. 9, 30. 4. 1944, str. 6.

⁴¹² I číslo seriálu viz: Pergl, (Gustav): Dnešní válečné zbraně. *Mladý hlasatel*, ročník VI, č. 2, 6. 9. 1940, str. 23.

⁴¹³ Vánoční soutěž branné moci pro čtenáře M. h. *Mladý hlasatel*, ročník VI, č. 15 (228), 7. 12. 1940, str. 229.

⁴¹⁴ *Slovo mají děti*. Praha: Orbis, 1941.

⁴¹⁵ Ernst Udet – bojovník a hrdina. *Zteč*, ročník I, č. 4, 13. 11. 1942, str. 7.

⁴¹⁶ Frank, dr. W: „Velký lev“ Dönitz. *Zteč*, ročník II, č. 5, 3. 3. 1943, str. 3.

křesťanské morálce, řídili vše z pozadí zase jen Židé. Stačí, vzpomene-li si, že vedoucím katolického tisku byl svého času pokřtěný Žid a že žid jemu podobný to dokonce u nás dotáhl na kardinála. A neumíte si blahobytného Žida představit mezi upracovanými dělníky? A přece se tam vetřel. Sám sice nepracoval, o práci pouze mluvil, ale řídil všechno smýšlení dělnických dětí.“⁴¹⁷

Na téma negativního vlivu židovstva na dělnictvo přispěli svými články i dva aktivističtí šéfredaktoři. Karel Werner upozorňoval, že „*když se v Německu a Itálii rozhodli, aby právo dělníka na slušný život bylo nejen proklamováno, ale i proměněno ve skutek, poznali Židé po prvé nebezpečí, které jim začalo hrozit. Velkým dilem KDF a italské Doppolavoro byl vyvolený národ znepokojen a podrážděn více než bychom se snad domnívali.*“ Zároveň se iluzorně ptal, „*jak dlouho bude trvat a také anglický dělník se zeptá, proč i jemu není dopřán týž životní standard, jako pracujícímu člověku v Německu a Itálii?*“

Šéfredaktor živnostenského *Národní středu*, Ing. Jan Vrba, se zabýval problematikou mladých lidí v pracovním procesu, kterým židé nastavovali co největší překážky. „*Židovští šéfové šli dokonce tak daleko, že bezplatným nebo mizerně placeným ženským silám říkali: „Ale slečno, nač ty stížnosti. Vždyť jste hezká..“ ... Židé potřebovali armádu nezaměstnané mládeže. Nejen to, oni naši mládež také soustavně rozleptávali. Byl to marxistický názor na práci a záměrně naočkovaný despekt k práci fyzické.*“⁴¹⁸ Zde se snaží čtenářům vnutit tvrzení, že to bylo typické pro situaci za první republiky, která se údajně změnila vyhlášením protektorátu. „*Stav věcí je dnes takový: česká mládež je dobře vedena správnou cestou. Našla také správný poměr k práci a svým pracovním výkonem uplatňuje se jako důležitá složka v našem národním hospodářství.*“⁴¹⁹

Protože byl českému národu byl nacisty „*vymezen úkol práce*“⁴²⁰, byli čtenáři vyzýváni, že musí prokázat, že „*jsme hodni tohoto úkolu. Proto každý u nás musí pochopiti nový smysl práce, musí býti prodchnut duchem pracovní pospolitosti, která nezná třídy a kasty, která zná jedině národní pospolitost pracujících.*“⁴²¹ Tohle ale nebyla Potužníková původní myšlenka, s největší pravděpodobností použil závěr z několik týdnů starého článku Jiřího Gebauera, který uváděl oproti „*umělému*

⁴¹⁷ Dejmek, Vladimír: Tak česká mládež vypadat nesmí! Zteč, ročník II, č. 5, 3. 3. 1943, str. 1.

⁴¹⁸ Vrba, Ing. J.: Mladá v národním hospodářství. Zteč, ročník II, č. 12, 18. 6. 1943, str. 5.

⁴¹⁹ Tamtéž.

⁴²⁰ Potužník, M.: O nový smysl práce. Zteč, ročník II, č. 1, 8. 1. 1943, str. 5.

⁴²¹ Tamtéž.

novotvaru svazu proletářských republik“ nacistickou myšlenku „*dějinné pospolitosti*.“⁴²²

Jiří Gebauer na stránkách *Zteče* podobně kritizoval sovětskou třídní společnost, která je prý ve skutečnosti dílem židů, kteří „*stáli vždy buď veřejně, nebo kryti arijskými jmény jak na straně proletariátu, tak i na straně buržoasie a snažili se všemi prostředky zaostřovat boj obou tříd. Židovský kapitalista sloužil právě tak rudé revoluci tím, že vrhal dělnictvo svého podniku do hladu, ze kterého nebylo zdánlivě východiska, jako soudruh Žid v roli zastánce proletariátu, který strašil kapitalisty krvavou rudou revolucí. Žid rozdělil národy na třídy, aby je mohl ovládat a žít z jejich rozporů.*“⁴²³

„*Myšlenka dějinné pospolitosti*“ nebylo jediné, co Miroslav Potužník použil z Gebauerova článku. Zopakoval, že bolševismus vytvořil v Rusku „*třídu vládnoucích a třídu ovládaných*“, přičemž ve vládnoucí třídě „*panuje Žid a jeho přísluhovači a ve třídě ovládaných je celý ostatní národ.*“⁴²⁴

Židé podle autorů článků nepůsobili zlobně pouze na prostředí dělnictva, ale též na umění, které nemohli správně pochopit. Ukázalo se to např. v tzv. „*nadčasovém umění*“, o které se „*pokoušeli se ... marxisté. Byl to výmysl židovství. Chtěli udělat něco, co by nesloužilo celku, národu, ale snad lidstvu celému. Pro takové umění ovšem bylo velmi těžké najít společného jmenovatele, protože Žid nebo černochoch chápou umění zcela jinak než evropský člověk... Sloužit národu a myšlence – v tom je jeho určení.*“⁴²⁵

I. republika byla podrobena kritice za „špatné umění“, kterým byla údajně „zaplavena“ opět díky židům. Např. „*v malířství strašila celá řada nejrůznějších ismů, propagovaných po většině Židy anebo jejich duchovními následovníky.. Podobný obraz vykazovalo i sochařství těch dob.*“

Veškeré avantgardní umění bylo zavrženo. Podle Vlajkaře Peigera-Tavarnoka sestoupilo v literatuře „*české umění rovněž na scestí. Nicotná tak zvaná dadaistická poesie, rozleptávající romány židovského zaměření, a celá záplava duchaprázdných překladů kdejakého braku z anglo-francouzské nebo severoamerické kuchyně – to je tak asi až na malé výjimky zhruba celý výčet literární žně té doby. Divadelnictví prodělalo podobné nárazy. Na odpovědných místech velkých českých scén ... seděli Židé a ti přirozeně řídili české divadelnictví především k svému prospěchu*“⁴²⁶

⁴²² Gebauer, Jiří: Nikoliv třídní boj, nýbrž společenství. *Zteč*, ročník I, č. 6, 11. 12. 1942, str. 2.

⁴²³ Gebauer, Jiří: Nikoliv třídní boj, nýbrž společenství. *Zteč*, ročník I, č. 6, 11. 12. 1942, str. 2.

⁴²⁴ Potužník, M.: O nový smysl práce. *Zteč*, ročník II, č. 1, 8. 1. 1943, str. 5.

⁴²⁵ Vaněk, Zdenko: Umění musí sloužit. *Zteč*, ročník I, č. 4, 13. 11. 1942, str. 4.

⁴²⁶ Peiger, František: Cesta umělců mladé generace. *Zteč*, ročník II, č. 12, 18. 6. 1943, str. 4.

Rozhodujícím úkolem po 15. 3. 1939 se pro aktivisty stalo vymýtiti „jakékoliv zbytky rozkladného židovského vlivu... Nelze říci, že se to zcela podařilo.“⁴²⁷ Moravec a jeho spolupracovníci spoléhali právě na tehdejší mladou generaci. „Jestliže Baldur von Schirach řekl, že opravdové umění musí sloužit nejen skutečnosti, nýbrž především pravdě, potom takto slova jsou vedoucí devisou pro každého uměleckého pracovníka a musí si je vepsat ve svůj štít i nový mladý umělec z přicházející generace českého národa.“⁴²⁸

Ovšem částečné přiznání neúspěchu ideologického působení na mladou generaci můžeme najít v redakčním článku *Zteče*, který doufá, že snad již v roce 1943 „přinesou mladí ...první květy opravdového umění, ze kterých postupem času nabudou některé formy plodné nesmrtelnosti.“⁴²⁹

Čtenáři byli též poučeni o motivech a důvodech boje proti židovstvu. „Žlutá hvězda, rozsetá po světě, varovně označuje před lidským parasitem, rasově cizím indogermánskému člověku. Boj proti Židovstvu není veden s hlediska náboženského. To je teprv druhotná otázka. Kořen leží v rase. Krev Žida je nám cizí, ačkoliv se během staletí promísila s krví téměř všech národů. Nemají společných dějin, .. rozlezli se do celého světa, leč nepřilnuli znovu k půdě a ona je také nepřijala. Krev byla zkažena, půda je odpuzovala a proto nevytvořili ani vlastní kulturu.“⁴³⁰ Autor zde jasně naráží na nacistickou teorii „krve a půdy“⁴³¹, která byla zásadní myšlenkovou linií v době existence nacistického Německa.

II. světová válka je podle redaktorů nejen „svatou válkou indogermánského člověka a zároveň očištnou obětí od židovsko-kapitalistické hlízy.“⁴³² Důležitou se jeví též ochrana rasy, protože „každé rasové míšení příslušníků arijských ras s druhově cizími rasami (žlutou, černou, orientální, se Židy apod.) přináší úpadek a degeneraci národa.“⁴³³ Zde ovšem zřejmě zapomněli, že válka vypukla původně „pro obranu proti moskevským provokacím“⁴³⁴.

Důvod vydání *Norimberských rasových zákonů* byl vysvětlován s cílem „zabrániti rasovému znehodnocení národa izolováním Židů a ostatních rasově cizích elementů, jednak zmnožit zdravý biologický základ německého národa potlačením

⁴²⁷ Tamtéž.

⁴²⁸ Tamtéž.

⁴²⁹ O novou lepší kulturu. *Zteč*, ročník II, č. 6, 15. 3. 1943, str. 4.

⁴³⁰ Benda, Jiří: *Národ a židovská otázka*. *Zteč*, ročník I, č. 7, 23. 12. 1942, str. 2.

⁴³¹ Reichel, Peter: *Svůdný klam Třetí říše*. Fascinující a násilná tvář fašismu. Praha, Argo 2004, str. 313.

⁴³² Benda, Jiří: *Národ a židovská otázka*. *Zteč*, ročník I, č. 7, 23. 12. 1942, str. 2.

⁴³³ Zelníček, J.: *Rasa a národ*. *Zteč*, ročník I, č. 5, 27. 11. 1942, str. 2.

*dědičně chorobných elementů a všestrannou podporou zdravých jedinců. Také u mladého Čecha musí se dnes pobudit jeho zdravý rasový instinkt.*⁴³⁵

Problémem bylo ale vysvětlit rozdíl Čechů a Rusů a jejich příslušnost k Slovanstvu. Opět posloužilo spojení židovstva a bolševismu. Za lživé bylo označeno tvrzení *„o krevní příbuznosti Čechů např. s Rusy, kteří jsou dnes namnoze silně promíšení cizími asijskými rasovými prvky. Česká rasová podstata obsahuje dnes mnoho nordických rasových prvků, takže jsme jedním z evropských národů rasově nejbližším národu německému.*⁴³⁶

Problém nastal s postupnou porážkou nacistické armády a postupným přesouváním fronty do prostoru bývalé ČSR. To museli přiznat redaktoři i na stránkách Zteče. Postupem sovětské armády na východní frontě, kterým *„bolševismus přichází blíže a neodvratně k prahům tisíciletého českého domu, se více otvírají oči i srdce argumentům o podstatě, cílech a methodách bolševismu, jakož i o povaze a smyslu nynějšího světového zápolení. Překonávají se i prvky, které mezi nás zaseli Židé a jejich bílí pomahači: ziskuchtivost, závist, zákeřnost a vše ostatní, co vedlo k nesvornosti.*⁴³⁷

Západní státy nejsou o nic lepší, než Sovětský svaz. *„To, co se dnes děje, je proces daleko větší: proces zotročení kulturní Evropy jako první etapy na cestě k židovské světovládě. Kapitalismus je jejím stejným nástrojem jako bolševismus..Ano, jen k vládě nad světem směřuje židovské úsilí, jak nám dokumentárně napovídají jejich posvátné texty, jež jsou nedotknutelnými příkazy. Na této cestě má padnout vše dobré, krásné a ušlechtilé.*⁴³⁸

Problémem českých antisemitů byl soucit Čechů s perzekuovanými židy. Nacisté si toho byli vědomi. Ostatně Wolfram von Wolmar při projevu k českým novinářům považoval *„židovskou otázku“* za „choulostivou“, protože *„se Židy zde mají lidé soustrast. To by však bylo velmi nebezpečné pro trvání a hospodářskou vašího vlastního národa. Novináři musejí proto potírat takové fantazie, které působí na sentimentalitu.*⁴³⁹

⁴³⁴ Boj proti zlu. Národní politika, ročník LIX, č. 175, 25. 6. 1941, str. 1.

⁴³⁵ Zelníček, J.: Rasa a národ. Zteč, ročník I, č. 5, 27. 11. 1942, str. 2.

⁴³⁶ Tamtéž.

⁴³⁷ Kříž, Alois: Talmudská nenávisť. Zteč, ročník IV, č. 5, 15. 2. 1945, str. 1.

⁴³⁸ Tamtéž.

⁴³⁹ Tisková konference 18. října 1940. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c.d., str. 189.

Soucít se židy se na stránkách *Zteče* pokusil zvrátit svým článkem Jan Nepomuk Pipota, do kterého vybral pasáže z úvahy Pavla Eisnera⁴⁴⁰, kterou tento otiskl v *Česko-židovském kalendáři* pro rok 1936. Eisner ve svém příspěvku napsal, že v „řadě úvah je křečovitá snaha o důkaz, že to Židé mysleli a myslí s českým národem přece jen dobře a že si nezasluhují pohrdání ani odmítání. Je doporučováno zakládání česko-židovských příbuzenských vztahů.“⁴⁴¹

Eisnerovo tvrzení, že „bude na židech, aby českému hostiteli dali své dary nejlepší, skutečně jen ty nejlepší,“ je pro Pipota „cynická a sarkastická hrozba našemu národu odměnou za to, že dělal z bývalého státu druhou Palestinu.“ Na závěr opakoval oblíbenou frázi, že „porážka Říše by značila, že záměry Židů s českým národem budou splněny do písmene. Nikdo by už neměl možnosti a vůle zabránit zkáze českého těla, duše a budoucnosti.... Pouze německý voják brání svou obětí obnovení židovské vlády nad námi.“⁴⁴²

Nabízí se otázka, jaký dopad měla *Zteč* na své čtenáře. Zpětnou vazbu může periodikum čerpat z dopisů svých čtenářů. Jen do poloviny roku 1943 *Zteč* obsahuje redakční listárnu *Mladí v dopisech*, kde měly být otiskovány reakce čtenářů. To, že následně byla z obsahu časopisu odstraněna, může podpořit domněnku, že odezva čtenářů byla mizivá, nebo se nedala publikovat. Ostatně odebírání časopisu bylo pro školáky povinné, o čemž svědčí zápis v deníku manětínského děkana Františka Wonky.

„Ministr Moravec, ...který chce předělat do roka mládež naši k nepoznání (ale už nebude mít na to kdy) vydává pro ni i časopis „Zteč“, asi svinstvo jako mají hitleři pro svou hitlerjugendbandu. Vyšší třídy to musí odbírat. (Snad pro nedostatek klozetního papíru).“⁴⁴³

Můžeme se oprávněně domnívat, že ohlasy „čtenářů“ pocházely i od redaktorů *Zteče*. Nicméně antisemitismus se v dopisech čtenářů objevil jen výjimečně, zajímavé je, že vždy ve spojení s problematikou dělnictva, což by mohlo podporovat výše uvedené tvrzení.

Václav Böhm z Weinhübel údajně napsal: „Smyslem našeho života je pracovat, tvořit a budovat pro zajištění životní existence. Smyslem života Židů je honba za mamonem, pro jehož získání se neštítí žádného zlotřilého kousku... Bylo mnoho milionů

⁴⁴⁰ Pavel Eisner (16. 1. 1889 – 8. 7. 1958). Překladatel, literární kritik a básník, který byl kvůli svému židovskému původu transportován za II. světové války do Terezína.

⁴⁴¹ Pipota, Jan Nep.: Soucít se Židy? *Zteč*, ročník III, č. 5, 2. 3. 1944, str. 1.

⁴⁴² Tamtéž.

Židů v Evropě a tito žili příživnický z práce poctivých dělníků, kteří byli dlouhou muškou v síti jejich intrik, dokud nepovstal k sjednocení arijských národů evropských, tvůrce Nové Evropy, Vůdce Adolf Hitler.“

Zdeněk Krákora z Kutné Hory pak použil k antisemitským výpadům varování před znovuoobením ČSR. „*Kdo chce, aby se vrátily bývalé poměry? Kdo se měl v bývalém režimu nejlépe? Ti, kdo stáli v čele národa, továren a jiných podniků! To byli v první řadě Židé. Dělník byl od toho, aby dřel od rána do večera. Nakonec ho Žid okradl.*“⁴⁴⁴

Jak už bylo ale konstatováno, *Ztečí* se podařilo Moravcovi utvořit nástroj nacistické propagandy, přímočaré antisemitské texty objevují sice sporadicky, ale antisemitismus se v týdeníku objevuje v nepřímé podobě i v dalších textech, např. v podobě premisy, nevysloveného nebo nepřímého předpokladu.

5. 3. Správný kluk a Dívčí svět

Zatímco *Zteč* sloužila k otevřené propagandě, dva další časopisy *Kuratoria – Správný kluk* a *Dívčí svět* – měly sloužit k zábavě, kde ovšem byla nacistická ideologie přítomna skrytě.

Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě začalo v polovině roku 1943 vydávat zmíněné nové časopisy pro mládež. Prvním byl čtrnáctideník *Správný kluk*⁴⁴⁵, jehož první číslo vyšlo 7. 7. 1943. Časopis údajně⁴⁴⁶ nahradil zaniklý dětský časopis *Kulišek*⁴⁴⁷. Na první straně nového časopisu s podtitulem „*Časopis radostného mládí*“ byla otištěna fotografie smějícího se chlapce, který má přes rameno lopatu a hrábě, což „*je jasný symbol pro každého správného kluka: Já jsem řádný kluk, umím pracovat a umím se i šťastně a upřímně smát.*“⁴⁴⁸ Současně svým čtenářům *Správný kluk* mj. oznámil, že „*v člancích a reportážích vyprávím, co všechno nového se v naší české mládeži děje, v povídkách vám přiblížím celý svět a ukážu život v pravé*

⁴⁴³ Zápis z 25. 10. 1942. Wonka, František: Deník, sešit VI. (29. 1. 1942 – 2. 8. 1943). Město Manětín, přílohy ke kronice města, fond František Wonka.

⁴⁴⁴ Mladí v dopisech. *Zteč*, ročník II, č. 8, 15. 4. 1943, str. 8.

⁴⁴⁵ *Správný kluk* vycházel od července 1943 do dubna 1945. Jako zodpovědný redaktor byl po celou dobu existence časopisu uváděn František Smrček.

⁴⁴⁶ Pasák, Tomáš: *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980, str. 195.

⁴⁴⁷ Týdeník formátu A4 vydával tiskový koncern B. Pištěláka Globus v Brně od roku 1928.

⁴⁴⁸ Dopis českým chlapcům. *Správný kluk*, ročník I, č. 1, 7. 7. 1943, str. 1.

podobě... Pojd'me k sobě blíž a jen si pořádně stiskněme ruce. Jsme od této chvíle kamarádi. Vy, moji čtenáři a já, váš časopis. Můžeme nyní společně budovat svůj mladý český svět zdravého, šťastného a silného pokolení. Svoji vlastní budoucnost.⁴⁴⁹

O pravém zaměření časopisu promluvil ve svém článku generální referent *Kuratoria*, MUDr. František Teuner. „Všichni se postaráme o to, aby list byl plný života, plný dobré naděje i pevné víry ve vítězství Říše, i v lepší život u nás v Čechách i na Moravě, v Říši a v Evropě.“⁴⁵⁰ Časopis skutečně po celou dobu své existence přinášel pro mládež upravenou nacistickou propagandu. Ať už to bylo formou článků různých činovníků *Kuratoria*⁴⁵¹, článků k připomenutí Hitlerových narozenin⁴⁵² či různých politických akcí⁴⁵³, ale též prostřednictvím povídek o úspěších nacistické armády⁴⁵⁴, které byly často překládány či upravovány z německého originálu nebo vyprávěly o historii např. válečných lodí⁴⁵⁵. O vlastní tvorbu se pokoušeli samotní funkcionáři a redaktoři z *Kuratoria*.⁴⁵⁶ Časopis byl pro čtenáře v prvním ročníku přitažlivým, protože v něm působil i *Jaroslav Foglar*⁴⁵⁷, který na stránkách obnovil Čtenářské kluby ze zastaveného populárního časopisu *Mladý hlasatel*⁴⁵⁸ pod názvem *Čtenářské kroužky „Správného kluka“*⁴⁵⁹. *Foglar* podobně jako v *Hlasateli* na poslední straně publikoval kreslený seriál, místo *Rychlých šípů* to byli *Svorní gambusíni*.⁴⁶⁰

⁴⁴⁹ Tamtéž.

⁴⁵⁰ Správní kluci – pozor! Správný kluk, ročník I, č. 1, 7. 7. 1943, str. 2.

⁴⁵¹ Např. Česká mládež nechce rozvrat. Správný kluk, ročník I, č. 13, 22. 12. 1943, str. 1; Minařík, Karel: Mládež 15. března. Správný kluk, ročník III, č. 6, 21. 3. 1945, str. 3.

⁴⁵² Železný kříž pro A. Hitlera. Správný kluk, ročník II, č. 8, 19. 4. 1944, str. 2; Vůdci k 55. narozeninám. Tamtéž, str. 3;

⁴⁵³ Např. Proti největšímu nepříteli. Správný kluk, ročník I, č. 13, 22. 12. 1943, str. 2; Dny české mládeže. Správný kluk, ročník I, č. 5, 1. 9. 1943m, str. 1; Setkání mládeže s veřejností. Správný kluk, ročník II, č. 15, 19. 7. 1944, str. 3; vt: Obětává mládež *Kuratoria*. Správný kluk, ročník III, č. 5, 7. 3. 1945, str. 1.

⁴⁵⁴ Např. Haag, Ottmar: Padákový myslivec TIM. Správný kluk, ročník I, č. 11, 24. 11. 1943, str. 4; Niemeyer, G.: Husarský kousek. Správný kluk, ročník II, č. 5, 8. 3. 1944, str. 4; Vrháče plamenů. Správný kluk, ročník II, č. 11, 31. 5. 1944, str. 4 EHRHART, Justus: Pancéřový vlak útočí. Správný kluk, ročník II, č. 14, 5. 7. 1944, str. 5.

⁴⁵⁵ gep (Gustav Pergl): Staré válečné lodi. Správný kluk, ročník III, č. 4, 21. 2. 1945, str. 6-7.

⁴⁵⁶ Toroň, Jindra: Falešné hrdinství. Správný kluk, ročník I, č. 6, 22. 9. 1943, str. 4; Smrček, František: Putoval jsem za mořem. Správný kluk, ročník II, č. 22, 1. 11. 1944, str. 5.

⁴⁵⁷ Např. *Foglar*, Jaroslav: Nyam, nejlepší z dobrých. Správný kluk, ročník I, č. 9, 27. 10. 1943, str. 4.

⁴⁵⁸ Časopis, který vydával koncern Melantrich v letech 1935-1940, se stal populárním díky osobě Jaroslava Foglara, který na jeho stránkách publikoval kreslený seriál *Rychlé šípy*.

⁴⁵⁹ „Milí kamarádi, byl jsem zavolán k tomu, abych vedl čtenářské kroužky nového časopisu „Správný kluk“. Není to pro mne práce nová, vždyť jsem s myšlenkou tvoření čtenářských kroužků sám první přišel někdy už asi před šesti roky a dlouho jsem takovou stránku v jiném časopise vedl. Jistě mne také většina z vás dobře zná a budeme tedy zde na této stránce spolu rozmlouvat a pracovat tak, jako staří kamarádi a tak, jako kdybychom spolu hovořili ústně, u jednoho stolu. Váš Jaroslav Foglar.“ In: Správný kluk, ročník I, č. 1, 7. 7. 1943, str. 9.

⁴⁶⁰ Vápenka, Ivan: Kreslené seriály Jaroslava Foglara. Mladá Boleslav : Šebek & Pospíšil, 1990.

Přes veškerou výše zmíněnou nacistickou propagandu se antisemitismus se zatím nezjištěných důvodů vyhnul. Tak tomu bylo i v případě druhého čtrnáctideníku, který začal vycházet v polovině roku 1943, *Dívčího světa*⁴⁶¹. Tento časopis, jak název naznačoval, byl určen dívkám. Na rozdíl od *Správného kluka* obsahoval méně politických článků⁴⁶², většinou se spolu se zprávami z rubriky *Z naší povinné služby* objevovaly na stranách 2-3. Na ostatních 6 stranách pak byly publikovány různé povídky, básničky nebo články o životě dívek.

6. Antisemitismus Vlajky

6. 1. Hnutí Vlajka

Hnutí *Vlajka*⁴⁶³ se začalo organizovat na konci 20. let. Jako svůj tiskový orgán začalo vydávat měsíčník stejného názvu, který měl být určen „pro národní a světovou kulturu“, jak stálo v jeho záhlaví. První číslo vyšlo v lednu 1928 a jeho odpovědným redaktorem se stal Jan Vrzalík. Dalšími členy redakce se stali Miloš Maixner ml. a Josef Polodna,⁴⁶⁴

Nová politická a ideová revue přicházela dle svých slov „jednotit, nikoliv zeslabovat a tříštit!... Chceme býti svými, půjdeme cestou hrdé národní, konstruktivní tradice všech dob, která národ spojovala i silila kulturně i politicky, neboť věříme, přes všechny myšlenkové proudy a these poslední doby, že každý zdravý národ má právo na život, že nesmí býti smeten internacionální utopií.“⁴⁶⁵ Nacionalismus byl do konce I.

⁴⁶¹ Časopis vycházel od července 1943 do 13. 9. 1944, kdy byl zastaven.

⁴⁶² Viz např. G. (asi Gustav Pergl): K 15. březnu. *Dívčí svět*, ročník II, č. 5, 8. 3. 1944, str. 2 nebo Projev gen. referenta Kuratoria MUDr. Františka Teunera. *Dívčí svět*, ročník II, č. 9, 10. 5. 1944, str. 2.

⁴⁶³ Pro pochopení obsahu a činů protektorátní Vlajky je nutné znát hlavní reálie z historie celého hnutí včetně jejích mediálních projevů, proto je na následujících stranách podán též jejich stručný přehled.

⁴⁶⁴ K problematice Vlajky viz např.: Pasák, Tomáš: *Vývoj Vlajky v období okupace. Historie a vojenství* č. 5, 1966, str. 846 – 895; Pasák, Tomáš: *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*. Praha: Práh 1999; Nakonečný, Milan: *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojtkovo nakladatelství, 2001 (Jedná se o faktograficky cennou práci, která ovšem činnost Vlajkařů mnohdy omlouvá a relativizuje.); Pejčoch, Ivo: *Svatoplukovy gardy. Historie a vojenství* 4/2007, str. 36 – 51.

⁴⁶⁵ *Vlajka*, ročník I, č. 1, leden 1928, str. 1.

republiky jedním z důležitých motivů nového měsíčníku.⁴⁶⁶ J. Lošner tvrdil, že „až do dneška princip kořistického panství semitského přenáší se do naší oblasti plodě své vlivy vládní, společenské, obchodní i civilizační a kulturní. A též naopak, arijský princip hlásil se k životu již dávno před tím. Vystoupením Kristovým a jeho učenníků řekl duch dějin: Dosti! Dosti našeho ponížení.“ *A arijský duch vystoupil.*“

Vlajka se dále hlásila k prosazení slovenské autonomie (úzce spolupracovala s Andrejem Hlinkou a Dr. Jozefem Tisem), její člen Jožo Hritz byl současně členem *Hlinkovy slovenské lidové strany*. Požadovala do politického systému republiky zavést stavovské zřízení, zřejmě pod italským vlivem. Vzhledem k tomu, že vycházela z filosofie svého člena prof. Františka Mareše a byla ovlivněna jeho názory, bylo jen logické, že bojovala za pravost Rukopisů. Symbolem hnutí se staly tři Svatoplukovy pruty s lipovou ratolestí.

Svůj program vydala jako leták v listopadu 1934. V článku 7 se vymezuje proti židovství: „*Na důležitá místa v hospodářském životě státu dosadit schopné Čechy a Slováky, zlomit nadvládu německo-židovského kapitálu, ... vymanit obchod, průmysl a doly z rukou židovských a německých.*“⁴⁶⁷ Zde je nutné zdůraznit, že židovský vliv měla kontinuálně z dob 19. století a tehdejšího českého antisemitismu spojen s německou národností.

Hnutí v první polovině třicátých let nevyvíjí téměř žádnou činnost, ta se omezila jen na vydávání měsíčníku *Vlajka*, týdeníku *Národní výzva* a dalších tiskovin. V polovině třicátých let se spojilo s podobným hnutím – *Za nové Československo* – v jehož čele stál Ing. Jindřich Streibl. Spojená hnutí si dala nový název - *Vlajka – Hnutí za nové Československo*.

Zvýšenou politickou činnost začalo hnutí vyvíjet až v souvislosti s událostmi vedoucími k Mnichovské dohodě. I když byla původně *Vlajka* protiněmecky zaměřena

⁴⁶⁶ Viz např. soudobé publikace: Domin, Karel: *Můj rektorský rok : Z bojů o Karolinum a za práva Karlovy university*, Praha: A. Neubert, 1934; Gajda, Radola: *Moje paměti. Československá anabase, zpět na Ural proti bolševikům, admirál Kolčak*. Praha: Vesmír, 1920; Mácha, Rudolf Bedřich: *Realismus a nacionalismus*, Prostějov: Václav Velinský, 1927; *Národní socialismus : Náš nacionalismus : Náš socialismus*. Praha: Klub akademiků československé strany národně socialistické, 1932; Pavel, Antonín: *Pro mravní řád, tvůrčí nacionalismus a silnou demokracii. Referát, přednesený v sobotu dne 24. března 1934 na zasedání ústředních výborů Nezávislé jednoty čsl. legionářů a Kruhu jejich přátel*. Praha: Legie, orgán Nezávislé jednoty čsl. legionářů a Kruhu jejich přátel, 1934; Streibl, Jindřich: *Vzpomínky na naše začátky*, Praha : Národní výzva, 1937.

⁴⁶⁷ Otáhalová, Libuše – Červinková, Milada: *Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943. Svazek II*, Praha: Academia, 1966, str. 567.; Národní archiv, Národní soud, TTNS 7/46, poř. č. 288, k M-721, karton 21.

částečně pod vlivem národního demokrata básníka Viktora Dyka⁴⁶⁸, který přispíval též do prvních čísel *Vlajky*, obrat nastává poté, co se v Německu dostali k moci nacisté a Německo navštívili někteří Vlajkaři, např. Jan Vrzalík⁴⁶⁹. Pak už nepřekvapí fakt, že v období před Mnichovskou dohodou někteří Vlajkaři aktivně navazují styky s členy henleinovy SdP.

6. 2. Vysílačka Pravda vítězí a ilegální vysílačka v Kozolupech

V létě 1938 začala z Vídně vysílat československá vysílačka *Pravda vítězí*. Měla samostatnou českou a slovenskou redakci. Samotné vysílání plné útoků proti československé vládě s protizidovskými výpady bylo samostatné pro Čechy a Moravu a pro Slovensko. V čele slovenské redakce působil Ľudovít Muťňanský. Obsah slovenského vysílání byl oproti českému specifický v neustálých požadavcích po samostatnosti Slovenska. Čeští Vlajkaři spolupracovali s českou redakcí, v níž působil člen hnutí Vojtěch Musil a jako hlasatelka Marie Fárková. Činnost vysílačky skončila po rozpadu Československa v březnu 1939. Vznik a působení vysílačky je bohužel dosud opomíjeno v české historiografii. Obsah vysílání obou redakcí se zachoval díky přepisům, které pořizovala „radionaslouchací služba“ *Policejního okresního komisařství v Braníku*.⁴⁷⁰ Aby bylo vysílání slyšet na co největším území republiky, relace přenášely i německé vysílačky v Lipsku a Bratislavě.

Vznik slovenské redakce částečně popsal Ľudovít Muťňanský ve svých dvou výborech⁴⁷¹ z vysílání stanice. Poté, co se v redakci deníku *Slovák* rozloučil s Alexandrem Machem, Gejzou Medrickým a Aladárem Kočišem, odjel do Vídně, kde se přihlásil k zde žijícímu luďákovi Rudolfu Vávrovi a spolu „*nadviazali s viedenskými a berlinskými politickými kruhmi styky. Našli sme úplné porozumenie a dobrých priateľov. Vďačne spomínami na říšského miestodržiteľa Dr. Seys-Inquarta, jeho najvýznamnejšieho spolupracovníka, nebohého Dr. Hammerschmieda, Dr. Flora, župného vodcu Jozefa Bürckela, prof. Knolla, prof. Klementa, Dr. Kalteneckera, Dr.*

⁴⁶⁸ Pasák, Tomáš: Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945. Praha: Práh 1999, str. 135.

⁴⁶⁹ Tamtéž, str. 137.

⁴⁷⁰ Přepisy rozhlasových relací české a slovenské redakce vysílačky a též německého rozhlasu jsou uloženy v Národním archivu, fond Inpressy 1920-1950.

⁴⁷¹ Muťňanský, Ľudovít: „Tu říšsky vysílač Viedeň..“ (Boj vo svetovom éteri o slovenskú pravdu a budúcnosť.), Vídeň: vlastním nákladem, 1939, IV. vydání; Muťňanský, Ľudovít: Slovenská revolúcia na vlnách éteru. Bratislava: vlastním nákladem, 1942.

Kaltenbrunnera atd. ⁴⁷² První slovenské vysílání se z Vídně ozvalo 15. 9. 1938 ve 23.00 slovy „*Tu říšsky vysílač Viedeň! Vysielame slovenské zprávy. „Pravda vítází.*“ ⁴⁷³ Z obou Mutňanského výborů a záznamům odposlechů si můžeme udělat dostatečný obrázek o obsahu relací – boj za samostatný slovenský stát a boj proti židovstvu. ⁴⁷⁴ „*V našom boji proti Židom nie je na miste kompromis alebo chlad. Nech sa nikto neskrýva pod falešnou kresťanskou láskou... So Židovstvom slovenský ľud zúctuje za každú cenu a na Slovensku nebude poriadok a blahobyť, dokiaľ bude len jeden Žid pod Tatrami.*“ ⁴⁷⁵ Mutňanský si dokonce vytvořil vlastní protizidovské heslo: „*Žid bol – je a bude naším najväčším nepriateľom a nešťastníkom.*“ ⁴⁷⁶

Analogický byl i obsah českého vysílání, které, jak již bylo řečeno, stále čeká na zpracování. Česká redakce začala z Vídně vysílat v sobotu 3. 9. 1938 v 19.30, budeme-li věřit informacím v Rysově článku ⁴⁷⁷ v *České výzvě*, který zároveň citoval úvodní slova s největší pravděpodobností Marie Fárkové ⁴⁷⁸. Poté následoval přehled českého a

⁴⁷² Mutňanský, Ludovít: *Slovenská revolúcia na vlnách éteru*. Bratislava: vlastním nákladem, 1942, str. 16.

⁴⁷³ Tamtéž.

⁴⁷⁴ Tamtéž, kapitola VI. – O židovském otázce, str. 45-54. Nebo viz např. záznam relace 31. 12. 1938 v 15.15: „*Na stráž! slovenským heslem jest, cesta nazpět nemožná, napřed sa síť musí! Nové Slovensko bez Židů! Hlas našich posluchačů, hlas lidu, hlas boží. Dostáváme denně mnoho listů a naši vážení posluchači mezi jiným píší:... Žilina: V Žilině jest více než 65 hostinců. Skoro všechny koncese jsou v židovských rukách. Nemůžeme pochopiti, že se ještě i dnes mohou poskytovat Židům hostinské koncese. V těchto dnech dostal koncese ze Žida milionáře Reicha. Jak jest to možné, ptám se. Netrpělivě očekáváme vyřešení židovské otázky na Slovensku.*“ Národní archiv, fond Inpressy 1920-1950, záznam z 31. 12. 1938.

⁴⁷⁵ Mutňanský, Ludovít: *Slovenská revolúcia na vlnách éteru*. Bratislava: vlastním nákladem, 1942, str. 53-54.

⁴⁷⁶ Mutňanský, Ludovít: „*Tu říšsky vysílač Viedeň..*“ (Boj vo svetovom éteri o slovenskú pravdu a budúcnosť.), Viedeň: vlastním nákladem, 1939, IV. vydání, str. 6.

⁴⁷⁷ Rys: *České vysílání z Vídně. Česká výzva*, ročník I, č. 36, 8. 9. 1938, po konfiskaci druhé, opravené vydání, str. 4.

⁴⁷⁸ „*Pravda vítězí – připomíná a zvěstuje znak Čs. republiky. Heslo, jež by mělo míti platnost po celém světě, protože je požadavkem mravnosti. P r a v d a v í t ě z í – budiž heslem našeho denního vysílání, jež nám bylo laskavě povoleno. Proč jsme požádali o toto vysílání? Poslední dny a týdny přinesly a přinášejí celé Evropě jedno politické napětí za druhým. Mluví se mnoho o míru a bohužel, také o válce. Nedorozumění, intriky a lži rozeštvaly národy a státy a porušily rovnováhu a mír. lež jde světem a zanechává jednou tu, jednou tam své jedovaté stopy. Názor jednotlivcův je nakonec tak otráven, že se táže sám sebe: Kde je pravda? – Jednotlivec se stává nejistým, neklidným a nedůvěřivým. Kde vězí pravda? – Pravda vítězí – stojí ve znaku Čs. republiky. A tak tomu bude! My, Čechové vídeňské menšiny, kteří zde ve Vídni konáme řádně svou práci a vyděláváme si slušné živobytí, jsme odhodláni jako všichni lidé dobré vůle pracovati v zájmu dorozumění a míru. Četným krajanům, kteří neumějí německy, byly v poslední době dodávány o všeobecné politické situaci zprávy, jež neslouží a neprospívají pravdě. Proto jsme šťastni, že můžeme nyní pracovati ve svých kruzích sami v zájmu pravdy, jak bylo už dávno naším právem. Není naším úmyslem postupovati ve své práci radikálně a také bychom k tomu neměli nejmenšího práva. Neboť pravda zvítězí sama. Prostudujeme světový tisk a smelíme do krátkého denního přehledu vše pravdivé, co by podle našeho názoru a podle našich zkušeností mohlo jakýmkoli způsobem posloužit míru mezi národy. Míru, jehož si všichni národové přejí z plna srdce.*“ Rys: *České vysílání z Vídně. Česká výzva*, ročník I, č. 36, 8. 9. 1938, po konfiskaci druhé, opravené vydání, str. 4.

světového tisku. Zprávy z Československa Musilovi dodával přímo Jan Rys.⁴⁷⁹ Rys po válce při hlavním líčení uvedl, že neměl „radiopřijímač, vídeňskou vysílačku jsem neposlouchal. Jak již uvedl, poslal pouze do Vídně Polívkou koncipovaný projev ohledně chystaného komunistického puče.“⁴⁸⁰ Tomu odporuje jeho zmíněný článek v České výzvě.

Od slovenského se vysílání české lišilo intenzivními výpady proti prezidentu Benešovi a vládním představitelům. „Beneš a Syrový zbankrotovali se svou politikou. Vše přišlo zrovna tak, jak jsme předvíдали skoro ve všech svých vysíláních. Beneš a Syrový chtěli uvrhnouti celý svět do války jen aby se udrželi u koryta vzdor své neschopnosti. Jejich politika byla a bez pochyby zůstane zrádnou, lživou, podvodnou a zločinnou.“⁴⁸¹ Česká redakce naplno sloužila jako nástroj nacistické propagandy. Odpovědnost za krizi v roce 1938 neneslo dle vysílačky Německo, ale prezident Beneš, česká vláda a politický systém I. republiky. „Demokracie znamenala, že si rozdělovali vůdcové mezi sebe majetek národa. Ne lid, nýbrž sekretariáty politických stran byly zdrojem moci. Československo bylo v posledním útočištěm kdejakého židovského lajdáka a holubníkem pro kdejakou emigrantskou sebranku ze všech konců světa....Což se pan Beneš nebojí odplaty? To jsou jeho žido- bolševičtí pomahači tak přesvědčeni, že už rozleptají náš národ? Dějiny učí, že se každý národ probudí ve zlých a nejhorších dobách k nationalismu, jež u svatém nadšení smete se světa všechny parasity a zločince, kteří svou politikou uvedli národ a stát do záhuby.“⁴⁸²

Činnost vysílačky byla ukončena po rozpadu ČSR. Kromě českého a slovenské vysílání umožnili nacisté šířit svoji propagandu i do Chorvatska, kam z Vídně vysílala stanice *VELEBIT*, ve které působil budoucí „poglavnik“ Ante Pavelić. Mutňanský se po odchodu z Vídně stal atašé na slovenském vyslanectví v Berlíně a Vávra zůstal ve Vídni jako slovenský generální konzul a vůdcem slovenské národní skupiny v Německu.

Musil se vrátil do vlasti až při německé okupaci zbytku republiky a postupně se stal velitelem Svatoplukových gard. Podle poválečné výpovědi Emila Sirotky, bývalého předsedy Českomoravského filmového ústředí, chtěl Musil zaměstnat ve Filmovém ústředí, a to i za pomoci výhrůžek gestapem. Podařilo se mu dostat „do něm. kulturního oddělení filmového, které mělo za účel vychovávat českou mládež filmem. Vedoucím

⁴⁷⁹ NA, NS, TNS 7/46, poř. č. 298 (Rozsudek), karton 21.

⁴⁸⁰ NA, TNS 7/46, poř. č. 259, Protokol o hlavním líčení konaném ve dnech 20. května – 27. června 1946, list 548, karton 19.

⁴⁸¹ NA, fond Inpressy 1920-1950, záznam vysílání z 1. 10. 1938 ve 14.15.

tohoto oddělení byl Ludvík Kuba.⁴⁸³ Kuba působil na protektorátu i publicisticky, a to většinou pod svým pseudonymem Jan Zlom. Ve zmíněném oddělení byli zaměstnání též další dva mladí Vlajkaři, kteří se chodili dívat na představení pro školy, aby sledovali reakci přítomných dětí na pronacistické filmy. „*Výsledky tohoto pozorování sdělovali Kubovi, který patrně další sdělení činil gestapu a příslušným německým činitelům.*“⁴⁸⁴

Odstoupení některých pohraničních území nacistickému Německu byl zlomem v politické orientaci *Vlajky*. Vedoucí činitelé *Vlajky* se začínají orientovat na přímou spolupráci s Německem.⁴⁸⁵ Československá vláda 11. 11. 1938 úředně zastavila její činnost. Vlajkaři se snažili kromě vydávání ilegálních letáků a tiskovin organizovat též protižidovské výtržnosti nebo pokusy o likvidaci židovských synagog včetně atentátu na obřadní síň židovského hřbitova v Plzni v noci ze 6. na 7. 3. 1939. Čtenáři denního tisku se ale o tomto útoku neměli nic dovědět. Pražské Policejním prezídium vydalo v dopoledních hodinách tiskový pokyn, podle kterého „*Zprávy o výbuchu na židovském hřbitově v Plzni v noci na 7./III. t. r., při němž byly zabity dvě osoby, Antonín Staral a Karel Kovařík, bud'te až do vydání úřední zprávy při tiskové přehlídce bezpodmínečně potlačeny.*“⁴⁸⁶

Na počátku roku 1939 *Vlajka* zorganizovala ilegální vysílačku v Kozolupech u Plzně⁴⁸⁷, které po Mnichovské dohodě byly odstoupeny Německu. Přípravy k vysílání začaly již na konci roku 1938, kdy Vlajkař Jan Kraus získal jako budoucí hlasatelku též členku *Vlajky*, Slavomíru Krajínovou. Zkouška vysílání se za její přítomnosti uskutečnila v zámku Vršovice u Loun a za přítomnosti Antonína Čížka, bratra majitele zámku, Karla Čížka. Vysílání na krátkých vlnách pak bylo zopakováno ještě následující den. Samotné vysílání nastalo až v únoru 1939, vysílalo se vždy jednou denně v 19.15 až do vzniku protektorátu. Náplní byly antisemitské a protivládní výpady podobné těm z vídeňské vysílačky. Dosah vysílání dle poválečné výpovědi Krajínové byl až do Prahy, ale jen do některých čtvrtí (v Nuslích byla stanice slyšitelná, na rozdíl od Vinohrad), což bylo zřejmě způsobeno jejím typem a technickým stavem. Vysílačka,

⁴⁸² Tamtéž, záznam vysílání ze 4. 10. 1938 ve 14.00. Citováno i s pravopisnými chybami a překlepy ze záznamu.

⁴⁸³ NA, TNS 7/46, poř. č. 259, Protokol o hlavním líčení konaném ve dnech 20. května – 27. června 1946, list 542, karton 19.

⁴⁸⁴ NA, TNS 7/46, poř. č. 259, Protokol o hlavním líčení konaném ve dnech 20. května – 27. června 1946, list 542, karton 19.

⁴⁸⁵ NA, NS, TNS 7/46, poř. č. 298 (Rozsudek), karton 21.

⁴⁸⁶ NA, fond Vrchní státní zastupitelství, nezpracovaná část, karton 429.

⁴⁸⁷ Výpovědi k činnosti ilegální vysílačky viz: NA, NS, TNS 7/46, poř. číslo 150-156, karton 19.

kteřou sestřojil Václav Lindner, byla umístěna v neobydleném domku v Kozolupech, který pronajal Jan Kraus. Jednalo se o „*zdeňý domek, přízemkový obehnaný menší zahrádkou a nacházel se na stráni nad silnicí vedoucí do Křivic. Naproti němu u silnice nacházel se hostinec.*“⁴⁸⁸ Činnost ilegální vysílačky skončila vznikem *Protektorátu Čechy a Morava*.

6. 3. *Protektorátní Vlajka*

Poté, co bylo vytvořeno *Národní souručenství*, po jednání vedení Vlajky u prezidenta Háchy 26. 4. 1939 byli do *Národního souručenství* jmenováni prof. Jan Vrzalík⁴⁸⁹, JUDr. Jan Pecháček⁴⁹⁰ a Čestmír Vetchý⁴⁹¹. Nicméně již v srpnu 1939 ale byli všichni tři z *Národního souručenství* Rysem odvoláni. Tato organizace byla stálým terčem negativní vlajkařské kampaně, která byla vedena až do zániku *Vlajky*. Kampaň se ale neomezovala jen na tisk. V srpnu 1940 se pokusili Vlajkaři neúspěšně přepadnout prostory *Národního souručenství* v Dušní ulici v Praze.⁴⁹² Této akce se pokusil využít i další stálý objekt vlajkařských útoků - předseda protektorátní vlády Ing. Alois Eliáš – k likvidaci hnutí.⁴⁹³

Většinu Vlajkařů můžeme díky jejich činnosti za protektorátu označit za lůzu, přijmeme-li definici lůzy, kterou napsala Hannah Arendtová: „*Lůza je především skupina, v níž jsou zastoupeny všechny třídy. Proto je tak snadné zaměňovati lůzu za lid, neboť ten také zahrnuje všechny vrstvy společnosti. Zatímco lid ve všech velkých revolucích bojoval za skutečné zastoupení, lůza volá vždy po „silném muži“, po „velkém vůdci“. Neboť lůza nenávidí společnost, z níž je vyloučena, stejně jako parlament, v němž není zastoupena.*“⁴⁹⁴

Po vzniku protektorátu se do čela hnutí dostal Jan Rys⁴⁹⁵, který poté, co převzal po Ing. Streiblovi⁴⁹⁶ 28. 4. 1939 vedení *Vlajky*, provedl její reorganizaci podle svých představ a obklopil se loajálními lidmi. Streibl neodešel dobrovolně, ale po nátlaku.⁴⁹⁷

⁴⁸⁸ Tamtéž, výpověď Slavomíry Krajinové ze 4. 4. 1946.

⁴⁸⁹ Jeden ze zakladatelů Vlajky.

⁴⁹⁰ Kdysi člen KSČ, člen vedení Vlajky, od září 1939 vězněn v koncentračním táboře.

⁴⁹¹ Aktivní olomoucký Vlajkař.

⁴⁹² Průběh přepadení viz: Milan Nakonečný, c.d., str. 168-177.

⁴⁹³ Tamtéž, str. 176.

⁴⁹⁴ Hannah Arendtová, Hannah, c.d., 1996, str. 181.

⁴⁹⁵ Vlastním jménem Josef Rozsévač. Vzhledem k tomu, že pseudonym Rys je známější, bude užíván i v této práci.

⁴⁹⁶ Původním povoláním elektrotechnik, později majitel velkoobchodu s elektrotechnikou v Praze.

⁴⁹⁷ NA, NS, TNS 7/46, poř. č. 298 (Rozsudek), karton 21.

Nový vůdce hnutí Rys vybudoval nové části *Vlajky*, jako byla *Mládež ČNST – Vlajky*, která měla vychovávat mládež v duchu „českého národovectví“. Do jejího čela jmenoval MUDr. Františka Teunera se spolupracovníky Ing. Rudolfem Ječným a Jiřím Novotným, který se po Teunerově odchodu k Moravcovi stal jeho nástupcem. Po vzoru nacistické *Deutsche Arbeitsfront* byla založena odborová organizace *Česká pracovní fronta v čele* s Dr. Janem Jílkem, po jeho vyloučení byl do jejího čela jmenován Alois Svoboda a následně Josef Hallman. Do čela *Svazu žen ČNST – Vlajky* jmenoval Marii Pechovou, která spolu s Teunerem na podzim 1941 *Vlajku* opustila a odešla k Moravcovi, jak je vysvětleno v další části pojednávající o likvidaci celého hnutí.⁴⁹⁸ Významnou činitelkou ženského vlajkařského hnutí byla spisovatelka Hana Hradecká⁴⁹⁹, která byla župní vedoucí v Praze a členkou ústředního vedení *Vlajky*.

Původní zakladatelé hnutí toto buď sami opustili (např. Jan Vrzalík) nebo byli vyloučeni (např. 9. 9. 1939 prof. František Mareš). Zde se projevuje absolutistické Rysovo řízení celého hnutí, v případě, že někdo nesdílí jeho názory, je vyloučen, jak se to stalo i v dalších letech Teunerovi, Pechové aj. Původní zakladatelé *Vlajky* využili k útokům na Rysa a zpochybnění kontinuity protektorátní *Vlajky* s tou prvorepublikovou obnovený týdeník *Národní výzva*, kam začal aktivně přispívat Jan Vrzalík.

Rys se snaží sjednotit co nejvíce fašistických organizací do ČNST. Částečně se mu to podařilo 11. 10. 1939, kdy s *Vlajkou* spojil *Národní tábor fašistický* a *Fašistické gardy* a *Národní arijská kulturní jednota*. *Vlajka* poté přijala nový název – *Český národně socialistický tábor – Vlajka*.

Po celou dobu své protektorátní existence se snaží vedoucí činitelé své hnutí legalizovat. Díky jednoznačnému negativnímu postoji protektorátních úřadů k tomu nikdy nedošlo. *Vlajka* od roku 1939 vyvíjí aktivní činnost. Často pořádá srazy, o jejichž průběhu byly protektorátní orgány podrobně informovány od přítomných členů policie. Na těchto srazích často mluvil „vůdce“ hnutí Jan Rys a další vedoucí představitelé hnutí. Nedílnou součástí všech jejich projevů byl zuřivý antisemitismus.

Rysův antisemitismus byl známý již v roce 1938, kdy vydal knihu *Židozdnářství metla lidstva*⁵⁰⁰, ostatně antisemitismus byl přítomen v jeho téměř každém projevu či přednášce. Kromě zmíněné knihy byl uveden jako autor knihy

⁴⁹⁸ Pechová se poté stala vedoucí dívčí odnože Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě.

⁴⁹⁹ Rysova milenka.

*Hilsneriáda a TGM*⁵⁰¹. Rys po válce vypověděl před *Národním soudem*, že „*tento spis nesepsal, že tato kniha byla sepsána Emiliánem Peřinou a že této knize pouze propůjčil své jméno a napsal úvod.*“ S tím souhlasil i národní prokurátor.⁵⁰²

Rys své antisemitské názory shrnul např. při svých přednáškách na téma *Budoucnost českého národa v rámci Velkoněmecké Říše* 22. – 23. 11. 1940 v Moravské Ostravě.⁵⁰³ Schůze a projevy Vlajkařů byly policejními orgány sledovány a z každé schůze pak byla zpracována zpráva o jejím průběhu a obsahu projevů jednotlivých řečníků.⁵⁰⁴ Zprávy pak též sloužily pro poválečný soud s vedoucím činitelem *Vlajky*. Ve své přednášce v Katolickém domě 22. 11. 1940 se Rys mj. snažil dokázat, že rasismus vymysleli sami židé. „*Byli to židé, kteří všude diktovali. Židé udržovali přísnou národní jednotu a byli vlastně prvními rasisty. Rasismus byl výmyslem židovským a stal se dneska toliko zbraní ostrým namířenou proti Židům. Židé vládli mnohými státními útvary a mnohými národy. Kde se uchopili moci, tam nehodlali se této vzdáti. Tak vidíme, že na jedné straně stojí skupina Židů, svobodných zednářů a rotariánů, kteří vyvlastňují výsledky práce celého lidstva; na druhé straně pak jsou lidé, kteří se drou na (zde se jedná zřejmě o překlep a správně má být předložka „za“, pozn. Pavla Suka) nejtěžších životních podmínkách, aby uhájil holou svou existenci.*“⁵⁰⁵ Židé dle něho mohou i za rozpoutání I. světové války, ve které ale dobyli svého „*posledního vítězství*“, protože po jejím skončení se objevila „*spásná hvězda*“ v podobě *Adolfa Hitlera a jeho vznikajícího hnutí. Za rozpoutání II. světové války mohou kromě židovských i „plutokraté angličtí.., kteří vyvolali obrannou válku proti nekrvavě se šířící ideové revoluci národního socialismu. Tato šla Evropou silou svého přesvědčení. Jí se ulekli a proto vehnali malé národy do války proti Německu.*“⁵⁰⁶

Ve své přednášce v Českém domě v Moravské Ostravě – Vítkovicích následující den volal po německém vzoru po vydání zákona na ochranu české krve a cti, za což si vysloužil potlesk. Hrdě se v kritice *Národního souručenství* přihlásil ke svému antisemitismu. „*Národní souručenství nemělo nikdy odvahu říci národu, co je to Žid,*

⁵⁰⁰ Rys, Jan: *Židozednářství metla lidstva*. II. řada Knihovny Vlajka, svazek II. Praha: Zednářská korespondence, 1938.

⁵⁰¹ Rys, Jan: *Hilsneriáda a TGM*. Ke čtyřicátému výročí vražd polenských. II. řada Knihovny Vlajka, svazek III. Praha: Zednářská korespondence, 1939.

⁵⁰² NA, TNS 7/46, poř. č. 259, Protokol o hlavním líčení konaném ve dnech 20. května – 27. června 1946, list 548, karton 19.

⁵⁰³ Národní archiv, Národní soud, TNS 7/46, poř. č. 163, karton 19.

⁵⁰⁴ Podrobné obsahy ze schůzí a srazů viz např. Národní archiv, Národní soud, TNS 7/46, poř. č. 286 a 288, karton 20 a 21.

⁵⁰⁵ Národní archiv, Národní soud, TNS 7/46, poř. č. 163, karton 19.

⁵⁰⁶ Tamtéž.

*proč je nutno býti antisemitou, nýbrž Židy litovali a pokládali se za jejich spolutrpicí.*⁵⁰⁷

Od počátku roku 1940 začala fungovat nová součást *Vlajky* – *Zpravodajská služba ČNST – Vlajky*. V jejím čele stál Ing. Oldřich Jenáček.⁵⁰⁸ Zachoval se statut této *Zpravodajské služby*⁵⁰⁹, která měla oficiálně hájit a střežit „všechny zájmy hnutí, jak uvnitř organismu tak i na venek. Úkolem zprav. služby jest provádění důsledné kontroly veřejného života v Protektorátě, sledování veškeré činnosti ilegální, politické, kulturní, hospodářské, podnikatelské, sportovní aj. z hlediska zpravodajského, dále zasahovati proti rušitelům vývoje hnutí, proti komplotům apod.“⁵¹⁰ Tato činnost byla samozřejmě tajná. Služba měla své důvěrníky ve všech místních organizacích, ve kterých hlídali své kolegy a jejich činnost a názory hlásili do ústředí. Dále se snažili získávat informace o odboji, ilegálních tiskovinách, šeptané propagandě, sabotážích apod. Všechna hlášení⁵¹¹ podávali písemně do hlavní kanceláře, kde se tato hlášení třídila a mnohdy posílala na gestapo.⁵¹² Nebylo to náhodné, protože někteří Vlajkaři byli již v této době dobrovolní agenti gesta. Vlajkař a agent gestapa Bohumil Siebert po válce při hlavním líčení potvrdil, že jako agent gestapa působil ve „skupině Zahradnického... Celkem nás tam bylo asi 10 až 12 a všem nám bylo známo, že pracujeme pro gestapo. V Jenáčkově skupině bylo asi 40 až 50 lidí a z nich část věděla, že pracuje pro gestapo, část se domnívala, že pracuje pro zpravodajskou službu *Vlajky*, kterou měl na starosti Jenáček.“⁵¹³

Siebert dále vypověděl, že „Jenáček zjistil, že jest rozšiřován ilegální časopis *V boj*. To bylo v září 1940. Jenáček Pověřil Pašu a Zahradnického, aby vypátrali, kdo tyto ilegální časopisy rozšiřuje. Poněvadž oba jmenovaní zjistili rozšiřovatele tohoto ilegálního časopisu, byli za to Čermákem ve Svatoplukových gardách povýšení na

⁵⁰⁷ Tamtéž. Zpráva o Rysově přednášce 23. 11. 1940.

⁵⁰⁸ Pražský vinohradský stavitel, jeden z nejnebezpečnějších Vlajkařů.

⁵⁰⁹ Archiv bezpečnostních složek, S-339-6.

⁵¹⁰ Tamtéž.

⁵¹¹ Z hlášení Zpravodajské služby ČNST *Vlajka* Louny ze dne 25. 3. 1940: „Dle dodaných nám zpráv ze spolehlivého pramene dozvěděl jsem se že Česká vláda rozeslala na policejní komisaře oběžníky ve kterých se upozorňuje na zákaz nošení uniforem S. G. a ČNST které se podobají tvarem a černou barvou uniformám Gestapa a tudíž že naše policie si tyto plete a špatně rozeznává.... Tento oběžník byl viděn a čten naší osobou na jednom Pražském pol. komisařství dne 19./III.1940. Zpravodaj G D 24.“ K tomu připojena Rysova rukopisná poznámka: „Rys 26. III. 40.“ Archiv bezpečnostních složek, S-339-6

⁵¹² Jenáčkův životopis viz: Milan Nakonečný, c.d., str. 307.

⁵¹³ NA, TNS 7/46, poř. č. 259, Protokol o hlavním líčení konaném ve dnech 20. května – 27. června 1946, list 566, karton 19.

desátníky nebo na četaře. Ve Vlajce bylo jejich povýšení uveřejněno.⁵¹⁴ Jak uvedl Tomáš Pasák, „existují případy, kdy jeden vlajkař předal za pouhých osm týdnů deset oznámení gestapu za urážku Adolfa Hitlera, za černý obchod aj.“⁵¹⁵

Další „hlášení“ či spíše udání podávali Vlajkaři též vedení *České pracovní fronty*. Zachovalo se množství takových „hlášení“⁵¹⁶, ve kterých se objevovaly útoky na zaměstnavatele či mluvčí při různých projevech politického či hospodářského charakteru⁵¹⁷, nebo udání na spoluobčany, kteří se negativně vyjadřovali o vlajkařích, případně rozšiřovali tzv. šeptanou propagandu⁵¹⁸.

Informační službu zřídil Rys jako svůj zvláštní orgán, aby „byl co nejrychleji a nejpřesněji informován: a) o politickém, hospodářském, sociálním a kulturním dění v Protektorátu Čechy a Morava. b) O osobách a jich činnosti, jíž jsou na tomto dění zúčastněni mimo rámec ČNST, c) o členech ČNST a jejich činnosti v rámci ČST i na venek.“⁵¹⁹

Rys začal v červnu 1942 vydávat strojopisné *Situační zprávy* vlastnoručně jím podepsané, kde sděloval své názory na aktuální situaci v hnutí i ve veřejném životě a rozesílal je „proto, aby byl informován jen omezený počet vedoucích kamarádů“⁵²⁰,

⁵¹⁴ NA, TNS 7/46, poř. č. 259, Protokol o hlavním líčení konaném ve dnech 20. května – 27. června 1946, list 567, karton 19.

⁵¹⁵ Pasák, Tomáš: Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945. Praha: Práh 1999, str. 305.

⁵¹⁶ Hlášení byla tohoto typu např.:

„Hlášení.

Hlášení o závodním apelu u fy. Optikotechna v Přerově.

Hlášení podává kam. Knápek z Přerova.

Dne 20. října t. r. o 14.30 byl závodní apel NOUZ v Optikotechně v Přerově. Na nádvoří byla umístěna velká tribuna, na ní řečník s velkou hubou. Mluvil:

Adolf Hitler slíbil stát. presidentu Háchovi, že Češi nebudou povoláni na vojnu. Může tedy každý v klidu pracovat. Nikdo nesmí sabotovat. A. Hitlerem je nám zaručena autonomie.

půlhodinová řeč před lhostejnými posluchači, kteří měli z projevu takovou radost, že se rozešli bez jediného slůvka kritiky. O národním socialismus nebylo v řeči vůbec. Řečník svým vzezřením starého partajníka budil v posluchačích odpor a nezanechal žádný dojem. Vypadalo to trapně.

V Praze dne 4. XI. 1941.

ČPF.“

Archiv bezpečnostních složek, S-339-6

⁵¹⁷ Např.: „Dnes, 10. IX. prohlásil kalkulant Čapek před kancelářskou silou Baurovou, že závod nedovolí, aby dělnictvo vydělávalo víc jak 100%. V témže smyslu vyjádřil se dnes 10. IX. i mistr Diviš před spoludělníkem Fouskem.“ Archiv bezpečnostních složek, S-339-6

⁵¹⁸ Z „Hlášení“ vlajkařky Emilie Polenkové: „Nájemníci Kodetová Josefa, se kterou bydlím ve stejném domě stále mě obtěžuje a mé děti následujícími výroky: Smradlavý Vlajkaři. Mě jinak neřekne, že jsem vlajkařka udavačka, aby se mnou nikdo nemluvil. Kdo bude se mnou viděn, že nedostane nic ke koupi v obchodě. Sousedce, která to dosvědčí a jež se jmenuje Bauerová, říká, že z Londýna hlásili, že Vlajka bude v sobotu přebírat vládu a Gardisti že budou chodit pro legionáře i v noci a že je budou věšet. Radila jí, až budou bouchat na dveře, aby vyskočil její muž, který je legionářem, z okna, že její muž to také tak udělá. Ukazuje dále obyvatelům a sousedům provaz a říká: Vidíte, už ho mám připravený a až přijde Beneš, budete ty vlajkaře věšet.“ Archiv bezpečnostních složek, S-339-6

⁵¹⁹ Archiv bezpečnostních složek, S-339-6

⁵²⁰ Situační zpráva č. 4 ze dne 13. 7. 1942. Archiv bezpečnostních složek, S-339-4.

kteří měli následně informovat ostatní Vlajkaře. Ani v nich si neodpustil výpady proti bývalým členům hnutí, vládě nebo aktivistickým novinářům, např. proti Emanuelu Vajtauerovi, na něhož se židé „těšili“.⁵²¹

Likvidace celého hnutí souvisí s osobou Emanuela Moravce. Toho si vybral Heydrich po svém příchodu do Prahy k prosazení svých představ o „převýchově“ českého národa k spolupráci s nacisty. Moravec a jeho činnost byla bedlivě sledována nacistickými úřady nepochybně již od třicátých let. O tom mj. svědčí Moravcova charakteristika, kterou vypracoval Horst Böhme 29. 10. 1941, kterou poslal Frankovi i Heydrichovi obsahující i Moravcovy plány do budoucna – znovuvydávání *Přítomnosti* nebo likvidace *Národního souručenství* a integrovat české fašisty a nacisty do nově vybudované organizace. Současně poukázal na to, že Moravec jakoby svým vystupováním si přímo nabízel nacistům ke spolupráci. „*Seit Protektoratserrichtung hat er sich in steigendem Masse reichsfreundlich verhalten, gegen die tschechische Emigrantenregierung offen Front genommen und den Eindruck einer für die deutschen interessen brauchbaren Persönlichkeit gegeben. Er gilt auch als tschechischer Vertrauensträger deutscher Wehrmachtkreise im Protektorat. Die heutige politische Geschäftigkeit des M. ist, insbesondere webem ihres entschiedenen Radikalismus (Protektoratsauflösung u. a.), recht auffällig und spricht für sein Nestreben, mit Hilfe deutscher Stellen in führende Funktionen zu gelangen.*“⁵²² Zároveň ale upozornil, že Moravec v této době „*ist ein Mann ohne grösseren Anhang im tschechischen Lager.*“⁵²³

Do širšího povědomí veřejnosti se Moravec dostal svým projevem na pohřbu Karla Lažnovského, ve kterém skrytě nazval státního prezidenta Háchu „*obrýleným mandarínem*“. Začal připravovat vznik *Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*, kam přivedl řadu významných Vlajkařů, např. Teunera nebo Pechovou, kteří byli následně z *Vlajky* vyloučeni.

Moravec byl přes počáteční odpor prezidenta Háchy a jeho okolí jmenován v nové protektorátní vládě 19. 1. 1942 ministrem školství a vedoucím *Úřadu lidové osvěty*, který byl za několik měsíců přeměněn v ministerstvo. Stále se snažil o likvidaci *Vlajky* a ostatních podobných organizací, jak to napsal v dopisu K. H. Frankovi, ve kterém nastínil své představy o „*úpravě osvětové práce v českém národě*“. „*Domnívám se, že zde budu pracovat v tom smyslu, jak jste sám ráčil naznačit, že k převýchově*

⁵²¹ Situační zpráva č. 3 z 1. 7. 1942. ABS, S-339-4.

⁵²² Národní archiv, fond ÚŘP, signatura 109-5-133/23-25.

⁵²³ Moravec a jeho činnost byla bedlivě sledována nacistickými úřady.

českého národa nepotřebujeme stran, nýbrž především lidí, tj. osobností. Rád bych proto svolal k sobě zástupce všech aktivistických frakcí, ať už jde o Vlajku (Rys), Zelené kříže (Mlčoch), Nacionální hnutí (Pytlík), české fašisty (Manča) a ostatní menší frakce.“ Předpokládal, že přistoupí na materiální zabezpečení v připravované *Veřejné osvětové službě*. „Při tom by úřad lidové osvěty dbal na to, aby funkcionáři těchto organizací nebyli materiálně poškozeni. Organizace, jejichž předáci by toto prohlášení nepodepsali, musily by být úředně rozpuštěny, jejich listy zastaveny, každá další činnost, která by měla politický ráz, znemožněna.“⁵²⁴ Někteří vedoucí Vlajkaři včetně Jana Ryse na Moravcovy návrh a požadavky nepřistoupili. Proto byli někteří umístěni do koncentračních táborů nebo nasazeni na nucené práce. Po válce byli ti, kteří se vrátili, souzeni před Národním soudem a Mimořádnými lidovými soudy. Rys a někteří další byli pak odsouzeni k trestu smrti a popraveni.

6. 4. Tisk Vlajky v období II. republiky

Do začátku října 1938 vydávala *Vlajka* svoji revue stejného názvu a týdeník *Národní výzva*, který byl v průběhu roku 1938 zastaven. *Národní výzva* začala vycházet v roce 1935. Týdeník publikoval útočné články nejen proti levici, ale též proti ostatním politickým stranám. Bedlivě sledovala i dění v kulturní oblasti. Nedílnou a důležitou součástí byl i antisemitismus, ovšem články s tímto obsahem byly psány mnohem mírněji, než je tomu v protektorátní *Vlajce*. Zároveň se objevují i pozitivní články vůči henleinovcům⁵²⁵ a negativní proti uprchlíkům z nacistického Německa⁵²⁶. Někdy byl publikován výňatek z Hitlerova projevu.⁵²⁷ Některé články nebo jejich části byly zabaveny cenzurou. Často se objevovaly články zaměřené na podporu boje generála Franca v občanské válce ve Španělsku⁵²⁸, které často napsal Cámara del Campo⁵²⁹. Zároveň propagovala přednášky katolického kněze Františka Viceníka, který přímo ve

⁵²⁴ Národní archiv, fond Václav Patzak, AMV 5, karton 70.

⁵²⁵ Viz např.: Vrzalík, Jan: Historik Pekař prohlášen za blázna, poněvadž dotkl se zednářů a Židů. *Národní výzva*, ročník III, č. 5, 5. 2. 1937, str. 4.

⁵²⁶ Viz např.: Děláme emigrantům fond. Předobří Čechové – syptejte emigrantským ptáčkům! *Národní výzva*, ročník III, č. 6, 12. 2. 1937, str. 3.

⁵²⁷ Řeč říšského kancléře Hitlera. *Národní výzva*, ročník III, č. 6, 12. 2. 1937, str. 4.

⁵²⁸ Viz např. monotematická čísla 20 *Národní výzvy* 21. 5. 1937 a č. 46 19. 11. 1937.

⁵²⁹ Viz např. C. del Campo: Tradiční španělský nepřítel číslo 1. *Národní výzva*, ročník III, č. 38, 24. 9. 1937, str. 5.

Španělsku podporoval Francovo hnutí.⁵³⁰ Stejně jako v případě Španělska, tiskl týdeník i články oslavující Mussoliniho Itálii.⁵³¹ Poslední prvorepublikové číslo *Národní výzvy* (19) bylo vydáno 12. 5. 1938. Po jejím zastavení *Vlajka* chtěla využít týdeník *Pražská výzva*, který „byl zastaven pražským policejním ředitelstvím, jako náhradní list.“⁵³² Proto až do počátku října 1938 vydávala *Českou výzvu*. Její obsah byl totožný s výše uvedeným v případě *Národní výzvy*. V září 1938 byly na jejích stranách publikovány články na podporu vlády generála Syrového⁵³³ Uzavření Mnichovské dohody tvrdě odsoudila ve svém posledním čísle před zastavením týdeníku. „*Třetí říše, Italie, Francie a Anglie jednaly s námi jako s náhodným shlukem poddaných, kteří jakoby omylem dostali svůj stát. My jsme došli však ku svému státu cestami práva a povinnosti. Tyto povinnosti jsme vykonávali neobyčejně rigorózně, za to svá práva jsme prosazovali tak, že nám na konec na ně sáhli hrubou rukou.*“⁵³⁴

Na počátku roku 1939 začali někteří *Vlajkaři* vydávat „*ilegální tisk Nového Československa – Vlajky*“ pod názvem *Poslední výzva*. K dispozici jsem měl 3 čísla tohoto periodika⁵³⁵, jehož obsahem byly antisemitské útoky a volání po řešení „*židovské otázky*“ a útoky na oficiální vládní místa nebo i mrtvého spisovatele Karla Čapka, který byl označen za „*židozедnářskou stvůru*“⁵³⁶. Požadavky na odstranění „*německo-židovského kapitálu*“⁵³⁷ jsou nahrazeny požadavky na odstranění a zastavení vlivu „*anglo-amerických Židů*“⁵³⁸ z československého hospodářství.

Výrazy v těchto tiskovinách se zásadně liší od legálně vydávaného *vlajkařského* tisku. Již v prvním čísle v článku *Už 1000 let žádají radikální řešení tzv. židovské otázky* jeho autor mj uvádí: „*Jednou musí Židé z Čech zmizeti na vždy! Židovská otázka musí být vyřešena! Bez ohledu na to, chce-li či nechce tato vláda, ve které zasedá pět*

⁵³⁰ Viz např.: Český kněz mezi rudými ve Španělsku. *Národní výzva*, ročník III, č. 23, 11. 6. 1937, str. 1-2 nebo Referát o přednášce d. p. Viceníka, pořádané 15. VI. Novým Československem na Slovanském ostrově. *Národní výzva*, ročník III, č. 24, 18. 6. 1937, str. 5.

⁵³¹ Viz např. monotematické číslo 5 *Národní výzvy* ze 4. 2. 1938.

⁵³² Redakční oznámení viz: *Česká výzva*, ročník I, č. 12, 23. 5. 1938, str. 1.

⁵³³ Meč sv. Václava gen. Syrovému. Sv. Václav – Václav svatý. *Česká výzva*, ročník I, č. 39, 30. 9. 1938, str. 1.

⁵³⁴ Svoboda, Ing. Bohumil: Diktát hrubé síly a zrada. *Česká výzva*, ročník I, č. 40, 10. 10. 1938, str. 1.

⁵³⁵ Archiv bezpečnostních složek, fond S-314-6. Jedná se o č. 1 z 12. 1. 1939, č. 2 z 25. 1. 1939 a č. 4 z 18. 2. 1939.

⁵³⁶ *Poslední výzva* č. 2, 25. 1. 1939, str. 2.

⁵³⁷ Otáhalová, Libuše – Červinková, Milada: Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943. Svazek II, Praha: Academia, 1966, str. 567.

⁵³⁸ *Poslední výzva*, č. 2, 25. 1. 1939, str. 1.

svobodných zednářů, přísahou spjatých bratří: největšího škůdce českého národa a pomačkaného tajtrlíka Beneše, vyřídí si národ svůj účet se Židy sám.“⁵³⁹

Vlajkaři v *Poslední výzvě* též otevřeně popsali svůj vztah k židům: „*Proč jsou nám odporní? My jsme staletí pracovali podle svých ideálů, Židé je podkopávali a špinili. My se snažíme dospět k nejvyšším mravním hodnotám, Židé tvrdí, že geniální člověk je pološilený epileptik, a že zločinci nejsou nic jiného než geniové. My věříme, že člověk může být a je dobrým, Žid Freud tvrdí, že v každém člověku je ukryt zločinec, vrah, krvesmilník. My hledíme na ženu tak, jako na matku, sestru, oni tvrdí, že každá žena je nešlechtný a odporný tvor, plný špíny a nízkosti. My pohlížíme na náboženství jako na spojení člověka s Bohem, oni hlásají, že je to zbytek starých divošských zvyků. My milujeme svou vlast, svou řeč a národ, oni se vetřou všude, znečišťují každý jazyk a rozvracejí každý národ. Oni neznají lásky, slitování, neznají bližního. Proto nebudeme mít k nim žádných ohledů. Pryč se Židy!*“⁵⁴⁰ Obsah *Poslední výzvy* byl o předzvěsti budoucího obsahu v deníku *Vlajka*, jehož příprava hlavně po stránce finanční byla zahájena ihned po vytvoření *Protektorátu Čechy a Morava*.

6. 5. Deník Vlajka

Deník *Vlajka* poprvé vyšel 21. 6. 1939. Tištěn byl v tiskárně Grafii v Myslíkově ulici č. 15. V tomto domě se nacházely i kanceláře *Vlajky*. Do redakce přešli někteří novináři dosud působící v jiných, často rozdílně zaměřených denících: Karel Režný z *Poledního listu*, Julius Pachmayer z *Venkova*, Alois Svoboda z *Práva lidu*, Alois Kříž z *Národní politiky*, Václav Slezák z *Rudého práva* nebo Karel Strejc z *Českého slova*. Do deníku dále přispívali Zdenko Vaněk, Emil Šourek, Mohamed Abdallah Brikcius, Václav Košák, Jan Jílek nebo František Peiger (pseudonym F. Tavarnok). Šéfredaktorem se stal Jan Rys, kterého k 1. 10. 1940 vystřídal Emil Šourek. Posledním šéfredaktorem před zastavením listu byl od 1. 9. 1941 Julius Pachmayer. Kresbami do deníku přispíval malíř Karel Rélink. Zpočátku byl deník podporován i nacisty přímo i nepřímo zřejmě přes Dr. Franze Witteka⁵⁴¹, který působil jako hospodářský vedoucí

⁵³⁹ *Poslední výzva*, č. 1, 12. 1. 1939, str. 1-2.

⁵⁴⁰ *Poslední výzva*, č. 2, 25. 1. 1939, str. 1-2.

⁵⁴¹ Národní archiv, Národní soud, TNS 7/46, poř. č. 298 – Rozsudek, karton 21.

Vlajky. Wittek chtěl původně na vydávání deníku přispět částkou 300 – 500 tisíc Kč, „poskytl však deníku pouze asi 100 až 150.000 K.“⁵⁴²

Získávání peněz měl na starosti především Rysův blízký spolupracovník Josef Burda. Peníze získával hlavně pomocí „inzerce“ v deníku. Tu často získával za pomoci vydírání. Např. Dr. Adolf Popler, ředitel továrny na čokoládu a cukrovinky RUPA z Prahy Nuslí, po válce vypověděl, že od července 1939 si jeho firma platila formálně „inzerce“ firmy, ale nechtěla, aby byla v deníku jmenována. Přesto v něm byla za firmu židovskou. Tímto způsobem si Burda vynucoval zvýšení „příspěvků“. Tlak na firmu vyvrcholil na začátku roku 1942, kdy *Vlajka* požadovala „půjčku“ ve výši milionu protektorátních korun.⁵⁴³ Burdovy vyděračské praktiky po válce potvrdil i Vlajkař Oldřich Rovný, který dosvědčil, „že Burda vymáhal inserečné tím způsobem, že vyhrožoval skandalizováním firmy anebo osoby, která inserčné odmítala v tisku *Vlajky*“.⁵⁴⁴

V roce 1939 činil náklad *Vlajky* 10. – 12. tisíc výtisků v roce 1940 14 tisíc, 1941 13 tisíc až od 29. 6. 1942 11 tis. výtisků.⁵⁴⁵ Stále se horšící finanční situace listu, kdy redaktoři byli nepravidelně placeni a v tiskárně se stále zvětšoval dluh, se snažil Rys řešit např. zřízením *Tiskové pomoci Vlajky*, nařízením, aby každý člen přispíval na stranický tisk nebo vydáním dluhopisů. Finanční problémy, které byla redakce nucena čtenářům přiznat, provázely vydávání listu po celou existence, poprvé nevyšla několik dní již v listopadu 1939 (5. – 10. 11.). Vždy se ale snažila zdůrazňovat, že nedostává peníze z německých zdrojů.

„Důvody jsou prosté a při tom velmi charakteristické: dostali jsme se do finanční tísně, ve které jsme nemohli splnit závazky vůči tiskárně. List může vycházeti jen proto, že je dotován obětavostí několika zámožnějších kamarádů a příznivců hnutí... Pravda je však taková, že vydavatelstvo našeho deníku žádné cizí peníze nedostalo. Nemohlo ani dostat již proto, že o ně nežádalo.“⁵⁴⁶

Trefnou vlastní charakteristiku obsahu deníku v letech 1939-1942 uvedla *Vlajka* při rekapitulaci svého ročního působení. „Listováním v dnes právě rok starém čísle

⁵⁴² NA, TNS 7/46, poř. č. 259, Protokol o hlavním líčení konaném ve dnech 20. května – 27. června 1946, list 525, karton 19.

⁵⁴³ NA, NS, TNS 7/46, 150-156, karton 19.

⁵⁴⁴ NA, NS, TNS 7/46, poř. č. 121-138, karton 19.

⁵⁴⁵ Tamtéž.

⁵⁴⁶ Proč nevyšla „Vlajka“. Nebyly peníze. *Vlajka*, ročník IX, č. 114, 11. 11. 1939, str. 1.

„Vlajky“ je listováním v norimberském „Sturmeru“. Co ten tam, to „Vlajka“ zde, a oba neúnavně pokračují ze dne na den, měsíc za měsícem, rok za rokem.“⁵⁴⁷

Jak již bylo uvedeno, první číslo nového deníku vyšlo 21. 6. 1939. V redakčním úvodníku se čtenář mohl seznámit s budoucím obsahem. *Vlajka* je „list novodobého národovectví, list ideového směru a programové náplně onoho nového myšlenkového proudu, jenž jako moderní nacionalismus jde vítězně světem v boji proti všem formám židovského internacionalismu, ať se již jedná o marxismus nebo čistý komunismus, o kapitalismus i jiné květy liberalismu, o zednářství, volnomyšlenkářství a jiné demoralisující proudy, namířené proti křesťanské morálce, nahrazované zmíněnými internacionálami židovskou nemorálností.“⁵⁴⁸

Protisovětské články si mohli čtenáři přečíst pouze do doby uzavření německo-sovětské smlouvy v srpnu 1939. Deník stihl ještě otisknout protisovětský seriál Karla Jiřího *Komunismus bez mlhy*, který měl informovat o „skutečném stavu věcí v Sovětech“.⁵⁴⁹ V případě jména autora se zřejmě jedná o pseudonymem, protože další články podepsané tímto jménem se nepodařilo dohledat. Po tomto seriálu se protisovětské články objevují až v souvislosti s napadením Sovětského svazu nacistickým Německem.

Vlajka pro svou propagandu využívala i různé více či méně pravidelné přílohy a rubriky, ve kterých byl všudypřítomný antisemitismus. Čas od času se objevovaly články na podporu tvrzení o tzv. rituální vraždě – např. v souvislosti s vraždou Marie Pytlíkové u Filipských Chaloupek u Polné 11. 6. 1922.⁵⁵⁰ Odkaz na Polnou měl připomenout vraždu Anežky Hrůzové. Její smrt byla připomínána hlavně ve spojitosti s osobou prezidenta Masaryka.

V jeho 90. výročí narození vydala téměř monotematické číslo zaměřené proti prvnímu prezidentovi. Na stranách 3 – 8 si čtenář mohl přečíst mj. tyto články: *Byl Masaryk židozedeň?*⁵⁵¹, *výňatky z Hovorů s TGM*⁵⁵², kde Masaryk uvádí své styky s různými lidmi židovského původu, *výňatky z knihy Matěje Nývltů *Tajemství rodiny Masaryků a Benešů**⁵⁵³ dokládající jejich vztahy k židům (knihy ovšem nikdy nevyšly) a

⁵⁴⁷ Strejc, Karel: „Vlajka“ v boji proti Židům. *Vlajka*, ročník X, č. 137, 21. 6. 1940, str. 8.

⁵⁴⁸ „Vlajka“ nastupuje. *Vlajka*, ročník IX, č. 1, 21. 6. 1939, str. 1.

⁵⁴⁹ Jiří, Karel: *Komunismus očima bez mlhy*. *Vlajka*, ročník IX, č. 1, 21. 6. 1939, str. 3 – č. 25, 21. 7. 1939, str. 4.

⁵⁵⁰ Třetí rituální vražda u Polné. Židovská rituální vražda není středověkou pověrou. *Vlajka*, ročník IX, č. 132, 2. 12. 1939, str. 1, II. vydání..

⁵⁵¹ *Byl Masaryk židozedeň?* *Vlajka*, ročník X, č. 57, 10. 3. 1940, str. 3.

⁵⁵² TGM se zpovídá Čapkovi. *Vlajka*, ročník X, č. 57, 10. 3. 1940, str. 3.

⁵⁵³ *Vlajka*, ročník X, č. 57, 10. 3. 1940, str. 5.

též výňatek z knihy *Hilsneriáda a TGM*⁵⁵⁴, která „ukazuje nevývratným způsobem zločiny Židovstva a jeho přísluhovače Masaryka.“⁵⁵⁵ V článku jeho autor uvedl, že kniha „je podepsaná Janem Rysem“⁵⁵⁶. To by dosvědčilo již dříve zmíněné autorství Emiliána Peřiny.

Do roku 1940 obsahovala *Vlajka* jako svou pravidelnou nedělní přílohu *Ozvěny ze Sionu*, která obsahovala různé antisemitské články, satirické básničky, antisemitské kreslené vtipy. Měla se stát „studnicí pokladů, z níž národ mohl čerpat poznání pravé tváře Židů a poučení jednou provždy. Objevují se v ní nesčetné citace výroků předních českých mužů, buditelů, velikánů, spisovatelů, umělců a politiků o Židech a jejich poměru k českému národu a arijskému světu vůbec, z nichž se mohl poučiti, jak židé vždy smýšleli o nás a lidstvu, jak je chtěli podmanit, zbídačit a zvládnout, aby konečně vešla ve skutečnosti jejich „Země zaslíbená.“⁵⁵⁷

Dalšími pravidelnými přílohami byly literární příloha, která přinášela povídky např. de la Cámary nebo Hančí Baarové, a příloha *Humor*, kde kromě antisemitských vtipů byly též zveřejňovány karikatury a kresby. *Vlajka* čas od času otiskovala antisemitské obrázky a kresby malíře Karla Rélinka, např. již v první humorné příloze publikovala Rélinkův obrázek sedícího Edvarda Beneše, který v obou rukou drží pytle s penězi, na kterých je židovská hvězda, a na hlavě má korunu s nápisem Talmud⁵⁵⁸.

Bedlivě bylo sledováno dění v kultuře. Oblíbeným terčem byla např. „bilá Židovka“, herečka Adina Mandlová, které chtěli Vlajkaři znemožnit účinkování v *Městských divadlech pražských*⁵⁵⁹ a připomínali její poměr s hercem Hugo Haasem.⁵⁶⁰

Vlajka též zachytila a odsoudila vydání knihy židovského básníka Jiřího Ortena. Autor článku se o knize údajně dozvěděl v kavárně, kde si mladík a slečna o ní povídali. „A víte, slečno, vůbec, že ten Karel Jilek je Žid Ohrenstein z Kutné Hory?“ Slečna na

⁵⁵⁴ Tamtéž, str. 4.

⁵⁵⁵ Jan A. Ch.: Nejdokumentárnější a nejčtenější česká kniha. *Vlajka*, ročník X, č. 147, 3. 7. 1940, str. 6.

⁵⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁵⁷ Strejc, Karel: „Vlajka“ v boji proti Židům. *Vlajka*, ročník X, č. 137, 21. 6. 1940, str. 8.

⁵⁵⁸ *Ozvěny ze Sionu*. *Vlajka*, ročník IX, č. 4, 25. 6. 1939, str. 7.

⁵⁵⁹ „Sláva“ slečny Mandlové ve filmu byla pouhým trikem. O tom, jak k filmu přišla a jak se tam udržela, necítím se oprávněn mluvit.... Tenkrát hrál v celé historii hanebnou úlohu Žid H., který nedávno neslavně zmizel z Čech. Dnes tu je, či lépe řečeno byl, jiný, židovský míšenec, který zaujímá dosud dosti exponované místo v našem průmyslnictví. Tento člověk vzbouřil před časem všechny své známé z divadelních kruhů a docílil skutečně, že se počalo jednati o vystoupení sl. Mandlové na scéně.. Žádáme správu divadla naprosto kategoricky, aby A. Mandlová byla bezodkladně vystřídána jakoukoliv řádnou členkou souboru.“ In: Fabry: Trapná historie kolem Adiny Mandlové. *Vlajka*, ročník IX, č. 143, 15. 12. 1939, str. 1.

⁵⁶⁰ „Nikdo, kromě „Vlajky“, si neuvědomil povinnost, aby prozkoumal, zda tato filmová „hvězda“ má pro divadlo průpravu a zkušenost a aby zakročil proti hanebné protekci, již tato slečna měla ještě z dob svých

to: „Vím, ale co na tom? Je to člověk především“ dodala s bohorovným gestem.“
...Nevíme, je-li autor skutečně Žid Ohrenstein, rozhodně však celá knížka je psána někým, kdo je prosycen talmudskou zvráceností. Divíme se panu Kamilu Bednářovi, který to redigoval, a divíme se nakladatelství, že tento ohavný obsah předkládá arijské, české veřejnosti. Pan nakladatel Václav Petr vydal od téhož pisatele „Čítanku jara“ – o té jindy. Měl by však pan nakladatel ve veřejném zájmu říci jasné slovo: Je dotyčný Jílek Žid anebo není?“⁵⁶¹

Vlajka dále zavedla i další pravidelné rubriky – kulturní, mládežnickou, ženskou nebo Přílohu Česká pracovní fronta po ustavení této „odborové“ vlajkařské organizace v září 1940.⁵⁶²

Pro šíření své propagandy zavedl deník i rubriky, s kterými se mohl případně i čtenář identifikovat a snáze přijmout vlajkařské názory. Byla to např. rubrika *Žan Kudla se ptá*, která se v listu udržela až do konce jeho existence. Při jejím prvním uvedení v srpnu 1939 se čtenář mohl seznámit s titulní postavou: „*Žan Kudla, populární figurka z výstavy r. 1898, o níž se domnívala naše veřejnost, že jest již dávno mrtva, objevila se k našemu velikému překvapení v naší redakci. Vzдор svému vysokému věku zachovala si svěží paměť a bystrého ducha. Jeví velký zájem o všechny taškařiny veřejného života, hlavně o odkazy doby „demokratické“, požádal nás zcela zdvořile, abychom mu občas uveřejnili několik všetečných otázek. Prosíme za prominutí, budou-li snad některé z těchto otázek někomu krajně nepříjemné. My za to nemůžeme – to pan Žan Kudla.*“⁵⁶³
Rubrika byla vždy uvedena ilustrací kouřícího muže, který měl představovat Žana Kudlu a ukončena ilustrací jeho nohou v pantoflích. Obsahem byly útoky proti konkrétním lidem, politikům, kulturním představitelům a samozřejmě – proti židům.⁵⁶⁴
Jak uvedl po válce ve své výpovědi před Národním soudem Emil Šourek, autorem rubriky byl Alois Svoboda.⁵⁶⁵

Rubrika *Žan Kudla se ptá* se nápadně podobala rubrice *Reflektor do pražských ulic* v týdeníku *Arijský boj*. Zprávy tohoto typu byly přímým vodítkem pro gestapo.

styků se Židem Haasem.“ in: A. N.: Václav Talich a Adina Mandlová. Nečisté ruce v divadelním zákulisí. Vlajka, ročník IX, č. 150, 23. 12. 1939, str. 1

⁵⁶¹ -va-: Zvrhlá kniha. Vlajka, ročník X, č. 157, 14. 7. 1940, str. 5.

⁵⁶² Hallman, J.: Jaké byly začátky České Pracovní Fronty.. Předsjezdové úvahy a vzpomínky. Vlajka, ročník X, č. 217, 28. 9. 1940, str. 4-5.

⁵⁶³ *Žan Kudla se ptá*. Vlajka, ročník IX, č. 21, 18. 7. 1939, str. 3.

⁵⁶⁴ In: *Žan Kudla se ptá*, Vlajka, ročník X, č. 192, 24. 8. 1940, str. 6.

⁵⁶⁵ NA, TNS 7/46, poř. č. 259, Protokol o hlavním líčení konaném ve dnech 20. května – 27. června 1946, list 556, karton 19.

“Neměl byste si dát větší pozor na svůj filcáček, pane vrchní berní tajemníku z Blatné, aby, smekaje jej před Židovkou Bakchovou, o zaprášený chodník otřením úhony neutrpěl? Víte, pane vrchní berní tajemníku, že takové mušketýrské zdravotní vřbec nesluší arijci?”

– Kolik vám to vynáší, pane Šafáři, tohleto tlumočnictví u Židů, kteří jezdí do Mokrovrat skupovat husičky?

– Jaké dělá zkušenosti fma J. Turek, chem. tech. výroba v Praze VIII., se Židem Margoliusem, který svůj neochvějný názor, že to bez Židů nejde a nepůjde, veřejně sděluje „kunčaftům“? Nemohl by mi tento výtečník opatřit nějaké to zrnkové kafičko pod rukou, když za něj zaplatím tolik co jiní pošetilci?“

„VRŠOVICE – Ruská tř. 971. V tomto domě bydlí Žid, který nenosí hvězdu. Jeho žena, která je křesťanka, zaopatřuje Židům potraviny. Jí pomáhá několik židomilek z tohoto domu. Mimo jiné je tento dům hojně navštěvován Židy.“⁵⁶⁶

PRAHA VII. Na Libeňském ostrově jest sklad a kancelář firmy Anton Hanek, velkoobchod dřívím. Firma má parní pilu v Dolních Kralovicích, kde zaměstnává Žida Františka Prause, svého dřívějšího zástupce. Žid nerovná však prkna, nýbrž dělá obchodního poradce. Informovali jsme se o původu Prausově a bylo nám řečeno, že není Žid nýbrž míšenec. Kdo nám může dáti zprávu?“⁵⁶⁷

Názory „obyčejného“ protektorátního dělníka se od 3. 11. 1939 objevovaly v další rubrice - *Hovory s Absolutem Kurdějem*. Tuto postavu podobně jako Žana Kudlu představil autor hned v úvodu při vzniku rubriky: „starý, tak starý, bílý a vrásčitý. První dojem? Potměšilé oči. „Kurději, nejste Židem?“ „Kdepak, milostpane, nejsem. Můj táta, dědek, pradědek i prapradědek byli vesměs zedníky a táta byl dokonce invalidou. Měl jsem však, když jsem se narodil, židovskou kojnou a to mne velmi znepokojovalo.. To víte, člověk by byl nerad na stará kolena k té židovské rase připočítáván a tak jsem se na to důkladně informoval.“⁵⁶⁸ Rubrika sloužila pro další útoky proti židům i dalším nepohodlným osobám.

Vlajka k útokům proti židům využívala i věci naprosto podružné, např. to, že sedí na lavičkách v pražských parcích. „Lavičky pražských parků, zvláště u Hlavního nádraží, jsou s velkou zálibou vyhledávány Židy. Kudrnatá mládež a namalované

⁵⁶⁶ Arijský boj, ročník III, č. 7, 21. 2. 1942, str. 3.

⁵⁶⁷ Arijský boj, ročník III, č. 20, 23. 5. 1942, str. 3.

⁵⁶⁸ Cápek, Karel: *Hovory s Absolutem Kurdějem*. Vlajka, ročník IX, č. 112, 3. 11. 1939, str. 5.

*Židovky s velikou rozkoší opalují své křivé nosy na těch nejlepších místech a otravují tak všechny arijce, kteří se jdou trochu pokochat do přírody. Protože drzost židovská jako všude, tak i v sadech je veliká, bylo by záhodno, aby těmto parazitům byl vstup do všech parků a sadů ihned přísně zakázán!*⁵⁶⁹

Jako jediný list v protektorátu otiskla 28. 4. 1940 výňatek z velké stati *Český antisemitismus*, jejímž autorem byl Dr. Fritz Karl Lehmann a která vyšla v měsíčníku pro politiku, národní kulturu a židovskou otázku *Der Weltkampf*. Autor zde charakterizuje historický vývoj antisemitismu v českých zemích v 19. století. Kvůli germanizujícím tendencím Židů „obrátili se čeští politikové i národ proti Němcům, které politicky viděli v jedné frontě proti sobě se Židy. Česká zášť, jež by se byla vpravdě měla obrátit proti habsburskému císaři a jeho židovským trabantům, platila pak všemu německému bez rozdílu a viděl svůj úkol v tom, spojit se s kulturou Ruska a západních „democracií“, aby s jejich pomocí byl český národ vytržen z německého životního prostoru. Židovská otázka stala se národnostní otázkou a Žid je nenáviděn potud, pokud mluví německy, zato však je vítán jako spolubojovník, „asimiluje-li se“ české kultuře.“⁵⁷⁰ *Vlajka* se po celou dobu existence ke svému antisemitismu hrdě hlásila. Dokonce v červnu 1940 otiskla celostránkový přehled své protižidovské činnosti v roce 1939.⁵⁷¹

Vlajka začala v roce 1941 jednou týdně vydávat cyklostylovanou *Hlavní korespondenci hnutí ČNST - Vlajka*. S největší pravděpodobností byla distribuována přes vedoucí jednotlivých *Vlajek*. Hlavní náplní byly informace jednotlivých částí hnutí a dále Rysovy články a stanoviska nebo příspěvky dalších vedoucích činitelů. Korespondence byla určena vedoucím jednotlivých místních organizací, nikoli členské základně nebo veřejnosti.

Např. Německé napadení Sovětského svazu vedení *Vlajky* přivítalo, protože tím „byly rozptýleny chmury, které těžce ležely na myslích, srdcích a očích všech upřímných stoupenců nacionálně-socialistického rázu a nekompromisních nepřátel židovstva a všech jeho zplodin, z nichž bolševismus je nejhnusnější.“⁵⁷² Článek je zajímavý i tím, že potvrzuje nepochopení protektorátní veřejnosti uzavření přátelské smlouvy mezi Sovětským svazem a nacistickým Německem, což dále autor článku přiznal. „*Našemu hnutí, které od počátku má negativní části svého programu, na prvním místě boj proti*

⁵⁶⁹ Zakažte Židům vstup do veřejných parků a sadů! *Vlajka*, ročník X, č. 98, 5. 5. 1940, str. 10.

⁵⁷⁰ Český antisemitismus. *Vlajka*, ročník X, č. 94, 28. 4. 1940, str. 10.

⁵⁷¹ Strejc, Karel: „*Vlajka*“ v boji proti Židům. *Vlajka*, ročník X, č. 137, 21. 6. 1940, str. 8.

*Židovstvu a marxismu, bylo zatěžko, byť i z taktických důvodů, mlčet o Sovjetjudeji a o židovsko-bolševické smečce krutovládců v ní rádicích.*⁵⁷³

V roce 1942 začala být ke *Korespondenci* připojována nepravdělně i tzv. *Ideová příloha*, která obsahovala pojednání na různá témata, např. o práci⁵⁷⁴, „*třídním boji a národní pospolitosti*“⁵⁷⁵, o boji a vůli⁵⁷⁶ nebo na téma „*Doba a my*“⁵⁷⁷. Téma bylo zpracováno v duchu vlajkařské ideologie včetně nezbytných protižidovských výpadů, přičemž boj proti židům bylo vždy akcentován. „*Proti Židům bojovali jsme tvrdě a nekompromisně jako jediné politické hnutí v českém národě. K vyřešení židovské otázky v Protektorátě došlo mocensky ovšem zásluhou říšských činitelů.... Jsme ochotni přinést myšlenky ty nejtěžší oběti, ale nejsme ochotni zradit naši čest, osobní, vlajkařskou, ani národní.*“⁵⁷⁸ Vzhledem k tomu, že např. v létě 1942 už byla *Korespondence* vydávána ilegálně, nepodléhala oficiálně cenzuře. Proto si autoři dovolili kritizovat to, co uznali za vhodné.

13. listopadu 1941 vyšlo první číslo *Korespondence mládeže ČNST – Vlajky*. Bylo ale vydáno jen několik čísel. Nicméně každé číslo obsahovalo kromě podpory nacistické politiky a též útokům proti aktivistickým novinářům nebo vládním činitelům antisemitské kreslené vtipy, narážky nebo útoky.⁵⁷⁹

Dalším z interních tiskovin bylo např. *Vnitropolitické zpravodajství Vlajky*, jehož první číslo vyšlo 7. 11. 1940. Tím, že toto periodikum nebylo určeno do oficiálního prodeje např. v trafikách, mohli si autoři dovolit výrazy stejné jako v době ilegálního vydávání *Poslední výzvy* z počátku roku 1939. Kromě útoků proti „*rotaryánskému padouchu*“ Jiřímu Havelkovi nebo „*chlípnému statkáři*“ *Nolčovi*⁵⁸⁰ a jejich skandalizování byly důležitou součástí antisemitské výpady a voláním po důsledném boji proti židovstvu nebo výzvy žádající „*smýti onu inkoustovou skvrnu minulosti*“ – „*židokomunismus*“.⁵⁸¹

24. 4. 1942 nařídil Wolfram von Wolmar vedoucímu *Tiskového odboru Úřadu lidové osvěty* Ctiboru Melčovi, že „*vydávání veškerých korespondencí Vlajky, ať již jde*

⁵⁷² Hlavní korespondence hnutí ČNST-Vlajka, č. 22, 27. 6. 1941, str. 1.

⁵⁷³ Tamtéž.

⁵⁷⁴ Hlavní korespondence hnutí ČNST – Vlajka, č. 12, 3. 4. 1942.

⁵⁷⁵ Hlavní korespondence hnutí ČNST – Vlajka, č. 14, 18. 4. 1942.

⁵⁷⁶ Hlavní korespondence hnutí ČNST – Vlajka, č. 18, 31. 7. 1942.

⁵⁷⁷ Hlavní korespondence hnutí ČNST – Vlajka, č. 20, 13. 8. 1942.

⁵⁷⁸ Tamtéž.

⁵⁷⁹ Viz např. glosu Hvězdy (Korespondence mládeže ČNST – Vlajky, č. 1, 13. 11. 1941, str. 6 nebo článek Židovská vina (Korespondence mládeže ČNST – Vlajky, č. 2, 20. 11. 1941, str. 6).

⁵⁸⁰ Vnitropolitické zpravodajství Vlajky, č. 1, 7. 11. 1940, str. 1.

⁵⁸¹ Opis Vnitropolitického zpravodajství Vlajky, č. 125. NA, fond Emanuel Moravec, karton 73.

o Hlavní korespondenci nebo o Korespondenci mládeže se s okamžitou platností zastavuje.“ Stalo se tak kvůli tomu, že *Vlajka* v nich neustále kritizovala počínání nové protektorátní vlády a napadala její jednotlivé členy včetně Emanuela Moravce. A aby si pojistil, že skutečně jeho rozhodnutí bude ze strany *Vlajky* dodrženo, doporučil „odebrati nebo jinak policejně zajistiti v místnostech *Vlajky* rozmnožovací stroje“.⁵⁸² Nicméně *Vlajkaři* toto nařízení nerespektovali. Proto nechal Melč v září 1942 zastavit „*Hlavní korespondenci ČNST-Vlajka, která byla vydávána ilegálně bez povolení příslušných úřadů a že současně byla také zastavena korespondence mládeže ČNST-Vlajka.*“⁵⁸³ Burda s Polívkou byli upozorněni, že „vydávání jakýchkoliv náhradních tiskovin by byl co nejpřísněji stíhán“.⁵⁸⁴

Poslední číslo *Vlajky* vyšlo v neděli 19. července 1942 přesto, že zástupce šéfredaktora *Vlajky*, Brikcius, obdržel za „*průkopnicko-publicistickou činnost*“ *Národní cenu* 12. 7. 1942. Jak již bylo řečeno, hlavním důvodem nejen zastavení veškerých *vlajkařských tiskovin*, ale likvidace celého *Rysova hnutí* byly přes varování stále trvající útoky proti protektorátní vládě, zvláště pro *Moravcovi* a nechuť podřídit se jeho instrukcím.

Někteří *Vlajkaři* se ale pokoušeli dále legálně publikovat. Chtěli k tomu využít *Klatovské listy*, ve kterých působil jako šéfredaktor *Vlajkař Laš*. To ale zjistil Melč, který *Moravcovi* oznámil, že „časopis „*Klatovské listy*“ sloužil a byl také propagován jako náhradní list za zastavený časopis „*Vlajka*“ a že také řada redaktorů a příspívatelů „*Vlajky*“ umísťovala své články do „*Klatovských listů*“. Z tohoto důvodu byly „*Klatovské listy*“ s okamžitou platností zastaveny.“⁵⁸⁵

7. Antisemitismus odštěpeneckých skupin *Vlajky*

Jak bylo výše uvedeno, po převzetí vedení *Vlajky* Janem Rysem, došlo buď k dobrovolnému či nedobrovolnému odchodu některých členů hnutí, kteří následně začali vydávat svá periodika.

⁵⁸² Úřední záznam Ctibora Melče ze dne 24. 4. 1942. Národní archiv, fond Moravec – AMV 39, karton 73.

⁵⁸³ NA, fond Moravec – AMV 39, karton 73.

⁵⁸⁴ Tamtéž.

⁵⁸⁵ Národní archiv, fond Moravec – AMV 39, karton 76.

7. 1. Obnovená Národní výzva

První číslo *Národní výzvy* vyšlo 21. března 1935 a jeho vydavatelem, nakladatelem a zodpovědným redaktorem se stal Bořivoj Weigert, bývalý redaktor *Národních listů*.⁵⁸⁶ Od samého začátku v době I. republiky týdeník postihován cenzurou za své antisemitské články.⁵⁸⁷ *Národní výzva* kromě jednoznačného antisemitského zaměření též kritizovala současný politický systém v Československu a jeho představitele. V dubnu 1938 se stal majitelem a vydavatelem Josef Rozsévač-Jan Rys⁵⁸⁸. Týdeník byl ale rozhodnutím Prezídia Zemského úřadu v Praze ze dne 13. 5. 1938 na 6 měsíců zastaven.⁵⁸⁹ Vzhledem k následným událostem ale nejenže nebyl obnoven, ale i hnutí Vlajka, jak už bylo řečeno, bylo zakázáno.

Dopisem ze dne 2. 6. 1939 oznámil Josef Rozsévač pražskému policejnímu ředitelství, že předává „*odpovědné redaktorství, majitelství, nakladatelství a vydavatelství časopisu „Národní Výzva“ panu Stanislavu Matoušovi.*“⁵⁹⁰ Z jakých důvodů se tak stalo, se můžeme jen dohadovat. Každopádně obnovená *Národní výzva* začala sloužit jedné části Rysových odpůrců jako tribuna pro hlásání jejich názorů.

Matouš začal připravovat vydávání již v červnu 1939. Jak napsal, „*časopis bude se zabývatí záležitostmi kulturně-politickými a sociálními, bude sledovat všechny významné události domácí i zahraniční.*“⁵⁹¹ První číslo obnovené *Národní výzvy* vyšlo ale až 29. 9. 1939. Ohlas v ostatním tisku byl nepatrný. Jak redakce později přiznala, informace o opětném vydávání titulu se objevily jen v těchto listech: „*Národní listy, Polední list, Venkov a Večer. Přinesly buď stručné informativní zprávy o Národní Výzvě a také několik povzbuzujících vět o národním a mravním poslání našeho časopisu.*“⁵⁹²

Nový časopis úzce spolupracoval s původním ideovým „vůdcem“ prvorepublikové *Vlajky*, prof. Františkem Marešem⁵⁹³. Týdeník také v prvních číslech otiskl na pokračování Marešovo pojednání *Vědecký pozitivismus, realism a české*

⁵⁸⁶ NA, fond PŘ II – Odd, signatura 170/46, karton 259.

⁵⁸⁷ Viz např. oznámení Státního zastupitelství v Praze Policejnímu ředitelství v Praze ze dne 3. 5. 1935. Tamtéž.

⁵⁸⁸ Oznámení Josefa Rozsévače Policejnímu ředitelství v Praze ze dne 14. 4. 1938. Tamtéž.

⁵⁸⁹ Oznámení Prezídia Zemského úřadu v Praze Policejnímu ředitelství v Praze ze dne 13. 5. 1938. Tamtéž.

⁵⁹⁰ Oznámení Josefa Rozsévače Policejnímu ředitelství v Praze ze dne 2. 6. 1938. Tamtéž.

⁵⁹¹ Oznámení Stanislava Matouše Policejnímu ředitelství v Praze ze dne 27. 6. 1939. Tamtéž.

⁵⁹² Jak nás přivítali. *Národní výzva*, ročník V, č. 2, 6. 10. 1939, str. 1.

učitelstvo⁵⁹⁴ a v prvním čísle obnoveného týdeníku i Marešův „projev k národu“⁵⁹⁵. U příležitosti jeho 82 narozenin pak *Národní výzva* přinesla velký článek a přetiskla oslavné pojednání F. X. Šaldy o prof. Marešovi, které napsal do *Kmene* 25. 10. 1917.⁵⁹⁶

Samotný Mareš pak do týdeníku významně přispěl v prosinci 1939, kdy odmítl tvrzení Jana Rysa z 30. 11. 1939 o tom, „že program ČNST je v podstatě programem politického hnutí „vlajka“ z r. 1932, který vyšel z vitalistické filosofie prof. dr. Mareše, a že mezi závažnými jeho body jest „kamarádská spolupráce s arijskými národy, což je v podstatě obsaženo v Marešově instalační rektorské řeči z r. 1913.“⁵⁹⁷ Mareš připomněl, že prvorepubliková Vlajka zanikla a současná její podoba „jest nový politický útvar, třebas i převzal od oné některé body jejího programu.“⁵⁹⁸

Na stránkách *Národní výzvy* publikoval několik svých článků i Jan Vrzalík⁵⁹⁹, který kvůli sporům s Rysem z *Vlajky* vystoupil. Podobně jako Mareš publikoval své stanovisko k aktuálnímu vývoji v protektorátní *Vlajce* ve stejném čísle. O důvodech svého odchodu z *Vlajky* chtěl dle vlastních slov „pomlčeti, zvláště proto, že Jan Rys a jeho družina uznali za vhodné vzdáti se členství ve hnutí „Vlajka“ a zbaviti nás, kteří jsme hnutí založili a vytvořili, rozpaků, jež jsme pocítovali, když tito se vydávali za členy „Vlajky“ a tím její jméno poškozovali.“⁶⁰⁰ A podobně jako Vlajkaři a autoři publikující v *Nástupu červenobílých* se snažil dokázat, že ti „druzí“, v tomto případě Rys a spol., nejsou „praví“ národovci, ale „hanobí svou činností skutečné národovectví a používají mravně povážlivých metod vůči těm, kteří věc národa kladou nad věc vlastní.“⁶⁰¹

V dubnu následujícího roku pak znovu a stejně kritizoval Ryse-Rozsévače, protože se cítil dotčen tím, „aby skupina lidí, kteří v té době stáli namnoze mimo řady „Vlajky“ nebo dokonce proti ní – nyní se prohlásila za mluvčí vlajkařské ideologie, diskreditovala naši čest a program hnutí.“⁶⁰² V dalších číslech se ale útoky na protektorátní *Vlajku* nebo bývalé spolučleny z hnutí již neobjevují.

⁵⁹³ Prof. MUDr. František Mareš (20. 10. 1857 - 6. 2. 1942). Profesor fyziologie Lékařské fakulty UK Praha. 1913-1914 a 1920-1921 byl rektorem Karlovy univerzity.

⁵⁹⁴ Mareš, Dr. Frant.: Vědecký pozitivismus, realismus a české učitelstvo. *Národní výzva*, ročník V, č. 1, 29. 9. 1939, str. 5; č. 2, 6. 10. 1939, str. 5; č. 3, 13. 10. 1939, str. 5-6; č. 4, 20. 10. 1939, str. 5

⁵⁹⁵ Projev prof. dra Františka Mareše národu. *Národní výzva*, ročník V, č. 1, 29. 9. 1939, str. 3.

⁵⁹⁶ Šalda, F. X.: František Mareš, osvoboditel. *Národní výzva*, ročník V, č. 4, 20. 10. 1939, str. 4.

⁵⁹⁷ Mareš, Dr. F.: Vlajka. *Národní výzva*, ročník V, č. 11, 8. 12. 1939, str. 1.

⁵⁹⁸ Tamtéž.

⁵⁹⁹ Viz např. Vrzalík, Jan: Rozjímání nad příčinami polské katastrofy. *Národní výzva*, ročník V, č. 2, 6. 10. 1939, str. 2.

⁶⁰⁰ Vrzalík, Jan: Když už musím mluvit... *Národní výzva*, ročník V, č. 11, 8. 12. 1939, str. 3.

⁶⁰¹ Tamtéž.

⁶⁰² red.: Vlajka a společnost studujícího Rysa. *Národní výzva*, ročník VI, č. 16, 20. 4. 1940, str. 1-2.

Zato celou protektorátní existenci *Národní výzvy* prostupuje silný antisemitismus. Týdeník žádal nekompromisní odstranění židů „z *hospodářského vedení a odkázal je tam, kam patří. Na nás záleží, abychom s naší strany si připamatovali vše to, co zlého natropili a co neodčinili a vyvodili z toho jediný nutný závěr: odmítli je a odkázali do ústraní; nesmíme zapomínat a tak lehce odpouštět. To musí Židé vzít na vědomí!*“⁶⁰³ Zde se ale jedná o typický projev antisemitismu konce 19. století, tedy o zmíněný antisemitismus hospodářský, nikoliv rasový. Rasové rozdíly⁶⁰⁴ byly čtenářům vysvětleny otištěním projevu zmocněnce *Výboru Národního souručenství* pro ideovou výchovu, prof. Dr. Vladimíra Teyrovského.⁶⁰⁵

Národní výzva otiskovala v antisemitských textech typické stereotypy stejně jako *Vlajka*, *Nástup červenobílých* nebo *Arijský boj*. Židy představovala jako líné osoby, které je nutné podle slovenského vzoru zařadit do pracovních táborů, „*naučit je dělat, vážit si pracujících lidí a poznat život tak, jakým skutečně je. Bude to pro ně jistě těžký úkol, hlavně pro ty starší ročníky, které ještě nikdy v životě nepracovaly rukou, nýbrž jen podváděly, obchodovaly a stály nad pracujícími v povýšenosti.*“⁶⁰⁶

Snažila se svůj antisemitismus zdůvodnit „*přímo živelným odporem*“ Čechů, který měl pramenit z „*ošklivé povahy*“ židů, protože se „*živilo způsobem, který byl u svobodného rolnického lidu v hlubokém opovržení... Náš národ se Židům nemstil; byl tak velkomyslný, že pohrdal těmi lotříky.*“⁶⁰⁷ Nabízel údajně „lehké“ vyřešení židovské otázky, „*aby naši lidé přestali u Židů nakupovat!*“⁶⁰⁸ Zde se ale jedná o výzvu, která byla typická pro ovzduší II. republiky, nikoli pro protektorát.

Židé, milovníci peněz⁶⁰⁹, byli dále představováni jako „*cizí těleso, které působilo jen rozkladně*“ v oblasti „*rodiny, náboženství, mravnost*“ velebíce „*zpuštělost a zdivočilost.*“⁶¹⁰ Jako příklad údajné sexuální zvrácenosti posloužil autor teorie psychoanalýzy Sigmund Freud a sexuolog Magnus Hirschfeld, přičemž jejich výzkum byl označen za „*svinstvo, mechanicky aplikované na jinou rasu. Může to být věda,*

⁶⁰³ Blanický, P.: Náš antisemitismus. *Národní výzva*, ročník VII, č. 4, 25. 1. 1941, str. 1.

⁶⁰⁴ Rozdíly mezi lidskými rasami. *Národní výzva*, ročník VI, č. 5, 3. 2. 1940, str. 8.

⁶⁰⁵ Teyrovský, Univ. prof. Dr. Vl.: Základní otázky rasové se zřetelem k úkolům organizace národního společenství. *Národní výzva*, ročník VI, č. 50, 14. 12. 1940, str. 1-3.

⁶⁰⁶ Pk: Židé do pracovních táborů. *Národní výzva*, ročník V, č. 2, 6. 10. 1939, str. 8.

⁶⁰⁷ ek.: Židovský problém. *Národní výzva*, ročník V, č. 4, 20. 10. 1939, str. 8.

⁶⁰⁸ Tamtéž.

⁶⁰⁹ Fp: Židé ve styku se zlatem a penězi. *Národní výzva*, ročník VI, č. 4, 27. 1. 1940, str. 8; F.P.: Semité, nejstarší obchodníci zlatem. Z historie zlata. *Národní výzva*, ročník VI, č. 23, 8. 6. 1940, str. 8;

⁶¹⁰ P.B.: Židé v našem národě. *Národní výzva*, ročník V, č. 9, 24. 11. 1939, str. 3.

omezí-li se na židy, tedy orientálce... Židé jsou mnohem smyslnější než my, přece jen vlastně Seveřané“⁶¹¹.

K dokreslení židovské povahy pak sloužily články popisující údajné příklady z české nebo světové historie.⁶¹² Kromě *Arijského boje* také *Národní výzva* publikovala dva výňatky z *Protokolů sionských mudrců*.⁶¹³

Svůj antisemitismus jako samozřejmý český postoj se snažil týdeník též doložit podobně jako *Vlajka* nebo *Arijský boj* otištěním výňatků z antisemitských textů známých českých spisovatelů, Karla Havlíčka Borovského, Františka Palackého, Jana Nerudy, Josefa Holečka nebo Rudolfa Medka.⁶¹⁴ Též využila vydané *Paměti babičky Kavalírové*, spoluzakladatelky sázavských skláren.⁶¹⁵

Autorem, jehož antisemitismus *Národní výzva* hlasitě připomínala, byl Jakub Deml. Ihned od prvního čísla obnoveného týdeníku začíná publikovat výňatky z Demlovy práce *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*⁶¹⁶, což činila proto, „aby širší veřejnost zvěděla, jaké bylo smýšlení Otokara Březina .. a jak Březina už před lety viděl konce naší politiky, jež se opírala namnoze o hodnoty falešné neb o osoby, které berouce národu jeho mravní hodnoty, jež byly současně jeho duchovními oporami, dovedly národ k jeho politickému debaklu.“⁶¹⁷ Tento názor naprosto koresponduje se stanovisky vedoucích politiků II. republiky.⁶¹⁸

Kromě Demlovy práce o Otokaru Březinovi přivítal týdeník na konci roku 1940 XXV. svazek Demlových *Šlépějích*, který obsahuje jeho nejhorší protižidovské útoky. Jak připomněl recenzent, Deml zde „znovu vyslovil Březinův soud o Židech, který je soudem jeho i národa v plné závažnosti a odpovědnosti. Nic z laciného, modního a

⁶¹¹ J.S.: Sexuologie a Židé. *Národní výzva*, ročník V, č. 13, 22. 12. 1939, str. 8.

⁶¹² N.N.: První „židovské zákony“ vydali papežové. *Národní výzva*, ročník V, č. 10, 1. 12. 1939, str. 5; Jak židé opustili Prahu v roce 1235. *Národní výzva*, ročník VI, č. 3, 20. 1. 1940, str. 8; Ye.: Král Václav IV. a jeho Pražané. *Národní výzva*, ročník VI, č. 4, 27. 1. 1940, str. 4; Ye, Ey: Doba temna, doba Balbínova. *Národní výzva*, ročník VI, č. 6, 10., 2. 1940, str. 3-4; Pražští Židé. *Národní výzva*, ročník VI, č. 8, 24. 2. 1940, str. 8; Židé za císaře Trajána a Hadriána. *Národní výzva*, ročník VI, č. 12, 2. 3. 1940, str. 8; Z historie českého protižidovství. *Národní výzva*, ročník VI, č. 16, 20. 4. 1940, str. 8; Šimerda, Ing. Josef: Příspěvek k historii protižidovského boje. *Národní výzva*, ročník VI, č. 21, 25. 5. 1940, str. 4; -S-: Jak naši Židé obchodovali otroky. *Národní výzva*, ročník VI, č. 23, 8. 6. 1940, str. 3; Žid v dějinách. *Národní výzva*, ročník VI, č. 29, 20. 7. 1940, str. 6; Antisemitismus v dějinách. *Národní výzva*, ročník VI, č. 31, 3. 8. 1940, str. 6; -Ey-: Jak se u nás obchodovalo otroky. *Národní výzva*, ročník VI, č. 48, 30. 11. 1940, str. 4;

⁶¹³ Rabin o křesťanech. *Národní výzva*, ročník V, č. 7, 10. 11. 1939, str. 8.; Sionské protokoly, Židé a lid. *Národní výzva*, ročník VI, č. 2, 13. 1. 1940, str. 8.

⁶¹⁴ Názory našich spisovatelů na židovskou otázku. *Národní výzva*, ročník V, č. 6, 3. 11. 1939, str. 8.

⁶¹⁵ Trápení babičky Kavalírové se Židy. *Národní výzva*, ročník VI, č. 31, 3. 8. 1940, str. 4;

⁶¹⁶ Deml, Jakub: *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*. *Národní výzva*, ročník V, č. 1, 29. 9. 1939, str. 5.; č. 2, 6. 10. 1939, str. 5; č. 3, 13. 10. 1939, str. 5;

⁶¹⁷ Bělský, Zdeněk: Jakub Deml a Otokar Březina. *Národní výzva*, ročník V, č. 2, 6. 10. 1939, str. 1.

⁶¹⁸ K tomu viz: Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Druhá republika*, c. d., str. 36-50.

konjunkturálního „antisemitismu“ včerejších realistů, nýbrž jasný a otevřený pohled na Židy jako rasu a element, pohled, který odlišuje pravé Židy židovské, kteří jsou na svém místě (Vojtěch Rakous) od t. zv. Židů „českých“ (Ot. Fischer) nebo „katolických“ (A. Fuchs).“ A otiskl i dnes již proslulý Demlův nenávislný antisemitský útok: „Řekne-li Vám někdo, že Žid je také člověk, hned mu vyrazte čtyři zuby a zeptejte se ho, co znamená slovo Pilátovo: Ejhle, člověk!“ Demla za tento svazek *Šlépějí* pochválil i *Arijský boj*.⁶¹⁹

Na rozdíl od *Národní výzvy Vlajka* otiskla v prosinci 1939 pouze dvě malé výňatky z Demlovy knihy o Březinovi⁶²⁰, přičemž Demla ocenila a konstatovala, že právě to, jak „v naprosté upřímnosti ...poselství Březinovo vyřídil, je hlavní překážka Demlova spravedlivého ocenění. Židé, zednáři, Masarykovi i Benešovi nemohou přirozeně přijít na chuť lidem, kteří měli odvahu mluvit a dokonce i psát o nich pravdu!“⁶²¹

Výše uvedené otištění výňatků z Demlovy práce o Otokaru Březinovi a chvála za XXV. svazek *Šlépějí* tak mohla vést k mylnému poválečnému Demlovi obvinění, že „psal příspěvky do časopisu *Vlajka*“⁶²².

Pouze v jednom případě byl na stránkách *Národní výzvy* otištěn literární antisemitský text – antisemitská povídka *Židovka* od Roberta Jedličky⁶²³, která měla být zachycením vyprávění „podle skutečného příběhu z území býv. Podkarpatské Rusi, který se udál před několika desetiletími.“⁶²⁴ Povídka líčila nešťastnou lásku dívky Aranky, která byla nucena zavrhnout svého milého Štefana Halagána a musela si vzít žida. Za to se jí samozřejmě dostalo trestu formou tragického životního osudu. Po několika letech, kdy jí její bývalý milý opět spatřil, byla „udřená, nečistá, v roztrhaných šatech... Kůň, kráva, žena, všecko jedno, dodávala ztichlým hlasem. A ten její Bernát byl snad z nejhorších, jakého mohla dostat. Ještě dnes, ač mají peněz dost, musí takhle v každé cahotě na nádraží se plahočit za obchodem.“⁶²⁵ Nabízí se otázka, zda takovéto formy

⁶¹⁹ Český intelektuále, a co teď? *Arijský boj*, ročník II, č. 8, 1. 3. 1941, str. 3.

⁶²⁰ „Mé svědectví o O. Březinovi“. Výňatky z knihy Jakuba Demla. *Vlajka*, ročník IX, č. 145, 17. 12. 1939, str. 7, *Vlajka*, ročník IX, č. 154, 29. 12. 1939, str. 6.

⁶²¹ Ducháč, Dr. O.: JAKUB DEML, bojovník za pravdu. *Vlajka*, ročník IX, č. 145, 17. 12. 1939, str. 7.

⁶²² K tomu viz např.: Jabůrek, Martin: Antisemitismus Jakuba Demla ve spisech trestní komise ONV Velké Meziříčí a MLS Jihlava. In.: *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu. Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945 – 1948. Sborník příspěvků.* Praha-Opava: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR a Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2002, str. 143-151.

⁶²³ Jedlička, Robert: *Židovka*. *Národní výzva*, ročník VI, č. 6, 10. 2. 1940, str. 4; č. 7, 17. 2. 1940, str. 2.

⁶²⁴ Jedlička, Robert: *Židovka*. *Národní výzva*, ročník VI, č. 6, 10. 2. 1940, str. 4.

⁶²⁵ Jedlička, Robert: *Židovka*. *Národní výzva*, ročník VI, č. 7, 17. 2. 1940, str. 2.

antisemitismu mohly zapůsobit na čtenáře a přispět k tomu, aby nebyla uzavírána smíšená manželství.

Celkově je ale možné říci, že antisemitismus je v týdeníku podáván o trochu méně vulgárněji, než ve *Vlajce* nebo *Nástupu červenobílých*. *Národní výzva* podobně jako *Nástup červenobílých* trpěla nedostatkem autorů. Texty Prof. Mareše nebo Jana Vrzalíka se od roku 1940 v týdeníku téměř neobjevují. V roce 1941 vyšlo pouze 7 čísel, poslední číslo 15. 2. 1941, kdy bylo telefonicky na pokyn protektorátního ministerstva vnitra vydávání *Národní výzvy* zastaveno.⁶²⁶

7. 2. *Nástup červenobílých*

Impulesem k vydávání nového týdeníku *Nástup červenobílých*⁶²⁷ byla návštěva ministra Jiřího Havelky u Dr. Ing. Zdeňka Zástěry⁶²⁸ s Háčovým vědomím nabídl finanční prostředky na jeho vydávání.⁶²⁹ Zástěra totiž patřil k otevřeným protivníkům *Vlajky* a Havelka tak viděl možnost prostřednictvím *Nástupu červenobílých* útočit proti aktivním *Vlajkařům*. Havelka měl k tomu i své osobní důvody, protože byl častým terčem *vlajkařského tisku*. „*Rotaryánský padouch Havelka*“ byl *Vlajkaři* mj. obviňován z choromyslnosti.⁶³⁰

První číslo *Nástupu červenobílých* vyšlo 21. 10. 1939, tedy přesně 4 měsíce po prvním čísle deníku *Vlajka*. Jako odpovědný redaktor, majitel a vydavatel byl v tiráži uveden Josef Opluštil, již zmíněný autor politických rozhlasových skečů. Úvodník do prvního čísla *Nástupu červenobílých* ale napsal Dr. Zástěra, který čtenářům mj. sdělil, že nový týdeník „*může býti listem hrdého a poctivého češství, které jedině bez receptů cizích –ismů, dovede připravit lepší a šťastnější příští našemu národu v poctivé spolupráci v prvé řadě s našimi sousedy, stejně jako s národy ostatními.*“⁶³¹

Do prvního čísla přispěl svým článkem i šéfredaktor *Národního středu* a tehdy vedoucí živnostenské komise *Národního souručenství*, Karel Chalupa. Přestože byl

⁶²⁶ NA, fond PŘ II – Odd, signatura 170/46, karton 259.

⁶²⁷ Časopis vycházel od 21. 10. 1939 do 31. 8. 1940.

⁶²⁸ Ing. Zdeněk Zástěra byl jedním z vůdčích představitelů nacionalistického hnutí Červenobílí, který vzniklo krátce po skončení I. světové války. Aktivně vystupoval proti Gajdově Národní obci fašistické. Člen Výboru Národního souručenství. V roce 1942 zemřel v koncentračním táboře.

⁶²⁹ Milan Nakonečný, c.d., str. 137.

⁶³⁰ Viz např. Šílenec ministrem. Vnitropolitické zpravodajství *Vlajky*, č. 2, 15. 11. 1940, str. 2.

⁶³¹ Zástěra, Dr. Zd.: Slovo úvodem. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 1, 21. 10. 1939, str. 2.

Zástěra přesvědčeným antisemitou, kromě malého článku na 4. straně⁶³² a několik kreslených vtípů⁶³³ nenajdeme v prvním čísle nového týdeníku žádný další antisemitský text. To se radikálně mění již od 2. čísla nového týdeníku. Antisemitismus se kromě útoků na *Vlajku* stal nedílnou součástí listu po celou dobu jeho existence.

Na jeho stránkách poskytl čtenářům vysvětlení svého odchodu z *Vlajky* jeden z jejích zakladatelů, Jan Vrzalík⁶³⁴. Na závěr článku přirovnává současné vedení *Vlajky* a jeho praktiky k prvorepublikovým židům. „*Nic se u nás opravdu nezměnilo. Jenom úlohy jsou vyměněny. Dříve denuncovali pokrokoví učitelé a Židé, dnes denuncují stejně hloupě lidé, kteří se dopouštějí necyničtější urážky českého národovectví, když se vydávají za národovce. Na oba však stejně platí známá slova, vyslovená rytířem von Gallersleben, jež zní: Der grösste Lump im Ganzen Land, ist und bleibt der Denunziant!*“⁶³⁵ Typické pro *Vlajku*, *Nástup červenobílých* i *Národní výzvu* byly články, ve kterých listy utvrzovaly své čtenáře v tom, že právě ony jsou „pravým“ národoveckým týdeníkem.

Nejčastějším objektem napadání byl kromě Jan Ryse Josef Burda⁶³⁶. Burda byl kdysi majitelem listu *Sport*, ve kterém uplatňoval stejné metody jako při shánění „inzerce“ pro *Vlajku*. V minulosti vlastnil sázkovou kancelář *Sposak*, ve které byli zaměstnáni i lidé židovského původu. Burda⁶³⁷ i Rys⁶³⁸ byli skandalizováni i pomocí vtípů, výjimečně i kreslených⁶³⁹, nebo i „hádanek“⁶⁴⁰. Články a vtípy hlavně obviňovali

⁶³² Židé a národní symboly. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 1, 21. 10. 1939, str. 4.

⁶³³ Humor. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 1, 21. 10. 1939, str. 11.

⁶³⁴ Jan Vrzalík (1904 – 1971). Původním povoláním středoškolský učitel dějepisu. Proslul mj. jako zastánce pravosti Rukopisů.

⁶³⁵ Vrzalík, Jan: Pozoruhodné o lidech nepozoruhodných o slunečním diktátoru a jeho společníku, bývalému spolumajiteli židovské kanceláře „*Sposak*“. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 9, 16. 12. 1939, str. 4.

⁶³⁶ Viz např. články Autokarová akce „Slunečního diktátora“ v rámci hesla „Každý jednou zdarma v Praze“. *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 2. 13. 1. 1940, str. 3; Sluneční diktátor ve šlápějích Ed. Beneše. *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 3, 20. 1. 1940, str. 1-2. Žán Kudla se ptá..., *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 4, 27. 1. 1940, str. 3, Otevřený list novodobému kasáři Žánu Kudlovi, *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 15, 13. 4. 1940, str. 3.

⁶³⁷ Např.: *Vlajkař*: „*Poslouchej, Žan Kudlo, proč si Velký Spodák říká novodobý národovec?*“ *Žan Kudla*: „*Nediv se, dyť von od letního slunovratu zaměnil židovský Spodák za Vlajku, a začal dělat národovce. Má, chudák, smůlu, místo na koně začal sázet na politiku, ale vsadil jako obyčejně vedle, samozřejmě cizí prachy.*“ *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 5, 3. 2. 1940, str. 14.;

⁶³⁸ Např. „*Sensační konkurence horského slunce. Sluneční diktátor, denně promptně a kulantně ozařuje svými slunečními paprsky. Ceny levné, ale pevné! Židům se Spodáku poskytuje 50% slevu. Mnoho děkovných dopisů od nejvýznamnějších novodobých národovců, O. Nového, Taussika a Kolmana. a. y. Dotazy řiďte přímo do „Vlajky“ na pobočnicka slunečního diktátora „Velkého Sposaka“ pod zn.: 100% remitendy.*“ *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 1, 6. 1. 1940, str. 14.

⁶³⁹ Viz např. Burdovu karikaturu, kterou nakreslil Zadák, s textem: „Později ze „*Sposaka*“ se stal „*Antisemitou*“ a novodobým národovcem, který už neřídí „*sposák*“, ale „*Vlajku*“ a Slunečního diktátora. Ten se svojí suitou skáče tak, jak bývalí Židomil si přeje.“ *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 7, 17. 2. 1940, str. 14.

Vlajkaře z jejich původní spolupráce s židy. Dost často ale musela redakce následně otisknout prohlášení, ve kterém text původního článku odvolala jako např. u zmíněné „hádanky“.⁶⁴¹

Dalším objektem útoků byl též žurnalista Mohamed Abdallah Brikcius. „*Bývalý spolupracovník Židů, ředitel „Vlajky“ p. Burda, získal pro Vlajku nového redaktora Čecha, vyznání mohamedánského, Mohameda Briksia, který do Vlajky píše pod zn. Asker.... Redaktor Vlajky H. Moh. Abdullah Briksius pořádal pověstné výpravy Touring-clubu. Účastníkům těchto výprav byla slibována přepychová jízda ve spacích vozech a vraceli se do vlasti šupem, poněvadž pořadatelům výpravy došly peníze.*“⁶⁴² Článek musela redakce, stejně jako u výše zmíněných útoků proti Rysovi a Burdovi následně odvolat.⁶⁴³

Hned od druhého čísla obnoveného týdeníku začal být na pokračování otiskován seriál článků pod názvem *Pražská diplomacie bez masky*⁶⁴⁴, který skandalizoval bývalého ministra zahraničí a prezidenta, Edvarda Beneše a jeho spolupracovníky. Články byly podepsány šifrou Sek. Objevily se zde útoky na Benešova synovce Bohuše Beneše⁶⁴⁵, bratra Vojtu⁶⁴⁶, Jana Masaryka⁶⁴⁷, Dr.Gustava Wintra (bratra ministra Wintra)⁶⁴⁸, Jana Šebu⁶⁴⁹, Dr. Františka Soukupa⁶⁵⁰ zemřelého Ludvíka Strimpla⁶⁵¹, Vladimíra Hurbana – v článku omylem překřtěného na Hrubana⁶⁵² a samozřejmě na dva bývalé zaměstnance ministerstva židovského původu – shodou okolností oba ve funkci tiskových atašé československého vyslanectví. Prvním byl hned v úvodním článku

⁶⁴⁰ „*Hádanka. Dřív to pracovalo se Židama a mělo Židovky za milenky. Ted' to je antisemita? ---? To je náš český politický zázrak nad Vltavou, novodobém Velkej Sposak z Vlajky.*“ Nástup červenobílých, ročník II, č. 10, 9. 3. 1940, str. 16.

⁶⁴¹ „*Prohlášení: K článku uveřejněnému v tomto časopise dne 9. března 1940 v rubrice Humor pod nadpisem Hádanka prohlašujeme, že jednalo se toliko o politický vtíp a že byli jsme daleci toho, abychom pana Josefa Burdu vinili z něčeho nečestného, anebo dokonce z toho, že by, ač ženat, s jinými ženami udržoval milostné poměry. Dáváme mu proti tímto plně zadostiučiní. Redakce.*“ Nástup červenobílých, ročník II, č. 25, 22. 6. 1940, str. 12.

⁶⁴² Nástup červenobílých, ročník II, č. 10, 9. 3. 1940, str. 1.

⁶⁴³ Nástup červenobílých, ročník II, č. 25, 22. 6. 1940, str. 1.

⁶⁴⁴ Nástup červenobílých, ročník I, č. 2, 28. 10. 1939 – Nástup červenobílých, ročník II, č. 7, 17. 2. 1940, str. 1-2.

⁶⁴⁵ *Pražská diplomacie bez masky. Synovec dělá kariéru.* Nástup červenobílých, ročník I, č. 6, 25. 11. 1939, str. 1-2.

⁶⁴⁶ *Pražská diplomacie bez masky. Snadno a rychle presidentem.* Nástup červenobílých, ročník I, č. 8, 9. 12. 1939, str. 1-2.

⁶⁴⁷ *Pražská diplomacie bez masky. Syn velkého otce.* Nástup červenobílých, ročník I, č. 10, 23. 12. 1939, str. 1-2.

⁶⁴⁸ *Pražská diplomacie bez masky.* Nástup červenobílých, ročník I, č. 11, 30. 12. 1939, str. 1-2.

⁶⁴⁹ *Pražská diplomacie bez masky.* Nástup červenobílých, ročník II, č. 1, 6. 1. 1940, str. 1-2 a *Pražská diplomacie bez masky.* Nástup červenobílých, ročník II, č. 2, 13. 1. 1940, str. 1-2.

⁶⁵⁰ *Pražská diplomacie bez masky.* Nástup červenobílých, ročník II, č. 4, 27. 1. 1940, str. 2.

⁶⁵¹ *Pražská diplomacie bez masky.* Nástup červenobílých, ročník II, č. 5, 3. 2. 1940, str. 2.

napadaný tiskový atašé československého vyslanectví v Německu – Camil Hoffmann.⁶⁵³ Autor tvrdil, že Hoffmannovo jmenování „bylo přinejmenším netaktní a nevyjadřovalo dobrý sousedský poměr. Všechny ostatní státy po převratu v Německu odvolaly své diplomaty Židy, až na býv. malé Čs, jehož pán ostentativně ponechávala Žida Hoffmanna na jeho místě nadále.“⁶⁵⁴ Druhým byl pak tiskový atašé československého vyslanectví v Londýně Kraus. V Londýně jeho židovský původ dle autora článku nevadil, „poněvadž anglická společnost je tímto živlem tak prostoupena, že málokdo se vůbec opováží nad něčím podobným se pozastavovati. Semitský živel má tak dokonale v rukou anglický hospodářský život, že možno říci bez nadsázky, že Angličané jsou kuliové Židi.“⁶⁵⁵

Z hlediska faktografického je poměrně zajímavá série článků o historii českého fašismu v počátcích I. republiky pod názvem *Jak jsme bojovali*⁶⁵⁶. První tři články napsal Dr. Jan Červenka, další čtyři František Tíkal, svými vzpomínkami pak přispěli antisemitští spisovatelé Jan Cibuzar⁶⁵⁷ a Václav Velinský⁶⁵⁸, Oskar Lebloch. Nejvíce článků pak napsal Robert Mach, bývalý redaktor *Hanácké republiky*, „orgánu moravských fašistů“⁶⁵⁹. Autoři, kteří více či méně se hlásili k českému fašistickému hnutí, podrobně mapují počátky rodícího se českého fašismu po skončení I. světové války včetně vydávaných periodik a knih. Otištěný seriál obsahuje řadu důležitých faktů a informací pro historii českého fašismu. Důležitou součástí série je i popis antisemitských výpadů a tiskovin. Mach mj. připomněl protižidovský pogrom v Holešově před I. světovou válkou, u jehož vyvolání stáli Češi Klabusay a Benýšek.⁶⁶⁰ Podrobně je zde též popsán vznik původního hnutí *Nástup červenobílých*, jehož název protektorátní týdeník převzal, a které vydávalo stejnojmenný časopis ve 20. letech 20. století (jeho 1. číslo vyšlo 21. 3. 1923⁶⁶¹).

⁶⁵² Pražská diplomacie bez masky. *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 6, 10. 2. 1940, str. 2.

⁶⁵³ Pražská diplomacie bez masky. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 2, 28. 10. 1939, str. 1-2.

⁶⁵⁴ Tamtéž, str. 2.

⁶⁵⁵ Pražská diplomacie bez masky. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 4, 11. 11. 1939, str. 1.

⁶⁵⁶ *Jak jsme bojovali*. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 1, 21. 10. 1939 – *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 22, 1. 6. 1940, str. 3.

⁶⁵⁷ Českobudějovický úředník a novinář, který publikoval ve 20. letech 20. století několik antisemitských románů. Viz: Mikulášek, Alexej: *Antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století*, Praha: Votobia, 2000, str. 118 – 119.

⁶⁵⁸ Redaktor různých listů, ve 30. letech 20. století pak založil fašistický a antisemitský týdeník *Obrana národa*, který vycházel i v období Protektorátu. Viz: Mikulášek, Alexej: *Antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století*, Praha: Votobia, 2000, str. 137.

⁶⁵⁹ Mach, Robert: *Jak jsme bojovali*. IV. *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 1, 6. 1. 1940, str. 3.

⁶⁶⁰ Mach, Robert: *Jak jsme bojovali*. III. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 11, 30. 12. 1939, str. 3.

⁶⁶¹ Tíkal, Frant: *Jak jsme bojovali*. V. *Nástup červenobílých*, ročník I, č. 5, 18. 11. 1939, str. 3.

Od 17. 2. 1940 začal list na pokračování otiskovat pojednání o vůdci rumunské Železné gardy Codreanu⁶⁶², které podobně jako Opluštilův román *Pašování lidí do ráje* zůstalo kvůli zániku listu nedokončeno.

25. 11. 1939 byli čtenáři upozorněni na to, že od příštího čísla bude na pokračování otiskován „*originální satirický detektivní román nového autora Pašování lidí do ráje. Tento román svým překvapujícím námětem, bystrým úsudkem, humorem, přesnou znalostí zločineckého a politického podzemí, nemilosrdným odhalením bílých Židů stane se vrcholným dílem naší detektivní literatury.*“⁶⁶³

Román začal vycházet 2. 12. 1939. Jako autor byl uveden X. Durát, ale ve skutečnosti jím byl sám Opluštil. To ostatně redakce přiznala v avizování dalšího Opluštilova románu v srpnu 1940.⁶⁶⁴ Román, který zůstal nedokončen kvůli předčasném zániku týdeníku, rozdělil autor na dvě části, které se od sebe poměrně liší, a to žánrem.

První část je dobrodružná detektivka podobná těm, které vycházely v již zmíněných soudobých románových sešitech typu *Rodokaps* nebo *Rozruch*. Hlavním hrdinou celého románu je inspektor Blas, který bojuje proti bývalému lupiči Karlu Burdovi a jeho Společnosti pro vystěhovalectví do Guatemaly. Lidé, kteří se chtějí do Guatemaly vystěhovat a začít tam nový život, jsou po zaplacení nemalé částky často zavražděni, umírají na lodi, kterou nechává Burda potopit nebo jsou vysazeni na pustém ostrově. Burda Společnost založil za peníze a pomoci židovských obchodníků, podnikatelů nebo majitelů nevěstinců. Právního poradce jim dělá poslanec JUDr. Jirák, jehož milenkou je neúspěšná herečka Ljubička Manherová. Inspektor Blas celou společnost sleduje často v přestrojení, např. za žebráka, a snaží se jim činnost překazít. Dokonce je i na příkaz židovského ministra vyhozen z práce. Aby mohl více bránit Burdově počínání, najímá si dokonce i tlupu z podsvětí, která pro něj začíná pracovat. Prostřednictvím tisku se pokouší publikovat nashromážděná fakta, ale díky tomu, že je tisk ovládán židy, nikdy nic nevyjde, např. i proto, že noviny, které by chtěly materiál otisknout, obdrží finanční podporu od židů.

Druhou část můžeme označit za román politický, řeší se tu hlavně situace za I. republiky, obsahuje často narážky a kritiku různých politiků. Burdovi se málem podaří inspektora Blase zabít v podzemí své kanceláře. Židé s Burdou dosáhnou toho, že je Blas zavřen do sanatoria pro duševně choré MUDr. Rydla, kde má být mučen a

⁶⁶² C. Z. Codreanu: Železná garda. Historie boje, utrpení a slávy rumunského národoveckého hnutí.

Nástup červenobílých, ročník II, č. 7, 17. 2. 1940, str. 4 – ročník II, č. 35, 31. 8. 1940, str. 2.

⁶⁶³ Nástup červenobílých, ročník I, č. 6, 25. 11. 1939, str. 11.

zavražděn. Podaří se mu uprchnout a dostat na zasedání ústředního výkonného výboru „*velké socialistické strany*“, kde jejím členům poskytne fotokopie materiálů, které ukradl Burdovi, z nichž vyplývá, že mnozí straničtí představitelé dostávali peníze za udavačskou činnost v době Rakouska Uherska, dále úplatky mj. v korupční aféře pojišťovny Onyx. Blasovi se též podaří část materiálů zveřejnit poté, co se násilně dostal do redakce „*Práva Židů*“, jak „*totiž samotný lid přezdíval tento podařený žid socialistický plátek*“⁶⁶⁵. Mezi lidmi se dostane pouze část nákladu, většina byla ale zabavena. Poté, co si Blas změnil totožnost, dostane se i se spolupracovníkem Tonym na loď, která míří na Ostrov zapomenutých, kam Burda a spol. někdy nechali nebohé lidi vysazovat. Zároveň ale na této lodi jedou Jiráček s Manherovou nebo židé Roubíček a „*perverzní*“ francouzský žid Izák Charpentier. Židé na lodi provedou rituální vraždu Helenky Vávrové, která měla být „*dráždící přede hrou k hromadné sexuálně zvrhlé orgii*“⁶⁶⁶. Po provedeném povstání na lodi jsou všichni židé včetně Dr. Jiráčka zajati a zřejmě ponecháni na pustém ostrově, odkud jsou zřejmě odvezeni zdejší přeživší lidé, kteří zajatce přivítali křikem: „*Smrt Židům a jejich pohunkům!*“⁶⁶⁷

Opluštil měl být i autorem románu, který měl pod názvem *Nebeská loď* začít vycházet v září 1940.⁶⁶⁸ Děj budoucího románu nebyl ani naznačen, ale je možné, že měl být pokračováním *Pašování lidí do ráje*. V této době ale už *Nástup červenobílých* nevycházel, poslední číslo vyšlo 31. 8. 1940. Proto si konec výše uvedeného románu můžeme pouze domyslet.

Při čtení románu, který nemá valnou literární úroveň, je snadné odhalit skutečné postavy a případy, které autor napadá. Karel Burda je obrazem Vlajkaře Josefa Burdy, který byl častým terčem útoku listu pro své spojení se židovskými spolupracovníky z doby I. republiky, Ljuba Manherová - herečka Ljuba Hermanová (jednalo se o přesmyčku), socialistická strana - Československá strana sociálně demokratická, její tiskový orgán Právo Židů – Právo lidu, židovský ministr spravedlnosti – JUDr. Alfred Meissner, který byl za války vězněn v Terezíně, korupční aféra pojišťovny Onyx – pojišťovna Fénix⁶⁶⁹, kterážto byla též v *Nástupu červenobílých* zmíněna v několika

⁶⁶⁴ *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 31, 3. 8. 1940, str. 4.

⁶⁶⁵ Str. 122 románu.

⁶⁶⁶ Str. 150 románu.

⁶⁶⁷ Str. 159 románu.

⁶⁶⁸ Avízo na román viz: *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 31, 3. 8. 1940, str. 4.

⁶⁶⁹ Vídeňská pojišťovna Phönix-Leben měla též svojí pražskou pobočku. Její pracovníci si prostřednictvím úplatků zavázali i některé československé politiky. Dosáhli i to, že předsedou Svazu zaměstnanců pojišťoven byl zvolen úředník Fénixu. 19. 2. 1936 zemřel hlavní strůjce machinací Dr. Wilhelm Berliner, který až do konce svého života umně skrýval skutečnou finanční situaci pojišťovny.

větších člancích. Celý román je prostoupen jasným antisemitismem, na adresu židů jsou používány nadávky žádající jejich likvidaci.

Opluštěl po zániku časopisu začal spolupracovat s protektorátním rozhlasem, pro nějž napsal několik již zmíněných politických skečů. Svým antisemitismem se nijak netajil, napsal pro *Nástup červenobílých* též téměř celostránkový článek *Žid-zednář a bílý Žid nepřátelé českého národa*, ve kterém zaútočil na „Židy placené „Právo lidu“ nebo „Židy koupenou hysterickou babu Fráňu Zemanovou“ a znovu konstatoval, že „Židé klidně zavraždili Anežku Hružovou a řadu jiných českých arijských děvčat.“⁶⁷⁰

Je možné, že byl i autorem dvou článků o židech v českém prvorepublikovém filmu. Článek autora skrývajícího se za pseudonym Tiberius útočil na „hradní šašky“ Voskovce a Wericha, Hugo Haase nebo režiséra Waltera Schorsche. „*Je třeba dohlédnout na firmy, které ještě svoje židomilské sklony nepřeorientovaly a stále propagují levičácké autory, herce a režiséry. Jsou to firmy, kde vládne ta k zvaní bílí Židé. Po vzniku Protektorátu byli sice židé rychle z výroby filmu odstraněni, ale někteří jejich následovníci, na vedoucích místech sedí dále a pracují v jejich duchu! Snaha po jejich odstranění je stále dosud marná!*“⁶⁷¹ Někteří z výše uvedených byli potom objektem útoků ve zmíněných skečích.

Jak už bylo výše zdůrazněno, *Nástup červenobílých* se stylem, jazykovými výrazy nebo kresbami odlišoval od *Vlajky* pouze tím, že na ni stále útočil. Po zastavení týdeníku byl Zástěra zatčen gestapem a následně poslán do koncentračního tábora, kde v roce 1942 zemřel.

8. Programový antisemitismus Arijského boje

Aféra vypukla 26. 3. 1936 v Rakousku poté, co vláda oznámila, že v pojišťovně byl zjištěn schodek 250 mil. šilinků (1,5 miliardy Kč). Vláda zabránila žalobám na československou pobočku, jejíž majetek byl v příštím roce převedena novou firmu, Pojišťovnu Star, která měla nároky věřitelů sanovat. Aféra byla dost často námětem článků pro tehdejší tisk, jednalo se o ní i na půdě parlamentu.

⁶⁷⁰ Opluštěl Josef: *Žid-zednář a bílý Žid nepřátelé českého národa*, *Nástup červenobílých*, ročník II, č. 31, 3. 8. 1940, str. 6.

⁶⁷¹ Tiberius: *Židovský vliv na český film. Historie Židů a bílých židů v českém filmu. Nástup červenobílých*, ročník II, č. 35, 31. 8. 1940, str. 6.

8. 1. Arijský boj versus Štít národa

Předchůdcem budoucího týdeníku s výlučným antisemitským obsahem byl stejně zaměřený *Štít národa*. Vladimír J. Břetenář⁶⁷² oznámil 24. 10. 1938 *Policejnímu ředitelství v Praze* vydávání čtrnáctideníku *Štít národa*, čemuž bylo ze strany policejního ředitelství zabráněno. Proti tomu se Břetenář neúspěšně 10. 11. 1938 odvolal.⁶⁷³ Situace se změnila po okupaci Čech a Moravy nacistickými vojsky a vytvoření *Protektorátu Čechy a Morava*.

Již 8. 4. 1939 oznámil Břetenář společně s Karlem Babkou-Kasandou⁶⁷⁴ policejnímu ředitelství vydávání *Štitu národa*. Jeho smyslem mělo být „*poučovati národ o Židech po stránce historické, náboženské, národní, hospodářské, kulturní i politické. Uveřejňovati posudky světových autorit, znalců otázky židovské. Tím vychovati národ, aby, jsa poučen o Židech pravdivě a všestranně na podkladě vědeckém a doloženými fakty, přestal býti ovládán protižidovstvím pouze bezděčně tušeným, neukázněným, proto výbuchovým, vedoucím často i k násilnostem.*“⁶⁷⁵ 1. číslo vyšlo 12. 5. 1939. Nový týdeník měl jako své motto pod názvem týdeníku Kasandův citát: „*Co říci tomu svobodnému lidu, jenž dobrovolně dá se ve vlek židu?*“⁶⁷⁶ a vedle názvu citát od Petra Bezruče⁶⁷⁷ a Karla Havlíčka Borovského⁶⁷⁸.

Mezi Břetenářem a Kasandou narůstaly během roku 1939 velké rozpory, které vedly k tomu, že Břetenář 4. 3. 1940 oznámil policejnímu ředitelství, že od „*1. dubna 1940 začne vydávati periodický časopis „ČESKÝ ÚDERNÍK“, který bude vycházeti týdně. Majitelem, vydavatelem a zodpovědným redaktorem bude podepsaný Vladimír Břetenář.*“⁶⁷⁹ Časopis měl být „*ústředním listem Protižidovské ligy, Praha*“, kterážto organizace nebyla nikdy oficiálně povolena, i když se jako povolená prezentovala. O

⁶⁷² Jan Vladimír Břetenář (20. 6. 1892 - ?). Za I. světové války člen československých legií v Rusku, odkud se vrátil až v roce 1935. V prosinci 1940 byl gestapem zatčen za vydírání a až do konce války vězněn v koncentračním táboře Dachau. Po válce odsouzen na 20 let vězení. Blíže viz: Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2007, str. 20-21.

⁶⁷³ NA, fond PŘ II – ODD, signatura 85/30, karton 210.

⁶⁷⁴ Karel Babka (22. 1. 1887 - ?). V době I. světové války se živil jako operní pěvec. V době I. republiky působil hlavně jako obchodník, příležitostně jako novinář. Po válce odsouzen za udávání gestapu na 10 let vězení. Blíže viz: Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2007, str. 15.

⁶⁷⁵ NA, fond PŘ II – ODD, signatura 85/30, karton 210.

⁶⁷⁶ Např. *Štít národa*, č. 7, 21. 7. 1939, str. 1.

⁶⁷⁷ „A dědiny plny Židů, cizí dráhy, cizí doly, jen motyka vlastnímu lidu.“ *Štít národa*, č. 7, 21. 7. 1939, str. 1.

⁶⁷⁸ „Spíše Němce, Francouze nebo Maďary můžeme k svému národu počítati nežli ty Židy.“ *Štít národa*, č. 7, 21. 7. 1939, str. 1.

⁶⁷⁹ NA, fond PŘ II – ODD, signatura 85/30, karton 210.

týden později pak Břetenář požádal o změnu názvu *Štítu národa* na zmíněný *Český úderník*. Nakonec ale sám od tohoto odstoupil a dopisem z 23. 5. 1940 požádal policejní ředitelství o změnu názvu *Štítu národa* na *Arijský boj*, čemuž bylo následně vyhověno.

Již 18. 5. 1940 vyšlo první číslo nového týdeníku *Arijský boj*, tedy nikoli od roku 1941, jak uvádí Milan Nekonečný⁶⁸⁰. Majitelem, vydavatelem i odpovědným redaktorem se stal Břetenář. Týdeník vycházel s podtitulem „*Ústřední list Protižidovské ligy*“, organizace, která nikdy nebyla oficiálně povolena, ač se tak navenek snažila v týdeníku prezentovat. Zřejmě trpěla i nedostatkem členů, protože se prostřednictvím periodika snažila o zvýšení počtu a „*volala*“ je „*do svých bojových řad, abyste vykonali nejkrásnější službu českému národu: oprostili jej od židovské neřesti a zbavili národ dalších zákeřných útoků na jeho národní bytí!*“⁶⁸¹.

Rozchod s Břetenářem medializoval Babka-Kasanda 11. 5. 1940 na stránkách týdeníku *Nástup červenobílých*, kde podal svou verzi. „*Většina těch, které přivedl p. Břetenář jako spolupracovníky „Štítu Národa“, byli lidé pochybné pověsti, nezřídka i tací, kteří byli již trestáni pro sprosté zločiny... Pan Břetenář snažil se donucovati ústavy k peněžním podporám časopisu. Když byl odmítnut a nesporně plným právem, útočil na ně v listě. .. Tyto i četné jiné nepřípustné činy p. Břetenářovy mne donutily, přerušiti s ním spolupráci a vydávání „Štítu Národa“ a to v zájmu své cti i v zájmu čisté minulosti mého časopisu.*“⁶⁸² Ve svém vyjádření obvinil též svého bývalého kolegu z lhaní a nespecifikovaných podvodů.

Břetenář zareagoval svojí verzí 8. 6. 1940 a konfliktu věnoval celou třetí stranu *Arijského boje*. Otiskl dopis, ve kterém ho Babka-Kasanda varoval, že se zklame, „*domníváte-li se, že můžete se mnou učiniti bez odezvy to, co bylo Vaším až příliš častým heslem: Využil a potom kopnout!*“ Nabízel mu dohodu, jinak přistoupí „*k obraně. Zbraně a jejich působnost poznáte pak průběhem boje. Budou však naprosto čestné.*“⁶⁸³

Břetenář oponoval, naopak obvinil Kasandu z toho, že „*noviny vždy vedl někdo druhý. První Tulla, druhý Richter.*“⁶⁸⁴ A odpověděl, že Kasandův „*despotismus vylučuje*

⁶⁸⁰ Nekonečný, Milan: Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001, str. 245.

⁶⁸¹ Protižidovská liga – arijskému lidu! Arijský boj, ročník I, č. 15, 24. 8. 1940, str. 3.

⁶⁸² Vysvětlení čtenářům „Štítu národa“, proč přerušuji spolupráci i všechny styky s p. Janem Vladimírem Břetenářem, kapitánem ruských legií v. v. Nástup červenobílých, ročník II, č. 19, 11. 5. 1940, str. 6.

⁶⁸³ Pan Kasanda píše. Arijský boj, ročník I, č. 4, 8. 6. 1940, str. 3.

⁶⁸⁴ Moje odpověď. Arijský boj, ročník I, č. 4, 8. 6. 1940, str. 3.

*kamarádkou spolupráci, domluvu a nápravu.*⁶⁸⁵ Zároveň věnoval půl strany zdůvodnění přeměny *Štítu národa* na *Arijský boj*. V něm opakoval některá tvrzení z dopisu Kasandovi a sdělil, že hlavním důvodem pro přerušeni spolupráce bylo to, že Kasanda chtěl jen peníze a neodváděl žádnou práci v redakci listu, přičemž na Kasandův článek v *Nástupu červenobílých* nehodlal reagovat, protože by to bylo pod jeho „*důstojnost, vyvraceti klepy mstivého člověka, který ve svém uraženém Jáství tvrdí nepravdu!*“⁶⁸⁶ Konflikt nebyl v dalších měsících nijak medializován.

Pravdivost Břetenářových informací nepřímou dokládá útok, který proti Babkovi-Kasandovi učinila již v listopadu 1939 Národní výzva, která mu v obsáhlém článku připomínala dluhy, které zbyly po jeho údajných různých obchodních aktivitách. Zároveň ironizovala články publikované ve *Štítu národa* o „čistotě rodinného života, s nerozvížitelností manželství, o věrnosti manželské a úctě k ženě a proti zaměstnání vdaných žen.“ Jejich licoměrnost pak dokládala přímo na osobě Babky-Kasandy, který „je se svou první ženou rozveden“ a připomněla jeho cizoložství, protože „již několik let před rozvodem udržoval známost se slečnou Marií Bořkovcovou, s kterou se oženil teprve roku 1938... Paní Marie Bořkovcová-Babková-Kasandová ... je stále zaměstnána v pojišťovně Praha s platem asi 2000 K měsíčně, je bezdětná a jak se zdá, nehodlá uposlechnouti výzvy časopisu „Štít národa“, aby vdané ženy, jejich manželé jsou zaopatřeni, uprázdnily místa těm, kdož si chtějí zakládat rodiny a to ne bezdětné.“⁶⁸⁷ Článek měl mj. posloužit nejen ke kritice falešnosti *Štítu národa*, ale k důkazu, že Národní výzva na rozdíl od *Štítu národa* „po celou dobu svého trvání stála v boji proti Židům z příčin národních a mravních. Boj tento vedla seriosně z vnitřního přesvědčení o škodlivosti židovského vlivu v našem národě.“⁶⁸⁸

6. 12. 1940 byl Břetenář zatčen gestapem a až do konce války byl vězněn v koncentračním táboře *Dachau*. Přesto byl až do ledna 1942 uváděn v *Arijském boji* jako majitel a vydavatel. Od druhého čísla III. ročníku pak byla v tiráži uvedena jako majitelka a vydavatelka Břetenářova dcera Olga Lainová⁶⁸⁹.

Bohumil Lain se stal v srpnu 1940 odpovědným redaktorem a zůstal jím až do zániku listu. Po válce nebyl za své články publikované v *Arijském boji* odsouzen, řízení

⁶⁸⁵ Tamtéž.

⁶⁸⁶ Proč zanikl „Štít národa“? A co pan Kasanda neřekl. *Arijský boj*, ročník I, č. 4, 8. 6. 1940, str. 3.

⁶⁸⁷ Karel Babka, řečený Kasanda. *Národní výzva*, ročník V, č. 7, 10. 11. 1939, str. 3-4.

⁶⁸⁸ Karel Babka, řečený Kasanda. *Národní výzva*, ročník V, č. 7, 10. 11. 1939, str. 3-4.

⁶⁸⁹ Olga Břetenářová (narozena 1. 6. 1920 ve Vladivostoku) se provdala za odpovědného redaktora *Arijského boje* Bohumila Laina (narozen 3. 6. 1912) 28. 4. 1941. V manželství se v roce 1942 narodila dcera, která o čtyřech měsících zemřela, další dcera narozená v říjnu 1943 zemřela po třech dnech.

bylo z příkazu ministerstva vnitra zastaveno. Při soudním řízení se svou ženou Olgou tvrdil, že „*tyto články v počtu asi 114 jsem nepsal. Osobu, která mi hotové články předávala nechci prozraditi. Na otázku veřejného žalobce dodává svědek. Trestní řízení vedené u ZOB bylo proti mě⁶⁹⁰ vedeno proto, že jsem psal články do Arijského boje. Řízení bylo proti mně zastaveno protože ministerstvo vnitra si zjistilo pravého pisatele článku. Ministerstvu vnitra jest pravý pisatel článků znám.*“⁶⁹¹ Mělo se jednat o „*osobu, která pracovala v ilegalitě a články byly podepsány mým jménem proto, aby tato osoba ilegálně pracující byla kryta.*“⁶⁹² Nabízí se domněnka, že tou osobou by mohl být Dr. František Bauer, protože Lainová při výslechu 26. 6. 1945 uvedla, že Lain s Bauerem ilegálně spolupracoval.⁶⁹³

Břetenář chtěl původně prostřednictvím svého právního zástupce JUDr. Antonína Hübschmanna list zastavit, to ale německé úřady nedovolily, naopak do čela listu byl jako šéfredaktor dosazen Rudolf Novák⁶⁹⁴, který s redakcí začal spolupracovat již krátce po vzniku týdeníku. Zpočátku články podepisoval jen svým pseudonymem *Argus*, později užíval i svého jména.⁶⁹⁵

Arijský boj byl zpočátku vydáván v nákladu 8 500 výtisků, 31. 7. 1941 povolil Tiskový odbor PMR zvýšit náklad na 10 tisíc, po další žádosti bylo dne 20. 10. 1941 povoleno zvýšit náklad na 12 tisíc, 15. 1. 1942 na 13 tisíc a konečně 18. 3. 1942 bylo povoleno zvýšení na 16 tisíc.⁶⁹⁶ 19. 9. 1944, tedy v době tzv. totálního válečného nasazení, kdy bylo zastaveno několik deníků, zažádal *Novák* o další zvýšení nákladu. Aby mu bylo vyhověno, navrhl snížit počet povolených stran z 8 na 6, čímž by mohl tisknout 21 300 výtisků.⁶⁹⁷

⁶⁹⁰ Citace je přepsána včetně gramatických chyb.

⁶⁹¹ AMP, fond Malý dekret, sg. 19233 (X), Olga Lainová.

⁶⁹² Tamtéž.

⁶⁹³ Tamtéž, Informativní protokol sepsaný J. H. dne 26. 6. 1945.

⁶⁹⁴ Rudolf Novák (20. 1. 1890 – 26. 3. 1947) pracoval před I. světovou válkou jako redaktor lokálních listů. V prosinci 1917 přeběhl na italské frontě a vstoupil do československých legií v Itálii. Stal se redaktorem v Římě vydávaném časopisu *V boj*. 4. 4. 1919 mu byl udělen italský záslužný kříž. Za I. republiky pracoval mj. jako novinář, do roku 1939 byl celkem 8x soudně trestán, např. pro podvod nebo vylákání peněz. Po vzniku Protektorátu nejdříve spolupracoval s Harry J. Jelínkem a pak pracoval jako redaktor německé literatury v nakladatelství L. Mazač. Podrobně viz: Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2007, str. 88 – 89.

⁶⁹⁵ Např. *Argus*: Podvody židovského zázračného lékaře. *Arijský boj*, ročník I, č. 22, 12. 10. 1940, str. 8.

⁶⁹⁶ NA, NS, TNS 6/47, poř. č. 34, karton 103.

8. 2. Pravidelné rubriky

8. 2. 1. Kukátko

Týdeník se snažil napodobit nacistický antisemitský týdeník *Der Stürmer*⁶⁹⁸, z něhož v prvních číslech otiskl několik článků např. o baronu Moritzu Hirschovi⁶⁹⁹ nebo hraběnce Triangi⁷⁰⁰, případně článek *Žid v Americe a „pátá kolona“*⁷⁰¹. Též bez uvedení zdroje otiskl kresbu *Der Judenopfer*⁷⁰² z monotematického čísla *Der Stürmeru* z května 1934 věnovaného rituální vraždě. Na obrázku teče krev z hrdel malých chlapců do misky, kterou drží ošklivý žid. Kresba je doplněna textem: „*Krev u Židů budila stavy extase. Její výpary dávaly život fantomům, probouzely svět elementárních duchů a astrálních sil, které spoutány s hmotou tvořily nadlidské postavy, síly a vlastnosti.*“⁷⁰³

O úzké spolupráci s nacistickým antisemitským periodikem svědčí i to, že Dr. František Lelek, častý spolupracovník Arijského boje, působil na počátku 40. let v redakci *Der Stürmeru*, kde byl pověřen uspořádáním redakčního archivu v Cáchách.⁷⁰⁴

15. 3. 1941 se na stránkách *Arijského boje* poprvé objevilo *Kukátko*, které přinášelo a účelově komentovalo jednání osob nebo události z různých měst a vesnic. V prvním *Kukátku*, které týdeník poté provázelo až do jeho zániku v květnu 1945, se objevil mj. útok na Olgu Scheinpflugovou, která spolu s dalším herci Národního divadla sehrála v Hradci Králové hru *Nevinná*. „*Nechtěla byste toho ježdění už nechat, milostpaní? Máme na vás nepěkné vzpomínky ještě z dob, kdy jste byla pravidelnou páteční návštěvnici hradních židovských potlachů.*“⁷⁰⁵

8. 2. 2. Reflektor do pražských ulic

Další pravidelná rubrika – *Reflektor do pražských ulic* byla zavedena 24. 5. 1941. Tuto rubriku by nebylo možné otiskovat bez „*spolupráce*“ čtenářů týdeníku, kteří měli zprávy redakci zasílat. „*Každá ulice pražská má své Židy. Je třeba systematicky*

⁶⁹⁷ Tamtéž.

⁶⁹⁸ Týdeník s podtitulem „*Deutsches Wochenblatt zum Kampfe um die Wahrheit*“ vydával od roku 1923 německý antisemita Julius Streicher. Ve spodní části titulní stránky bylo velkými tučnými písmeny otiskáno zvolání „*Die Juden sind unser Unglück!*“. Streicher byl po válce v Norimberském procesu odsouzen k trestu smrti a popraven.

⁶⁹⁹ Císař Židů. *Arijský boj*, ročník I, č. 26, 9. 11. 1940, str. 8.

⁷⁰⁰ Hraběnka Triangi. *Arijský boj*, ročník I, č. 27, 16. 11. 1940, str. 8.

⁷⁰¹ Žid v Americe a „*pátá kolona*“. *Arijský boj*, ročník I, č. 30, 7. 12. 1940, str. 8.

⁷⁰² Viz: http://www.thebreman.org/exhibitions/online/1000kids/Der_Sturmer.jpg.

⁷⁰³ *Arijský boj*, ročník I, č. 19, 21. 9. 1940, str. 4.

⁷⁰⁴ Dopis Miroslava Polívky šéfredaktorovi Kožíškovi ze dne 16. 11. 1942. Národní archiv, NS, TNS 6/47, karton 117.

⁷⁰⁵ *Kukátko*. *Arijský boj*, ročník II, č. 10, 15. 3. 1941, str. 4.

prohledávat pražské ulice a všimnout si, co dělají. Jen takovým způsobem získáme přehled o židovských intrikách, šeptandě a různých tricích židovské rasy. Zahajujeme naši novou reportáž několika zprávami o Židech a Židomilech z Mánesovy ulice na Vinohradech. Tato ulice byla a jest ještě Židy přecpána. Víte-li něco o Židech z vaší ulice, sdělte nám to. Sdělte nám však jen věci pravdivé.⁷⁰⁶ Výzva se opakovala i v dalším čísle, ve kterém redakce prosila „své přátele, aby nám oznamovali, kam máme reflektor ještě posvítit. Za každý pokyn budeme vděční.“⁷⁰⁷

V *Reflektoru* byla citována přesná jména i adresy pražských židů nebo těch, kteří jim pomáhali, již od doby zavedení rubriky. Otiskované zprávy byly až do zániku listu podobné, jako následující zpráva otištěná při vzniku rubriky. „V domě čp. 86 bydlí Židovka Ulrichová. Dříve posílala děti do německé školy. Když však Němci udělali pořádek a isolovali své děti od židovských, posílá je Ulrichová do obecné školy české na náměstí krále Jiřího. Což pak si nedovedeme udělat pořádek?“⁷⁰⁸

8. 2. 3. Ze všech krajů Čech a Moravy

Spolupracovníky redakce potřebovala i s ohledem na to, že si nemohla „udržovati velký aparát zpravodajský... Věříme proto, že naši čtenáři pochopí, že právě oni mohou nejvíce se zasloužiti o větší dynamiku *Arijského Boje*, když vyšetří a sdělí nám se svého okolí případy, o nichž jsou přesvědčeni, že jsou nutné uveřejnění. Dokonce hledáme v každém městě dopisovatele, který by se ujal protižidovských akcí a zasílal nám místní zprávy.“⁷⁰⁹

To vedlo k zavedení další, mnohdy téměř dvoustránkové pravidelné rubriky *Ze všech krajů Čech a Moravy*, která se postupem doby ustálila na stranách 6-7. Byly zde zveřejňovány zprávy podobného typu jako v rubrice *Reflektor do pražských ulic*, tentokrát z měst a obcí po celém protektorátu. Občas byly otištěny i fotografie Čechů zdravící se se židy, jako např. fotografie, na které „profesor obchodní akademie v Hradci Králové srdečně tiskne ruku Žida Picka. – Episóda zachycena dne 3. srpna 1941 o 11.30 hod. dopoledne v Rabínově ulici.“⁷¹⁰ nebo fotografie, na které „pan Slezák, býv. oficiál drah, otec majitele drogerie v Hradci Králové, Švehlova třída, bratrsky tiskne ruku rabínu Elsnerovi.“⁷¹¹

⁷⁰⁶ Židé z naší ulice: *Reflektor do Mánesovy ul. Arijský boj*, ročník II, č. 20, 24. 5. 1941, str. 3.

⁷⁰⁷ Židé z naší ulice: *Reflektor do pražských ulic. Arijský boj*, ročník II, č. 21, 31. 5. 1941, str. 3.

⁷⁰⁸ Židé z naší ulice: *Reflektor do Mánesovy ul. Arijský boj*, ročník II, č. 20, 24. 5. 1941, str. 3.

⁷⁰⁹ Našim čtenářům kritikům. *Arijský boj*, ročník I, č. 13, 10. 8. 1940, str. 7.

⁷¹⁰ Ze všech krajů Čech a Moravy. *Arijský boj*, ročník II, č. 36, 13. 9. 1941, str. 7.

⁷¹¹ Ze všech krajů Čech a Moravy. *Arijský boj*, ročník II, č. 38, 27. 9. 1941, str. 7.

Článek o činnosti redakce *Arijského boje* mj. popisoval i „spolupráci“ čtenářů, kteří oznamovali své zprávy do *Reflektoru* např. telefonicky. „*Přítel našeho listu oznamuje, že v bio „Zvon“ v Košířích mají velký zasklený obraz Žida Eddie Kantora, vyvěšený v halle!*“⁷¹² Redakce ubezpečovala informátory, že jejich jména nebudou zveřejněna, protože „*redakční tajemství je pro nás svatým příkazem. Nikoho neprozradíme! Jen v tom případě, že bychom byli úmyslně mystifikováni, aneb kdyby bylo zneužito našeho listu k vypořádání osobních účtů – prozradíme pisatele při případném soudním řízení. Kdo nás informuje poctivě a správně, může býti zabezpečen, že nikdo se nedozví jeho jméno jako informátora našeho listu.*“⁷¹³ Faktem bohužel zůstává, že Arijský boj byl zprávami uvedeného typu bohatě zásobován po celou dobu své existence.

8. 3. Antisemitské útoky

Ihned po svém vzniku požadoval *Arijský boj* označení židů „*viditelnou páskou, označující zřetelně jeho nečistý původ*“⁷¹⁴. Za příklad doporučoval bývalé *Polsko*, kde „*bylo rozhodnuto, že Židé budou nositi 10 cm pásku se sionskou hvězdou*“⁷¹⁵ nebo kde byli židé označeni žlutou hvězdou „*na černém kaftaně*“, který jasně upozorní všechny arijce zejména arijsky na židovské nebezpečí“.⁷¹⁶

Povinné označení protektorátních židů bylo nařízeno až v polovině září 1941 a toto nařízení přivítal list s neskryvanou radostí. „*V pátek 19. září 1941 rozkvetly pražské ulice sem tam židovskými „s l u n e č n i c e m i “ . Téhož dne totiž vyšli Židé po prvé dle nařízení s žlutými šesticípými hvězdami na levé straně prsou. A tyto žluté hvězdy vyvolávaly zdání „s l u n e č n i c “ . V zahradách už slunečnice pomalu dokvetly, ale na prsou Židů začínají teprve kvést... Tento květ však nepřinese plodů, poněvadž je to květ h l u c h ý a vykvetl na ničemném stvolu. 19. září 1941 znamená důležitý mezník v boji proti Židům u nás v Protektorátu.*“⁷¹⁷ Zřejmě po snaze po zapojení co nejširšího počtu lidí následně žádal čtenáře, aby do redakce hlásili případy židů, kteří nebudou povinně označováni. Bylo to i v době, kdy mnoho židů bylo již

⁷¹² Dvě hodiny v redakci „Arijského Boje“. Z českého života. Arijský boj, ročník II, č. 32, 16. 8. 1941, str. 5.

⁷¹³ Redakční tajemství. Arijský boj, ročník II, č. 36, 13. 9. 1941, str. 2.

⁷¹⁴ Viditelná páska označí Žida. Arijský boj, ročník I, č. 10, 20. 7. 1940, str. 1.

⁷¹⁵ L.: Fašistické jednoty a skupiny nacionalistů ve východních Čechách do aktivity!

⁷¹⁶ DrHü (JUDr. Antonín Hübschmann): Ghetto a žlutou barvu pro Židy. Arijský boj, ročník I, č. 15, 24. 8. 1940, str. 1.

⁷¹⁷ Reflektor do pražských ulic: Židovské „slunečnice“ rozkvetly. Arijský boj, ročník II, č.38, 27. 9. 1941, str. 3.

odtransportováno do koncentračních táborů, na podzim 1942. „Dostáváme denně zprávy, že Židé, kteří zůstali v Praze, chovají se sebevědomě a drze. Mnozí nenosí Davidovy hvězdy. Spoléhají se na to, že si toho nikdo nevšimne. Prosíme čtenáře, aby nám referovali o Židech, kteří nenosí židovskou hvězdu, a kteří se tak falešně vydávají za Arijce.“⁷¹⁸

Kromě povinného označení volal list v prvním ročníku i po „zneškodnění“ (což můžeme považovat za eufemistický výraz k likvidaci) dětí – „židovských bastardů“: „Snad v každé vesnici a v každém městysi, městečku i větším městě u nás se vyskytla záletná arijská panička, která svého arijského manžela „obšťastnila“ klukem nebo holkou, pocházejícím z nedovoleného poměru s nějakým bohatým Židem. Ač po svém ilegálním otci zdědil nejen vzezření, ale, což jest obzvláště důležité, i povahu, jest takový židovský bastard považován ve smyslu dnes platných zákonů za Arijce. ... Jest proto naléhavým příkazem dneška, aby i podobní židovští bastardi byli zneškodněni.“⁷¹⁹ S tímto požadavkem na „zneškodnění“ dětí si nezádá návrh na likvidaci Starého židovského hřbitova a jeho proměny „ve veřejný park“⁷²⁰.

Arijský boj nepožadoval likvidaci pouze skutečných židů, ale též tzv. *bílých židů*, což jsou „arijci“, „kteří odkoukali židovské manýry a řídí se dle nich. ... Tito „bílí“ Židé jsou stejně nebezpeční národnímu organismu, jako rasoví Hebrejci. Vždyť oni nepocítují vědomí národní pospolitosti a řídí se jen svými egoistickými zájmy.“⁷²¹ Právě z tohoto důvodu je nutné je „potírat jako „škodnou“....Bílí Židé nezaslужují pardonu!“⁷²²

Slovník, který býval užíván v některých publikovaných článcích, nepatří rozhodně do spisovného jazyka a skutečně napodoboval svoji antisemitskou nacistickou předlohu. Výrazy užívané pro židy nebo jejich údajné činy typu *židovští bastardi*⁷²³, *perversní židovské stvůry*⁷²⁴, *židovští splozenci*⁷²⁵ nebo *mstivý hyenismus*⁷²⁶ začal vadit zřejmě i některým čtenářům, protože sama redakce publikovala svoji částečnou sebekritiku. „S některých stran vytykalo se redakci, že propouští do sloupců listu příliš

⁷¹⁸ Reflektor do pražských ulic: Židé jsou stále drzí. Arijský boj, ročník III, č. 46, 21. 11. 1942, str. 3.

⁷¹⁹ -AL-: Co bude s nemanželskými dětmi Židů? Arijský boj, ročník I, č. 1, 18. 5. 1940, str. 4.

⁷²⁰ Čemu nerozumíme? Arijský boj, ročník I, č. 1, 18. 5. 1940, str. 5.

⁷²¹ Reflektor do pražských ulic: Boj proti „bílým“ Židům. Arijský boj, ročník III, č. 38, 26. 9. 1942, str. 3; Reflektor do pražských ulic: Z činnosti bílých Židů. Arijský boj, ročník III, č. 41, 17. 10. 1942, str. 3.

⁷²² Reflektor do pražských ulic: Boj proti „bílým“ Židům. Arijský boj, ročník III, č. 38, 26. 9. 1942, str. 3.

⁷²³ -AL-: Co bude s nemanželskými dětmi Židů? Arijský boj, ročník I, č. 1, 18. 5. 1940, str. 4.

⁷²⁴ Kdo popřává sluchu Židům, je zrádcem národa. Arijský boj, ročník I, č. 14, 17. 8. 1940, str. 2.

⁷²⁵ Pohan: O spravedlivý trest na židovské splozence pekla. Arijský boj, ročník I, č. 20, 28. 9. 1940, str. 4.

⁷²⁶ Mstivý hienismus Židů nezastavil se ani před smrtí. Arijský boj, ročník I, č. 32, 21. 12. 1940, str. 3.

*hrubé výrazy. Bereme tuto výtku na vědomí, a zařídíme se dle toho. Budeme neúprosně škrtnat všechny hrubší výrazy. – Každá věc se dá říci slušným způsobem, i když jde o Žida. Tím nechceme Židy šanovat, ale chceme naši českou řeč uchránit od triviálních výrazů. Prosíme všechny dopisovatele, aby se dle této směrnice řídili.*⁷²⁷

Svůj slib o tom, že hrubé výrazy budou napříště eliminovány, zůstal nesplněn. Až do konce existence autoři publikovaných článků užívali stejné či někdy možná i horší výrazy, např. *Židé - paraziti*⁷²⁸, *zplodenci pekla*⁷²⁹, *židovská chlípnost*⁷³⁰ nebo titulky článků typu *krvavé orgie židovských bestii v Katynském lese*⁷³¹.

Novým výrazem, který se objevil v *Arijském boji* stejně jako v ostatních protektorátních médiích po napadení *Sovětského svazu* nacistickým *Německem*, bylo slovo *židobolševismus*⁷³².

28. 2. 1943 se konalo v pražské Lucerně již zmíněné velké shromáždění za účasti státního prezidenta Háchy a celé protektorátní vlády, na kterém hlavní projev zaměřený proti prezidentu Benešovi pronesl německý státní tajemník Karl Hermann Frank⁷³³. Následně redakce požádala „*přes sto významných činitelů českého života, aby nám napsali několik řádek o zhoubném moru bolševickém. V této vážné chvíli jde o to, aby promluvili všichni, kdo mají býti příkladem pro široké vrstvy lidové.*“⁷³⁴

Tomu, kdo neodpověděl, poslali i upomínku, což dokládá reakce spisovatele A. M. Piši: „*Neobdržel jsem Váš dopis, o němž se ve své připomínce zmiňujete. Máte-li ve své urgenci na mysli akci mezi kulturními pracovníky, rozumí se, že se připojují k jejich projevům na obranu evropské kultury.*“⁷³⁵

Odpovědi oslovených, které byly otiskovány v rubrice *Proti bolševismu*, se lišily. Většina se snažila vyhnout konkrétnímu odsouzení ruského bolševismu a opakovala v různých modifikacích odpověď malíře Vlastimila Rady, který v roce 1941 vydal pod svým jménem humoristický román Karla Poláčka *Hostinec U kamenného*

⁷²⁷ Povědejme si něco o sobě. Arijský boj, ročník II, č. 20, 24. 5. 1941, str. 3.

⁷²⁸ Hudec, Rudolf: Židé – paraziti. Arijský boj, ročník IV, č. 20, 15. 5. 1943, str. 5.

⁷²⁹ Lelek, Dr. Frant.: Smysl protizidovského boje. Arijský boj, ročník IV, č. 24, 12. 6. 1943, str. 2; Lelek, Dr. Frant.: Válka podle učení Talmudu. Arijský boj, ročník IV, č. 30, 24. 7. 1943, str. 1.

⁷³⁰ Novák, R.: Extase. Film vzniklý z židovské vilnosti. Arijský boj, ročník IV, č. 36, 4. 9. 1943, str. 5.

⁷³¹ Ln. (Bohumír Lain): Krvavé orgie židovských bestii v Katynském lese. Arijský boj, ročník IV, č. 17, 24. 4. 1943, str. 1.

⁷³² Židobolševismus vyrůstal ve Švýcarech. Arijský boj, ročník II, č. 27, 12. 7. 1941, str. 2.

⁷³³ Frank, Karl Hermann: Projev k zástupcům všech vrstev a krajů obyvatelstva Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Národní odborová ústředna zaměstnanek, 1943.

⁷³⁴ Proti bolševismu. Arijský boj, ročník IV, č. 11, 13. 3. 1943, str. 1.

⁷³⁵ Proti bolševismu. Arijský boj, ročník IV, č. 17, 24. 4. 1943, str. 2.

stolu⁷³⁶: „Odpovídaje na Vaši anketu, poukazuji na projev pana státního presidenta a členů vlády, konaný dne 26. t. m. v Lucerně, jehož jsem se jakožto předseda Výtvarného odboru za Uměleckou Besedu zúčastnil.“⁷³⁷ Jednalo se např. o spisovatele A. C. Nora⁷³⁸, nakladatele Julia Alberta⁷³⁹ nebo ostravského spisovatele Zdeňka Bára⁷⁴⁰.

Herec Jaroslav Marvan plně souhlasil „s projevem p. stát. presidenta Dr. Háchy, což dokládám osobní účastí na manifestačních projevech kulturních pracovníků, kde mluvili p. p. prof. univ. Hýsek, mistr R. Deyl, prof. F. Sekanina, div. V. Talich a jiní. Domnívám se, že by bylo zbytečno, abych já dodával něco k výrokům tak významných osobností a mluvil o věcech, které jsou dnes každému samozřejmé.“⁷⁴¹ Podobně reagoval i prof. Dr. Albert Pražák, který zjistil, že redakce shromáždila „k dané otázce tolik látky, že k ní mohu dodat sotva již něco nového, zvláště, když nejsem a nikdy jsem ani nebyl politik nebo sociolog.“⁷⁴²

Přesto se našli čtyři oslovení, kteří bolševismus spojovali se židovstvím. Pomineme-li Dr. Jaroslava Štěpánka z Kdyně⁷⁴³ a ředitele archivu a muzea v Prostějově Dr. Jana Kühndela⁷⁴⁴, jednalo se o lektora Národního divadla Miloše Hlávku, který přestože „zavčas rozpoznal umrtvující metody Židovstva a bolševismu, jejichž rafinované jedy zasahují smrtelně organismy národního života, umím si teprve nyní představit, kam tím oba kompaňové měli namířeno. – Ba, jako byste se mne ptali, zdali rád zhluboka dýchám, či dávám-li přednost smrti zadušením.“⁷⁴⁵

Druhým byl v období protektorátu protěžovaný⁷⁴⁶ mladý spisovatel Karel Hadrbolec⁷⁴⁷, který ve své odpovědi mj. konstatoval, že je „nejvyšší čas, abychom všichni stáli tváří v tvář hrdinství německého národa, který poslouchá hlasu svého Vůdce a jde za ním do nejlítějších bojů za spravedlivější zítřek. Je nám dáno pro Říši

⁷³⁶ Rada, Vlastimil: Hostinec U kamenného stolu. Praha: Fr. Borový, 1941.

⁷³⁷ Proti bolševismu. Arijský boj, ročník IV, č. 11, 13. 3. 1943, str. 1.

⁷³⁸ Proti bolševismu. Arijský boj, ročník IV, č. 13. 27. 3. 1943, str. 2.

⁷³⁹ Proti bolševismu. Arijský boj, ročník IV, č. 16, 17. 4. 1943, str. 2.

⁷⁴⁰ Proti bolševismu Arijský boj, ročník IV, č. 17, 24. 4. 1943, str. 2.

⁷⁴¹ Tamtéž.

⁷⁴² Tamtéž.

⁷⁴³ Proti bolševismu. Arijský boj, ročník IV, č. 15, 10. 4. 1943, str. 2.

⁷⁴⁴ Proti bolševismu. Arijský boj, ročník IV, č. 16, 17. 4. 1943, str. 2.

⁷⁴⁵ Proti bolševismu. Arijský boj, ročník IV, č. 11, 13. 3. 1943, str. 1.

⁷⁴⁶ V roce 1942 obdržel honoráře ve výši 72 tis. K, v roce 1943 75 tis. K. NA, fond Ministerstvo lidové osvěty, karton 13, složka Karel Hadrbolec.

⁷⁴⁷ Karel Hadrbolec (20. 12. 1909 – 1986). Krátce redaktor Lidových novin, poté spisovatel. Užíval pseudonym R. Denár.

*pracovat, aby mohla zvítězit nad židobolševickým nepřítelem. Tedy se chopme té práce chlapsky a ihned. Naše budoucnost je jen v tomto přimknutí.*⁷⁴⁸

Ve stejném roce Hadrbolec vydal v nakladatelství *Orbis* svůj autobiografický román pod názvem *Syn plavce pískaře*, ve kterém podal v kapitole *Za redakčním stolem* ostrou kritiku redakce a nakladatelství *Lidových novin* a jeho majitele Jaroslava Stránského v době, kdy byl v *Lidových novinách* coby redaktor zaměstnán. *Arijský boj* otiskl po vydání velkou recenzi, přičemž její autor sice uvedl, že se zabývá „jenom jednou kapitolou Hadrbolcovy knihy“, ale kapitolou zajímavou pro svůj list. Zapomněl ovšem dodat, že zmíněná kapitola 116 je v knize o 341 stranách pouze na 4 stránkách⁷⁴⁹. Recenzent poté, co komentoval Hadrbolcovy útoky proti Stránskému a líčení poměrů v redakci a v tiskárně, kde pracovali zaměstnanci v „mizerných a hygienicky škodlivých poměrech“, na závěr konstatoval, že „spisovatel Hadrbolec se zasloužil o demaskování „socialisty“ Žida Járy Stránského!“⁷⁵⁰

Pomineme-li prozatím antisemitské útoky proti konkrétním osobám, publikovanými články měl být čtenář utvrzen o tradičních antisemitských stereotypech, často od lidí s akademickým titulem. Podrobně byly komentovány *Protokoly sionských mudrců* (od února 1944⁷⁵¹ do března 1945⁷⁵²) nebo *Talmud*⁷⁵³, v člancích se opakovaly informace o údajném *světovém židovském spiknutí*⁷⁵⁴, o tom, že židé jsou *spojeni s nečistými zvířaty* typu štěnic, vši, švábů nebo rusů⁷⁵⁵ nebo články nebo kresby či koláže měly dokreslit židovskou *mravní zvrhlost*⁷⁵⁶.

Tématem, které prolínalo celou existenci týdeníku, byla tzv. *rituální vražda*⁷⁵⁷. V letech 1942⁷⁵⁸-1943⁷⁵⁹ jí byla věnována na páté straně série článků *Po stopě krvavého*

⁷⁴⁸ Proti bolševismu. *Arijský boj*, ročník IV, č. 14, 3. 4. 1943, str. 2.

⁷⁴⁹ Hadrbolec, Karel: *Syn plavce pískaře*. Praha: Orbis, 1943, str. 326-329.

⁷⁵⁰ Kukátko. *Arijský boj*, ročník IV, č. 43, 23. 10. 1943, str. 3.

⁷⁵¹ Lelek, Dr. František: *Sionské protokoly*. *Arijský boj*, ročník V, č. 7, 12. 2. 1944, str. 4 -

⁷⁵² Lelek, Dr. František: *Sionské protokoly*. Z větší rukopisné práce dra Františka Lelka. *Arijský boj*, ročník VI, č. 11, 17. 3. 1945, str. 4.

⁷⁵³ Lelek, Dr. Frant.: *Válka podle učení Talmudu*. *Arijský boj*, ročník IV, č. 27, 3. 7. 1943, str. 1-2; *Arijský boj*, ročník IV, č. 28, 10. 7. 1943, str. 1-2; *Arijský boj*, ročník IV, č. 30, 24. 7. 1943, str. 1.

⁷⁵⁴ Lelek, Dr. Frant.: *Tajemství židovské světovlády*. *Arijský boj*, ročník IV, č. 25, 19. 6. 1942, str. 1-2.

⁷⁵⁵ Lelek, Dr. Frant.: *Proč bylo v někdejším Polsku tolik vši?* *Arijský boj*, ročník IV, č. 32, 7. 8. 1943, str. 1-2.

⁷⁵⁶ Viz např. obrazová koláž Dalibora Hauta: pod fotografií tří elegantně oblečených dívek stojí tlustí židovští manželé namalovaní podle typických stereotypů, kteří si povídají: „*Thak dobře, starej, tu toaletu si koupím já, a ty zas kup našemu Icikovi, kterej už dorůstá, na phár neděl tu blond zdravou gojku, at' se vybhouří a neužene si nic někde v bháru...!*“ In: *Arijský boj*, ročník II, č. 1, 4. 1. 1941, str. 3.

⁷⁵⁷ Viz např. Pohan: *Doznání Žida ořeseného rituální vraždou*. *Arijský boj*, ročník II, č. 9, 8. 3. 1941, str. 3; -c-: *Již na počátku XVI. století byly objeveny a dokázány židovské rituální vraždy v Čechách*. *Arijský boj*, ročník II, č. 11, 22. 3. 1941, str. 3.

rituálu od Emiliána Peřiny, který chtěl jejím prostřednictvím „seznámit naše čtenáře s názory různých učenců, z nichž mnozí zasvětili celý svůj život bádání o rituálních vraždách; napřed však považoval jsem za důležité přinést svědectví nejzávažnější – totiž svědectví dvou zmíněných bývalých židovských rabínů“⁷⁶⁰. Peřinovy články doplňoval Rudolf Novák sérií článků o údajných rituálních vraždách v Čechách⁷⁶¹. V nich mj. opět připomněl případ Anežky Hružové⁷⁶² a roli T. G. Masaryka v následném procesu s židem Hilsnerem⁷⁶³.

V rámci tohoto seriálu otiskl byl otištěn též téměř celostránkový článek o zavraždění 19leté dívky Marie Pytlíkové z Filipských Chaloupek v červnu 1922⁷⁶⁴, který byl doplněn fotografií zavražděné dívky. Stejná fotografie byla otištěna spolu se stručnými informacemi o případu ve *Vlajce* na počátku prosince 1939⁷⁶⁵.

V roce 1943 byli židé obviněni též z vraždy Otýlie Vranské v létě 1933. Důkazem mělo být to, že „v kritickou dobu konal se v Praze 18. kongres Židů-sionistů z celého světa. Kdo zná temné založení židovské povahy, ten se zájmem si přečte reportáž, kterou na tomto místě přinášíme. Už před deseti lety hlas lidu říkal, že vraždu spáchal Žid!“⁷⁶⁶

Nejenže kvůli svým údajným zločinům není možné považovat židy za lidi⁷⁶⁷, ale jsou odpovědní za rozpoutání II. světové války, což mohl čtenář *Arijského boje* zjistit ve výňatku z úvodníku ministra Goebbelse pro týdeník *Das Reich* v květnu 1943. „Židovstvo chtělo tuto válku. Kamkoli se podíváme do nepřátelského tábora, ať již na plutokratické, ať na bolševické straně, vidíme za exponenty, stojícími v popředí, Židy jako inspirátory a štváče.“⁷⁶⁸ Proto je podle Goebbelse nutné splnit Hitlerovu hrobu, že

⁷⁵⁸ Peřina, E.: Ochránci tajemství krve. Po stopě krvavého rituálu. *Arijský boj*, ročník III, č. 43, 31. 10. 1942, str. 5.

⁷⁵⁹ E.P.: Byly tyto tři opravdu poslední? Po stopě krvavého rituálu. *Arijský boj*, ročník IV, č. 15, 10. 4. 1943, str. 5.

⁷⁶⁰ Peřina, E.: Ochránci tajemství krve. Po stopě krvavého rituálu. *Arijský boj*, ročník III, č. 43, 31. 10. 1942, str. 5.

⁷⁶¹ Novák, Rud.: Rituální vraždy v Kojetíně. *Arijský boj*, ročník III, č. 43, 31. 10. 1942, str. 5.

⁷⁶² Novák, Rud.: Hilsnerova první oběť. *Arijský boj*, ročník III, č. 46, 21. 11. 1942, str. 5; N. (Rudolf Novák): Korunní svědek proti Hilsnerovi. *Arijský boj*, ročník III, č. 49, 12. 12. 1942, str. 5; N. (Rudolf Novák): Dvě poroty odsoudily Hilsnera. *Arijský boj*, ročník III, č. 50, 19. 12. 1942, str. 5; Dvě poroty odsoudily Hilsnera. *Arijský boj*, ročník III, č. 51, 26. 12. 1942, str. 5; V zájmu pravda. Po stopě krvavého rituálu. *Arijský boj*, ročník IV, č. 11, 13. 3. 1943, str. 7.

⁷⁶³ Novák, Rudolf: Masaryk jako obhájce Židů. *Arijský boj*, ročník III, č. 47, 28. 11. 1942, str. 5.

⁷⁶⁴ Třetí oběť rituální vraždy v Polné. *Arijský boj*, ročník IV, č. 14, 3. 4. 1943, str. 5.

⁷⁶⁵ Třetí rituální vražda u Polné. *Vlajka*, ročník IX, č. 132, 2. 12. 1939, str. 1, II. vydání.

⁷⁶⁶ Reflektor do pražských ulic: Po stopách židovského fantoma. *Arijský boj*, ročník IV, č. 37, 11. 9. 1943, str. 3.

⁷⁶⁷ Alan: Žid prý je také člověkem. *Arijský boj*, ročník I, č. 16, 31. 8. 1940, str. 7.

⁷⁶⁸ Tuto válku chtěl Žid. *Arijský boj*, ročník IV, č. 20, 15. 5. 1943, str. 1.

vyprovokování II. světové války židy „nepovede ke zničení arijského lidstva, ale k vyhlazení židovské rasy.“⁷⁶⁹

8. 3. 1. Útoky proti konkrétním osobám

Arijský boj útočil proti mnohým jemu nepohodlným lidem. Jedním z nich byla i senátorka Františka Plamínková⁷⁷⁰, předsedkyně *Ženské národní rady*, která kriticky zareagovala na dehonestující článek proti organizaci, v jejímž čele stála. List v reakci na její dopis mj. napsal, že „vaše *Ženská rada* byla vždy tam, kde se holdovalo bývalým držitelům moci, ale nikdy se nevzchopila, aby jménem mravnosti protestovala proti zřejmému násilí, které se páchalo na opozičních listech... Ale považujeme za svou povinnost upřímně Vám i Vaším družkám radit, abyste uvolnily cestu těm, kdož předvídali pád hanebného režimu pánů Beneše a spol. Nejlépe by bylo, kdybyste se rozešly, neboť vaše doba už minula.“⁷⁷¹ Za rok po otištění tohoto článku byla v době heydrichiády Plamínková zatčena a následně popravena.

Dalším z objektů útoků byl např. majitel nakladatelství *Rodina* a *Nakladatelského družstva Máj*, Artur Vaňous⁷⁷². Kampaň proti němu byla vedena v době, kdy byly úředně zastaveny jeho ženské časopisy *List paní a dívek*, *Pražanka*, *Moravanka* a ukončena činnost *Nakladatelského družstva Máje* kvůli finančním problémům. Nepřímo byl na stránkách *Arijského boje* označen za *bílého žida*, protože „okopíroval židovské zvyky“, když „z malého nakladatelského úředníka vyrostl pan Vaňous v dokonalého plantážníka“⁷⁷³, který „ovládal všechny tak zvané židovské „figle“⁷⁷⁴. Ve svém nakladatelství měl údajně provádět podvody a okrádat zaměstnance. „Vaňousovo hospodářství dá se charakterisovat jedním slovem „ž i d á r n a!“⁷⁷⁵ I jeho charakteristiku vykreslili co nejhorší, aby se mohla podobat negativním židovským vlastnostem. Podle autorů pomlouvačné kampaně byl „povahy hrubé, odpuzující, byl

⁷⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁷⁰ Františka Plamínková (5. 2. 1875 – 30. 6. 1942). 1923-1942 předsedkyně *Ženské národní rady*. 1925-1939 senátorka národně socialistické strany.

⁷⁷¹ Paní F. F. Plamínková nám píše... Z českého života. *Arijský boj*, ročník II, č. 14, 12. 4. 1941, str. 5.

⁷⁷² Artur Vaňous (16. 11. 1888 - ?). 1920-1925 zaměstnanec tiskového koncernu Melantrich, poté založil a vydával literaturu určenou pro ženy včetně tehdy proslulé *Červené knihovny*.

⁷⁷³ Reflektor do pražských ulic: Intimní kabinet pana Vaňouse. *Arijský boj*, ročník IV, č. 8, 20. 2. 1943, str. 3.

⁷⁷⁴ Reflektor do pražských ulic: Plantážník z Klimentské ulice. *Arijský boj*, ročník IV, č. 10, 6. 3. 1943, str. 3.

⁷⁷⁵ Tamtéž.

*hrabivý a choval se necitelně k lidské bídě*⁷⁷⁶. Navíc ho obvinili z homosexuality⁷⁷⁷ s „*hochem Kamilem*“, kterému mělo být při jejich seznámení pouhých 17 let.

Co se týče útoků proti židovským filmovým pracovníkům a hercům, např. proti natočení filmu *Extase*⁷⁷⁸ a jeho režiséru Gustavu Machatému⁷⁷⁹, Voskovci a Werichovi⁷⁸⁰ nebo proti „*položidu*“ Járovi Pospíšilovi⁷⁸¹ byl hlavním objektem herec, režisér a majitel *Nového divadla* Oldřich Nový kvůli židovskému původu jeho manželky Lízy.

Jak *Arijský boj* připomněl, proti Novému útočil již *Štít národa* v červenci 1939, kdy mj. napsal: „*Nyní musí přijíti na řadu „Nové divadlo“, kde vládne pan Oldřich Nový se svojí Židovkou – manželkou Lízou Mahlerovou. Oldřich Nový byl a jest největším propagátorem Židů. Hraje téměř výhradě židovské operety.... Kapitoulou pro sebe je žena Nového, Líza, roz. Wiener, dcera generálního ředitele Moravské banky v Brně, býv. Průmyslové banky, v prvním manželství provdaná za Žida Mahlera z Vídně. Tato Líza je čistokrevná Židovka a její rodiče se přestěhovali nyní z Brna do Prahy a bydlí v Karlíně. Tato Židovka je nenáviděna téměř všemi zaměstnanci Nového divadla... Vybírá většinou židovské pornografické hry, a když takové nenajde, pan Nový je k tomu přizpůsobí tím, že do hry vsune nějakou tu scénu s postelí a nebo skoro Evino negližé, které musí ovšem splnititi některá z „gojek“, aby se Židáci navštěvující divadlo, pokochali alespoň pohledem.*“⁷⁸²

Protože se Nový se svou manželkou nerozvedl, spustil proti němu *Arijský boj* v roce 1943 velkou kampaň. V červnu mu autor textu v *Reflektoru do pražských ulic* neúspěšně radil, že na jeho místě by „*Židovku vyhodil z divadla i z vily, aneb bych se od ní býval odstěhoval. Zkrátka bych s Židovkou přerušil veškeré styky.*“⁷⁸³ Zároveň Oldřicha Nového varoval, že „*není tento problém úplně vyřízen...Duch nové doby nemůže tolerovat umělce, i sebe většího, když tento zarytě mlčí a nechce přiznat barvu.*“⁷⁸⁴

⁷⁷⁶ Reflektor do pražských ulic: Značka „Šeříky 126“. *Arijský boj*, ročník IV, č. 14, 3. 4. 1943, str. 3.

⁷⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁷⁸ Židovská zlodějna ve filmu. *Arijský boj*, ročník I, č. 24, 26. 10. 1940, str. 8.

⁷⁷⁹ Novák, R.: *Extase*. Film vzniklý z židovské vilnosti. *Arijský boj*, ročník IV, č.36, 4. 9. 1943, str. 5.

⁷⁸⁰ Např. koláž Dalibora Hauta. Viz: *Arijský boj*, ročník I, č. 8, 6. 7. 1940, str. 3.

⁷⁸¹ Viz např.: Reflektor do pražských ulic: *Položid Pospíšil* byl vyhozen z hostince. *Arijský boj*, ročník IV, č. 39, 25. 9. 1943, str. 3; *Ostuda s Járou Pospíšilem*. *Arijský boj*, ročník IV, č. 49, 4. 12. 1943, str. 3.

⁷⁸² Reflektor do pražských ulic: *Kdybych byl Oldřichem Novým...* *Arijský boj*, ročník IV, č. 25, 19. 6. 1943, str. 3.

⁷⁸³ Tamtéž.

⁷⁸⁴ Tamtéž.

Za měsíc následoval další velký článek zpracovaný na základě informací z ročenky *Nového divadla* z roku 1937, ve které Oldřich Nový otiskl seznam svých herců. „V seznamu nacházíme tyto Židy anebo židovské míšence: Truda Grosslichtová, Mary Grossová-Sedláčková, Ljuba Hermannová, Felix Kühne, Štěpán Munk, Alice Nová.“⁷⁸⁵ Kromě Nového pak byl i napaden kvůli publikovanému článku v ročence „pověstný docent (později profesor) pornografie Žid Jaro Stránský, který dnes se toulá v okolí Londýna a dělá Benešovi „ministra“ spravedlnosti... Domníváme se, že v ročence jsou příspěvky i jiných židovských parazitů, než těch, které jsme uvedli.“⁷⁸⁶ Nutno znovu konstatovat, že Oldřich Nový se s manželkou nikdy nerozvedl, i když kvůli tomu sám byl poslán do koncentračního tábora.

Co se týče dramatických umělců, objektem útoků byla např. kromě E. F. Buriana⁷⁸⁷ Olga Scheinpflugová⁷⁸⁸ a hlavně její zemřelý manžel, spisovatel Karel Čapek⁷⁸⁹, o kterém „ví každé malé dítě, že patřil celou svou bytostí bývalé levici a pak Židům, jako by pocházel z jejich krve. Nebylo se čemu divit, neboť na pověstné čtvrtky v Čapkově vile bývali kromě hradních pánů zváni pouze nejlevější levičáci a židovští intelektuálové. Také Čapkova činnost lóžová a členství v židovském „Penklubu“, plně nasvědčovaly, že tento český spisovatel arijského původu, považuje Židy za své bratry a že jim dává přednost před svými nežidovskými spoluobčany.“⁷⁹⁰

Poté, co Čapkovu hru *Loupežník* uvedla na své scéně Anna Sedláčková, stala se obětí řady útočných a skandalizujících článků v *Arijském boji*, který údajně nechtěl „pátrat, proč paní Sedláčková uvedla na své jeviště hry Karla Čapka. Její čin je n e p o c h o p i t e l n ý, když uvážíme, že Karel Čapek byl manželem její velké rivalky, která ji vlastně nepřímou zatláčila na divadelní periferii.“⁷⁹¹ Ovšem podle listu je to „však čin, který musíme ostře odsoudit. Tak se nové orientaci neslouží.“ Následně byla Sedláčková

⁷⁸⁵ Reflektor do pražských ulic: Ještě co týden dal. Arijský boj, ročník IV, č. 31, 31. 7. 1943, str. 3.

⁷⁸⁶ Tamtéž.

⁷⁸⁷ E. F. Burian – přerozený. Arijský boj, ročník I, č. 3, 1. 6. 1940, str. 8.

⁷⁸⁸ Kukátko. Arijský boj, ročník II, č. 10, 15. 3. 1941, str. 4.

⁷⁸⁹ Argus, Jiří: Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Aféra skoro politická. Arijský boj, ročník IV, č.48, 27. 11. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Rytíř Karla Čapka. Arijský boj, ročník IV, č.49, 4. 12. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Vězeň v Čapkově vile. Arijský boj, ročník IV, č.50, 11. 12. 1943; Argus, Jiří: Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Velký Kadoš přišel na táčky. Arijský boj, ročník IV, č.51, 18. 12. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Veselý Silvestr u Čapků. Arijský boj, ročník IV, č. 52, 25. 12. 1943, str. 1-2.

⁷⁹⁰ -e-: Karel Čapek a Židé. Arijský boj, ročník II, č. 36, 13. 9. 1941, str. 4; Argus, Jiří: Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Vězeň v Čapkově vile. Arijský boj, ročník IV, č.50, 11. 12. 1943; Argus, Jiří: Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Velký Kadoš přišel na táčky. Arijský boj, ročník IV, č.51, 18. 12. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Veselý Silvestr u Čapků. Arijský boj, ročník IV, č. 52, 25. 12. 1943, str. 1-2.

skandalizována např. za přijetí honorářů ve výši 40 tisíc⁷⁹² a byl též důkladně analyzován a samozřejmě kritizován repertoár jejího divadla⁷⁹³. Zaútočil na ni i její bývalý režisér Jaroslav Pleva, který v té době působil jako režisér *Městského divadla na Kladně*. Ten doporučoval vzít do divadla své bývalé nadřizené koště „*aspoň takové, jaké Andulka jako „paní Polanská“ drží v ruce v závěrečné scéně stejnojmenné hry, kterou právě hraje. Radím to paní Sedláčkové upřímně a honem, honem, nebo bude pozdě.*“⁷⁹⁴ Jeho článek pak následně využil k dalšímu útoku Rudolf Novák-Argus⁷⁹⁵.

8. 4. Arijský boj a česká literatura

Co se týče literatury, hned v prvním čísle *Arijského boje* byla akcentována práce Jana Nerudy *Pro strach židovský*⁷⁹⁶, z níž byl pak s tučnými velkými písmeny publikován v následujících sedmi číslech tento citát: „*Židé jsou proti nám, my musíme být proti nim v každém ohledu. Je to národ cizí, nejde s námi, ba jen proti! Na to nesmíme nikdy zapomenout!*“⁷⁹⁷ Nerudova práce byla též námětem článku redaktora *Lidových novin* Rudolfa Hudce, který v roce 1943 ve velkém článku mj. napsal, že Neruda „*již před více jak sedmdesáti lety spatřoval v Židech úhlavní nepřátele českého národa - v době, kdy moc Židů tvořila ještě jen nepatrný zlomek té moci, kterou získali v bývalé republice.*“⁷⁹⁸

Nerudova práce byla vydána Jaroslavem Slavatou v roce 1935 a znovu v roce 1942. Ovšem toto vydání připravil právě Rudolf Hudec, který na něm byl zřejmě i finančně zainteresován. Hudec sice ve svém zmíněném článku konstatuje, že „*již v r. 1869 se však Nerudova studie dostala na židovský index*“ a tvrdí, že „*týž osud stihl tuto protizidovskou studii Nerudovu i dnes.*“ Ovšem oprávněně se můžeme domnívat, že skutečným důvodem publikovaného článku byla Hudcova finanční ztráta v souvislosti s vydáním knihy, což naznačil závěrečným konstatováním, že „*za celý rok prodalo se*

⁷⁹¹ Loupežník u Anny Sedláčkové. *Arijský boj*, ročník II, č. 37, 20. 9. 1941, str. 1-2.

⁷⁹² Za 40.000 korun vzala si „Loupežníka“. *Z českého života*. *Arijský boj*, ročník II, č. 38, 27. 9. 1941, str. 3.

⁷⁹³ Fantom divadla Anny Sedláčkové. *Z českého života*. *Arijský boj*, ročník II, č. 41, 18. 10. 1941, str. 5.

⁷⁹⁴ Pleva, Jaroslav: Na deseti komediích, vystřídal se v první sezoně sedm režisérů. *Arijský boj*, ročník II, č. 45, 15. 11. 1941, str. 3.

⁷⁹⁵ Argus: Na shledanou, pane profesore! *Z českého života*. *Arijský boj*, ročník II, č. 47, 29. 11. 1941, str. 5.

⁷⁹⁶ Naši slavní mužové o Židech. *Arijský boj*, ročník I, č. 2, 25. 5. 1940, str. 2.

⁷⁹⁷ *Arijský boj*, ročník I, č. 2, 25. 5. 1940, str. 8.

této publikace sotva tisíc výtisků, ač její vliv na posílení protizidovského stanoviska nelze podceňovat.⁷⁹⁹

Arijský boj publikoval řada článků o kritickém názoru českých spisovatelů na působení židů v českých zemích, což dokládá i některými výňatky. Jednalo se např. o Karla Václava Raisa⁸⁰⁰, Julia Zeyera⁸⁰¹, Josefa Svatopluka Machara⁸⁰² či Karla Hynka Mácha.⁸⁰³ Ze světových autorů otiskl výňatek z Célinovy knihy *Škola mrtvol*⁸⁰⁴, která vyšla též v českém překladu.

Negativně reagoval *Arijský boj* na spisovatele židovského původu. Stejně jako *Vlajka*⁸⁰⁵ zachytil a tvrdě odsoudil vydání básnické sbírky Jiřího Ortena.⁸⁰⁶ Zaútočil nejen např. na Františka Gellnera, Richarda Weinerja nebo na bývalého dramaturga Národního divadla Otokara Fischera⁸⁰⁷, nýbrž i na básníky Bohdana Kaminského, Jaroslava Boreckého, Vítězslava Nezvala nebo „židomila a zednáře“ Jaroslava Kvapila, který „korunu všem básním... nasadil však svými dvěma básněmi: „Hebrejská melodie“ a „Neznámá Židovka“, v níž vynáší ... krásu Židovek.“⁸⁰⁸

Útok byl veden i proti Eduardu Bassovi⁸⁰⁹ poté, co jeho román *Cirkus Humberto* vyhrál v anketě *Lidových novin* o nejlepší knihu. Bassovým prohrškem bylo to, že „mlčí“ k aktuální politické situaci, nemluvě o postoji k židům. „Kdo chce mlčet, má jít do kláštera, a nikoliv do novin, které mají být živým odrazem snah českého národa.“⁸¹⁰ Kritiku *Arijského boje* následně „zaznamenala „Vlajka“ a projevila s ním absolutní souhlas. Stanovisko námi vyjádřené, že bez očištného ohně neměli by lidé starého režimu mluvit ani do kulturních dějin, vyslovila „Vlajka“ už před námi ve svých programových projevech.“⁸¹¹ Pro příklad „správného“ zaměření literatury mohl

⁷⁹⁸ Hudec, Rudolf: Je protizidovství Jana Nerudy českým vlastencům nepřijemné? *Arijský boj*, ročník IV, č. 8. 20. 2. 1943, str. 4.

⁷⁹⁹ Tamtéž.

⁸⁰⁰ K. V. Rais o Židech. *Arijský boj*, ročník I, č. 28, 23. 11. 1940, str. 7.

⁸⁰¹ Julius Zeyer a Židé. *Arijský boj*, ročník II, č. 22, 7. 6. 1941, str. 4.

⁸⁰² J. S. Machar a Židé. *Arijský boj*, ročník II, č. 23, 14. 6. 1941, str. 4.

⁸⁰³ K. H. Mácha a Židé. *Arijský boj*, ročník II, č. 25, 28. 6. 1941, str. 4.

⁸⁰⁴ Výťah z L. F. Célinovy knihy „Škola mrtvol“. *Arijský boj*, ročník I, č. 2, 25. 5. 1940, str. 8.

⁸⁰⁵ -va-: Zvrhlá kniha. *Vlajka*, ročník X, č. 157, 14. 7. 1940, str. 5.

⁸⁰⁶ Žid vede mladé básníky. Z českého života. *Arijský boj*, ročník II, č. 33, 23. 8. 1941, str. 5.

⁸⁰⁷ Novák, Rudolf: Z nové galerie Židů. Travičí duši. *Arijský boj*, ročník IV, č. 30, 24. 7. 1943, str. 5.

⁸⁰⁸ -e-: Čeští básníci opěvující Židovstvo. *Arijský boj*, ročník II, č. 28, 19. 7. 1941, str. 4.

⁸⁰⁹ -e-: Eduard Bass a Židé. *Arijský boj*, ročník II, č. 40, 11. 10. 1941, str. 4.

⁸¹⁰ Velké mlčení autora *Cirkusu Humberto*. Z českého života. *Arijský boj*, ročník III, č. 1, 3. 1. 1942, str.

5.

⁸¹¹ Mimo chodem. *Arijský boj*, ročník III, č. 2, 10. 1. 1942, str. 5.

posloužit i publikovaný přehled soudobé nacistické literatury *Zvěstovatelé nového Německa*⁸¹²

Jako doklad protižidovsky a protibolševicky zaměřeného spisovatele měl posloužit zemřelý básník Rudolf Medek. V jeho nekrologu uvedl J. V. Břetenář, že zemřelý básník „*miloval svou vlast, kterou považoval za nejkrásnější zemi na světě, a čerta mu záleželo na tom, zda uchoval si přízeň židovské společnosti, shromážděné kolem Edvarda Beneše!*“⁸¹³

K Medkově osobnosti se vrátil na konci března 1945 Rudolf Novák-Argus, kdy otiskl ve svém cyklu *Z Argusova zápisníku o lidech a událostech* článek o protižidovském a protibolševickém postoji Rudolfa Medka.⁸¹⁴ Antisemitské pasáže z Medkovy knihy *Ohnivý drak* otiskla např. *Národní výzva*⁸¹⁵. Novák-Argus byl sám byl překvapen, když se proti jeho článku písemně ohradil básníkův syn Ivan. Novák-Argus si pravost protestního dopisu u něho telefonicky ověřil a „*zjistil, že dopis skutečně psal Ivan Medek, 20letý syn zesnulého básníka Rudolfa Medka.*“⁸¹⁶ Dopis ale „*z různých důvodů*“ neotiskl. Ironicky ale dodal, že „*nelze však dopis přejít mlčením, poněvadž je charakteristický nejen pro postoj mladého Ivana Medka, nýbrž všech jemu podobných lidí.*“⁸¹⁷ Následně se znovu pokusil dokázat svá tvrzení z původního článku a v závěru Ivanu Medkovi radil: „*studujte pilně a svědomitě dílo Vašeho otce, abyste byl jednou dobrým vykladačem jeho protižidovských a protibolševických myšlenek. – A bolševiků se nebojte! Váš otec se jich také nebál. On je potíral.*“⁸¹⁸

8. 5. Redaktoři a spolupracovníci Arijského boje

Co se týče autorů výše uvedených antisemitských a dehonestujících článků, jednalo se o poměrně malý okruh. Na stránkách *Arijského boje* ojedinele publikoval

⁸¹² *Zvěstovatelé nového Německa*. Arijský boj, ročník II, č. 10, 15. 3. 1941, str. 4; Děvečka Jürgena Dorskocila. Arijský boj, ročník II, č. 12, 29. 3. 1941, str. 4; Poznávejme německou literaturu! Arijský boj, ročník II, č. 9, 8. 3. 1941, str. 4.

⁸¹³ Břetenář, Vladimír: Básník pod Hradem – Židé na Hradě. Arijský boj, ročník I, č. 16, 31. 8. 1940, str. 5.

⁸¹⁴ Argus, Jiří: Z Argusova zápisníku o lidech a událostech. Básník Rud. Medek proti židobolševimu.

⁸¹⁵ Názory našich spisovatelů na židovskou otázku. Národní výzva, ročník V, č. 6, 3. 11. 1939, str. 8.

⁸¹⁶ Argus, Jiří: Pan Ivan Medek nám píše... Arijský boj, ročník VI, č. 16, 21. 4. 1945, str. 3.

⁸¹⁷ Tamtéž.

⁸¹⁸ Tamtéž.

např. zmíněný redaktor Lidových novin Hudec⁸¹⁹, příležitostný přispěvatel do Národní politiky a autor nikdy nevydaného, ale v obtahu zachovaného oslavného textu na Adolfa Hitlera pod názvem *Vůdce*, Ctibor Kende⁸²⁰, do kterého mj. napsal o „odvěkých parazitech na tělech národů“, kteří „roztříštěni po všech kontinentech světa agitují a zoufale štvou proti němu (myšlen Hitler). Vzájemnými tajnými nitkami spojené mezinárodní Židovstvo pracující podzemní propagandou a lží, snaží se usilovně přenést svou nenávist vůči jeho osobě a víře na konflikt celého světa s ním“⁸²¹. Jeden velký článek pro Arijský boj napsal též šéfredaktor PZD, Max Karg, a to článek k 10. výročí převzetí moci v Německu nacisty⁸²².

Dr. František Lelek začal od června 1943 uveřejňovat řadu různých antisemitských článků, aby následně od února 1944⁸²³ do března 1945⁸²⁴ začal na pokračování publikovat svoji rozsáhlou práci o *Protokolech sionských mudrců*.

8. 5. 1. Zdena a Svatopluk Innemannovi

Do několika prvních čísel *Arijského boje* přispěl svými články i známý filmový manželský pár, režisér Svatopluk Innemann⁸²⁵ a jeho žena, herečka Zdena Kavková⁸²⁶. Přestože Innemann natočil ve 30. letech populární přepis Poláčkova románu *Muži v offsidu* v hlavní roli s Hugo Haasem, tedy přepis románu židovského autora v hlavní roli s hercem židovského původu, a obsazoval do svých filmů i herečky židovského původu (Trudu Grosslichtovou nebo Ljubu Hermanovou), stali se s manželkou přesvědčenými antisemity. Kavková byla po válce odsouzena za udávání gestapu, Innemann zemřel v roce 1945.

⁸¹⁹ Např.: Hudec, Rudolf: Je protizidovství Jana Nerudy českým vlastencům nepřijemné? Arijský boj, ročník IV, č. 8. 20. 2. 1943, str. 4; Hudec, Rudolf: Židé – paraziti. Arijský boj, ročník IV, č. 20, 15. 5. 1943, str. 5.

⁸²⁰ Ctibor Kende (25. 4. 1909 - ?), vlastním jménem Tibor Kendelényi. Kende, Ctibor: Ještě Židé v Maďarsku. Arijský boj, ročník V, č. 46, 11. 11. 1944, str. 1.

⁸²¹ Kende, Ctibor: *Vůdce*. NA, fond Ministerstvo lidové osvěty, složka Kendelényi, karton 14.

⁸²² Karg, Max: Sjednotitel Němců zachránce Evropy. Arijský boj, ročník IV, č. 5, 30. 1. 1943, str. 1-2.

⁸²³ Lelek, Dr. František: Sionské protokoly. Arijský boj, ročník V, č. 7, 12. 2. 1944, str. 4 -

⁸²⁴ Lelek, Dr. František: Sionské protokoly. Z větší rukopisné práce dra Františka Lelka. Arijský boj, ročník VI, č. 11, 17. 3. 1945, str. 4.

⁸²⁵ Své první filmy začal točit již ve dvacátých letech 20. století. Z němých filmů stojí za pozornost tři s Vlastou Burianem (např. Milenky starého kriminálního), Tchán Kondelík a zeť Vejvara nebo Plukovník Švec, ze zvukových filmů pak Před maturitou, Třetí rota, Psohlavci nebo Muži v offsidu. Natočil též proslulý prvorepublikový kým Sextánka v české i německé verzi.

⁸²⁶ Hrála především v němých filmech, často v těch, které točil její manžel. Ze zvukových filmů stojí za zmínku první český detektivní film – Vražda v Ostrovní ulici.

Kavková publikovala svůj antisemitský článek na stránkách *Arijského boje* hned v jeho prvním čísle, kdy vyzývala české ženy k aktivnímu antisemitismu. Nejdříve varovala, že „v *Protokolech sionských mudrců – či lépe vyjádřeno „d'áblů“, - .. je obsažen generální program ku zničení Arijců a ovládnutí světa Židy!*“⁸²⁷ Dále vylíčila údajné zkušenosti ubohých „arijských“ dívek se „Židovskými zvrhlíky“ bojující s „nemravným upírem“. Tehdy proti nim musely ženy bojovat „skrytě“, nyní ale nastala doba, kdy ženy bojují „přímo slovem i činem tam, kde dřív jsme tiše trpěly. Bojujeme otevřeně proti všem satanským plánům, kterými nás Židé zasypali – a v nichž Židé bílí ještě leckde pokračují! Proto každá žena musí spolupracovat na očištění veřejné, těžce pošramocené morálky ac k tomu jí dopomůže náš „A r i j s k ý B o j!“⁸²⁸

Ve svých dalších člancích zaútočila i na židovské míšence, kteří „jsou také právě tak hrabivými a lakomými jako Židé a mají velký podíl na tom, že tak poklesla všeobecná mravnost.“⁸²⁹ Jejich nemravnost se snažila dokázat mj. tvrzením, že na veřejných koupalištích „židovské míšenky i když měly křestní listy v tašce, byly propagátorkami polonahých úborů a nemravného chování!“⁸³⁰ S malováním obličejů - „falešným židodemokratickým stylem“ doporučovala přestat. „To byl židovský systém, aby se ošklivost Židovek snížila a zase naopak, aby se povrchnost některých Židy ohlupovaných Arijek zvýšila.“⁸³¹

Kavková zaútočila též proti zpupným židovským dětem, kterým se v době I. republiky, době „židomarxismu“, musel každý dospělý klanět. Dokládala to na příkladu neurčené továrny židem Nathanem, do které s otcem přišel jeho 6letý syn Leo. Poté, co zaměstnanec „Židě“ upozornil, že nepozdravilo „starší osobu napřed, byl ihned 6letým pánem drze pokárán: „Co já bych vás zdravil, když jste u nás zaměstnanej! To musíte vy mně zdravit napřed a bejt vůbec rád, když vám na to kejvnu hlavou!“ Kavková žádala, „aby i ve školách ráj židovských dětí, které byly na úkor dětí arijských nadhodnocovány“, přestal.⁸³²

Také Innemann přispěl několika články. V prvním apeloval na protektorátní vládu, aby se poučila z nacistického Německa v otázce postavení dělníků a jejich

⁸²⁷ Kavková-Innemannová, Zdena: I ženy musí vstoupit do Arijského Boje! Arijský boj, ročník I, č. 1, 18. 5. 1940, str. 5.

⁸²⁸ Tamtéž.

⁸²⁹ Kavková-Innemannová, Zdena: Proč židovský míšeneček je vždycky výbornějším než-li Arijec? Arijský boj, ročník I, č. 2, 25. 5. 1940, str. 3.

⁸³⁰ Tamtéž.

⁸³¹ Kavková-Innemannová, Zdena: Je nutné malování? Arijský boj, ročník I, č. 4, 8. 6. 1940, str. 6.

⁸³² Kavková-Innemannová, Z.: Ráj židovských dětí za židomarxismu. Arijský boj, ročník I, č. 9, 13. 7. 1940, str. 8.

správného finančního ohodnocení. K tomuto tématu připojil zcela bez souvislosti odstavec o pravomoci ministerstva propagandy, aby na závěr konstatoval, že „spravedlivým řešením Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera, jsou veškeré zásady nacionálního socialismu, povolány úřady řešeny v praxi, takže utlačovaní mají možnost dovolat se svého práva. – Bohužel, u nás něco takového dosud neexistuje. Ačkoliv je nejvyšší čas, aby se i u nás postupovalo tímto osvědčeným směrem jako v Německé říši.“⁸³³

Volal též po výchově žáků k „pravému, čistému umění, - a ne tomu, které je už ve všech nacionálních státech dávno odbyto.“ Měl na mysli „intelektuály, kteří umění jen prznili.“⁸³⁴

Ve velkém článku – *Kulturní provokace* - se věnoval oblasti, kterou důvěrně znal ze své filmové praxe. Volal po odstranění židovských herců z divadel, protože „z větší části byli to také ne-Arijci, zednáři, rotariáni a internacionalisté, již všichni dohromady sloužili židovským zájmům!“⁸³⁵ Odejít měli např. Jiří Dohnal, Ladislav Pešek - „*nehezský typ*“, Zdeněk Štěpánek, Antonie Nedošínská, Olga Scheinpflugová, Jaroslav Marvan, R. A. Strejka, který je „*záhadného arijského původu*“. Je ale důležité konstatovat, že např. Dohnala nebo Marvana Innemann obsazoval do svých prvorepublikových filmů. Tito „*stále protěžovaní herci na divadle a ve filmu jsou bývalí žido-marxisté, kteří po 15. březnu r. 1939 otočili na kramfleku, abych zachránili své žlaby a naráz se z nich stali vlatenci.*“ Nahradit je měli ti, kteří „*jsou přehlíženi*“, jako např. Saša Rašilov, Otto Rubík, Milada Gampeová nebo Emma Švandová.

V článku zaútočil i na Vlastu Buriana, kterému herci v jeho divadle dělají jen „*nedůstojný rám*“, a který „*si také zařadí ve filmu, začez pobírá skromný honorář 15-20.000.*“⁸³⁶ Tato informace ale byla v následujícím čísle opravena, protože honorář „*nečiní 15-20.000 nýbrž 150 až 200.000K*“ a s dovětkem útočící na lidskou závist: „*No servus, to se to vlastenčí. A ted' Vlastika plně chápeme.*“⁸³⁷

Slovník, který oba manželé užívali, mohl být užit pouze jen na stránkách *Arijského boje* nebo jemu podobných tiskovin. Své oblíbené jazykové prostředky použili i ve svém románu *Prokletá rasa. Osud arijské dívky v roce 1938-1939*⁸³⁸, který na pokračování otiskovali právě v *Arijském boji*. Jeho publikováním měla veřejnost

⁸³³ Innemann, Svatopluk: Rovnoprávnost v Říši. Arijský boj, ročník I, č. 4, 8. 6. 1940, str. 2.

⁸³⁴ Innemann, Svatopluk: Bezpráví a rovnoprávnost. Arijský boj, ročník I, č. 7, 29. 6. 1940, str. 8.

⁸³⁵ Innemann, Svatopluk: Kulturní provokace. Arijský boj, ročník I, č. 5, 15. 6. 1940, str. 8.

⁸³⁶ Tamtéž.

⁸³⁷ -rim-: Ku článku v minulém čísle. Arijský boj, ročník I, č. 6, 22. 6. 1940, str. 6.

dostat „přehled o židovských ničemnostech. – Dále, je to výstraha i připomínka, židovského řádění z posledních let a hlavně vyličení prototypu Žida, jeho mravně nízkého vztahu k arijským dívkám“⁸³⁹, jak uvedla redakce týdeníku.

Román má celkem 25 částí. Líčí osud Věry Vernerové, která miluje mladého chirurga Jiřího Jesenského, který si ovšem vydělává jen 600 K měsíčně. To Věře vyčítá její teta Matylda Zmatlíková, tlustá, povrchní a po penězích lačnicí žena. Poté, co se jednoho večera Věra v kavárně nedočká Jiřího a nemá na zaplacení, přisedne si k ní továrník Ota Orlický, ve skutečnosti žid Ohrenstein, který má manželku Sáru a dceru Trudu. Orlický je velmi úspěšný, na burze vydělá za týden i 20 milionů, ale svým dělníkům, z nichž mnoho trpí silnou TBC, naopak snižuje mzdu. Pravou rukou je mu generální tajemník Weissenstein. Orlický za Věru útratu zaplatí a ona se postupem doby stane jeho milenkou, kterou si on vydržuje.

Na tuto skutečnost upozorní Dr. Jesenského jeho asistent, Dr. Jiří Kaška, který se netají svým antisemitismem. Jesenský se s Věrou rozejde a věnuje se své „lidumilné práci“. Postupně se sblíží s asistentkou Evou. Věru, která po třech měsících vztahu s Ohrensteinem otěhotní, navštíví Kaška, který jí vyčte, že chodí s židem! Ona „nechápala dosah věci a proto klidně řekla: „No – to ovšem nevím, ale co má být? Vždyť Žid je přece také člověk!“⁸⁴⁰ Na to přesvědčený antisemita rozhořčeně namítá: „Ano, člověk, ale méněcenný, asi jako zločinec, který svými nízkými pudry ohrožuje lidskou společnost.... Tento židovský upír vyssaje svou oběť, odejme jí také drahé věci, které před tím s velkým gestem daroval!“⁸⁴¹

Když Ohrenstein zjistí, že s ním Věra čeká dítě, pošle jí do sanatoria na potrat. Při příchodu musí odevzdat veškeré své šperky a další cenné věci, které vrchní sestra Herta Taussigová vrátí Ohrensteinovi, který je předá své další milence Julince. Po provedeném potratu dostane Věra částečnou otravu krve a v silné horečce v horečce křičí ve svém pokoji, že „nalítla na Žida! Je to upír! Vysaje svou oběť!“⁸⁴² Z nemocnice se jí podaří utéci, vrací se do Ohrensteinova bytu, ve kterém je už ale nastěhována jeho nová milenka. V zoufalství chce spáchat sebevraždu, ale zachrání ji mladý truhlář Jan Pokorný, se kterým začala Věra žít. Teta Matylda byla podvedena židem Moricem

⁸³⁸ Arijský boj, ročník I, č. 2, 25. 5. 1940 – ročník I, č. 26, 9. 11. 1939.

⁸³⁹ Naším milým čtenářům! Arijský boj, ročník I, č. 1, 18. 5. 1940, str. 8.

⁸⁴⁰ Innemannovi, Zdena a Svatopluk: Prokletá rasa. Osud arijské dívky v roce 1938-1939. Arijský boj, ročník I, č. 16, 31. 8. 1940, str. 5.

⁸⁴¹ Tamtéž.

⁸⁴² Innemannovi, Zdena a Svatopluk: Prokletá rasa. Osud arijské dívky v roce 1938-1939. Arijský boj, ročník I, č. 20, 28. 9. 1940, str. 5.

Pickem a vsazena do vězení, kde řekla své známé Brigitě, která byla zatčena s ní, „že už se halt nedá nic dělat, nalítla jsem na smradlavého Žida, teď vidím, že sem opravdový merkurský jelito.“⁸⁴³

Ohrenstein je v říjnu 1938 obžalován spolu s továrním závodním lékařem Oscarem Kellerem za rozšíření TBC mezi dělníky. Při jedné cestě autem havaruje a je operován v nemocnici Dr. Jesenským a Dr. Kaškou, který při operaci Jesenskému Ohrensteinovu totožnost neprozradí, protože mu to „lékařská povinnost nedovolila..., aby operační zásah nebyl rušen. Jednal jako svědomitý lékař, který pouze zachraňuje lidský život.“⁸⁴⁴ 15. 3. 1939 pak Ohrenstein spolu s manželkou a dcerou se narychlo rozloučil „s požidovstělou Prahou“. „Každý šel teď jiným směrem života, než-li jak se domnívali. Doktor Jesenský s Evou, Věra s Janem a Žid Ohrenstein do Haify, ale každý tak, jak spravedlivý osud rozhodl.“⁸⁴⁵

Celý román nevalné literární kvality blízcí se obdobným románům např. v již zmíněných *Večerech pod lampou* nebo *Čtení pro ženy* je prostoupen vulgárními útoky na židy, kteří jsou označováni za „upíry“, „smradlavé Židy“, jejichž „krev vytváří nižší charakter, protože je příliš zemitá. Židé pocházejí dávno před Kristem z různých vyhoštěných kmenů v Orientu. Tito vyvrženci kočovných národů křížili se mezi sebou a tím vypěstili v sobě nejnižší, přímo nelidské vlastnosti vyvrhelů. Z těchto pak rasově byli vytvořeni Židé, jež se vyznačují: typickou mazaností, drzostí, abnormální smyslností, krutostí, podlizavostí a hlavně nenávistí proti všem, co není z této krve. Tyto silně vypěstěné necnosti dědí všechna další jejich pokolení, takže položid i čtvrtžid jeví stále stejné silné znaky této od staletí prokleté už rasy!“⁸⁴⁶ Innemanovi po ukončení románu své literární ani další dílo v Arijském boji nikdy neotiskli a nesplnilo se i přání redakce listu, aby byl román zfilmován.⁸⁴⁷

Redakce sice svým čtenářům slíbila v „nejkratší době ... nový senační román známého českého autora“⁸⁴⁸, ale žádaný další román nebyl na stránkách Arijského boje nikdy publikován.

⁸⁴³ Innemannovi, Zdena a Svatopluk: Prokletá rasa. Osud arijské dívky v roce 1938-1939. Arijský boj, ročník I, č. 23, 19. 10. 1940, str. 5.

⁸⁴⁴ Tamtéž.

⁸⁴⁵ Innemannovi, Zdena a Svatopluk: Prokletá rasa. Osud arijské dívky v roce 1938-1939. Arijský boj, ročník I, č. 26, 9. 11. 1940, str. 6.

⁸⁴⁶ Innemannovi, Zdena a Svatopluk: Prokletá rasa. Osud arijské dívky v roce 1938-1939. Arijský boj, ročník I, č. 16, 31. 8. 1940, str. 6.

⁸⁴⁷ Čekáme na film s protizidovskou tendencí. Arijský boj, ročník II, č. 3, 18. 1. 1941, str. 4.

⁸⁴⁸ Innemannovi, Zdena a Svatopluk: Prokletá rasa. Osud arijské dívky v roce 1938-1939. Arijský boj, ročník I, č. 26, 9. 11. 1940, str. 6.

8. 5. 2. Emilián Peřina

Jak již bylo zmíněno, pod mnoha úvodníky je podepsán odpovědný redaktor Bohumil Lain, autory vícero článků byli pak již zmínění Emilián Peřina a Dr. František Lelek.

Peřina byl autorem zmíněného seriálu *Po stopě krvavého rituálu*, po jehož ukončení od počátku května 1943 až do poloviny srpna 1944 začal otiskovat další seriál, tentokrát pod názvem *Jak se český lid vypořádával se Židy*⁸⁴⁹, ve kterém chtěl „alespoň v hrubých rysech nastínit historii protizidovského tažení v našich zemích se všemi průvodními zjevy a to chronologicky a zcela bez příkras, tak jak se o tom různé prameny zmiňují.“⁸⁵⁰

Peřina pořídil též soupis domácí nebo do češtiny přeložené protizidovské literatury, který publikoval na stránkách *Arijského boje* na pokračování od poloviny srpna 1944⁸⁵¹. Redakce ho vyzvala k sestavení tohoto soupisu přesto, že si byla vědoma, že „běží o velmi nesnadnou úlohu. Jako obvykle musí redaktor i autor pátrat v soukromých knihovnách, aby se mohl vůbec nějaký přehled sestavit... Budeme vděčni za každý pokyn a informaci se strany našich čtenářů.“ Tento přehled je spolu s přehledem publikovaným v *Protizidovské čítance*⁸⁵² dosud nepřekonaným soupisem antisemitské literatury. Autor zveřejnil seznam vydaných knih od 19. století až do současnosti. Poslední uvedenou knihou byla zmíněná *Prožidovská čítanka*. V prosinci 1944 začal publikovat seznam *Pramenů o t. zv. sionských prokolech*⁸⁵³, v lednu 1945 „články, statě a recenze, týkající se Židů v českých zemích, roztroušené v četných historických publikacích“⁸⁵⁴, aby soupis zakončil bibliografií protizidovské literatury⁸⁵⁵.

⁸⁴⁹ Peřina, E.: Jak se český lid vypořádával se Židy. Arijský boj, ročník IV, č. 18, 1. 5. 1943, str. 4 - Arijský boj, ročník V, č. 33. 12. 8. 1944, str. 6.

⁸⁵⁰ Peřina, E.: Jak se český lid vypořádával se Židy. Arijský boj, ročník IV, č. 18, 1. 5. 1943, str. 4.

⁸⁵¹ Peřina, E.: PŘEHLED české literatury PROTIŽIDOVSKÉ. Arijský boj, ročník V, č. 34, 19. 8. 1944, str. 4.

⁸⁵² Protizidovská čítanka. Příručka k židovské otázce v českých zemích. Redigoval šéfredaktor Rud. Novák za spolupráce redakčního kruhu „Arijského boje“. Praha: Holinkova tiskárna, 1944, str. 51-54.

⁸⁵³ Peřina, E.: PŘEHLED české literatury PROTIŽIDOVSKÉ. Arijský boj, ročník V, č. 50, 9. 12. 1944, str. 3.

⁸⁵⁴ Peřina, E. PŘEHLED české literatury PROTIŽIDOVSKÉ. Arijský boj, ročník VI, č. 2. 13. 1. 1945, str. 3.

⁸⁵⁵ Peřina, E.: Přehled české literatury o svobodném zednářství. Arijský boj, ročník VI, č. 3, 20. 1. 1945, str. 3 - Arijský boj, č. 8, 24. 2. 1945, str. 3.

Následně napodobil svůj seriál *Po stopách Židů v českých zemích* a začal otiskovat seriál *Po stopách zednářů v českých zemích*⁸⁵⁶, který vzhledem k zániku listu zůstal nedokončen.

8. 5. 3. Rudolf Novák

Ovšem stěžejním autorem publikujícím na stránkách *Arijského boje* byl jednoznačně Rudolf Novák. Poté, co převzal v roce 1941 vedení *Arijského boje*, pokusil se ho přetvořit na „reportážní list nového směru“, jak napsal ministru Emanuelu Moravcovi, přičemž vycházel „z názoru, že velká část čtenářů nečte úvah, pokud nejsou podepsány vynikajícími lidmi... Ale tentýž čtenář nečte už články, které vycházejí v denní listech nepodepsány. Běžný čtenář – a těch jest nejvíce – opomíjí vůbec úvodní články, poněvadž se domnívá, že jsou dělány na jedno kopyto... Takový běžný čtenář přečte si se zájmem naši reportáž, v níž vyličujeme např. Bechyňovy milostné pletky. Účelem takové reportáže jest kompromitovat takového Bechyně, takže lidé mu přestávají věřit a začínají uvažovat o starém režimu vůbec.“⁸⁵⁷

Postupem doby se stalo nepsaným pravidlem, že kromě Lainova úvodníku (případně článků Dr. Františka Lelka) zaplnil celou titulní stranu, a to článkem podepsaným vlastním jménem a „reportáží“, která byla většinou částí ze seriálu, který měl napadenou osobu kompromitovat, jak bylo výše uvedeno. Tyto „reportáže“ podepisoval pseudonymem Jiří Argus. Prvním seriálem byl *Pohled za kulisy hradní politiky*, který začal vycházet v desátém čísle roku 1941.⁸⁵⁸

Jeho oblíbeným terčem byli čeští exiloví nebo prvorepublikoví politikové, zvláště prezident Edvard Beneš a jeho žena Hana. Novák se snažil vždy dokázat, že byli ovládnuti židy, kterým sloužili.

Hana Benešová byla důležitým objektem skandalizace, protože „byla od mladých let inspirátorkou činů dr. Beneše. Měla velký vliv nejen na jeho životosprávu, ale hlavně i jeho politiku.“⁸⁵⁹ Čtenář si tak mohl přecíst, že ještě jako nezletilá byla

⁸⁵⁶ Peřina, E.: Po stopách zednářů v českých zemích. Arijský boj, ročník VI, č. 9, 3. 3. 1945.

⁸⁵⁷ NA, NS, TNS 6/47, poř. č. 34, K 103.

⁸⁵⁸ Když se vracel T. G. Masaryk. Z pamětí českého novináře. Arijský boj, ročník II, č. 11, 22. 3. 1941, str. 1.

⁸⁵⁹ Bývalá paní presidentová. Dámy starého režimu. Arijský boj, ročník II, č. 46, 22. 11. 1941, str. 1-2.

v době I. světové války milenkou rady Oliče⁸⁶⁰ nebo diplomata a předsedy exilové *Státní rady* Prokopa Maxy⁸⁶¹.

K útokům proti Haně Benešové bylo využíváno i karikatur. Ostatně na tiskových konferencích k jejich používání již v říjnu 1940 vybízel protektorátní žurnalisty Wolfram von Wolmar. „*Vůbec doporučuji, abyste v politických glosách dávali více místa karikatuře, to se nikdy nemine cílem.*“⁸⁶² Jeho doporučení se ale zřejmě minula účinkem, protože o rok později, 31. 10. 1941, na týdenní poradě šéfredaktorů denního tisku kritizoval, že „*v posledních dnech nebyly v denním tisku uveřejněny téměř žádné karikatury politického rázu.. .. Naléhavě vám doporučuji, abyste neustále, případ od případu, odebírali a uveřejnili některou z těchto karikatur. „Ceps“ má na skladě dostačující repertoár, jak jsem se přesvědčil. Kromě toho bych především naléhavě doporučoval jmenovitě časopiseckému a obrázkovému tisku, aby používal takovýchto karikatur v souvislosti s krátkými glosami k politické nebo světově-politické situaci.*“⁸⁶³

Wolmarovo „doporučení“ použil proti Haně Benešové *Arijský boj* v březnu 1943, kdy v denním i týdenním tisku byla rozpoutána velká kampaň proti Edvardu Benešovi. 12. číslo přineslo „*exklusivní kresbu CENTROPRESSU pro Arijský boj*“, na které Hana Benešová ozdobena korunou s nápisem ČSR kojí s největší pravděpodobností malého Edvarda Beneše, z něhož padají peníze do velkého pytle, který drží ošklivý žid. Kolem hlavy má Benešová letopočet 1918.

Kresba je doplněna textem: „*Benešova představa být republiky je nerozlučně spojena s jeho Haničkou. Pro její chorobnou ctižádostivost byl a je schopen každého i sebehloupejšího dobrodružství! Dnes, odsouzen národem, který nemá pro něj jiné jméno než „veřejný zločinec č. 1“, aspoň sní o návratu časů, kdy ssál z neprozřetelně slepeného státu veškeré jeho síly, aby nakonec jediný užitek měl mezinárodní Žid. Český pracující lid však už dávno udělal přes pohodlný rozpočet emigrantů u Židů konečný škrť. A tak panu Benešovi nezbude nic, než kojit se jalovými nadějeme, za které se mu však vychytralý Židáci velmi brzy uctivě poděkují... –vam-*“⁸⁶⁴ Tedy přesně užito Wolmarova „doporučení“.

⁸⁶⁰ Argus: Hana Benešová byla v době nezletilosti milenkou rady Oliče. *Arijský boj*, ročník III, č. 25, 27. 6. 1942, str. 1-2.

⁸⁶¹ Beneš zastihl býv. vyslance Prokopa Maxu v ložnici Hany. *Arijský boj*, ročník III, č. 28, 18. 7. 1942, str. 1-2.

⁸⁶² Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c. d., str. 190.

⁸⁶³ Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka, c. d., str. 463.

⁸⁶⁴ *Arijský boj*, ročník IV, č. 12, 20. 3. 1943, str. 1.

Edvard Beneš byl ovšem terčem skandalizujících článků mnohem více, než jeho žena. Stejně jako ji obviňoval Novák-Argus Beneše z toho, že si vydržoval milenky a na základě jejich údajných vyprávění publikoval sérii článků.⁸⁶⁵ Seriál článků na základě „vyprávění“ Benešovy první milenky začal vycházet na stránkách *Arijského boje* v prosinci 1941, ale nebyl podepsán. K autorství se přihlásil Novák-Argus až v prvním čísle v roce 1942. V červenci 1942 pak otiskoval další seriál, tentokrát na základě „vyprávění“ další Benešovy údajné milenky.⁸⁶⁶

Ale čtenáři oprávněně nevěřili informacím *Arijského boje*, na což byl nucen reagovat sám Novák. „*Dostáváme do redakce mnoho dopisů, v nichž anonymní pisatelé polemizují s údaji Argusovými.... Anonymové tvrdí, že jsme si to vše vymyslili, abychom Beneše ostouzeli. Na to dopovídáme, že by to byla jen oplátka za ostouzení, které aranžoval mrňavý Eda proti býv. opozičním politikům, dokud měl moc. Ale my nic nevymýšleli! Autor těchto článků poznal Beneše a jeho zchátralé okolí hodně z blízka, takže mohl prozradit mnohou důvěrnost ze zákulisí Benešova života a celé bý. hradní kamarily.*“⁸⁶⁷

Od ledna do října 1943 otiskoval Novák-Argus sérii článků pod názvem *Z Argusových hovorů s Eduardem Benešem*. Aby vzbudil dojem hodnověrnosti, zopakoval v prvním článku seriálu tvrzení ze září 1942, že Beneše osobně poznal a rozhovory vznikly u příležitosti Benešových 50. narozenin v roce 1934, kdy hledal někoho, kdo s ním napíše obdobu Čapkových *Hovorů s TGM*. „*Beneš s počátku se trochu upejpal, že nechce tvořit pendant k jiným hovorům, ale dal si říci a už to šlo.*“⁸⁶⁸ Jak už bylo výše uvedeno, *Novák* svými články obsadil téměř celou titulní stranu, někdy i velkou část celého čísla. V 7. čísle z roku 1943 se tak např. stalo, že jako Rudolf Novák a Jiří Argus publikoval dva články, které popisovaly Benešovo působení v *Paříži*

⁸⁶⁵ Tajná milenka dr. Beneše. *Arijský boj*, ročník II, č. 48, 6. 12. 1941, str. 1; Milenka zatčena. *Arijský boj*, ročník II, č. 49, 13. 12. 1941, str. 1-2; Zpověď zdeptané ženy. *Arijský boj*, ročník II, č. 50-51, 20. 12. 1941, str. 1-2; Argus: Dívka z kláštera – v náručí dr. Beneše. *Arijský boj*, ročník III, č. 1, 3. 1. 1942, str. 1-2; Argus: Z náručí dr. Beneše – do žaláře. *Arijský boj*, ročník III, č. 2, 10. 1. 1942, str. 1-2.

⁸⁶⁶ Argus: Benešovo hnízdečko lásky na Pankráci. *Arijský boj*, ročník III, č. 26, 4. 7. 1942, str. 1-2; Nasadila jsem Edovi „parohy“. *Arijský boj*, ročník III, č. 27, 11. 7. 1942, str. 1-2; Beneš zastihl býv. vyslanec Prokopa Maxu v ložnici Hany. *Arijský boj*, ročník III, č. 28, 18. 7. 1942, str. 1-2; Argus: Beneš našel Šnejdárkův amulet. *Arijský boj*, ročník III, č. 29, 25. 7. 1942, str. 1-2; Beneš je těžký epileptik. *Arijský boj*, ročník III, č. 30, 1. 8. 1942, str. 1-2; Umělá výroba bláznů. *Arijský boj*, ročník III, č. 33, 22. 8. 1942, str. 1-2; Argus, Jiří: Klec pro bývalého ministra. *Arijský boj*, ročník III, č. 34, 29. 8. 1942, str. 1-2; Argus, Jiří: Beneš v Locarnu – jeho milenka v blázinci. *Arijský boj*, ročník III, č. 35, 5. 9. 1942, str. 1-2; Argus, Jiří: Uvadlá růže kanovníkova. *Arijský boj*, ročník III, č. 36, 12. 9. 1942, str. 1-2; Argus, Jiří: „Hradní“ advokát zakročuje. *Arijský boj*, ročník III, č. 37, 19. 9. 1942, str. 1-2;

⁸⁶⁷ Argus, Jiří: Jízda s Alicí do Koloděj. Kdo je Argus? Autor se částečně představuje. *Arijský boj*, ročník III, č. 38, 26. 9. 1942, str. 1-2.

v době I. světové války. První článek se týkal Benešovy spolupráce se židy⁸⁶⁹, druhý jeho údajné vilnosti⁸⁷⁰.

Název *Z Argusových hovorů s Eduardem Benešem* změnil v říjnu 1943 na název *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem*⁸⁷¹. Jan Masaryk byl přímým terčem Novákových útoků nejen v roce 1941⁸⁷², ale i v roce 1942, kdy k útoku využil Masarykův alkoholismus.⁸⁷³ V témže roce zaútočil i proti Masarykově sestře Alici, mj. skandalizoval i její údajné lesbické zaměření.⁸⁷⁴

Po *Hovorech s Eduardem Benešem a Janem Masarykem* v roce 1943 si pro rok 1944 pro nový seriál zvolil Novák-Argus osobu prvorepublikového poslance a senátora

⁸⁶⁸ Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Eduardem Benešem: Edáček – „zázračné dítě“*. Arijský boj, ročník IV, č. 1, 2. 1. 1943, str. 1.

⁸⁶⁹ Novák, Rud.: *Beneš nás prodává Židům do zásoby*. Arijský boj, ročník IV, č. 7, 13. 2. 1943, str. 1.

⁸⁷⁰ Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Eduardem Benešem: V pařížských salonech mezi krásnými ženami*. Arijský boj, ročník IV, č. 7, 13. 2. 1943, str. 1-2.

⁸⁷¹ Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Eduardem Benešem: Jan Masaryk dělá „bílou paní“*. Arijský boj, ročník IV, č. 36, 4. 9. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Eduardem Benešem. Pamětní spis Jana Masaryka*. Arijský boj, ročník IV, č.37, 11. 9. 1943, str. 5; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Eduardem Benešem: V bludišti lásky*. Arijský boj, ročník IV, č. 38, 18. 9. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Eduardem Benešem: Soubor s rabínem*. Arijský boj, ročník IV, č. 39, 25. 9. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových rozhovorů s Janem Masarykem: „Bílá paní“ se opět objevila*. Arijský boj, ročník IV, č. 40, 2. 10. 1943. Novák, Rudolf: *Honza žádá amnestii pro židovské parasity*. Arijský boj, ročník IV, č. 41, 9. 10. 1943, str. 1-2; *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Postel se čtyřmi kočkami*. Arijský boj, ročník IV, č. 41, 9. 10. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Vinárna u Waldštýnského paláce*. Arijský boj, ročník IV, č. 42, 16. 10. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Nepodařený únos ze seraillu*. Arijský boj, ročník IV, č. 43, 23. 10. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Rabín dopaden při činu*. Arijský boj, ročník IV, č. 44, 30. 10. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Dostaveníčko v umrlčí komoře*. Arijský boj, ročník IV, č.45, 6. 11. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Výprask svědci hrobníkovy dcery*. Arijský boj, ročník IV, č. 46, 13. 11. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Židozednářské historky*. Arijský boj, ročník IV, č.47, 20. 11. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Aféra skoro politická*. Arijský boj, ročník IV, č.48, 27. 11. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Rytíř Karla Čapka*. Arijský boj, ročník IV, č.49, 4. 12. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Vězeň v Čapkově vile*. Arijský boj, ročník IV, č.50, 11. 12. 1943; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Velký Kadoš přišel na tácky*. Arijský boj, ročník IV, č.51, 18. 12. 1943, str. 1-2; Argus, Jiří: *Z Argusových hovorů s Janem Masarykem: Veselý Silvestr u Čapků*. Arijský boj, ročník IV, č. 52, 25. 12. 1943, str. 1-2.

⁸⁷² Jan Masaryk – nezbedný bakalář? Arijský boj, ročník II, č. 6, 15. 2. 1941, str. 1.

⁸⁷³ Jak Honza Masaryk sháněl whisky. *Z českého života*. Arijský boj, ročník III, č. 20, 23. 5. 1942, str. 5.

⁸⁷⁴ Argus: *Milostná dobrodružství Alice Masarykové. Muž či žena?* Arijský boj, ročník III, č. 3, 17. 1. 1942, str. 1-2; Argus: *Harém Alice Masarykové u Jasiny*. Arijský boj, ročník III, č. 4, 24. 1. 1942, str. 1-2; *Alice vyháněla býv. ministry*. Arijský boj, ročník III, č. 6, 14. 2. 1942, str. 1-2; *Souboj Alice s ruskou „bohatýrkou“*. Arijský boj, ročník III, č. 7, 21. 2. 1942, str. 1-2; *Alice svádí monsignora*. Arijský boj, ročník III, č. 8, 28. 2. 1942, str. 1-2; *Útěk Alice z Prahy*. Arijský boj, ročník III, č. 9, 7. 3. 1942, str. 1.

za KSČ, Vítězslava Mikulíčka⁸⁷⁵, který v době II. světové války působil v emigraci. Od 1. do 47. čísla otiskoval *Paměti býv. senátora Mikulíčka*.⁸⁷⁶

V menších sériích se pak věnoval bankovnímu rodu Petschků (*Sága Petschků*⁸⁷⁷) nebo představitelům „společenských špiček“ v období I. republiky (*Společenské špičky v býv. republice. „Who's who“*⁸⁷⁸).

V roce 1944 Novák inicioval vydání knihy *Protižidovská čítanka*.⁸⁷⁹ Rozhodně nejde o originální Novákův nápad. Jedná se o plagiát knihy Příručka k židovské otázce⁸⁸⁰ Theodora Fritsche, která v roce 1941 vyšla v českém překladu Dr. Hanuše Richtera. Přeloženo bylo 43. vydání z listopadu 1939, v době, kdy byl již Fritsch 6 let po smrti.⁸⁸¹

Fritschova kniha obsahuje v první části kapitoly o dějinách židů, židovském učení, jejich organizacích, nezbytném rozboru Protokolů sionských mudrců též kapitoly o židovském vlivu v umění, hudbě, médiích, tělocviku a sportu, literatuře, hospodářství a v závěru pak pojednání o německém antisemitismu.

Protižidovská čítanka obsahuje v první třech částech kapitoly o dějinách českých židů, českém protižidovském hnutí a vzniku I. republiky. Následují kapitoly o židovském vlivu v české literatuře, hudbě, divadle, výtvarném umění, filmu, rozhlase, hospodářství, politice, ve sportu. Závěrečné části obsahují přehled rituálních vražd v českých zemích (autor E. Peřina) a přehled postavení židů v protektorátu.

Novák a ostatní autoři zmíněných pasáží použili pro konečné texty své články, které původně publikovali na stránkách *Arijského boje*.⁸⁸²

⁸⁷⁵ Vítězslav Mikulíček (4. 3. 1882 – 1. 10. 1962). Původně poslanec, od roku 1929 senátor za KSČ. Často vystupoval na parlamentní půdě. (Viz např. <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/MD.HTM>). V době, kdy Novák otiskoval jeho údajné „paměti“, byl Mikulíček v emigraci. Po návratu se již k aktivní politické činnosti nevrátil.

⁸⁷⁶ Argus, Jiří: Noční rozhovor ve vinárně. Z paměti býv. senátora Mikulíčka. Arijský boj, ročník V, č. 1, 1. 1. 1944, str. 1-2 – Argus, Jiří: Loučíme se zatím s Mikulíčkem. Arijský boj, ročník V, č. 47, 18. 11. 1944, str. 1-2.

⁸⁷⁷ Novák, Rudolf: Saga Petschků. Z temné minulosti židovské rodiny. Arijský boj, ročník IV, č.46, 13. 11. 1943, str. 5; Arijský boj, ročník IV, č. 47, 20. 11. 1943, str. 5; Arijský boj, ročník IV, č. 48, 27. 11. 1943, str. 5; Arijský boj, ročník IV, č. 49, 4. 12. 1943, str. 5; Arijský boj, ročník IV, č. 50, 11. 12. 1943, str. 5.

⁸⁷⁸ Společenské špičky v býv. republice. „Who's who“. Reflektuje Rudolf Novák. Arijský boj, ročník V, č. 6, 5. 2. 1944, str. 5; č. 7, 12. 2. 1944, str. 5; č. 8, 19. 2. 1944, str. 5.

⁸⁷⁹ Protižidovská čítanka. Příručka k židovské otázce v českých zemích. Redigoval šéfredaktor Rud. Novák za spolupráce redakčního kruhu „Arijského boje“. Praha: Holinkova tiskárna, 1944.

⁸⁸⁰ Fritsch, Theodor: Příručka k židovské otázce. Praha: L. Mazáč, 1941.

⁸⁸¹ Zemřel 8. 9. 1933.

⁸⁸² Viz např.: Novák, Rudolf: Židi v české kultuře. Arijský boj, ročník V, č. 5, 29. 1. 1944, str. 1-2; Novák, Rudolf: Kapitoly o Židech v českých zemích. Arijský boj, ročník V, č. 4, 22. 1. 1944, str. 1 nebo zmíněný Peřinův seriál o rituálních vraždách.

Jedině *Arijský boj* přinesl informaci o tom, že od ledna 1945 začala být ve Frankfurtu nad Mohanem vydávána česká mutace „*mezinárodní korespondence pro židovskou otázku pod názvem: „Welt-Dienst“*. Korespondence se tiskne v 21. řečích.“⁸⁸³ Světová služba „*přináší zprávy o židovské otázce z celého světa.*“⁸⁸⁴ Českou mutaci redigoval Rudolf Novák. Bohužel ani jedno české vydání se nepodařilo dosud dohledat.

Kromě svého antisemitismu byl Novák známý jako aktivní spolupracovník nacistů. Jak napsal ministru Emanuelu Moravcovi, od vzniku *Protektorátu Čechy a Morava* „*pracoval jsem nezištně s německými přáteli, jimž jsem jistě poskytl mnohou cennou informaci o českém životě.*“⁸⁸⁵ Tuto svou spolupráci obhajoval až do května 1945. V předposledním čísle *Arijského boje* se pod pseudonymem Jiří Argus snažil čtenáře přesvědčit, že spolupráci s nacisty považoval za cestu „*nejpřirozenější. Vždyť celá krise vznikla jedině proto, že Beneš se sice bratřil s národy na druhém konci světa, ale nenašel upřímného poměru k největšímu sousedu – k Němcům.*“⁸⁸⁶ O týden později, 5. 5. 1945, tedy v den, kdy naposledy vyšly protektorátní noviny, pak pod vlastním jménem otiskl článek, ve kterém svou aktivní kolaboraci obhajoval a v závěru si opět neodpustil útok proti židům a prezidentu Benešovi. „*Emigrace nás osočuje, že jsme spolupracovali s Němci. Ano, spolupracovali jsme a spolupracujeme. Zachraňovali jsme českou krev, kterou páni emigranti chtěli prolévat ve prospěch – Židů. Pan Beneš a jeho emigrantští spolupracovníci dopouštěli se skutečných zločinů, poněvadž spolupracovali a spolupracují s Židy a s bolševiky – proti českému národu. My zůstali doma – Benešovi emigranti utekli a teď chtějí pod ochranou bolševických bajonetů nás soudit. Jak je to nepřirozené!*“⁸⁸⁷ Novák byl následně zatčen a v procesu před Národním soudem odsouzen k trestu smrti a popraven.

Závěr

Nacisté si okamžitě po okupaci Čech a Moravy podřídili česká média, která měla sloužit k hlásání jejich propagandy. Chtěli dosáhnout toho, aby se český protektorátní tisk stal „*jasně a jednoznačně nástrojem antisemitským*“⁸⁸⁸

⁸⁸³ Článek ze „Světové služby“. *Arijský boj*, ročník VI, č. 9, 3. 3. 1945, str. 5.

⁸⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁸⁵ NA, NS, TNS 6/47, poř. č. 34, K 103.

⁸⁸⁶ Argus, Jiří: Spolupráce s Němci jako zločin? *Arijský boj*, ročník VI, č. 17, 28. 4. 1945, str. 3.

⁸⁸⁷ Novák, Rudolf: Ano, spolupracovali jsme s Němci. Kapitola samozřejmě. *Arijský boj*, ročník VI, č. 18, 5. 5. 1945, str. 3.

⁸⁸⁸ Pravidelná týdenní porada šéfredaktorů českého denního tisku dne 13. května 1943. NA, fond Patzak Václav, signatura 5-69-8, karton 70.

Při zkoumání obsahu vybraných periodik ale můžeme konstatovat, že v první fázi protektorátu, do nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v Čechách a na Moravě, se tento cíl, pomineme-li periodika *Vlajky* a *Arijského boje*, nezdařil. Novináři byli častokrát kritizováni za malou četnost antisemitských textů. K časově omezenému zvýšení četnosti došlo na podzim 1940 v souvislosti s promítáním antisemitského filmu režiséra Veita Harlana *Žid Süß*. Natočení tohoto filmu bylo v protektorátním tisku kladně hodnoceno, protože novináři k tomu dostali příkaz z nacistických míst. Vzhledem k tomu, že se stejný příkaz neopakoval v případě českého antisemitského filmu *Jan Cimburá*, byl tento film včetně antisemitských scén v tisku dokonce kritizován.

Situace se postupně začíná měnit až s jmenováním přesvědčeného kolaboranta Emanuela Rudolfa Moravce do funkce ministra školství a vedoucího *Úřadu lidové osvěty*. Moravec byl iniciátorem vzniku *Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*, jehož prostřednictvím byla nacistická ideologie včetně antisemitismu indoktrinována české mládeži, což bylo umocněno tím, že např. čtrnáctideník *Zteč* musel být povinně odebírán školní mládeží. I zkoumaná periodika, ve kterých se antisemitismus původně nevyskytoval, začala od jara 1942 sloužit k jeho propagaci.

Zteč nahradila týdeník *List mladých*, ve kterém byly, jak bylo nepřímo potvrzeno, motivy antisemitismu a nacistické propagandy úmyslně potlačovány, za což týdeník byl častokrát kritizován nacistickými úřady a co též nakonec vedlo k jeho zániku.

Sešitové romány byly původně založeny jako komerční četba pro oddech a zábavu na konci 30. let. Přestože, např. *Večery pod lampou* patřily tiskovému koncernu *Tempo* Jiřího Stříbrného, jehož *Polední list* začal ve větší míře v období II. republiky otiskovat antisemitské články⁸⁸⁹ a volal pro vyřešení „židovské otázky“⁸⁹⁰, tento námět až do roku 1942 v jeho sešitových románech absentuje. *Večery pod lampou* ovšem byly první, které publikovaly antisemitský sešitový román. Sešitové romány pro ženy (*Večery pod lampou* a *Čtení pro ženy*) se svým antisemitismem liší od sešitových románů pro muže, ve kterých antisemitismus neměl syžetotvornou úlohu a je pouze doplňkem hlavního motivu románu.

⁸⁸⁹ Pojišťovna, která má 75% lékařů Židů. Ukázka z jedné „židovské bašty“ v Praze. *Polední list*, ročník XII, č. 314, 12. 11. 1938, str. 2; Dr. Beneš ujímal se haličských Židů. *Polední list*, ročník XII, č. 314, 12. 11. 1938, str. 2.

⁸⁹⁰ Co se bude dělat v židovské otázce? *Polední list*, ročník XII, č. 347, 15. 12. 1938, str. 1.

Sešitové romány pro mládež nebyly specifikem protektorátu, nýbrž vycházely již od doby Rakouska-Uherska. *Knihovna pro mládež*, kterou zřídilo *Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě* a ve které vyšly překlady původních německých románů, jednoznačně sloužila nacistické propagandě, mj. i k šíření antisemitismu a rasismu. Je sice pravdou, že tyto romány byly mezi mládeží hojně čteny (což dokládají vysoké účasti ve třech soutěžích), nicméně je třeba zdůraznit, že v této době byla výrazně omezena literární produkce včetně dobrodružných románů.

Na druhé straně byly tiskoviny *Vlajky* a jejich odštěpeneckých částí (lidé kolem *Nástupu červenobílých* a *Národní výzvy*), ve kterých byl antisemitismus důležitou součástí, nikoli ale tou hlavní, jak tomu bylo v případě *Arijského boje*, ze kterého více či méně úspěšně udělal především Rudolf Novák českou kopii Streicherova *Der Stürmeru*. Novákova *Protižidovská čítanka* též není originálním námětem, ale jedná se o plagiát *Příručky k židovské otázce* Theodora Fritsche modifikovaný na české poměry.

Zobrazování židů ve zkoumaných periodikách se od roku 1942 liší pouze tím, jakému okruhu recipientů je určeno. Nadávka „*smradlavý žide*“⁸⁹¹ mohla být těžko otištěna v časopisech pro školní mládež, ale např. čtenáře *Arijského boje* nepřekvapila, jelikož patřila do slovníku novinářů tohoto týdeníku.

Autoři protektorátních antisemitských textů pracují s typickými protižidovskými stereotypy⁸⁹², které často opakují: žid je představován jako cizí a rozvratný element pro český národ, který, přesto, že je líný a nepracuje, bohatne hlavně nečestnými obchody, velmi často díky lichvě. Nezbytnou vlastností je pak chlípnost a nemravnost.

Co se týče jeho vizuálního zobrazení, většinou se tak děje dvojitým způsobem: v prvním případě je zobrazen jako tlustý burzián s cylindrem, na ruku s prsteny, obklopen penězi; v druhém případě pak jako odporný, otrhaný a špinavý s „*ohavnou opičí hlavou, ohnutým velkým nosem a zrzavými vousisky ... s mokřými odulými rty a krví podlitými očima vypadal jako slizká ropucha*“⁸⁹³, přičemž takto se snažil svého židovského krčmáře spodobnit režisér František Čáp ve svém antisemitském filmu *Jan*

⁸⁹¹ Innemannovi, Zdena a Svatopluk: Prokletá rasa. Osud arijské dívky v roce 1938-1939. *Arijský boj*, ročník I, č. 23, 19. 10. 1940, str. 5. Tuto nadávku použila např. v době I. republiky i národněsocialistická poslankyně Fráňa Zemanová na adresu novináře Českého slova Taussiga (In: Soukupová, Blanka: Český antisemitismus v podmínkách pluralistické demokratické společnosti národního státu. In.: Židovská menšina v Československu ve třicátých letech. Sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze v říjnu 2003 až červnu 2004. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2004, str. 30.)

⁸⁹² K tomu viz: Vydra, Zbyněk (ed.): *Protižidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007.

⁸⁹³ Rafael Žingor: *Bílá tma*, c. d., str. 22.

Cimbura. Výjimečně nebývá žid zobrazen s těmito výše uvedenými znaky, ovšem z toho důvodu, aby čtenář např. neodhalil postavu vraha.⁸⁹⁴

Zobrazení židů jako tvora s „opičí hlavou“, jako „slizkou ropuchu“ nebo „hmyz“ můžeme označit za židovskou *animalizaci*. „Lidským bytostem přiznáváme jistou důstojnost a práva, jichž se obvykle zvířatům od nás nedostává.“⁸⁹⁵ Zvířata jsou často lidmi zabíjena, což mnohým připadá naprosto normální. Připodobnění židů ke zvířatům pak může u mnohých vyvolat lhostejnost či pocit normálnosti, pokud jsou „zvířata“ likvidována. Tento moment měl velký psychologický dopad na německé vojáky, kterým tak usnadňoval zabíjení.⁸⁹⁶

Tradičním, po celou dobu existence *Vlajky* a *Arijského boje*, opakujícím se stereotypem byla *rituální vražda*⁸⁹⁷, dle které židé potřebují lidskou krev ke svým náboženským obřadům, často je v této souvislosti zmiňována Hilsneriáda a smrt Anežky Hružové.

Od června 1941 se začíná v antisemitských textech uplatňovat nový motiv, a to spojení židovstva s bolševismem, což ale nacisté přejali z Německa z konce I. světové války. Židé jsou představováni jako řídicí orgány bolševiků, s jejichž pomocí a pomocí vedoucích představitelů západních demokracií se splní židovská touha po světovládě.

Závěrem je možné konstatovat, že pokud se při vzniku protektorátu zkoumaná periodika liší mírou a četností antisemitských textů, od roku 1943 se beze zbytku stávající účinným nástrojem nacistické propagandy, jejíž významnou součástí byl právě antisemitismus.

⁸⁹⁴ Viktor Seifert: Proč zemřela Ingeborg?, c. d.

⁸⁹⁵ Sax, Boria: Zvířata ve Třetí říši. Domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust. Praha: Dokořán, 2003, str. 21.

⁸⁹⁶ K tomu viz: Wolfram Wette, c. d., str. 98. a Hannah Arendtová, c. d., str. 527.

⁸⁹⁷ Vydra, Zbyněk: Krvavé obvinění a moderní společnost. Tradiční protizidovský stereotyp na konci 19. století. In: Vydra, Zbyněk (ed.): Protizidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, str. 51.

Seznam použitých pramenů a literatury

Dobová periodika⁸⁹⁸

Arijský boj 1940-1945
Čtení pro ženy 1939-1944
Dívčí svět 1944
Hvězda českých paní a dívek 1942-1945
Kinorevue 1934-1945
List mladých 1939-1942
List paní a dívek 1938-1943
Mladý hlasatel 1940-1941
Národní politika 1939-1945
Národní výzva 1935-1941
Nástup červenobílých 1939-1940
Romány do kapsy 1942-1944
Romány vzrušené chvíle 1942-1944
Správný kluk 1943-1945
Tisk a novináři 1938-1941
Večerní České slovo 1940-1941
Večery pod lampou 1940-1944
Věstník nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren 1939
Věstník židovské obce náboženské v Praze, ročník 1948-1949
Vlajka 1939-1942
Vychovatel v Čechách a na Moravě, I, 1943/44
Zteč 1942-1945

Literatura a tištěné prameny:

Arendtová, Hannah: *Původ totalitarismu*. Praha: Oikoymenh, 1996.
Bernardský, J. K.: *Přemožený upír*. Praha: Ladislav Janů, 1943.
Brandes, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. Praha: Prostor 2000.
Březina, Václav: *Lexikon českého filmu. 2000 filmů 1930-1996*. Praha: Filmové nakladatelství Cinema, 1996.
Cámara del Campo: *El Caudillo. Životopisná historická studie*, Praha: Česká grafická Unie a.s., 1942.
Cámara del Campo: *Ku předu Španělsko! .. Arriba España!...* Praha: Nakladatel A. Pokorný, 1937.
Český hraný film II 1930-1945. Praha: Národní filmový archiv, 1998.

⁸⁹⁸ Veškerá citovaná periodika jsou uložena v originále nebo v xerokopii v osobním archivu Pavla Suka.

- Dietrich, Dr. Otto: *Revoluce myšlení. S předmluvou Doc. Dr. Josefa Klimenta*. „Na okraj nové doby“, č. 7, Praha: Orbis, 1940.
- Duffack, J. J.: *Dr. Joseph Goebbels. Poznání a propaganda. Komentovaný překlad vybraných projevů*. Naše vojsko: Praha, 2002.
- Farník, Jaromír – Žitný, Radek: *„Tedy dobře, vyřízeno k dennímu pořádku..“*. Mnichovice: Nakladatelství BVD, 2009.
- Frank, Karl Hermann: *Projev k zástupcům všech vrstev a krajů obyvatelstva Protektorátu Čechy a Morava*. Praha : Národní odborová ústředna zaměstnanecká, 1943.
- Frankl, Michal: *„Emancipace od židů“*. Český antisemitismus na konci 19. století. Praha-Litomyšl: Paseka, 2007.
- Fritsch, Theodor: *Příručka k židovské otázce*. Praha: L. Mazáč, 1941.
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004.
- Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV.a (1938-1945)*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2006; svazek XV.b, Praha-Litomyšl: Paseka, 2007.
- Goebbels, Josef: *Deníky. Svazek 3, 1935-1939*. Praha: Naše vojsko s.r.o., 2009.
- Haasis, Hellmut G.: *Joseph Süß Oppenheimer, genannt Jud Süß. Finanzier, Freidenker, Justizopfer*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Verlag GmbH, 1998.
- Hardbolec, Karel: *Syn plavce písaře*. Praha: Orbis, 1943.
- Hitler, Adolf: *Můj boj*. Praha: Otakar II., 2000.
- Janáček, Ph.D., Ing. Pavel – Jareš, Mgr. Michal: *Svět rodokapsu. Komentovaný soupis sešitových románových edic 30. a 40. let 20. století*. Praha: Univerzita Karlova, 2003.
- Jurášek, JUDr. Stanislav: *Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající*. Praha: Nákladem vlastním, 1940.
- JUDr. Stanislav: *Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající. Dodatek*. Praha: Nákladem vlastním, 1940
- Jurášek, JUDr. Stanislav: *Předpisy o židovském majetku a další předpisy Židů se týkající*. Praha: Orbis, 1942.
- Kárný, Miroslav: *„Konečné řešení“*. Genocida českých židů v německé protektorátní politice. Praha: Academia, 1991.
- Knap, Viktor: *Problém nacistické právní filosofie*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1941.

- Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka: *Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara. Stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939-1941*. Karolinum: Praha, 2003; Gebhart, Jan – Köpplová, Barbara a kolektiv: *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009.
- Koonzová, Claudia: *Svědění nacizmu*. Praha: Columbus, s.r.o., 2009.
- Kracauer, Siegfried: *Ornament masy*. Praha: Academia, 2008.
- Laqueur, Walter: *Mění se tvář antisemitismu – od starověku do dnešních dnů*. Praha: Lidové noviny, 2007.
- Mandl, Dr. Vladimír: *Právní soustava německé říše (Výběr)*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939.
- Mareš, Miroslav: *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barriester and Principál a Centrum strategických studií, 2003.
- Maršálek, Pavel: *Protektorát Čechy a Morava. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002.
- Mikulášek, Alexej: *Antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2000, str. 137.
- Moje setkání s židovstvím*. Sborník přednášek z cyklu Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze březen 2004 – leden 2006. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2006.
- Nakonečný, Milan: *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: Chvojkovo nakladatelství, 2001.
- Lipstadtová, Deborah E.: *Popírání holocaustu. Sílící útok na pravdu a paměť*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2006.
- Mutňanský, Ľudovít: „*Tu říšsky vysilač Viedeň..“ (Boj vo svetovom éteri o slovenskú pravdu a budúcnosť.)*, Viedeň: vlastním nákladem, 1939, IV. vydání.
- Mutňanský, Ľudovít: *Slovenská revolúcia na vlnách éteru*. Bratislava: vlastním nákladem, 1942.
- Otáhalová, Libuše – Červinková, Milada: *Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943*. Svazek II, Praha: Academia, 1966.
- Pasák, Tomáš: *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*. Praha: Práh 1999.
- Pasák, Tomáš: *Pod ochranou Říše*. Praha: Práh, 1998.

Pasák, Tomáš: *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.

Pravidla českého pravopisu. Školní vydání. Praha: Pansofia, 1993.

Protižidovská čítanka. Příručka k židovské otázce v českých zemích. Redigoval šéfredaktor Rud. Novák za spolupráce redakčního kruhu „Arijského boje“. Praha: Holinkova tiskárna, 1944.

Pumpr, JUDr. Tomáš: *Rejstřík německých právních norem vydaných v době od 15. března 1939 do 15. října 1939 s platností pro Čechy a Moravu*. Sbírká právních pojednání, svazek 31, Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939.

Rank, Josef: *Kapesní slovník novinářský, v němž se nacházejí zvláště slova z cizích jazykův*. Praha: Nákladem knihkupectví: I. L. Kober, 1862.

Rataj, Jan: *O autoritativní národní stát. Ideologické proměny české politiky v Druhé republice 1938-1939*. Praha: Karolinum, 1997.

Reichel, Peter: *Svůdný klam Třetí říše. Fascinující a násilná tvář fašismu*. Praha: Argo, 2004.

Rys, Jan: *Hilsneriáda a TGM. Ke čtyřicátému výročí vražd polenských*. II. řada Knihovny Vlajka, svazek III. Praha: Zednářská korespondence, 1939.

Rys, Jan: *Židozednářství metla lidstva*. II. řada Knihovny Vlajka, svazek II. Praha: Zednářská korespondence, 1938.

Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava. (Edice tiskových konferencí z let 1939-1945). Editoři: Jan Gebhart a Barbara Köpplová.

Sax, Boria: *Zvířata ve Třetí říši. Domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust*. Praha: Dokořán, 2003.

Slovník spisované češtiny pro školu a veřejnost s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Praha: Academia, 2000.

Svatuška, JUDr. Ladislav: *Židovské předpisy v Protektorátu Čechy a Morava a vývoj rasového práva v Říši*. Sbírká právních pojednání, svazek 36, Praha: Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1940.

Šlégl, Čeněk: *Návrat (Pohled zpět)*. Praha: Evropské vydavatelstvo, 1942, I. vydání.

Urban, Dr. Rudolf: *Tajné fondy III. sekce. Z archivů ministerstva zahraničí republiky Československé*. Praha: Orbis, 1943.

V hodině dvanácté. Soubor projevů státního presidenta a členů vlády Protektorátu Čechy a Morava po 27. květnu 1942. Praha: Orbis, 1942.

Vápenka, Ivan: *Kreslené seriály Jaroslava Foglara*. Mladá Boleslav : Šebek & Pospíšil, 1990.

Wette, Wolfram: *Wehrmacht. Obrazy nepřítele, vyhlazovací válka a legendy*. Praha: Argo, 2006.

Odborné články a stati

Bednařík, Petr: *Antisemitismus v denících Venkov a Večer v období druhé republiky*. In: Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945. Sborník studií. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Maxdorf, 1998.

Goldstücker, Eduard: *K dějinám českého antisemitismu*. In: Hilsnerova aféra a česká společnost 1899-1999. Sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v Praze ve dnech 24. – 26. listopadu 1999. Praha: Židovské muzeum v Praze.

Jabůrek, Martin: *Antisemitismus Jakuba Demla ve spisech trestní komise ONV Velké Meziříčí a MLS Jihlava*. In.: Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu. Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945 – 1948. Sborník příspěvků. Praha-Opava: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR a Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2002.

Krejča, Otomar ml.: *Nelidskost a umění. Poučení z Žida Süsse?* Iluminace, ročník 5, 1993, č. 3 (11).

Krejčová, Helena: „*Jsem nevinný*“: Süss, Harlan, Čáp a jiní. Iluminace, ročník 5, 1993, č. 3 (11).

Krejčová, Helena: *Specifické předpoklady antisemitismu a protizidovské aktivity v Protektorátu Čechy a Morava*. In: Emancipácia Židov-antisemitizmus-prenasledovanie v Nemecku, Rakúsko-Uhorsku, v českých zemiach a na Slovensku. Bratislava: Veda, 1999.

Med, Jaroslav: *Antisemitismus v české kultuře druhé republiky*. Soudobé dějiny, XV, 1/2008.

Milotová, Jaroslava: *Protektorátní tisk a „židovská otázka“*. In: Terezínské studie a dokumenty 1996.

Pasák, Tomáš: *Vývoj Vlajky v období okupace*. Historie a vojenství č. 5, 1966.

Pavlíček, Tomáš: *Cenzurní systém, cenzurní zásah a literatura za druhé republiky*. In: Literární archiv. Spisovatelé, společnost a noviny v proměnách doby. K 150. výročí úmrtí Karla Havlíčka. Ročník 38/2006. Praha: Památník národního písemnictví v Praze, 2006.

Pejčoch, Ivo: *Svatoplukovy gardy*. Historie a vojenství 4/2007.

Pinard, Peter Richard: *Alois Kříž a cyklus rozhlasových relací 'Co víte o Židech a zednářích?'* In: Terezínské studie a dokumenty 2005.

Pinard, Peter Richard: *Humor ve službách pomluv. Prvky antisemitismu v tzv. „politických skečích“, vysílaných Českým rozhlasem v letech 1941-1945*. In: Terezínské studie a dokumenty 2007.

Pinard, Peter Richard: *Jan Jílovský a Karel Korp - analýza tragédie v tiskovém oddělení Národní odborové ústředny zaměstnanecké*. In: Terezínské studie a dokumenty 2008.

Přípis režiséra Václava Binovce ministru školství a národní osvěty Emanuelu Moravcovi, týkající se poměrů v české kinematografii a personálního složení ČMFÚ. In.: Iluminace, ročník 8, 1996, č. 4 (24).

Soukupová, Blanka: *Národněpolitické protižidovské stereotypy v české společnosti na konci 19. století*. In: Vydra, Zbyněk (ed.): *Protižidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007.

Suk, Pavel: *Výslechy generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliana při poslední kampani německé propagandy v protektorátním tisku*. 1. část. *Paginae historiae* 15. Praha: Národní archiv, 2007;

Suk, Pavel: *Výslechy generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliana při poslední kampani německé propagandy v protektorátním tisku*. 2. část. *Paginae historiae* 16. Praha: Národní archiv, 2008.

Suk, Pavel: *Výslechy generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliana při poslední kampani německé propagandy v protektorátním tisku*. 3. část. *Paginae historiae* 17. Praha: Národní archiv, 2009.

Vydra, Zbyněk: *Krvavé obvinění a moderní společnost. Tradiční protizidovský stereotyp na konci 19. století*. In: Vydra, Zbyněk (ed.): *Protizidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007.

Žáček, Pavel: *Tiskový pořádek před 15. březnem 1939. Cenzurní opatření za zvýšeného ohrožení republiky*. *Paměť a dějiny*, ročník III, č. 2, 2009.

Diplomové práce

Bednařík, Petr: *Antisemitismus v denících Venkov a Večer v období II. republiky*. Bakalářská práce. Praha: Fakulta sociálních věd UK v Praze, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, katedra žurnalistiky, 1994.

Vagaday, David: *List mladých 1939-1942, týdeník Mládeže Národního souručenství*. Bakalářská diplomová práce. Fakulta sociálních věd UK v Praze, 2009.

Internetové zdroje

<http://www.archive.org/details/1933-Hitlerunge-Quex>.

<http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/kbuch.htm>

<http://www.filmportal.de>

<http://www.ihffilm.com/443.html>

http://www.mcsammel.de/romanhefte/deutschland_bis_1945/r_kriegsbuecherei_dt_jugend/8

<http://trivialitas.tr.ohost.de/erlebnis/erlebnis-t.htm>

<http://ulozto.sk/661370/>

<http://web.nfa.cz/CeskyHranyFilm/cz/obsah/index.html>